Jean-Paul Sartre

ZIDUL

Traducere din limba franceză
SANDA OPRESCU

Cuprins

Zidul
Camera
Erostrat
Intimitate
Copilăria unui stăpîn

Olgăi Kosakiewicz

Zidul

Ne-au împins într-o sală mare, albă şi am început să clipesc fiindcă mă dureau ochii din cauza luminii. Mai apoi am văzut o masă şi patru tipi în civil, care stăteau la masă şi se uitau prin nişte hîrtii. Ceilalţi prizonieri fuseseră îngrămădiţi în fundul sălii şi am fost nevoiţi să străbatem toată încăperea ca să ajungem pînă la ei. Pe unii îi cunoşteam, pe alţii nu, erau probabil străini. Cei doi din faţa mea erau blonzi, cu capete rotunde; semănau unul cu celălalt: francezi, bănuiesc. Cel mai mărunţel îşi tot ridica pantalonii: era ca un fel de tic nervos.

Toată treaba a ţinut aproape trei ore; eram la capătul puterilor şi mi se golise capul; încăperea era bine încălzită şi deci mi se părea destul de plăcut: de douăzeci şi patru de ore încoace dîrdîisem fără încetare. Gardienii îi aduceau pe prizonieri unul după altul, în faţa mesei. Cei patru tipi le cereau numele şi profesia. De cele mai multe ori se opreau aici sau, dacă nu, puneau cîte o întrebare răzleaţă: Ai participat la sabotarea muniţiilor? Sau: Unde te aflai în dimineaţa zilei de 9 şi ce făceai? Nu ascultau răspunsul sau cel puţin aşa lăsau impresia: tăceau un moment, se uitau drept înainte şi apoi începeau să scrie. L-au întrebat pe Tom dacă e adevărat că face parte din Brigada internaţională: Tom nu putea nega din cauza legitimaţiei care i se găsise în haină. Pe Juan nu l-au întrebat nimic, dar, după ce şi-a spus numele, au scris o grămadă.

— Fratele meu Jose este anarhist, spuse Juan. Ştiţi bine

că nu mai e aici. Eu nu sînt înscris în nici un partid, n-am făcut niciodată politică.

Nu i-au răspuns. Juan a mai zis:

— N-am făcut nimic. Nu vreau să plătesc pentru alţii.

Îi tremurau buzele. Un gardian i-a spus să tacă şi l-a luat. Mi-a venit rîndul.

— Te numeşti Pablo Ibbieta?

Am spus că da.

Tipul s-a uitat în hîrţoagele lui şi m-a întrebat:

— Unde e Ramon Gris?

— Nu ştiu.

— L-ai ascuns în casa dumitale de pe 6 pînă pe 19.

— Nu.

Au scris un moment şi gardienii m-au scos din sală. Pe culoar, Tom şi Juan aşteptau între doi gealaţi. Am pornit.

Tom l-a întrebat pe unul din ei:

— Şi acum?

— Şi acum ce? zise gardianul.

— E un interogatoriu sau un proces?

— Asta a fost procesul, spuse tipul.

— Şi? Ce-o să se întîmple cu noi?

Gardianul a răspuns sec:

— O să vi se comunice sentinţa în celulă.

De fapt, ceea ce slujea drept celulă era unul din beciurile spitalului. Din cauza curentului, era un frig cumplit. Toată noaptea clănţănisem şi nici peste zi n-o dusesem mai bine.

Primele cinci zile le petrecusem într-o carceră de la arhiepiscopie, un fel de închisoare subterană probabil de pe vremea Evului Mediu; întrucît erau mulţi prizonieri şi puţin

loc, îi băgau unde se nimerea. Nu-mi părea rău după carcera mea: nu-mi fusese frig, dar eram singur; cu timpul devine enervant. În beci aveam companie. Juan nu prea vorbea: îi era frică şi apoi era prea tînăr ca să aibă dreptul la cuvînt. Tom, în schimb, era foarte vorbăreţ şi ştia bine spaniola.

În beci se aflau o bancă şi patru saltele de paie. După ce ne-au adus înapoi aici, ne-am aşezat şi am aşteptat în tăcere. Peste cîtva timp, Tom a spus:

— S-a zis cu noi!

— Aşa cred şi eu, am confirmat, dar presupun că puştiului n-o să-i facă nimic.

— N-au de ce să se lege de el, preciză Tom. E fratele unui militant, asta-i tot.

M-am uitat la Juan: nu părea să fi auzit. Tom a continuat:

— Ştii ce fac ăştia la Saragosa? Îi culcă pe oameni pe şosea şi-i calcă pe urmă cu camioanele. Ne-a spus-o un dezertor marocan. Cică fac astfel economie de muniţii.

— Dar nu şi de benzină, am zis eu.

Eram supărat pe Tom: n-ar fi trebuit să spună una ca asta.

— Nişte ofiţeri se plimbă pe şosea, continuă el, şi supraveghează operaţia asta cu mîinile în buzunar, fumînd. Crezi că le dau cumva lovitura de graţie amărîţilor ălora? Nici gînd! Îi lasă să urle. Uneori, cîte un ceas întreg. Marocanul zicea că prima dată a fost gata-gata să verse.

— Nu cred că o să facă asta aici, am zis eu. Numai dacă, pe bune, or fi rămas fără muniţii.

Lumina pătrundea prin patru răsuflători şi printr-o gaură

rotundă din tavan, mai pe stînga, prin care se vedea doar un petic de cer. Pe aici, prin gaura asta rotundă, de obicei închisă cu un chepeng, se descărcau cărbunii în pivniţă. Chiar sub gaură se găsea un strat gros de praf de cărbune; urma să fie utilizat pentru încălzirea spitalului, dar, încă de la începutul războiului, bolnavii au fost evacuaţi, iar cărbunele rămăsese acolo, nefolosit; uneori, chiar ploua peste el fiindcă uitaseră să închidă chepengul.

Tom a început să clănţăne.

— ... mama mă-sii de treabă, iar am început să clănţănesc, zise el.

S-a sculat şi a început să facă gimnastică. La fiecare mişcare, cămaşa i se întredeschidea, scoţîndu-i la iveală pieptul alb şi păros. S-a întins pe spate cu picioarele în sus şi a făcut foarfeca: vedeam cum îi tremură şalele grase. Tom era voinic, dar avea prea multă grăsime. Mă gîndeam că gloanţele sau baionetele aveau în curînd să se înfigă în masa asta de carne moale ca într-o bucată de unt. Dacă ar fi fost slab, nu mi-ar fi venit în minte aceeaşi idee.

Nu-mi era chiar frig, dar nu-mi mai simţeam umerii şi braţele. Din cînd în cînd mi se părea că-mi lipseşte ceva şi începeam să-mi caut haina pe lîngă mine, apoi îmi aduceam aminte că nu-mi dăduseră haină. Chiar că era neplăcut! Ne luaseră îmbrăcămintea ca s-o dea soldaţilor lor şi nu ne lăsaseră decît cămăşile şi pantalonii de pînză pe care bolnavii internaţi în spital îi purtau în toiul verii. După o vreme, Tom s-a ridicat şi a venit să se aşeze lîngă mine, gîfîind.

— Te-ai încălzit?

— ... mama mă-sii, nu. Dar în schimb mi-a ieşit sufletul.

Seara, pe la opt, a intrat un maior, însoţit de doi falangişti. Ţinea o foaie de hîrtie în mînă. L-a întrebat pe gardian:

— Cum îi cheamă pe ăştia trei?

— Steinbock, Ibbieta şi Mirbal, zise gardianul.

Maiorul şi-a pus ochelarii şi s-a uitat pe listă:

— Steinbock... Steinbock... Aha, uite-l! Eşti condamnat la moarte. Vei fi împuşcat mîine dimineaţă.

S-a mai uitat o dată pe listă.

— Şi ceilalţi doi la fel, spuse el.

— Nu se poate, zise Juan. Eu nu.

Maiorul s-a uitat la el uimit:

— Cum te cheamă?

— Juan Mirbal, răspunse el.

— Şi numele dumitale e aici, zise maiorul, eşti condamnat.

— Dar n-am făcut nimic, protestă Juan.

Maiorul a dat din umeri şi s-a întors spre Tom şi spre mine.

— Sînteţi basci?

— Nimeni nu e basc.

Părea agasat.

— Mi s-a spus că sînt trei basci pe aici. Doar n-o să-mi pierd vremea alergînd după ei. Presupun că nu vreţi să vi se trimită un preot.

Nici măcar nu i-am răspuns. A mai zis:

— Un medic belgian va veni îndată. Are aprobare să petreacă noaptea asta cu voi.

A salutat milităreşte şi a ieşit.

— Ce-ţi spuneam eu, spuse Tom. Ne-am ars.

— Da, zisei eu, dar pentru ăsta mic e o porcărie.

Vorbeam aşa fiindcă voiam să fiu drept, dar puştiul nu-mi plăcea. Avea un chip prea fin, iar frica, suferinţa îl desfiguraseră, îi schimonosiseră trăsăturile. Acum trei zile era un băieţandru, genul ăla drăgălaş, dar cam feminin, care unora poate că le place; acum însă arăta ca un poponar bătrîn şi mi-a trecut aşa prin minte că niciodată de acum înainte, chiar dacă i s-ar da drumul, n-avea cum să mai fie tînăr. N-ar fi stricat să am un pic de milă să-i dăruiesc, dar mi-e scîrbă de milă, băiatul îmi inspira mai degrabă oroare. Nu mai scosese nici o vorbă, dar devenise pămîntiu: faţa şi mîinile lui erau pămîntii. S-a aşezat la loc şi s-a holbat la podea cu nişte ochi rotunzi de tot. Tom avea suflet bun, a încercat să-l ia de braţ, dar puştiul s-a tras violent înapoi, strîmbîndu-se.

— Lasă-l, i-am zis eu în şoaptă, că o să se pornească pe bocete.

Tom s-a supus cu părere de rău; i-ar fi prins bine să-l consoleze pe băiat; şi-ar fi făcut astfel de lucru şi n-ar fi fost ispitit să se gîndească la el. Pe mine chestia asta mă irita: nu mă gîndisem niciodată la moarte pentru că nu avusesem ocazia, acum însă se ivise şi n-aveam altceva mai bun de făcut decît să mă gîndesc la ea.

Tom a început să vorbească; m-a întrebat:

— Ai curăţat mulţi tipi, cu mîna ta?

Nu i-am răspuns. A început să-mi explice că, de la începutul lunii august, curăţase şase inşi; nu-şi dădea seama în ce situaţie se afla şi vedeam clar că *nu vrea* să-şi dea seama. Nici eu nu realizam încă pe deplin; mă întrebam dacă doare

rău, mă gîndeam la gloanţe, îmi închipuiam grindina lor care frige trupul, sfredelindu-l. Toate astea erau în afara adevăratei probleme; eram însă liniştit: aveam toată noaptea la dispoziţie ca să înţeleg. După cîteva minute, Tom a tăcut şi m-am uitat la el cu coada ochiului: am văzut că şi el era pămîntiu la faţă şi că arăta îngrozitor; mi-am zis: Acum începe. Se înnopta, o lumină slabă şi mohorîtă se strecura prin răsuflători, iar grămada de cărbune era ca o pată mare sub cer; prin gaura din tavan se vedea deja o stea: noaptea avea să fie senină şi geroasă.

S-a deschis uşa şi au intrat doi gardieni. În urma lor venea un bărbat blond, îmbrăcat într-o uniformă bej. Ne-a salutat.

— Sînt medic, spuse el. Am fost autorizat să vă asist în aceste împrejurări penibile.

Avea o voce plăcută şi distinsă. I-am zis:

— Cu ce scop aţi venit încoace?

— Sînt la dispoziţia dumneavoastră. Voi face tot ce se poate ca aceste cîteva ore să vă fie mai puţin apăsătoare.

— Dar de ce aţi venit tocmai la noi? Mai există şi alţi amărîţi, spitalul e plin.

— Aici am fost trimis, răspunse el vag. Aţi dori să fumaţi, aşa-i? adăugă el repede. Am ţigări, chiar şi trabucuri.

Ne-a oferit ţigări englezeşti, ba şi ţigări de foi *Puros,* dar le-am refuzat. M-am uitat în ochii lui şi am constatat că părea jenat. I-am spus:

— N-aţi venit aici din compasiune. De altfel, vă cunosc. V-am văzut cu fasciştii în curtea cazărmii, în ziua cînd m-au arestat.

Era gata să mai spun ceva cînd, brusc, mi s-a întîmplat un lucru care m-a uimit: dintr-o dată, prezenţa acelui medic nu m-a mai interesat. De obicei, cînd îmi căşună pe cineva, nu-l slăbesc. Şi totuşi, n-am mai avut chef să vorbesc; am dat din umeri şi m-am uitat în altă parte. Puţin mai tîrziu am ridicat capul: tipul mă examina, plin de curiozitate. Gardienii se aşezaseră pe saltelele de paie. Pedro, cel înalt şi slab, stătea cu mîinile în sîn, celălalt dădea cînd şi cînd din cap ca să nu-l fure somnul.

— Doriţi lumină? îl întrebă brusc Pedro pe medic.

Acesta a dat din cap în semn că da: cred că avea cam tot atîta inteligenţă cît o buturugă, dar sigur nu era rău. Privindu-i ochii albaştri şi reci, mi-am dat seama că era periculos mai ales fiindcă nu avea imaginaţie. Pedro a ieşit şi s-a întors cu o lampă cu gaz pe care a pus-o pe bancă, într-un colţ. Lumina prost, dar era mai bine decît nimic: în ajun ne lăsaseră pe întuneric. M-am uitat multă vreme la cercul luminos pe care lampa îl proiecta pe tavan. Eram fascinat. Şi apoi, pe neaşteptate, m-am trezit, cercul luminos s-a şters şi m-am simţit strivit de o greutate uriaşă. Nu era vorba despre moarte, nici despre frică: era ceva anonim. Îmi ardeau umerii obrajilor şi mă durea craniul.

M-am scuturat şi m-am uitat la cei doi tovarăşi ai mei. Tom îşi îngropase faţa în mîini, nu-i vedeam decît ceafa grasă şi albă. Tînărul Juan era de departe cel mai prăpădit, stătea cu gura căscată şi-i tremurau nările. Medicul s-a apropiat de el şi i-a pus mîna pe umăr, ca şi cînd ar fi vrut să-i dea curaj: ochii lui rămăseseră însă reci. Am văzut apoi mîna belgianului coborînd pe furiş de-a lungul braţului lui Juan, pînă la

încheietura mîinii. Juan, nepăsător, nu protesta. Adoptînd un aer indiferent, belgianul i-a apucat încheietura cu trei degete, dar în acelaşi timp s-a tras puţin înapoi, astfel încît să stea cu spatele la mine. Eu însă m-am aplecat un pic şi l-am văzut scoţîndu-şi ceasul din buzunar şi uitîndu-se la el fără să-i dea drumul mîinii puştiului. După un moment i-a dat totuşi drumul şi mîna a căzut inertă; doctorul s-a dus să se sprijine de perete, apoi, ca şi cînd şi-ar fi adus dintr-o dată aminte de ceva foarte important, care trebuia notat pe loc, a scos un carnet din buzunar şi a scris cîteva rînduri. Ticălosul, m-am gîndit eu furios, nu care cumva să îndrăznească să vină la mine să-mi ia pulsul, că-i ard un pumn peste botul lui împuţit!

N-a venit, dar am simţit că se uită la mine. Am ridicat capul şi m-am uitat în ochii lui. Mi-a spus pe un ton impersonal:

— Nu ţi se pare că aici e un frig de-ţi clănţăne dinţii?

Părea că într-adevăr îi era frig; se învineţise.

I-am răspuns:

— Nu mi-e frig.

Se uita în continuare la mine, cu ochii lui duri. Am înţeles imediat şi mi-am pus mîinile pe faţă: eram leoarcă de sudoare. În beciul acela, în toiul iernii, într-un curent nemaipomenit, transpiram. Mi-am vîrît mîinile în părul jilav de năduşeală; în acelaşi moment mi-am dat seama că şi cămaşa era udă şi că se lipise de mine: şiroiam de cel puţin un ceas şi nu simţisem nimic. Porcul ăla de belgian observase însă: văzuse picăturile curgîndu-mi pe obraji şi se gîndise: Asta e manifestarea unei stări de teroare aproape patologică; şi se simţise normal şi mîndru de a fi normal, pentru că-i era

frig. Mi-a venit să mă scol şi să mă duc să-i trăsnesc una peste mutră, dar nici n-am apucat să schiţez un gest că atît ruşinea cît şi furia mi-au trecut; m-am prăbuşit la loc pe bancă, indiferent.

M-am mulţumit să mă frec pe gît cu batista fiindcă începusem să simt transpiraţia care-mi picura din păr pe ceafă, ceea ce nu-mi plăcea deloc. De altfel, în curînd am renunţat să mă mai şterg, era inutil: batista ajunsese o zdreanţă bună s-o storci, şi eu transpiram în continuare. Pînă şi fesele îmi transpirau, iar pantalonul ud se lipea de bancă.

Deodată, tînărul Juan a întrebat:

— Sînteţi medic?

— Da, răspunse belgianul.

— Omul suferă... multă vreme?

— Cînd...? Ah! Nu, nici vorbă, zise belgianul cu o voce părintească, se termină imediat.

Vorbea de parcă ar fi liniştit un bolnav care plătea din gros.

— Dar... mi s-a spus... că e nevoie deseori de două salve.

— Uneori, zise belgianul, dînd din cap. Se întîmplă că la prima salvă nu e atins nici un organ vital.

— Atunci trebuie să-şi încarce puştile şi să ochească din nou?

S-a gîndit ce s-a gîndit, apoi a adăugat cu o voce răguşită:

— Durează ceva!

Îi era înfiorător de frică de suferinţă, numai la asta se gîndea: aşa e la vîrsta lui. Eu nu prea mă mai gîndeam şi, în orice caz, nu teama de suferinţă mă făcea să transpir.

M-am sculat şi m-am dus pînă la grămada de praf de cărbune. Tom a tresărit şi mi-a aruncat o privire încărcată de ură: îl agasam fiindcă îmi scîrţîiau pantofii. M-am întrebat dacă şi faţa mea era la fel de pămîntie ca şi a lui: am văzut că şi el asuda. Cerul era minunat, nici o lumină nu se strecura pînă în acel colţişor întunecos şi-mi era de ajuns să ridic privirea ca să zăresc Ursa-Mare. Dar nu mai era ca altădată: cu două zile înainte, din celula mea de la arhiepiscopie puteam să văd o bucată mare de cer şi fiecare oră a zilei îmi aducea aminte de altceva. Dimineaţa, cînd cerul era de un albastru tăios şi transparent, mă gîndeam la cîte o plajă de pe malul Atlanticului; la amiază, vedeam soarele şi-mi aminteam de un bar din Sevilla unde obişnuiam să beau *manzanilla* şi să mănînc scrumbiuţe şi măsline; după-amiaza, mă aflam în zona de umbră, aşa încît mă gîndeam la umbra care se întindea peste jumătate din arenă, în timp ce jumătatea cealaltă scînteia în soare: era într-adevăr trist să vezi astfel tot pămîntul reflectat pe cer. Acum însă puteam să mă uit în sus cît pofteam, cerul nu-mi mai evoca nimic. Era mai bine aşa. M-am întors şi m-am aşezat iar lîngă Tom. A trecut o bună bucată de vreme.

Tom a început să vorbească în şoaptă. Trebuia să vorbească întruna, altfel i se încîlceau gîndurile. Cred că mi se adresa mie, dar nu se uita la mine. Îi era fără îndoială frică să mă vadă aşa cum eram acum, pămîntiu la faţă şi asudat: semănăm, fiecare dintre noi era mai rău ca o oglindă a celuilalt. Se uita la belgian, la omul viu.

— Tu înţelegi? zicea el. Eu, unul, nu înţeleg.

Am început şi eu să vorbesc în şoaptă. Mă uitam la

belgian.

— Ce, ce să înţeleg?

— O să mi se întîmple ceva ce nu pot să înţeleg.

În jurul lui Tom plutea un miros ciudat. Mi s-a părut că am devenit mai sensibil ca înainte la mirosuri.

Am rînjit.

— Nu mai e mult şi o să înţelegi.

— Nu mi-e clar, zise el cu un aer încăpăţînat. Sînt dispus să am curaj, dar ar trebui cel puţin să ştiu... Ascultă, ne vor duce în curte. Bun. Tipii se vor alinia în faţa noastră. Cîţi o să fie?

— Nu ştiu. Cinci sau opt. Nu mai mulţi.

— E-n regulă. Vor fi opt. Li se va da comanda: Foc şi voi vedea opt puşti îndreptate spre mine. Cred că o să-mi vină să intru în zid, că o să împing din răsputeri zidul cu spinarea, iar zidul va rezista, ca în coşmaruri. Toate astea mi le pot imagina. Ah! dacă ai şti ce bine mi le pot imagina!

— Termină! i-am zis. Şi eu mi le imaginez.

— Probabil că doare îngrozitor. Ştii, adăugă el cu răutate, ăştia trag dinadins în ochi şi în gură, ca să desfigureze oamenii. Am şi început să simt rănile; de o oră mă doare în cap şi în gît. Nu sînt chiar dureri adevărate; e vorba de ceva mai rău: e vorba de durerile pe care o să le simt mîine dimineaţă. Dar după aia?

Înţelegeam prea bine ce vrea să spună, dar nu voiam să par că înţeleg. Cît despre dureri, şi eu le simţeam în tot corpul, ca o mulţime de tăieturi mici. Nu mă puteam obişnui, dar, ca şi el, refuzam să le acord importanţă.

— După aia, am spus dur, dai ortul popii.

A început să vorbească numai pentru el: nu-l slăbea din ochi pe belgian. Doctorul nu părea să asculte. Ştiam de ce venise; nu-l interesau gîndurile noastre; venise să se uite cum mor de vii trupurile noastre.

— E ca în coşmaruri, zicea Tom. Vrei să te gîndeşti la ceva, ai tot timpul impresia că s-a făcut, că ai să înţelegi, şi pe urmă alunecă, îţi scapă, dispare. Îmi zic: după, nu mai e nimic. Dar tot nu înţeleg ce înseamnă asta. Există momente cînd sînt gata-gata să reuşesc... Şi pe urmă deviez, mă gîndesc iar la dureri, la gloanţe, la zgomot. Sînt materialist, îţi jur, n-am înnebunit. Dar e ceva care nu merge. Îmi văd cadavrul: asta nu e greu, dar *eu* sînt cel care îl vede, eu, cu ochii *mei.* Ar trebui să fiu în stare să gîndesc... să înţeleg că nu voi mai vedea nimic, că nu voi mai auzi nimic şi că lumea va merge înainte pentru ceilalţi. Omul nu e făcut să gîndească una ca asta, Pablo. Poţi să mă crezi: mi s-a mai întîmplat să veghez o noapte întreagă aşteptînd ceva. Dar asta e cu totul altceva: o să ne înhaţe pe la spate, Pablo, şi nu vom fi reuşit să ne pregătim.

— Tacă-ţi fleanca, îi spusei, ce, vrei să-ţi chem un popă?

N-a răspuns. Observasem că avea tendinţa s-o facă pe profetul şi să-mi zică Pablo cu o voce lipsită de orice expresie. Nu prea-mi plăcea chestia asta; se pare însă că toţi irlandezii sînt aşa. Aveam vaga impresie că miroase a urină. În fond, Tom nu-mi era grozav de simpatic şi nu vedeam de ce, sub pretext că vom muri împreună, ar fi trebuit să-mi devină. Existau cîţiva tipi cu care totul ar fi fost altfel. Cu Ramon Gris, de pildă. Dar alături de Tom şi de Juan mă simţeam singur. Pe de altă parte era mai bine aşa: cu Ramon poate că m-aş fi

înduioşat. În momentul acela eram teribil de dur şi voiam să rămîn dur.

Tom i-a dat înainte, mormăind oarecum distrat. Vorbea, desigur, ca să nu aibă răgaz să gîndească. Puţea a urină ca bătrînii bolnavi de prostată. Evident, eram de aceeaşi părere cu el, tot ceea ce spunea el aş fi putut să spun şi eu: nu e firesc să mori. Şi, de cînd urma să mor, nimic nu mi se mai părea firesc, nici grămada aia de praf de cărbune, nici banca, nici mutra împuţită a lui Pedro. Faptul că gîndeam la fel cu Tom nu-mi făcea plăcere. Şi ştiam bine că, de-a lungul întregii nopţi, vom continua să ne gîndim la aceleaşi lucruri în acelaşi timp, cu un decalaj de cel mult cinci minute, că vom continua să transpirăm sau să clănţănim în acelaşi timp. M-am uitat la el dintr-o parte şi pentru prima dată mi s-a părut straniu: îşi purta moartea gravată pe chip. Orgoliul meu era rănit: trăisem douăzeci şi patru de ore alături de Tom, îl ascultasem, vorbisem cu el ştiind că nu aveam nimic în comun. Şi iată că acum semănăm ca nişte fraţi gemeni, numai şi numai pentru că urma să crăpăm împreună. Tom m-a luat de mînă, fără să se uite la mine.

— Pablo, mă întreb... mă întreb dacă o fi adevărat că sîntem nimiciţi cu totul.

Mi-am retras mîna şi i-am spus:

— Mai bine uită-te între picioarele tale, măgarule!

Între picioarele lui se formase o băltoacă şi din pantalonii lui încă mai picura ceva.

— Ce-i asta? întrebă el, înspăimîntat.

— Te-ai pişat în pantaloni, i-am zis.

— Nu-i adevărat, spuse el furios, nu mă piş, nu simt

nimic.

Belgianul se apropiase. A întrebat cu o prefăcută bunăvoinţă:

— Nu vă simţiţi bine?

Tom n-a răspuns. Belgianul s-a uitat în tăcere la băltoacă.

— Nu ştiu ce-i asta, zise Tom pe un ton sălbatic, dar frică nu mi-e. Vă jur că nu mi-e frică!

Belgianul n-a răspuns. Tom s-a sculat şi s-a dus într-un colţ să se uşureze. S-a întors încheindu-se la pantaloni, s-a aşezat şi a tăcut mîlc. Belgianul nota de zor în carneţel.

Ne uitam la el; şi tînărul Juan se uita: toţi trei ne uitam la el pentru că era viu. Avea gesturile unui om viu, grijile unui om viu; clănţănea în beciul ăsta aşa cum trebuie să clănţăne oamenii vii; avea un trup ascultător şi bine hrănit. Noi, ăştilalţi, nu ne mai simţeam trupurile - în orice caz nu în acelaşi fel. Îmi venea să-mi pipăi pantalonii între picioare, dar nu îndrăzneam; mă uitam la belgian, înfipt bine pe picioarele lui, stăpîn pe muşchii lui - el, unul, putea să se gîndească la ziua de mîine. Noi însă eram trei umbre lipsite de sînge; ne uitam la el şi-i sugeam viaţa ca nişte vampiri.

Pînă la urmă s-a apropiat de Juan. O fi vrut poate să-i pipăie ceafa din vreun motiv profesional sau o fi fost mînat de un impuls de milă? Dacă a acţionat din milă a fost desigur singura dată în toată acea noapte. A mîngîiat capul şi gîtul băiatului. Puştiul n-a reacţionat, dar nu-şi lua ochii de la el, apoi, fulgerător i-a luat mîna şi s-a uitat la ea cu un aer ciudat. Ţinea mîna belgianului între ale sale, iar cele două gheare cenuşii care strîngeau mîna aceea grasă şi roşcovană nu erau

deloc plăcute la vedere. Bănuiam ce avea să se întîmple şi Tom bănuia probabil şi el: belgianul însă nu-şi dădea seama de nimic, zîmbea cu o expresie părintească. După cîteva clipe, băiatul a dus laba mare şi roşie la gură, şi a dat s-o muşte. Belgianul şi-a tras-o repede şi împleticindu-se, a făcut cîţiva paşi înapoi, pînă la perete. Preţ de o secundă s-a uitat îngrozit la noi, pesemne că atunci înţelesese, dintr-o dată, că nu mai eram oameni ca el. Am început să rîd şi unul din gardieni a tresărit. Celălalt adormise cu ochii deschişi de i se vedea numai albul ochilor.

Mă simţeam sleit şi, totodată, surescitat. Nu voiam să mă mai gîndesc la ceea ce avea să se întîmple în zori, la moarte. Nu avea nici un rost, întîlneam în cale doar vorbe goale sau vid. Dar, de îndată ce încercam să mă gîndesc la altceva, vedeam ţevile puştilor îndreptate spre mine. Cred că mi-am trăit execuţia de zeci de ori la rînd; o dată chiar am crezut că e pe bune: probabil că am aţipit un minut. Mă tîrau spre zid şi eu mă zbăteam; le ceream iertare. M-am trezit brusc şi m-am uitat la belgian: mă temeam să nu fi răcnit în somn. Tipul îşi netezea însă mustaţa, nu observase nimic. Dacă aş fi vrut, cred că aş fi putut să dorm puţin: nu închisesem ochii de patruzeci şi opt de ore, eram istovit. N-aveam însă chef să pierd două ore de viaţă: ar fi venit să mă trezească în zori, i-aş fi urmat ameţit de somn şi aş fi crăpat fără să apuc să zic: of, nu voiam una ca asta, nu voiam să mor ca o vită, voiam să înţeleg. Şi, pe urmă, îmi era teamă de coşmaruri. M-am sculat şi m-am apucat să umblu de colo-colo, iar ca să-mi abat gîndurile, am început să mă gîndesc la viaţa mea trecută. O groază de amintiri mi se învîrtejeau în minte. Unele erau plăcute, altele,

neplăcute - sau cel puţin aşa le denumeam *înainte*. Chipuri şi întîmplări. Am revăzut chipul unui *novillero* tînăr pe care taurul îl luase în coarne la Valencia, la Feria; pe al unuia dintre unchii mei, pe al lui Ramon Gris. Mi-am adus aminte de întîmplări: cum am fost şomer trei luni de zile în 1926, cum era să crăp de foame. Mi-am adus aminte de o noapte pe care am petrecut-o pe o bancă la Granada: nu mîncasem de trei zile, eram turbat, nu voiam să crăp. Mi-a venit să rîd. Ce aprig alergam după fericire, după femei, după libertate! Pentru ce? Voisem să eliberez Spania, îl admiram pe Pi y Margall, aderasem la mişcarea anarhistă, ţinusem cuvîntări în adunări publice: luam totul în serios, ca şi cînd aş fi fost nemuritor.

În clipa aceea mi s-a părut că am în faţă toată viaţa mea şi m-am gîndit: E o minciună sfruntată. Nu făcea nici cît o ceapă degerată, de vreme ce se sfîrşise. Mă întrebam cum putusem oare să mă plimb, să mă hlizesc cu gagicile: dacă mi-aş fi putut închipui măcar o clipă că aveam să mor aşa, n-aş fi mişcat un deget. Viaţa mea se afla în faţa mea, închisă, încheiată, ca un sac, şi totuşi, toate cîte erau în ea erau neterminate. Am încercat o clipă s-o judec. Aş fi vrut să pot să-mi spun: e o viaţă frumoasă. Nu putea însă fi judecată, era doar o schiţă; îmi risipisem timpul semnînd poliţe pentru veşnicie, nu înţelesesem nimic. Nu regretam nimic: existau multe lucruri după care ar fi putut să-mi pară rău, gustul *manzanillei* sau zilele de vară, cînd mă duceam să mă scald într-un golfuleţ de lîngă Cadix; moartea le răpise tuturor farmecul.

Pe neaşteptate, belgianului i-a venit o idee nemaipomenită:

— Oameni buni, ne-a spus, pot să mă ofer - sub rezerva aprobării de către administraţia militară - să transmit un mesaj, o amintire din partea voastră pentru cei care vă iubesc...

Tom a mîrîit:

— N-am pe nimeni.

N-am răspuns nimic. Tom a aşteptat puţin, apoi s-a uitat la mine, plin de curiozitate.

— Nu-i transmiţi nimic lui Concha?

— Nu.

Uram această duioasă complicitate: eu eram de vină, vorbisem noaptea trecută despre Concha, ar fi trebuit să mă stăpînesc. Eram cu ea de un an. În ajun, mi-aş fi tăiat braţul cu toporul numai ca s-o mai văd măcar cinci minute. De aia vorbisem despre ea, nu fusesem în stare să tac. Acum nu mai aveam poftă s-o văd, nu mai aveam nimic să-i spun. N-aş fi vrut nici măcar s-o strîng în braţe: îmi era groază de trupul meu fiindcă se făcuse pămîntiu şi asuda - şi, poate că şi de al ei îmi era groază. Concha avea să plîngă aflînd de moartea mea; îi va pieri cheful de viaţă luni şi luni de zile. Totuşi, eu eram cel care urma să moară. Mă gîndeam la ochii ei frumoşi şi calzi. Cînd se uita la mine, ceva din ea ajungea pînă la mine. Mă gîndeam însă că s-a sfîrşit: *acum* dacă s-ar uita la mine, privirea ei ar rămîne în ochii ei, n-ar mai ajunge pînă la mine. Eram singur.

Şi Tom era singur, dar într-alt fel. Se aşezase călare pe bancă şi se uita la ea cu un soi de zîmbet; părea uimit. A întins mîna şi a atins lemnul cu mare grijă, ca şi cînd i-ar fi fost frică să nu spargă ceva, apoi şi-a tras repede mîna înapoi; l-a trecut

un fior. Dacă aş fi fost în locul lui Tom, nu m-aş fi jucat de-a atinsul băncii cu mîna; şi astea erau tot hachiţe de irlandez, dar e drept că şi mie mi se părea că obiectele au un aer ciudat: erau mai şterse, mai puţin dense decît de obicei. Era de-ajuns să mă uit la bancă, la lampă, la grămada de praf de cărbune, ca să-mi gîndesc lucid moartea, dar o vedeam pretutindeni, pe obiecte, în modul în care obiectele se depărtaseră şi se ţineau deoparte cu discreţie, ca nişte oameni care vorbesc în şoaptă la căpătîiul unui muribund. Tom atinsese propria *sa* moarte, cînd pusese mîna pe bancă.

În starea în care mă aflam, dacă cineva ar fi venit să mă anunţe că mă pot întoarce acasă liniştit, că scăpasem cu viaţă, chestia asta m-ar fi lăsat rece: să aştepţi cîteva ore sau cîţiva ani e totuna cînd ai pierdut iluzia că eşti etern. Într-un anumit sens, nu mai ţineam la nimic, eram calm. Era însă un calm oribil - din cauza trupului meu: trupul ăsta pe care încă îl foloseam, căci vedeam cu ochii lui, auzeam cu urechile lui, nu-mi mai aparţinea; transpira şi tremura independent, şi eu nu-l mai recunoşteam. Eram nevoit să-l ating şi să-l privesc ca să ştiu ce-i cu el, ca şi cînd ar fi fost al altuia. Uneori îl mai simţeam încă, simţeam nişte alunecări, un soi de prăbuşiri, ca atunci cînd eşti într-un avion în picaj, sau îmi simţeam bătăile inimii. Dar nici asta nu mă liniştea: tot ceea ce venea de la trupul meu avea un aer împuţit şi suspect. În cea mai mare parte a timpului se îngrămădea, stătea cuminte, iar eu nu mai simţeam decît un fel de apăsare, o prezenţă dezgustătoare lipită de mine; mi se părea că sînt legat de un vierme uriaş. La un moment dat, mi-am pipăit pantalonul şi am constatat că e umed; nu ştiam dacă e ud de transpiraţie sau de urină, dar mi-

am luat precauţia şi m-am dus să mă uşurez pe grămada de cărbuni.

Belgianul şi-a scos ceasul, s-a uitat şi a zis:

— E trei şi jumătate.

Bestia! Făcuse, desigur, dinadins. Tom a sărit în sus: încă nu ne dădusem seama că timpul trece; noaptea ne îmbrăţişase ca o masă informă şi întunecoasă, nici nu-mi aduceam aminte cînd începuse.

Tînărul Juan a început să urle. Îşi frîngea mîinile, implora:

— Nu vreau să mor, nu vreau să mor!

A luat-o la fugă prin tot beciul cu braţele ridicate, apoi s-a prăbuşit pe una dintre saltele, plîngînd în hohote. Tom se uita la el cu o privire posomorîtă, nu mai avea chef nici măcar să-l consoleze. De fapt, nici nu era nevoie: băiatul făcea mai mult zgomot decît noi, dar era mai puţin lovit: era ca un bolnav care se apără împotriva bolii făcînd febră. E mult mai rău cînd omul nu mai are nici măcar febra.

Plîngea: vedeam prea bine că-i e milă de el; nu se gîndea la moarte. Preţ de o clipă, de o singură clipă, mi-a venit şi mie să plîng, să-mi plîng de milă. S-a întîmplat însă pe dos: m-am uitat puţin la puşti, i-am văzut umerii slăbuţi zguduiţi de plîns şi m-am simţit inuman: nu reuşeam să-mi fie milă nici de ceilalţi, nici de mine. Mi-am zis: Vreau să mor curat.

Tom s-a ridicat, s-a dus chiar sub gaura rotundă din tavan şi a început să pîndească zorile.

Eu însă mă încăpăţînasem, voiam să mor curat şi nu mă mai gîndeam decît la asta. Totuşi, de cînd ne spusese doctorul cît e ceasul, simţeam în străfunduri că timpul trece, că se

scurge picătură cu picătură.

Era încă întuneric cînd am auzit vocea lui Tom:

— Îi auzi?

— Da.

Nişte tipi mergeau prin curte.

— Ce... mă-sa fac? Doar nu au cum să tragă pe întuneric.

Peste cîtva timp, n-am mai auzit nimic. I-am spus lui Tom:

— S-a luminat de ziuă.

Pedro s-a sculat căscînd şi a venit să sufle în lampă. I-a spus colegului său:

— Frigul naibii.

Beciul devenise cenuşiu. Am auzit, în depărtare, împuşcături.

— A început, îi spusei lui Tom, probabil că fac treaba asta în curtea din spate.

Tom i-a cerut medicului o ţigară. Eu nu voiam; nu voiam nici ţigară, nici alcool. Din acel moment, împuşcăturile n-au mai încetat.

— Îţi dai seama? zise Tom.

A vrut să adauge ceva, dar a tăcut, se uita la uşă. Uşa s-a deschis şi un locotenent cu patru soldaţi au intrat. Tom a aruncat ţigara.

— Steinbock?

Tom n-a răspuns, Pedro l-a arătat.

— Juan Mirbal?

— E cel de pe saltea.

— Scoală-te, zise locotenentul.

Juan nu s-a mişcat. Doi soldaţi l-au luat de subsuori şi l-

au ridicat în picioare. Cum i-au dat însă drumul, a căzut la loc.

Soldaţii au şovăit.

— Nu e primul căruia i se face rău, spuse locotenentul, n-aveţi decît să-l căraţi voi doi; vedem noi acolo.

S-a întors spre Tom.

— Hai, vino!

Tom a ieşit între doi soldaţi. Alţi doi soldaţi veneau în urma lor, ţinîndu-l pe puşti de subsuori şi de picioare. Băiatul nu era leşinat; stătea cu ochii larg deschişi, iar lacrimile îi curgeau pe obraji. Cînd am vrut să ies şi eu, locotenentul m-a oprit.

— Dumneata eşti Ibbieta?

— Da.

— Vei aştepta aici: vor veni să te ia imediat.

Au ieşit. Belgianul şi cei doi gardieni au plecat şi ei; am rămas singur. Nu înţelegeam ce se întîmplă cu mine, dar aş fi preferat să se termine imediat.

Auzeam salve la intervale aproape regulate: la fiecare din ele tresăream. Îmi venea să urlu şi să-mi smulg părul din cap. Strîngeam însă din dinţi şi-mi vîrîsem mîinile în buzunar fiindcă voiam să rămîn curat.

După o oră au venit să mă ia şi m-au dus la primul etaj, într-o încăpere mică, unde mirosea a tutun şi era o căldură care mi s-a părut sufocantă. Doi ofiţeri fumau, stînd în fotolii, cu nişte hîrtii pe genunchi.

— Te numeşti Ibbieta?

— Da.

— Unde e Ramon Gris?

— Nu ştiu.

Cel care mă interoga era mic şi gras. În spatele ochelarilor avea nişte ochi duri. Mi-a spus:

— Apropie-te!

M-am apropiat. S-a sculat şi m-a apucat de braţ, uitîndu-se la mine cu o expresie menită să mă facă să intru în pămînt. Totodată, m-a ciupit de braţ cît a putut de tare. Nu ca să mă doară, ci ca să arate cine e stăpîn: voia să mă domine. Considera necesar, de asemenea, să-mi pufăie în faţă răsuflarea lui împuţită. Am stat aşa cîteva clipe; mie îmi cam venea să rîd. Nu era de-ajuns ca să-l intimidezi pe un om care avea să moară imediat: nu ţinea. M-a împins violent şi s-a aşezat la loc. A zis:

— Viaţa ta în schimbul vieţii lui. Dacă ne spui unde e, te lăsăm în viaţă.

Aceşti doi tipi plini de fireturi, cu cravaşele şi cizmele lor, erau şi ei totuşi nişte oameni care vor muri. Puţin mai tîrziu decît mine, dar nu cu mult mai tîrziu. Şi cu toate acestea se agitau căutînd nişte nume prin hîrţoagele lor, alergînd după alţi oameni ca să-i bage în închisoare sau ca să-i suprime; aveau păreri cu privire la viitorul Spaniei, ca şi asupra altor probleme. Măruntele lor activităţi mi se păreau şocante şi comice: nu mai reuşeam să mă pun în locul lor, mi se părea că sînt nebuni.

Cel mic şi gras se uita la mine în continuare, lovindu-se cu cravaşa peste cizmă. Toate gesturile lui erau calculate, astfel încît să-i dea înfăţişarea unei fiare iuţi şi pline de ferocitate.

— Deci? Ai înţeles?

— Nu ştiu unde e Gris, i-am răspuns. Credeam că e la Madrid.

Celălalt ofiţer şi-a ridicat alene mîna albă. Indolenţa lui era şi ea calculată. Le vedeam micile manevre şi eram uimit că există oameni capabili să-şi piardă vremea cu aşa ceva.

— Ai timp un sfert de oră ca să te gîndeşti, zise el încet. Duceţi-l în încăperea unde se ţine lenjeria; peste un sfert de oră îl aduceţi înapoi. Dacă persistă în refuz, va fi executat pe loc.

Ştiau ei ce făceau: petrecusem toată noaptea aşteptînd; după aceea mă mai lăsaseră să aştept încă un ceas în beci, în timp ce-i împuşcau pe Tom şi pe Juan, şi acum mă încuiau un sfert de oră; sigur că-şi pregătiseră tactica încă din ajun. Îşi ziceau că, în timp, nervii se uzează şi sperau să mă dea gata în felul acesta.

Se înşelau amarnic. M-am aşezat pe un scăunel, fiindcă mă simţeam foarte slăbit şi am început să mă gîndesc. Nu la propunerea lor. Evident, ştiam unde e Gris: se ascundea la verii lui, la patru kilometri de oraş. Ştiam prea bine că nu voi da în vileag ascunzătoarea lui, afară doar dacă mă vor tortura (dar nu păreau să se fi gîndit la asta). Toate chestiile astea erau perfect clare, definitive şi nu mă interesau cîtuşi de puţin. Aş fi vrut doar să înţeleg motivele purtării mele. Preferam să crăp decît să-l trădez pe Gris. De ce? Nu-l mai iubeam pe Ramon Gris. Prietenia mea faţă de el murise cu puţin timp înainte de zorii zilei, odată cu dragostea pentru Concha, odată cu dorinţa de a trăi. Desigur, îl stimam în continuare; era un dur. Dar nu pentru asta acceptam să mor în locul lui; viaţa lui nu avea mai multă importanţă decît a mea;

nici o viaţă nu avea importanţă. Un om va fi proptit de un zid şi se va trage în el pînă ce va crăpa: că e vorba despre mine sau despre Gris, sau despre altul e totuna. Ştiam, evident, că pentru Spania el e mai util decît mine, dar mi se rupea de Spania şi de anarhie: nimic nu mai avea importanţă. Şi totuşi, stăteam acolo, puteam să scap cu viaţă predîndu-l pe Gris şi refuzam s-o fac. Toată treaba mi se părea mai degrabă comică: asta era încăpăţînare sadea. Mă gîndeam:

Încăpăţînat mai eşti!... Şi m-am simţit cuprins de o stranie veselie.

Au venit să mă ia şi m-au dus din nou în faţa celor doi ofiţeri. Un şobolan ne-a tăiat calea şi mi-a venit să rîd. M-am întors spre unul din cei doi falangişti şi l-am întrebat:

— Ai văzut şobolanul?

Nu mi-a răspuns. Era posomorît şi pătruns de importanţă. Mie tot îmi venea să rîd, dar mă stăpîneam fiindcă-mi era teamă că, dacă încep, nu mă mai pot opri. Falangistul purta mustăţi. I-am mai spus:

— Trebuie să-ţi tai mustaţa, prostovane!

Mi se părea caraghios să-ţi laşi faţa cotropită de păr. Mi-a tras un picior fără prea mare convingere, aşa că am tăcut.

— Ei, zise ofiţerul cel gras, te-ai gîndit?

M-am uitat la el plin de curiozitate, ca şi cînd ar fi fost o gînganie dintr-o specie foarte rară. I-am spus:

— Ştii unde e. Se ascunde în cimitir. Într-un cavou sau în baraca groparilor.

Voiam să le fac o farsă. Să-i văd sculîndu-se, încheindu-şi centurile şi dînd ordine cu un aer agitat.

Au sărit în picioare.

— Hai să mergem! Moles, du-te şi cere-i locotenentului Lopez cincisprezece oameni. Tu, îmi zise mărunţelul gras, bagă de seamă, dacă ai spus adevărul, să ştii că eu, unul, mă ţin de cuvînt. Dar dacă ţi-ai bătut joc de noi, o să mi-o plăteşti scump.

Au plecat făcînd gălăgie, iar eu am aşteptat liniştit, păzit de falangişti. Din cînd în cînd, zîmbeam fiindcă mă gîndeam la mutrele lor. Mă simţeam îndobitocit şi maliţios. Mi-i închipuiam ridicînd pietre de mormînt, deschizînd, rînd pe rînd, uşile cavourilor. Îmi reprezentam situaţia ca şi cînd aş fi fost un altul: acel prizonier care se încăpăţînează s-o facă pe eroul, falangiştii ăia gravi cu mustăţile lor şi oamenii în uniformă alergînd printre morminte; era de un comic irezistibil.

După o jumătate de ceas, grăsanul mărunţel s-a întors singur. Am crezut că vine să dea ordin să mă execute. Ceilalţi, pesemne, rămăseseră la cimitir.

Ofiţerul s-a uitat la mine. Nu părea cîtuşi de puţin plouat.

— Duceţi-l în curtea mare cu ceilalţi, zise el. La sfîrşitul operaţiunilor militare, un tribunal obişnuit îi va decide soarta.

Am crezut că n-am înţeles bine. L-am întrebat:

— Atunci... nu mă împuşcă...?

— În orice caz, nu acum. Mai tîrziu, nu mă mai priveşte.

Tot nu înţelegeam. I-am zis:

— Da’ de ce?

A dat din umeri fără să-mi răspundă, iar soldaţii m-au luat. În curtea mare erau vreo sută de prizonieri, femei, copii, cîţiva bătrîni. Am început să dau ocol peluzei centrale, eram

ca prostit. La amiază, ni s-a dat de mîncare în sala de mese. Doi sau trei tipi mi-au vorbit. Probabil că îi cunoşteam, dar nu le-am răspuns: nici nu mai ştiam unde mă aflu.

Spre seară, au fost aduşi în curte vreo zece noi prizonieri. L-am recunoscut pe Garcia, brutarul. Mi-a zis:

— Băftosule! Nu credeam să te mai văd în viaţă.

— Mă condamnaseră la moarte, am spus, şi pe urmă s-au răzgîndit. Nu înţeleg de ce.

— M-au arestat la ora două, zise Garcia.

— De ce?

Garcia nu făcea politică.

— Habar n-am, spuse el. Îi arestează pe toţi cei care nu gîndesc la fel ca ei.

Mi-a spus, în şoaptă:

— L-au prins pe Gris.

Am început să tremur.

— Cînd?

— Azi-dimineaţă. A făcut pe nebunul. Marţi a plecat de la văru-său fiindcă s-au cam certat. Erau destui tipi dispuşi să-l ascundă, dar n-a vrut să mai datoreze nimănui nimic. A zis: M-aş fi ascuns la Ibbieta, dar de vreme ce l-au ridicat, o să mă duc să mă ascund în cimitir.

— În cimitir?

— Da. E o dobitocie. Evident că au căutat şi acolo azi-dimineaţă, pînă la urmă trebuia să se ajungă şi la asta. L-au găsit în baraca groparilor. Au tras în el şi l-au lichidat.

— La cimitir!

Totul a prins a se învîrti în jurul meu şi m-am pomenit stînd jos, pe pămînt: rîdeam atît de tare, încît mi-au dat

lacrimile.

Camera

I

Doamna Darbédat ţinea în mînă o bucată de rahat. A apropiat-o cu grijă de buze şi şi-a ţinut răsuflarea ca nu cumva praful fin de zahăr cu care era pudrată să se împrăştie: E de trandafiri, şi-a spus. A muşcat brusc în carnea sticloasă şi gura i s-a umplut de parfum. Ce ciudat îţi ascute boala senzaţiile! A început să se gîndească la moschei, la orientali slugarnici (fusese la Alger în călătorie de nuntă) şi buzele ei palide au schiţat un zîmbet: rahatul era şi el slugarnic.

A fost nevoită să şteargă de mai multe ori cu palma paginile cărţii, căci, în ciuda precauţiilor ei, se umpluseră cu un strat subţire de praf alb. Stîrnite de mîna ei, infimele cristale de zahăr lunecau, se rostogoleau, scrîşneau pe hîrtia netedă: Asta-mi aduce aminte de Arcachon, cînd citeam pe plajă. Îşi petrecuse vara anului 1907 la mare. Pe vremea aceea, purta o pălărie mare de pai cu o panglică verde; se instala chiar lîngă dig, cu un roman de Gyp sau de Colette Yver. Vîntul îi aducea pe genunchi ploaie de nisip şi din cînd în cînd scutura cartea ţinînd-o de cîte un colţ. Era aceeaşi senzaţie: grăunciorii de nisip erau însă perfect uscaţi, pe cînd firişoarele astea fine de zahăr se cam lipeau de vîrful degetelor. A revăzut o fîşie de cer cenuşiu ca o perlă deasupra unei mări negre. Eve nu se născuse încă. Se simţea încărcată

cu amintiri şi preţioasă ca un sipet de santal. Brusc, şi-a adus aminte titlul romanului pe care îl citea atunci, *Micuţă Doamnă*, care nu era plicticos. De cînd însă o boală necunoscută o ţinea închisă în camera ei, doamna Darbédat prefera memoriile şi lucrările istorice. Îşi dorea ca suferinţa, lecturile serioase, o atenţie vigilentă îndreptată spre amintirile şi senzaţiile ei cele mai minunate s-o maturizeze ca pe un frumos fruct de seră.

S-a gîndit cu o uşoară iritare că soţul ei avea să-i bată în curînd la uşă. În celelalte zile ale săptămînii venea doar spre seară, o săruta pe frunte în tăcere şi citea *Le Temps*, aşezat într-un fotoliu drept în faţa ei. Joia însă era ziua domnului Darbédat: se ducea să petreacă o oră la fiică-sa, în general de la trei la patru. Înainte de plecare, intra la nevasta lui şi amîndoi vorbeau cu amărăciune despre ginerele lor. Aceste convorbiri de joia, previzibile pînă în cele mai infime detalii, o istoveau pe doamna Darbédat. Domnul Darbédat umplea cu prezenţa sa calmul încăperii. Nu se aşeza, se sucea, se învîrtea, umbla de colo-colo. Fiecare izbucnire de-a lui o rănea pe doamna Darbédat ca un ciob de sticlă. În joia aceea era mai rău ca de obicei: numai la gîndul că îndată va fi obligată să-i repete soţului ei confidenţele lui Eve şi să vadă acel trup înfricoşător sărind în sus de furie, şi pe doamna Darbédat o treceau năduşelile. A mai luat o bucată de rahat de pe farfurioară; s-a uitat la ea cîteva clipe ezitînd, apoi a pus-o la loc cu tristeţe: nu-i plăcea s-o vadă soţul ei mîncînd rahat.

Cînd a auzit ciocănind în uşă, a tresărit.

— Intră, zise ea, cu o voce pierită.

Domnul Darbédat a intrat mergînd în vîrful picioarelor.

— Mă duc la Eve, zise ca în fiecare joi.

Doamna Darbédat i-a zîmbit.

— Pup-o din partea mea.

Domnul Darbédat n-a răspuns, dar s-a încruntat cu un aer de îngrijorare: în fiecare joi la aceeaşi oră era bîntuit de iritare surdă, agravată de o digestie anevoioasă.

— Cînd plec de la ea trec pe la Franchot, aş vrea să vorbească serios cu ea şi să încerce s-o convingă.

Se ducea foarte des la doctorul Franchot. Dar tot degeaba. Doamna Darbédat a ridicat din sprîncene. Odinioară, cînd era sănătoasă, dădea mereu din umeri. De cînd însă boala îi împovărase trupul, înlocuise gesturile care ar fi obosit-o peste măsură prin modificări ale fizionomiei: zicea *da* din ochi, *nu* din colţul gurii; ridica din sprîncene în loc să dea din umeri.

— Ar trebui să i-l putem lua cu forţa.

— Ţi-am mai spus că nu se poate. De altfel, legea e anapoda. Franchot mi-a spus deunăzi că au necazuri nemaipomenite din cauza familiilor: oameni care nu se hotărăsc, care vor să ţină bolnavul acasă; doctorii sînt legaţi de mîini şi de picioare; îşi pot da părerea şi cu asta basta. Ar trebui, continuă el, ca tipul să provoace un scandal în public sau ca ea personal să ceară internarea lui.

— Şi asta, zise doamna Darbédat, n-o să se întîmple prea curînd.

— Nu.

S-a întors spre oglindă şi, înfigîndu-şi degetele în barbă, a început să şi-o pieptene. Doamna Darbédat se uita fără nici un pic de afecţiune la ceafa roşie şi zdravănă a soţului ei.

— Dacă o mai ţine mult tot aşa, zise domnul Darbédat, o

să ajungă mai ţicnită decît el, e îngrozitor de nesănătos. Nu se mişcă de lîngă el, nu se duce nicăieri, vine doar la tine, nu-i intră nimeni în casă. Atmosfera din camera lor e pur şi simplu irespirabilă. Nu deschide niciodată fereastra sub cuvînt că nu vrea Pierre. Ca şi cînd ţi-ai pune mintea să-l întrebi pe un bolnav. Ard, cred, tot felul de parfumuri, nişte porcării, într-o casoletă, de parcă ar fi la biserică. Mă întreb, cîteodată, pe cuvînt... să ştii că şi ea are nişte ochi bizari.

— N-am observat, spuse doamna Darbédat. Găsesc că are un aer foarte natural. Evident, e tristă.

— Arată ca moartea în vacanţă. Doarme ca lumea? Mănîncă? Nu care cumva să-i pui întrebări pe tema asta. Dar cu un vlăjgan ca Pierre în preajmă, cred că nu închide ochii toată noaptea.

A dat din umeri.

— Ceea ce mi se pare însă culmea culmilor este că noi, părinţii ei, noi nu avem dreptul s-o apărăm de ea însăşi. Şi bagă de seamă, Pierre ar fi mai bine îngrijit la Franchot. E un parc mare. Şi apoi, mă gîndesc, adăugă el zîmbind uşor, că s-ar înţelege mai bine cu oameni ca el. Fiinţele astea sînt exact ca nişte copii, trebuie lăsaţi între ei, constituie chiar un fel de francmasonerie. Acolo ar fi trebuit dus chiar din prima zi şi zic: pentru binele lui. Era în interesul lui, bineînţeles.

A adăugat după un moment:

— Să-ţi spun drept, nu-mi place s-o ştiu singură cu Pierre, mai ales noaptea. Închipuie-ţi, dacă se întîmplă ceva! Pierre are o mutră îngrozitor de vicleană.

— Nu ştiu, zise doamna Darbédat, dacă e cazul să ne îngrijorăm prea tare, întrucît mutra asta a avut-o

dintotdeauna. Părea că-şi bate joc de toată lumea. Bietul băiat, urmă ea oftînd, cînd te gîndeşti ce orgolios era, şi uite unde a ajuns! Se credea mai deştept decît noi toţi. Avea un fel al lui de-a spune: Aveţi dreptate, cînd voia să pună punct unei discuţii... Mare fericire pentru el că nu-şi dă seama în ce hal e!

Doamna Darbédat îşi aducea aminte cu vădită neplăcere de chipul acela prelung şi ironic, totdeauna uşor aplecat într-o parte. La începutul căsniciei lui Eve, doamna Darbédat ar fi fost bucuroasă să stabilească o relaţie amicală cu ginerele ei. El însă o descurajase: nu vorbea aproape deloc, aproba totdeauna totul, grăbit şi absent.

Domnul Darbédat îşi dezvolta în continuare ideea:

— Franchot mi-a arătat aşezămîntul lui, e superb. Bolnavii au camere separate, cu fotolii de piele, dacă nu te superi, şi cu divane. Există şi un teren de tenis, ştii, şi o să facă şi o piscină.

Se înfipsese în faţa ferestrei şi se uita pe geam, legănîndu-se uşor pe picioarele lui arcuite. Brusc a făcut suplu stînga împrejur, cu umerii căzuţi, cu mîinile în buzunar. Doamna Darbédat a simţit cum încep s-o treacă năduşelile: de fiecare dată era aceeaşi poveste; acum, de pildă, va începe să umble de colo-colo, ca un leu în cuşcă, şi la fiecare pas o să-i scîrţîie pantofii.

— Dragul meu, zise ea, te implor, aşază-te, mă oboseşti! A adăugat şovăind: Trebuie să-ţi spun ceva grav.

Domnul Darbédat s-a aşezat în fotoliu şi şi-a pus mîinile pe genunchi; pe doamna Darbédat a trecut-o un fior pe şira spinării: sosise momentul, trebuia să vorbească.

— Ştii, spuse ea tuşind stînjenită, am văzut-o marţi pe

Eve.

— Da.

— Am trăncănit o grămadă, era foarte drăguţă, de mult n-am mai văzut-o atît de apropiată, plină de încredere. I-am pus şi eu deci unele întrebări, am făcut-o să vorbească despre Pierre. Ei bine, am aflat, adăugă ea, cuprinsă din nou de jenă, că ţine *mult* la el.

— Ei bravo, asta o ştiu prea bine, zise domnul Darbédat.

Pe doamna Darbédat o cam agasa: trebuia totdeauna să-i explici totul cu de-amănuntul, să pui mereu punctul pe *i.* Visul doamnei Darbédat era să trăiască în mijlocul unor persoane fine şi sensibile, care s-o înţeleagă totdeauna chiar şi de la cea mai vagă aluzie.

— Vreau să zic, reluă ea, că ţine la el *altfel* decît ne închipuim noi.

Domnul Darbédat se holba, furios şi neliniştit, aşa cum făcea de cîte ori nu înţelegea prea bine sensul unei aluzii sau al unei veşti:

— Ce înseamnă asta?

— Charles, zise doamna Darbédat, mă oboseşti. Ar trebui să înţelegi că o mamă poate să sufere dacă e obligată să spună anumite lucruri.

— Nu înţeleg nici un cuvînt din toate cîte le spui, zise domnul Darbédat iritat. Doar n-oi avea de gînd să-mi spui că...?

— Ba da, exact! zise ea.

— Au încă... încă în prezent?

— Da! Da! Da! repetă ea de trei ori, agasată.

Domnul Darbédat şi-a întins braţele în lături, a lăsat

capul în jos şi a tăcut.

— Charles, zise nevastă-sa îngrijorată, n-ar fi trebuit să-ţi spun. Dar nu puteam să păstrez aşa ceva pentru mine.

— Fetiţa noastră! zise el încet. Cu nebunul ăla! Nici măcar n-o mai recunoaşte, îi zice Agathe. Trebuie să-şi fi pierdut toată demnitatea.

Şi-a ridicat capul şi s-a uitat sever la nevastă-sa:

— Eşti sigură că ai înţeles bine?

— Nu e nici o îndoială. Ca şi ţie, a adăugat repede, nu mi-a venit să cred şi, de altfel, nici n-o înţeleg. Eu, una, numai la gîndul că amărîtul ăla ar putea să pună mîna pe mine... În sfîrşit, oftă ea, presupun că prin asta o ţine.

— Din păcate! zise domnul Darbédat. Ţii minte ce ţi-am spus cînd a venit să ne ceară mîna ei? Ţi-am zis: Cred că lui Eve îi place *prea mult.* N-ai vrut să mă crezi.

A dat cu pumnul în masă şi s-a înroşit tot.

— Asta-i perversitate toată ziua! O ia în braţe şi o sărută zicîndu-i Agathe şi debitîndu-i tot felul de aiureli despre statui care zboară şi cine mai ştie ce! Şi ea îl lasă! Dar ce s-o fi petrecînd oare între ei? Să-i fie milă de el din toată inima, să-l interneze într-un sanatoriu unde să-l poată vizita în toate zilele, de acord! Dar nici prin gînd nu mi-ar fi trecut... O consideram văduvă. Ascultă, Jeannette, zise el grav, o să-ţi spun sincer: dacă are probleme din cauza simţurilor, pînă la urmă aş prefera să-şi ia un amant!

— Charles, taci din gură! strigă doamna Darbédat.

Domnul Darbédat şi-a luat, cu un gest obosit, pălăria şi bastonul pe care le lăsase pe o măsuţă, la intrare.

— După cele ce mi-ai spus, trase el concluzia, nu prea

îmi mai fac mari speranţe. În sfîrşit, o să-i vorbesc totuşi, fiindcă asta mi-e datoria.

Doamna Darbédat abia aştepta să-l vadă plecat.

— Ştii, zise ea ca să-l încurajeze, cred că la Eve, orice s-ar zice, e mai degrabă încăpăţînare decît... altceva. Ştie că e incurabil, dar se înverşunează, nu acceptă eşecul.

Domnul Darbédat îşi mîngîia barba, visător.

— Încăpăţînare? Da, poate. Ei bine, dacă ai dreptate, pînă la urmă o să se plictisească. Uneori tipul e insuportabil, şi apoi n-are conversaţie. Cînd îi zic bună ziua, îmi întinde o mînă moale şi nu scoate o vorbă. Cum rămîn singuri, cred că se întoarce la ideile lui fixe: Eve mi-a povestit că uneori Pierre urlă ca din gură de şarpe fiindcă e bîntuit de halucinaţii. Statui. Îl îngrozesc, fiindcă bîzîie. Zice că zboară în jurul lui şi se uită la el cu ochi albi.

Continuă, punîndu-şi mănuşile:

— O să se plictisească, nu zic nu. Dar dacă între timp se scrînteşte? Aş vrea să mai iasă puţin, să vadă oameni: ar putea întîlni un băiat drăguţ - de pildă, un tip ca Schroder, care e inginer la Simpson, un om cu viitor, l-ar vedea ba la unii, ba la alţii şi s-ar obişnui încet-încet cu ideea că şi-ar putea reface viaţa.

Doamna Darbédat n-a răspuns, ca nu cumva să alimenteze conversaţia. Soţul ei s-a aplecat spre ea.

— Hai, zise el, trebuie să plec.

— Pa, tăticule, spuse doamna Darbédat întinzîndu-i fruntea. Pup-o dulce şi spune-i din partea mea că e o biată scumpete.

După plecarea soţului ei, doamna Darbédat s-a înfundat

în fotoliu şi a închis ochii, istovită. Cîtă vitalitate, şi-a zis ea, ca un reproş. De îndată ce şi-a mai tras puţin sufletul, a întins încet mîna lividă şi şi-a luat pe pipăite şi fără să deschidă ochii o bucată de rahat.

Eve locuia împreună cu soţul ei la etajul cinci al unui imobil vechi de pe strada Bac. Domnul Darbédat a urcat vioi cele o sută douăsprezece trepte ale scării. Cînd a apăsat pe butonul soneriei, nici măcar nu gîfîia. Şi-a adus aminte cu satisfacţie ce-a spus domnişoara Dormoy: Pentru vîrsta dumitale, Charles, eşti pur şi simplu minunat. Niciodată nu se simţea mai puternic, nici mai sănătos decît joia, mai ales după aceste ascensiuni sprintene.

Uşa i-a deschis-o Eve: E adevărat, nu are servitoare. Fetele astea *nu pot* sta la ea în casă: mă pun în locul lor. A sărutat-o.

— Bună, biata mea fetiţă!

Eve l-a salutat cu oarecare răceală.

— Eşti cam palidă, zise domnul Darbédat atingîndu-i obrazul cu degetul, nu faci destulă mişcare.

A urmat o clipă de tăcere.

— Ce face mama? întrebă Eve.

— Aşa şi aşa. Ai văzut-o marţi? E ca totdeauna. Mătuşăta Louise a venit ieri pe la ea, i-a făcut plăcere. Îi place foarte mult să primească vizite, cu condiţia ca oamenii să nu stea prea mult. Louise a venit la Paris cu ăia mici pentru problema aia cu ipotecile. Cred că ţi-am povestit, e o chestie cam ciudată. A trecut pe la mine, la birou, să-mi ceară un sfat. I-am spus că nu există decît o singură soluţie: trebuie să vîndă. De altfel, a şi găsit un cumpărător: pe Bretonnel. Îl ţii minte

pe Bretonnel? Acum s-a retras din afaceri.

S-a oprit brusc: Eve nu-l prea asculta. S-a gîndit cu tristeţe că n-o mai interesează nimic. Aşa s-a întîmplat şi cu lectura. Înainte trebuia să-i smulgi cartea din mînă. Acum, nici măcar nu mai citeşte.

— Ce face Pierre?

— Bine, zise Eve. Vrei să-l vezi?

— Da, desigur, spuse domnul Darbédat vesel, o să-i fac o mică vizită.

Îi era foarte milă de bietul băiat, dar nu se putea uita la el fără aversiune. Am oroare de fiinţele nesănătoase. Evident, nu era vina lui Pierre: avea o ereditate îngrozitor de încărcată. Domnul Darbédat ofta: Oricîte precauţii ai lua, chestiile astea se află întotdeauna prea tîrziu. Nu, Pierre nu era vinovat. Totuşi, purtase mereu în el această tară; ea constituia baza caracterului său: nu era ca un cancer sau ca tuberculoza, de care poţi perfect să faci abstracţie cînd vrei să judeci omul aşa cum e el în sine. Acea graţie nervoasă şi subtilitatea care îi plăcuseră atît de mult lui Eve, pe vremea cînd îi făcea curte nu erau decît flori de nebunie. Era deja nebun cînd s-a însurat cu ea, dar încă nu se vedea. Se pune întrebarea, se gîndea domnul Darbédat, unde începe responsabilitatea sau mai degrabă unde se opreşte. În orice caz se analiza prea mult, era tot timpul aplecat asupră-şi. Dar asta o fi fost cauza sau efectul bolii lui?

Străbătea în urma fiicei sale un coridor lung şi întunecos.

— Apartamentul ăsta e prea mare pentru voi, zise el, ar trebui să vă mutaţi.

— De fiecare dată îmi spui acelaşi lucru, tăticule,

răspunse Eve, dar ţi-am mai răspuns că Pierre nu vrea să-şi lase camera.

Eve era uimitoare: ajungeai să te întrebi dacă-şi dădea realmente seama de starea în care se afla soţul ei. Tipul era nebun de legat, iar ea îi respecta deciziile şi părerile ca şi cînd ar fi fost în toate minţile.

— Vorbesc pentru binele tău, urmă domnul Darbédat uşor agasat. Cred că, dacă aş fi femeie, mi-ar fi frică în încăperile astea vechi şi prost luminate. Aş vrea pentru tine un apartament luminos, aşa cum s-au construit în ultima vreme pe la Auteuil, trei odăi mici, foarte luminoase. Le-a scăzut chiria fiindcă nu găsesc locatari; acum ar fi momentul.

Eve a apăsat uşor pe clanţa uşii; au intrat în cameră. Mirosul greu al tămîiei i-a sărit în nări domnului Darbédat. Perdelele erau trase. În penumbră a zărit o ceafă slabă, deasupra spătarului unui fotoliu: Pierre stătea cu spatele la ei: mînca.

— Bună ziua, Pierre, zise domnul Darbédat tare. Ei, cum o mai ducem azi?

S-a apropiat: bolnavul stătea în faţa unei mese mici; avea un aer viclean.

— Am mîncat ouă fierte, urmă domnul Darbédat, vorbind şi mai tare. Vai ce bune sînt!

— Nu sînt surd, zise Pierre cu o voce blîndă.

Iritat, domnul Darbédat s-a uitat la Eve de parcă ar fi vrut s-o ia ca martor. Eve însă i-a răspuns printr-o privire dură şi a tăcut. Domnul Darbédat a înţeles că a jignit-o. N-are decît. Aşa-i trebuie. Îi era imposibil să găsească tonul potrivit cînd vorbea cu amărîtul ăsta de băiat: nu avea mai multă minte

decît un copil de patru ani, iar Eve voia să te porţi cu el ca şi cînd ar fi fost un bărbat adevărat. Domnul Darbédat aştepta cu nerăbdare momentul în care toate aceste ridicole menajamente nu vor mai fi de actualitate. Bolnavii îl cam iritau totdeauna - în mod cu totul special nebunii - fiindcă nu aveau dreptate. Bietul Pierre, de pildă, nu avea dreptate, greşea pe toată linia, nu putea să spună o vorbă fără s-o ia razna şi, cu toate acestea, ar fi fost zadarnic să-i ceri cea mai vagă căinţă, fie şi o recunoaştere fugitivă a erorilor lui.

Eve a luat cojile de ou şi ouarul. I-a pus în faţă o farfurie cu o furculiţă şi un cuţit.

— Ce mai mănîncă? întrebă domnul Darbédat, jovial.

— Un biftec.

Pierre luase furculiţa şi o ţinea cu vîrful degetelor sale lungi şi albe. A cercetat-o cu de-amănuntul apoi a rîs uşor.

— Rămîne pe altă dată, şopti el punînd-o pe măsuţă; eram prevenit.

Eve s-a apropiat şi s-a uitat la furculiţă cu un interes pasionat.

— Agathe, zise Pierre, dă-mi alta!

Eve s-a conformat şi Pierre a început să mănînce. Luase furculiţa suspectă, o ţinea strîns în mînă şi nu-şi lua ochii de la ea: arăta ca şi cînd ar fi făcut un efort violent. Ce suspecte şi ambigue le sînt toate gesturile; ca şi raporturile lor de altfel! s-a gîndit domnul Darbédat.

Era stingherit.

— Ai grijă, zise Pierre, apuc-o pe la mijlocul spatelui, are cleşti.

Eve a oftat şi a pus furculiţa pe bufet. Domnul Darbédat

simţea că-i sare ţandăra. Considera că nu e bine să se cedeze tuturor fanteziilor acestui nefericit - chiar şi din punctul de vedere al lui Pierre era primejdios. Franchot spusese clar: Niciodată nu trebuie intrat în delirul bolnavului. În loc să-i dea altă furculiţă, ar fi fost mai bine să-l lămurească blînd şi să-l facă să înţeleagă că prima furculiţă e întru totul asemănătoare celorlalte. S-a apropiat de bufet, a luat ostentativ furculiţa şi şi-a plimbat uşor degetul pe dinţii ei. S-a întors apoi spre Pierre. Acesta îşi tăia însă liniştit carnea; a ridicat spre socrul său o privire blîndă şi inexpresivă.

— Aş vrea să stau puţin de vorbă cu tine, îi zise domnul Darbédat lui Eve.

Eve, supusă, a mers după el în salon. Cînd să se aşeze pe canapea, domnul Darbédat şi-a dat seama că rămăsese cu furculiţa în mînă. A aruncat-o enervat pe o consolă.

— Aici e mai bine, zise el.

— Nu vin niciodată în salon.

— Pot să fumez?

— Da, desigur, tăticule, zise Eve cu excesivă politeţe. Vrei o havană?

Domnul Darbédat a preferat să-şi răsucească o ţigară. Se gîndea fără reticenţe la discuţia pe care urma s-o aibă.

Cînd vorbea cu Pierre se simţea stînjenit de faptul că e întreg la minte, după cum un uriaş, conştient de forţa lui, ar putea fi cînd s-ar hîrjoni cu un copil. Toate calităţile lui, claritatea, precizia, limpezimea, se întorceau împotrivă-i. Trebuie să admit, cu biata mea Jeannette, e cam la fel. Desigur, doamna Darbédat nu era nebună, dar boala o cam... adormise. Eve, dimpotrivă, semăna cu tatăl ei, avea o fire

dreaptă şi logică; cu ea discuţia devenea o plăcere. Tocmai de aia nu vreau să mi-o strice. Domnul Darbédat a ridicat privirea; voia să revadă trăsăturile fine şi inteligente ale fiicei sale. A fost dezamăgit: pe chipul acela altădată atît de rezonabil şi de transparent, acum apăruse ceva opac şi echivoc. Eve era încă foarte frumoasă. Domnul Darbédat a observat că se fardase foarte îngrijit, aproape teatral. Îşi dăduse cu albastru pe pleoape şi cu rimel pe gene. Acest machiaj perfect şi violent i-a făcut tatălui ei o impresie penibilă.

— Eşti verde pe sub farduri, i-a spus el, mă tem să nu te îmbolnăveşti. Şi în ce hal te fardezi de la o vreme! Tu, care erai atît de discretă!

Eve n-a răspuns, iar domnul Darbédat s-a uitat o clipă jenat la chipul acela strălucitor şi uzat, sub masa grea de păr negru. S-a gîndit că arată ca o tragediană. Ştiu precis cu cine seamănă. Femeia aceea, românca aia care a jucat *Phèdre* în franceză la Orange. Regreta că i-a făcut acea observaţie neplăcută: M-a luat gura pe dinainte! Ar fi mai bine să n-o indispun pentru fleacuri.

— Scuză-mă, zise el zîmbind, ştii că sînt un bătrîn adept al lucrurilor naturale. Nu prea-mi plac toate chestiile astea pe care femeile de azi şi le pun pe faţă. Eu însă greşesc, trebuie să mergem în pas cu vremea.

Eve i-a zîmbit amabil. Domnul Darbédat şi-a aprins ţigara şi a tras de cîteva ori din ea.

— Fetiţa mea, începu el, tocmai voiam să-ţi spun: o să stăm de vorbă, amîndoi, ca altădată. Hai, stai jos şi ascultă-mă; trebuie să ai încredere în tăticul tău.

— Prefer să stau în picioare, zise Eve. Ce ai să-mi spui?

— O să-ţi pun numai o întrebare, spuse domnul Darbédat puţin mai dur. Unde te vor duce toate astea?

— Toate astea? repetă Eve mirată.

— Ei bine, da, totul, toată această viaţă pe care ţi-ai alcătuit-o. Ascultă, urmă el, nu care cumva să crezi că nu te înţeleg (avusese o inspiraţie subită). Ceea ce vrei însă să realizezi depăşeşte puterile omeneşti. Vrei să trăieşti într-un univers exclusiv imaginar, nu-i aşa? Nu vrei să admiţi că e bolnav? Nu vrei să-l vezi pe Pierre cel de azi, aşa e? Nu ai ochi decît pentru Pierre cel de odinioară. Scumpa mea, fetiţa mea, e un pariu imposibil, continuă domnul Darbédat. Ascultă, o să-ţi spun o poveste pe care poate că n-o ştii: cînd eram la Sables-d'Olonne, aveai trei ani, mama ta a făcut cunoştinţă cu o tînără doamnă fermecătoare, care avea un băieţel superb. Eraţi amîndoi de o şchioapă, te jucai pe plajă cu băieţelul, erai logodnica lui. Peste cîtva timp, la Paris, maică-ta a vrut s-o vadă pe cucoană; i s-a spus că a lovit-o o nenorocire cumplită: copilaşul ei minunat fusese decapitat de aripa din faţă a unei maşini. I s-a spus mamei tale: Duceţi-vă la ea, dar să nu cumva să pomeniţi ceva despre moartea copilului, ea *refuză* să creadă că a murit. Maică-ta s-a dus, a găsit o fiinţă pe jumătate nebună: trăia ca şi cînd puştiul ar fi fost încă în viaţă; vorbea cu el, îi punea un tacîm la masă. Ei bine, a trăit într-o asemenea stare de tensiune nervoasă, încît, după şase luni, au dus-o cu forţa într-un sanatoriu unde a trebuit să stea trei ani. Nu, fetiţa mea, zise domnul Darbédat dînd din cap, chestiile astea sînt imposibile. Ar fi fost mai bine să recunoască vitejeşte adevărul. Ar fi suferit foarte rău cîtăva

vreme şi pe urmă timpul ar fi şters totul cu buretele. Cel mai bun lucru este să priveşti lucrurile drept în faţă, crede-mă!

— Greşeşti, zise Eve făcînd un efort, ştiu prea bine că Pierre este...

N-a reuşit să spună cuvîntul. Stătea foarte dreaptă, cu mîinile pe speteaza unui fotoliu: ceva arid şi urît apăruse în expresia gurii şi bărbiei ei.

— Şi... atunci? întrebă domnul Darbédat, uimit.

— Atunci ce?

— Tu...?

— Îl iubesc aşa cum este, zise Eve repede, pe un ton plictisit.

— Nu-i adevărat, răspunse domnul Darbédat cu hotărîre. Nu-i adevărat: nu-l iubeşti; nu se poate să-l iubeşti. Asemenea sentimente nu se pot nutri decît pentru oameni sănătoşi şi normali. De Pierre ţi-e milă, nu mă îndoiesc, şi păstrezi, fără doar şi poate, amintirea celor trei ani de fericire pe care ţi i-a dăruit. Dar să nu-mi spui mie că îl iubeşti, că nu te cred.

Eve tăcea în continuare şi se uita fix la covor cu o privire absentă.

— Ai putea măcar să-mi răspunzi, spuse domnul Darbédat rece. Să nu-ţi închipui că această conversaţie îmi este mai plăcută decît ţie.

— Din moment ce tot nu mă crezi...

— Ei bine, dacă îl iubeşti, strigă el exasperat, e o mare nenorocire pentru tine, pentru mine şi pentru biata ta mamă, pentru că sînt nevoit să-ţi spun ceva ce aş fi preferat să-ţi ascund: în mai puţin de trei ani, Pierre va ajunge în stadiul demenţei totale, va fi ca o fiară.

S-a uitat la fiica sa cu ochi duri: era supărat pe ea fiindcă îl silise prin încăpăţînarea ei să-i facă această penibilă revelaţie.

Eve nu s-a clintit; nici măcar nu şi-a ridicat privirea.

— Ştiam.

— Cine ţi-a spus? întrebă el încremenit.

— Franchot. Ştiu de şase luni.

— Şi eu care îl rugasem să te menajeze, spuse domnul Darbédat cu amărăciune. În sfîrşit, poate că e mai bine aşa. În aceste condiţii însă trebuie să înţelegi că ar fi o greşeală de neiertat să-l ţii pe Pierre acasă, cu tine. Lupta la care te-ai înhămat e sortită eşecului, boala lui nu iartă. Dacă s-ar putea face ceva, dacă ar putea fi salvat cu ajutorul unor îngrijiri speciale, nu zic nu. Dar uită-te şi tu: erai frumoasă, inteligentă şi veselă, te distrugi cu mîna ta şi absolut zadarnic. Fără discuţie, ai fost admirabilă, dar acum gata, ţi-ai făcut datoria, mai mult decît datoria; în prezent, ar fi imoral să mai insişti. Fetiţa mea, omul mai are îndatoriri şi faţă de sine. Şi apoi, nu te gîndeşti la noi. *Trebuie*, repetă el accentuînd fiecare cuvînt, să-l trimiţi pe Pierre la clinica lui Franchot. Vei părăsi acest apartament în care nu ai avut parte decît de suferinţă şi te vei întoarce la noi. Dacă simţi nevoia să fii utilă şi să uşurezi suferinţele semenilor tăi, ei bine, o ai pe maică-ta. Biata femeie este îngrijită de infirmiere, ar avea şi ea nevoie de afecţiune. *Şi ea,* adăugă el, e capabilă să aprecieze ceea ce vei face pentru ea şi să-ţi fie recunoscătoare.

S-a înstăpînit o tăcere îndelungată. Domnul Darbédat l-a auzit pe Pierre cîntînd în camera de alături. De altfel, nici măcar nu era un cîntec propriu-zis: era mai degrabă un

recitativ acut şi rapid. Domnul Darbédat a ridicat ochii spre fiica lui.

— Deci, nu vrei?

— Pierre va rămîne cu mine, zise ea cu blîndeţe, mă înţeleg foarte bine cu el.

— Cu condiţia să te prosteşti cît e ziua de lungă.

Eve a zîmbit şi i-a aruncat tatălui ei o privire ciudată, batjocoritoare şi aproape veselă. E drept, s-a gîndit domnul Darbédat furios, mai fac şi altceva: se culcă împreună.

— Eşti complet nebună, zise el sculîndu-se.

Eve a surîs trist şi a şoptit parcă pentru ea însăşi:

— Nu îndeajuns.

— Nu îndeajuns? Nu-ţi pot spune decît un singur lucru, fetiţa mea, mă îngrozeşti.

A sărutat-o grăbit şi a ieşit. Ar trebui, se gîndea el în timp ce cobora scara, să i se trimită doi zdrahoni ca lumea, care să ia cu forţa deşeul ăla nenorocit şi să-l bage sub duş fără să-i mai ceară părerea.

Era o zi frumoasă de toamnă, liniştită şi fără taine; soarele îmbujora chipurile trecătorilor. Pe domnul Darbédat l-a izbit firescul acelor chipuri: unele erau ridate, altele, netede, pe toate se reflectau însă bucurii şi griji cu care era obişnuit.

Ştiu precis ce-i reproşez lui Eve, îşi zise el luînd-o pe bulevardul Saint-Germain. Îi reproşez că trăieşte în afara umanului. Pierre nu mai e o fiinţă umană: toate îngrijirile, toată dragostea pe care i le dăruieşte sînt întru cîtva furate de la toţi oamenii ăştia. Nimeni nu are dreptul să se refuze oamenilor; fir-ar să fie, că ne place sau nu, trăim în societate.

Se uita la trecători cu simpatie; privirile lor grave şi

limpezi îi plăceau. Pe străzile scăldate în soare, printre oameni, te simţeai în siguranţă, ca în mijlocul unei mari familii.

O femeie cu capul descoperit se oprise în faţa unei tarabe de pe stradă. Ţinea de mînă o fetiţă.

— Ce-i asta? a întrebat fetiţa, arătînd un aparat de radio.

— Nu pune mîna, spuse mama, e un aparat; face muzică.

Au rămas cîteva clipe tăcute, în extaz. Domnul Darbédat, înduioşat, s-a aplecat spre fetiţă şi i-a zîmbit.

II

A plecat. Uşa de la intrare s-a închis, trîntindu-se sec; Eve era singură în salon: Aş vrea să moară.

Şi-a crispat mîinile pe speteaza scaunului: tocmai îşi adusese aminte de ochii tatălui ei. Domnul Darbédat se aplecase spre Pierre cu un aer competent; îi spusese: Vai ce bune sînt! ca unul care ar şti să le vorbească bolnavilor; se uitase la el şi chipul lui Pierre se imprimase în fundul ochilor lui mari şi iuţi. Îl urăsc cînd se uită la el, cînd mă gîndesc că îl *vede.*

Mîinile ei au alunecat de-a lungul fotoliului şi Eve s-a întors spre fereastră. Era orbită. Încăperea era potopită de un soare care se întinsese peste tot: pe covor sub formă de cercuri luminoase, în aer, ca un praf orbitor. Eve nu mai era obişnuită cu această lumină indiscretă şi curioasă care scotocea peste tot, curăţa prin colţuri, freca mobilele şi le lustruia, aşa cum face o gospodină bună. Eve s-a dus totuşi pînă la fereastră şi a dat deoparte perdeaua de muselină care atîrna în faţa geamului. Chiar în acel moment domnul Darbédat ieşea din

imobil; Eve i-a văzut brusc umerii laţi. Tatăl ei a ridicat capul şi s-a uitat la cer clipind des apoi s-a depărtat cu paşi mari, ca un tînăr. Se forţează, se gîndi Eve, imediat o să-l apuce junghiul ăla în coaste. Nu-l mai ura: în capul acela al lui începăpea atît de puţin; microscopica grijă de a părea tînăr. Cînd l-a văzut însă că dă colţul spre bulevardul Saint-Germain şi dispare, a cuprins-o iar mînia: Se gîndeşte la Pierre. Un pic din viaţa lor ieşise din camera închisă şi umbla pe străzi, la soare, printre oameni. Oare n-o să ne poată niciodată uita?

Strada Bac era aproape pustie. O cucoană bătrînă traversa cu paşi mărunţi; trei fete au trecut pe stradă rîzînd. Şi după ele bărbaţi, bărbaţi puternici şi gravi care purtau în mînă serviete şi vorbeau între ei. Oamenii normali! s-a gîndit Eve, uimită că găseşte în ea însăşi o ură atît de puternică. O femeie frumoasă şi grasă a alergat greoi în întîmpinarea unui domn elegant. Acesta a luat-o în braţe şi a sărutat-o pe gură. Eve a rîs dur şi a lăsat perdeaua în jos.

Pierre nu mai cînta, dar tînăra de la etajul trei se aşezase la pian; cînta un studiu de Chopin. Eve se mai calmase; a făcut un pas în direcţia camerei lui Pierre, dar s-a oprit îndată şi s-a sprijinit de perete cu o oarecare anxietate: ca de fiecare dată cînd pleca din cameră, era cuprinsă de panică la gîndul că trebuie să se întoarcă. Ştia totuşi că n-ar fi putut trăi în altă parte: iubea camera. Vrînd parcă să cîştige puţin timp, şi-a plimbat privirea cu o curiozitate rece prin această încăpere fără umbre şi miros, în care aştepta să-şi redobîndească puţin curaj. Parcă ar fi sala de aşteptare a unui dentist. Fotoliile de mătase roz, divanul, taburetele erau sobre şi discrete, puţin cam paterne; prieteni buni ai omului. Eve şi-a imaginat că

nişte domni gravi şi îmbrăcaţi în haine de stofă de culoare deschisă, întru totul asemănători cu cei pe care-i văzuse pe fereastră, intrau în salon continuînd o conversaţie începută. Nu se întrerupeau nici cît să se uite în jur; înaintau cu pas hotărît pînă în mijlocul încăperii; unul dintre ei, care îşi lăsase mîna să atîrne în urma sa, mîngîind în treacăt pernele, obiectele de pe mese, nici măcar nu tresărea cînd le atingea. Iar cînd o mobilă se afla în calea lor, acei domni serioşi nu numai că n-o ocoleau, ci o deplasau, cu calm. Pînă la urmă se aşezau, cufundaţi în continuare în convorbirea lor, fără să arunce o privire în urmă. Un salon pentru oameni normali. Se uita fix la clanţa uşii; anxietatea o sufoca: Trebuie să mă duc la el. Nici odată nu-l las atîta timp singur. Ar trebui să deschidă uşa; apoi Eve s-ar opri în prag, încercînd să-şi obişnuiască ochii cu penumbra, iar camera ar respinge-o cu înverşunare. Ar trebui să învingă această rezistenţă şi să pătrundă pînă în inima camerei. I s-a făcut dintr-o dată un dor cumplit de Pierre; ar fi vrut să rîdă cu el de domnul Darbédat. Pierre însă nu avea nevoie de ea; Eve nu putea să prevadă felul în care avea s-o primească. Brusc, s-a gîndit cu un fel de orgoliu că nu-şi mai afla locul nicăieri. Oamenii normali încă îşi mai închipuie că sînt de-a lor. Adevărul e că n-aş putea sta nici măcar un ceas în mijlocul lor. Simt nevoia să trăiesc acolo, de cealaltă parte a acestui zid. Acolo însă nu sînt bine venită.

În jurul ei se produsese o schimbare profundă. Lumina îmbătrînise, albise: se îmbăloşase ca apa dintr-o glastră cu flori care n-a fost schimbată. Eve descoperea pe obiecte, în această lumină îmbătrînită, o melancolie de mult uitată:

melancolia unei după-amieze tîrzii de toamnă. Se uita în jurul ei şovăitoare, aproape timidă: toate astea erau atît de departe: în cameră nici nu putea fi vorba de zi, de noapte, de anotimp, de melancolie. Şi-a adus vag aminte de nişte toamne foarte vechi, toamnele copilăriei, apoi s-a crispat: îi era frică de amintiri.

A auzit vocea lui Pierre.

— Agathe! Unde eşti?

— Vin acum, strigă ea.

A deschis uşa şi a pătruns în cameră.

Fumul gros de tămîie i-a umplut nările şi gura, în timp ce-şi încorda privirea şi întindea mîinile în faţa ei - de multă vreme mireasma şi penumbra alcătuiau pentru ea un singur element aspru şi totuşi pufos, la fel de familiar ca apa, aerul sau focul - şi a înaintat prudent spre o pată albicioasă care părea că pluteşte într-o pîclă. Era chipul lui Pierre: hainele lui Pierre (de cînd se îmbolnăvise, se îmbrăca în negru) se topiseră în întuneric. Pierre îşi lăsase capul pe spate şi stătea cu ochii închişi. Era frumos. Eve s-a uitat la genele lui lungi şi arcuite, apoi s-a aşezat lîngă el pe un scăunel. Pare a suferi, s-a gîndit ea. Încet-încet, ochii i se obişnuiau cu penumbra. Biroul s-a desluşit cel dintîi, apoi patul, obiectele personale ale lui Pierre, foarfecele, borcănaşul cu lipici, cărţile, ierbarul, toate împrăştiate pe covor lîngă fotoliu.

— Agathe?

Pierre deschisese ochii şi se uita la ea zîmbind.

— Chestia cu furculiţa, zise el, ştii, am făcut-o ca să-l sperii pe tip. Nu avea *aproape* nimic.

Temerile i s-au risipit şi Eve a rîs uşor.

— Ai reuşit perfect, zise ea, l-ai înnebunit complet.

Pierre a zîmbit.

— Ai văzut? A pipăit-o destul timp, o ţinea strîns în mînă. Asta e problema, zise el, oamenii nu ştiu să apuce lucrurile; le înşfacă.

— E adevărat, zise Eve.

Pierre şi-a lovit uşor palma mîinii stîngi cu arătătorul mîinii drepte.

— Cu asta apucă. Îşi apropie degetele şi, cînd au apucat obiectul, îşi trîntesc palma peste el ca să-l omoare.

Vorbea repede şi din vîrful buzelor: părea nedumerit.

— Mă întreb ce vor, zise el într-un tîrziu. Tipul ăsta a mai venit. De ce mi l-au trimis? Dacă vor să afle ce fac, n-au decît să citească de pe ecran, n-ar avea nevoie să se mişte de-acasă. Fac greşeli. Au puterea în mînă, dar fac greşeli. Eu, unul, nu greşesc niciodată, ăsta e atuul meu. Hoffka, spuse el, hoffka. Îşi agita mîinile lungi în faţa frunţii: Tîrfă! Hoffka paffka suffka. Mai vrei?

— E clopotul? întrebă Eve.

— Da. A plecat. A continuat sever: Tipul ăla e un subaltern. Tu îl cunoşti: te-ai dus cu el în salon.

Eve n-a răspuns.

— Ce voia? întrebă Pierre. Sigur ţi-a spus.

Eve a ezitat o clipă, apoi a răspuns brutal:

— Voia să te închidă.

Dacă i se spunea adevărul cu binişorul, Pierre nu avea încredere, trebuia să i se trîntească violent ca să-l ameţească şi să-i paralizeze bănuielile. Pînă la urmă, Eve prefera să-l brutalizeze decît să-l mintă: cînd îl minţea şi cînd el părea că o

crede, nu-şi putea stăpîni o foarte uşoară senzaţie de superioritate care o făcea să se simtă îngrozitor.

— Să mă închidă! repetă Pierre ironic. Deraiază. Ce contează pentru mine nişte pereţi! Îşi închipuie că mă pot opri. Uneori, mă întreb dacă nu e vorba de două bande. Cea adevărată, a negrului. Şi apoi banda de neisprăviţi care încearcă să-şi bage nasul în această treabă şi face tîmpenie după tîmpenie.

Ciocănea cu mîna braţul fotoliului şi se uita înveselit la mînă:

— Pereţii se traversează. Ce i-ai răspuns? întrebă el, întorcîndu-se plin de curiozitate spre Eve.

— Că nu vei fi închis.

A dat din umeri.

— Nu trebuia să spui asta. Şi tu ai făcut o greşeală, afară doar dacă n-ai făcut dinadins. Trebuie să-i laşi să-şi demaşte bateriile.

A tăcut. Eve lăsase capul în jos cu tristeţe: Le înşfacă! Pe ce ton de dispreţ spusese vorba asta şi cîtă dreptate avea! Oare şi eu înşfac obiectele? Degeaba mă supraveghez, cred că majoritatea gesturilor mele îl agasează. Dar nu mi-o spune. Dintr-o dată s-a simţit mizerabil, ca pe vremea cînd avea paisprezece ani şi doamna Darbédat, vioaie şi sprintenă, îi spunea: Parcă n-ai şti ce să faci cu mîinile. Nu îndrăznea să facă nici o mişcare şi chiar în clipa aceea i-a venit să-şi schimbe poziţia. Şi-a tras uşor picioarele sub scaun, abia atingînd covorul. Se uita la lampa de pe masă, lampa al cărei soclu Pierre îl vopsise în negru - şi la tabla de şah. Pierre nu lăsase pe tablă decît pionii negri. Uneori, Pierre se ridica din

fotoliu, se ducea pînă la masă şi lua pionii în mînă, unul cîte unul. Vorbea cu ei, le zicea Roboţi, şi pionii se însufleţeau cumva în mîinile lui. După ce-i punea la loc, Eve se ducea să-i atingă la rîndul ei (se considera puţin cam ridicolă): erau din nou nişte bucăţele de lemn mort, dar pe ei stăruia parcă ceva vag şi insesizabil, ceva ca un fel de sens. Sînt obiectele *lui,* s-a gîndit ea. În cameră nu mai e nimic de-al meu. Odinioară, avusese cîteva piese de mobilier. Oglinda şi toaleta din marchetărie, care aparţinuseră bunicii ei şi pe care Pierre o numea în glumă: toaleta *ta.* Pierre le luase cu el: obiectele îşi dezvăluiau adevăratul lor chip numai lui Pierre. Eve putea să stea ceasuri întregi să se uite la ele: neobosite şi răutăcioase, se înverşunau s-o dezamăgească, oferindu-i mereu doar o înşelătoare aparenţă - la fel şi doctorului Franchot şi domnului Darbédat. Şi totuşi, îşi zise ea anxioasă, nu le mai văd chiar ca tata. Nu e cu putinţă să le văd exact ca el.

Şi-a mişcat un pic genunchii: îi amorţiseră picioarele. Tot trupul, înţepenit şi încordat, o durea: îl simţea prea viu, indiscret. Aş vrea să fiu invizibilă şi să stau aici; să-l văd fără să mă vadă. N-are nevoie de mine; sînt în plus. A întors puţin capul şi s-a uitat la peretele de deasupra lui Pierre. Pe perete erau scrise nişte ameninţări. Eve ştia, dar nu le putea citi. Deseori se uita la trandafirii mari, roşii, de pe tapet pînă ce începeau să-i joace în faţa ochilor. În penumbră, trandafirii ardeau ca o flacără. De cele mai multe ori ameninţarea era scrisă lîngă tavan, în stînga, deasupra patului; uneori însă, se mai deplasa. Trebuie să mă scol. Nu pot - nu pot să mai stau pe scaun. Pe perete mai erau şi nişte discuri albe, care semănau cu nişte felii de ceapă. Discurile au început să se

rotească şi Eve a văzut că-i tremură mîinile: Sînt momente cînd simt că înnebunesc. Ba nu, s-a gîndit cu amărăciune, eu, una, *nu pot* să înnebunesc. E pur şi simplu o stare de nervozitate.

Pe neaşteptate, a simţit mîna lui Pierre peste a ei.

— Agathe, i-a zis Pierre cu duioşie.

Îi zîmbea, dar îi ţinea mîna doar cu vîrful degetelor, cu un fel de repulsie, ca şi cînd ar fi luat de spate un crab şi ar fi vrut să se ferească de cleştii lui.

— Agathe, zise el, aş dori aşa de mult să am încredere în tine!

Eve a închis ochii şi a respirat adînc: Nu trebuie să-i răspund, altfel devine bănuitor şi nu mai spune nimic.

Pierre îşi luase mîna de pe a ei.

— Îmi eşti foarte dragă, Agathe, îi zise el. Dar nu pot să te înţeleg. De ce stai tot timpul în cameră?

Eve n-a răspuns.

— Spune-mi de ce.

— Ştii bine că te iubesc, zise ea dur.

— Nu te cred, răspunse Pierre. De ce să mă iubeşti? Ar trebui să-ţi inspir oroare: sînt bîntuit.

A zîmbit, dar brusc a redevenit grav.

— Între noi există un zid. Te văd, vorbesc cu tine, dar eşti de partea cealaltă. Oare care e piedica din calea dragostei noastre? Parcă era mai uşor odinioară. La Hamburg.

— Da, zise Eve cu tristeţe.

Iarăşi Hamburg. Niciodată nu vorbea despre trecutul lor adevărat. Nici Eve, nici el nu fuseseră la Hamburg.

— Ne plimbam de-a lungul canalelor. Era un şlep, îţi

aduci aminte? Şlepul era negru; pe punte stătea un cîine.

Inventa pe măsură ce vorbea; avea un aer fals.

— Te ţineam de mînă, aveai altă piele. Credeam tot ce-mi spuneai. Tăceţi din gură! strigă el.

A ciulit urechea.

— Vor veni, zise el cu o voce morocănoasă.

Eve a tresărit:

— Vor veni? Începusem să cred că nu vor mai veni niciodată.

În ultimele trei zile, Pierre fusese mai calm; statuile nu veniseră. Deşi nu recunoştea niciodată, lui Pierre îi era o frică teribilă de statui. Ea nu se temea, dar cînd statuile începeau să zboare prin cameră zbîrnîind, îi era frică de Pierre.

— Dă-mi ziutrul, zise Pierre.

Eve s-a sculat şi a luat ziutrul: era o îngrămădire de bucăţi de carton pe care Pierre le lipise între ele cu mîna lui: îl folosea ca să se apere de statui. Ziutrul semăna cu un păianjen. Pe una din bucăţile de carton Pierre scrisese: Putere asupra capcanei şi pe alta: Negru. Pe a treia desenase o figură zîmbitoare cu ochii mijiţi: era Voltaire. Pierre a apucat ziutrul de o labă şi s-a uitat sumbru la el.

— Nu-l mai pot folosi, zise el.

— De ce?

— L-au inversat.

— Faci altul?

S-a uitat lung la ea.

— Ai vrea tu, şuieră el printre dinţi.

Eve era supărată pe Pierre. E avertizat de cîte ori vin; oare cum procedează de nu greşeşte niciodată?

Ziutrul atîrna jalnic în vîrful degetelor lui Pierre.

Totdeauna găseşte motive valabile ca să nu-l folosească. Duminică, atunci cînd au sosit, pretindea că nu ştie unde l-a pus, dar eu, una, îl vedeam în spatele borcănaşului cu lipici şi era imposibil să nu-l vadă şi el. Mă întreb dacă nu le atrage chiar el. Niciodată nu se putea şti dacă e întru totul sincer. În anumite momente, Eve avea impresia că Pierre e cotropit, în ciuda voinţei sale, de o mulţime forfotitoare de idei şi viziuni nesănătoase. În altele însă, părea că născoceşte totul. Suferă. Dar pînă unde *crede* cu adevărat în statui şi în negru? Statuile, în orice caz, ştiu că nu le vede, le aude doar: cînd trec, întoarce capul; zice totuşi că le vede, le descrie. Eve îşi aduce aminte de figura îmbujorată a doctorului Franchot: Dar bine, scumpă doamnă, toţi alienaţii sînt mincinoşi; v-aţi pierde timpul dacă aţi încerca să departajaţi ceea ce simt cu adevărat de ceea ce pretind că simt. A tresărit: Ce caută Franchot în toată povestea asta? Doar n-o să mă apuc să gîndesc ca el.

Pierre s-a sculat şi s-a dus să arunce ziutrul în coşul de hîrtii: Ca *tine* aş vrea să gîndesc, şopti ea. Pierre mergea în vîrful picioarelor, făcînd paşi mici, strîngîndu-şi coatele pe lîngă corp, încercînd să ocupe cît mai puţin loc. S-a întors la loc, s-a aşezat şi s-a uitat la Eve cu o expresie necomunicativă.

— Va trebui să punem draperii negre, zise el, în camera asta nu e destul negru.

Se ghemuise în fotoliu. Eve s-a uitat cu tristeţe la acel trup zgîrcit, totdeauna gata să se retragă, să se chircească: braţele, picioarele, capul semănau cu nişte organe retractile. Pendula a bătut de ora şase; nu se mai auzea pianul. Eve a oftat: statuile nu vor veni imediat; se lăsau aşteptate.

— Vrei să aprind lumina?

Eve prefera să le aştepte pe lumină.

— Fă ce vrei! zise Pierre.

Eve a aprins lampa mică de birou şi camera s-a umplut de o ceaţă roşie. Pierre aştepta şi el.

Nu vorbea, dar buzele lui se mişcau alcătuind două pete întunecate în ceaţa roşie. Eve iubise buzele lui Pierre. Odinioară, fuseseră înduioşătoare şi senzuale; îşi pierduseră însă senzualitatea. Se depărtau una de cealaltă fremătînd puţin, apoi se apropiau, se strîngeau strivindu-se, şi iar se depărtau. În acest chip împietrit, numai ele erau vii; semănau cu două animale înfricoşate. Pierre putea să mormăie astfel ceasuri în şir, fără să scoată nici un sunet, şi adesea Eve se lăsa fascinată de această mişcare îndîrjită. Îmi place gura lui. N-o mai săruta deloc; avea oroare de orice contact fizic: noaptea simţea că e atins, mîini de bărbaţi, puternice şi uscate îl ciupeau pe tot corpul; mîini de femei cu unghii foarte lungi îl mîngîiau într-un fel neruşinat. Deseori se culca îmbrăcat, dar mîinile se furişau pe sub haine şi-l trăgeau de cămaşă. Odată auzise rîsete şi nişte buze puhave se lipiseră de buzele lui. Începînd din noaptea aceea n-o mai săruta pe Eve.

— Agathe, zise Pierre, nu te mai uita la gura mea!

Eve plecă privirea.

— N-am uitat că se poate citi pe buze, continuă el cu impertinenţă.

Mîna îi tremura pe braţul fotoliului. Degetul arătător s-a întins şi a ciocănit de trei ori degetul mare, pe cînd celelalte degete s-au crispat: era un fel de exorcism. Acum începe, s-a gîndit ea. Îi venea să-l ia în braţe pe Pierre.

Acesta a început să vorbească foarte tare, pe un ton monden:

— Îţi aduci aminte de San Pauli?

Nu trebuie să-i răspundă. E poate o capcană.

— Acolo te-am cunoscut, zise el cu un aer satisfăcut. Te-am suflat unui marinar danez. Era cît pe ce să ne luăm la bătaie, dar i-am dat de băut şi m-a lăsat să te iau. Nu fusese decît teatru.

Minte, nici el nu crede nimic din tot ce spune. Ştie că nu mă cheamă Agathe. Cînd minte, îl urăsc. I-a văzut însă privirea fixă şi toată furia i s-a topit. Nu minte, s-a gîndit ea, e la capătul puterilor. Le simte cum se apropie; vorbeşte ca să nu le audă. Pierre se crampona cu amîndouă mîinile de braţele fotoliului. Era livid; zîmbea.

— Aceste întîlniri sînt adesea stranii, zise el, dar eu nu cred în întîmplare. Nu te întreb cine te-a trimis, ştiu că nu mi-ai răspunde. În orice caz, ai fost destul de abilă ca să mă îmbrobodeşti.

Vorbea greu, cu o voce piţigăiată şi grăbită. Nu reuşea să pronunţe unele cuvinte, care îi ieşeau din gură ca o substanţă moale şi fără formă.

— M-ai tras pînă în mijlocul bîlciului, la manejul cu automobile negre, dar în spatele maşinilor era o întreagă armată de ochi roşii care luceau de cum întorceam capul. Cred că le făceai semne, deşi erai agăţată de braţul meu, dar nu vedeam nimic. Eram prea absorbit de marile ceremonii ale încoronării.

Se uita drept înainte, cu ochii larg deschişi. S-a şters pe frunte, foarte repede, cu un gest scurt, fără să se oprească din

vorbit: nu voia să tacă.

— Era încoronarea Republicii, zise el cu o voce stridentă, un spectacol impresionant în felul lui din cauza animalelor de tot felul pe care le trimiseseră coloniile special pentru ceremonie. Îţi era frică să nu te rătăceşti printre maimuţe. Am zis printre maimuţe, repetă el pe un ton arogant, uitîndu-se în jurul lui. *Aş putea să spun printre negri!* Avortonii care se strecoară pe sub mese şi-şi închipuie că nu-i vede nimeni sînt imediat descoperiţi şi ţintuiţi de Privirea mea. Consemnul este să tăceţi! strigă el. Să tăceţi! Toată lumea ia loc şi poziţie de drepţi pentru intrarea statuilor, ăsta e ordinul. Tralala - urla şi-şi făcuse mîinile pîlnie la gură - tralalala, tralalalala!

A tăcut şi Eve şi-a dat seama că statuile tocmai intraseră în cameră. Pierre stătea ţeapăn, era livid şi afişa un aer dispreţuitor. Eve s-a încordat şi ea şi amîndoi au început să aştepte în linişte. Cineva umbla pe coridor: Maria, femeia de serviciu, care probabil abia venise. Eve s-a gîndit: O să trebuiască să-i dau banii pentru gaze. Şi imediat statuile s-au apucat să zboare; treceau între Eve şi Pierre.

Pierre a icnit, s-a ghemuit în fotoliu şi şi-a strîns picioarele sub el. Întorcea capul; din cînd în cînd rînjea, dar fruntea i se brobonise de sudoare. Eve n-a mai putut suporta să vadă obrazul acela palid, gura tremura, deformată de un rictus: a închis ochii. Pe fondul stacojiu al pleoapelor ei dansau firişoare aurii: Eve se simţea bătrînă şi greoaie. Lîngă ea, Pierre gîfîia zgomotos. Zboară, bîzîie, se apleacă peste el... A simţit o uşoară gîdilătură, o jenă pe umărul şi şoldul drept. Instinctiv, trupul i s-a înclinat spre stînga, vrînd parcă să evite un contact neplăcut sau să se ferească de un obiect

contondent. Dintr-o dată parchetul a scîrţîit şi Eve a fost cuprinsă de dorinţa nebună de a deschide ochii, de a se uita spre dreapta, ferindu-şi totodată capul cu mîna ridicată.

N-a făcut nici o mişcare; a rămas cu ochii închişi în timp ce era scuturată de fiorii unei amare bucurii: Şi *mie* mi-e frică, s-a gîndit ea. Întreaga ei viaţă se concentrase în partea dreaptă a trupului. S-a aplecat spre Pierre, fără să deschidă ochii. Ar fi de-ajuns un mic, un foarte mic efort şi ar pătrunde, pentru prima dată, în acel univers tragic. Mi-e frică de statui, şi-a zis ea. Era o afirmaţie violentă şi oarbă, o incantaţie: dorea din răsputeri să creadă în prezenţa lor; încerca să transforme anxietatea care-i paraliza partea dreaptă într-un nou simţ, într-un fel de pipăit. În braţ, în şold, în umăr le *simţea* prezenţa.

Statuile zburau jos şi încet: bîzîiau. Eve ştia că au o mutră răutăcioasă şi că în piatra dimprejurul ochilor le-au răsărit gene; şi le imagina însă cu greu. Ştia, de asemenea, că nu sînt încă întru totul vii, dar că pe corpurile lor mari au început să apară bucăţi de carne, solzi călduţi; li se cojea pielea de pe vîrful degetelor şi aveau mîncărimi în palme. Eve nu putea să *vadă* toate acestea: se gîndea doar că nişte femei uriaşe lunecau chiar lîngă ea, solemne şi groteşti, cu un aer uman şi cu încăpăţînarea compactă a pietrei. Se apleacă peste Pierre - Eve făcea un efort atît de violent, încît au început să-i tremure mîinile - se apleacă peste mine... Un urlet înfiorător a făcut-o să încremenească brusc. L-au atins. A deschis ochii: Pierre îşi ţinea capul cu amîndouă mîinile şi gîfîia. Eve era istovită: Un joc, s-a gîndit ea cuprinsă de remuşcări; n-a fost decît un joc, nici o clipă n-am crezut sincer în toată povestea

asta. Şi între timp, el suferea cu adevărat.

Pierre s-a destins şi a respirat cu putere. Pupilele însă îi rămăseseră ciudat de dilatate; transpira.

— Le-ai văzut? întrebă.

— Nu pot să le văd.

— E mai bine pentru tine, te-ar înfricoşa. Eu, unul, zise el, sînt obişnuit.

Ei îi tremurau mîinile în continuare şi i se suise sîngele la cap. Pierre şi-a scos o ţigară din buzunar şi şi-a pus-o în gură, dar n-a aprins-o.

— Nu-mi pasă că le văd, spuse el, dar nu vreau să mă atingă: mă tem ca nu cumva să-mi dea coşuri.

S-a gîndit puţin şi a întrebat:

— Le-ai auzit?

— Da, zise Eve, seamănă cu un motor de avion. (Pierre îi spusese exact aşa, duminica trecută.)

Pierre a zîmbit cu un pic de condescendenţă.

— Exagerezi, îi spuse.

Dar era în continuare livid. S-a uitat la mîinile ei.

— Îţi tremură mîinile. Te-au impresionat, biata mea Agathe! Nu-ţi face sînge rău; pînă mîine nu se mai întorc.

Eve nu putea vorbi, îi clănţăneau dinţii şi-i era frică să n-o vadă Pierre. Pierre s-a uitat lung la ea.

— Eşti straşnic de frumoasă, zise el clătinînd din cap. E păcat, e într-adevăr păcat.

A întins repede mîna şi a mîngîiat-o pe ureche.

— Diavoliţa mea! Mă cam deranjezi, eşti prea frumoasă: chestia asta mă distrează. Dacă n-ar fi vorba de recapitulaţie...

S-a oprit şi s-a uitat la Eve surprins.

— Nu e ăsta cuvîntul... A venit... a venit, spuse el zîmbind cu un aer vag. Îl aveam pe vîrful limbii pe celălalt... Şi ăsta... i-a luat locul. Am uitat ce-ţi spuneam.

S-a gîndit un moment şi a dat din cap.

— Ei hai, zise el, o să dorm. A adăugat cu o voce copilărească: Ştii, Agathe, sînt obosit. Nu-mi mai găsesc ideile.

Şi-a aruncat ţigara şi s-a uitat îngrijorat la covor. Eve i-a strecurat o pernă sub cap.

— Poţi să dormi şi tu, îi spuse el închizînd ochii, n-o să se mai întoarcă.

RECAPITULAŢIE. Pierre dormea, avea pe chip un zîmbet candid; îşi plecase capul, ca şi cînd ar fi vrut să-şi mîngîie obrazul cu umărul. Lui Eve nu-i era somn, se gîndea: Recapitulaţie. Expresia lui Pierre devenise brusc tîmpită şi cuvîntul i s-a scurs din gură lunguieţ şi albicios. Pierre se uitase drept înaintea lui uimit, ca şi cînd ar fi văzut cuvîntul şi nu l-ar fi recunoscut; rămăsese cu gura căscată, moale; parcă se rupsese ceva în el. A bîlbîit. E prima dată cînd i se întîmplă: şi-a şi dat seama, de altfel. A zis că nu-şi mai găseşte ideile? Pierre a gemut uşor, cu voluptate, şi mîna sa a schiţat un gest vag. Eve s-a uitat la el dur: Cum o să fie cînd s-o trezi? Asta e ce o rodea. De îndată ce Pierre adormea, începea să se gîndească la asta, nu se putea stăpîni. Se temea să nu se scoale cu ochii tulburi şi să înceapă să se bîlbîie. Sînt o proastă, s-a gîndit, n-are cum să se întîmple mai devreme de un an de zile; mi-a spus Franchot. Frica n-o părăsea însă nici o clipă; un an: o iarnă, o primăvară, o vară, începutul altei toamne. Într-o zi trăsăturile i se vor altera, gura i se va căsca, ochii între-

deschişi vor lăcrima. Eva s-a aplecat şi i-a sărutat mîna lui Pierre: Te voi ucide înainte.

Erostrat

Pe oameni trebuie să-i vezi de sus. Stingeam lumina şi mă aşezam la fereastră: nici prin gînd nu le trecea că puteau fi observaţi de sus. Îşi îngrijesc faţada, uneori chiar şi spinările, dar toate efectele lor sînt calculate pentru spectatori de un metru şaptezeci. Cine s-a gîndit vreodată la forma unei pălării melon, aşa cum apare văzută de la etajul şase? Neglijează, nu-şi apără, cu ajutorul unor culori vii şi al unor stofe ţipătoare, umerii şi craniile, habar n-au cum să lupte împotriva acestui mare duşman al Umanului: perspectiva aeriană. Mă aplecam şi mă umfla rîsul: unde e faimoasa lor poziţie verticală de care sînt atît de mîndri: apăreau, literalmente, striviţi de trotuar şi de sub umeri le ieşeau două picioare lungi, aproape tîrîtoare.

La balconul de la etajul şase: acolo ar fi trebuit să-mi petrec întreaga viaţă. Superioritățile morale trebuie să se sprijine pe nişte simboluri materiale, altfel, riscă să cadă. Aşadar, în ce constă superioritatea mea faţă de oameni? E o superioritate de poziţie, nimic altceva: m-am situat deasupra umanului care sălăşluieşte în mine şi îl contemplu. Iată de ce-mi plac turnurile Catedralei Notre-Dame, platformele Turnului Eiffel, bazilica Sacre-Coeur, balconul meu de la etajul şase de pe strada Delambre. Constituie excelente simboluri.

Uneori, eram nevoit să cobor pe străzi. Ca să mă duc la serviciu, de pildă. Mă sufocam. Cînd te afli la acelaşi nivel cu oamenii, e mult mai greu să-i consideri furnici: te *ating*. Odată, am văzut un tip mort pe stradă. Căzuse în nas. Cineva l-a

întors cu faţa în sus, era plin de sînge. I-am văzut ochii deschişi şi aerul echivoc; şi tot sîngele ăla... îmi ziceam: Nu-i nimic, nu-i cu nimic mai impresionant decît nişte vopsea proaspătă. I-au dat cu roşu pe la nas, asta-i tot. Dar am simţit o duioşie abjectă, care m-a luat de la picioare şi la ceafă; am leşinat. M-au dus într-o farmacie, m-au bătut pe umeri şi mi-au băgat pe gît alcool. Mi-a venit să-i omor.

Ştiam că sînt duşmanii mei, ei însă nu ştiau acest lucru. Se iubeau unii pe alţii, erau solidari; şi mie mi-ar fi dat totuşi din cînd în cînd cîte o mînă de ajutor fiindcă mă credeau semenul lor. Dacă ar fi putut însă ghici cea mai infimă părticică de adevăr, m-ar fi bătut. Mai tîrziu au şi făcut-o de altfel. După ce m-au prins şi au aflat *cine* sînt, m-au snopit în bătaie la comisariat, m-au tărbăcit două ceasuri, mi-au tras palme şi pumni, mi-au răsucit braţele, mi-au smuls pantalonii şi în final mi-au aruncat ochelarii pe jos şi, în timp ce-i căutam, în patru labe, rîdeau şi-mi dădeau picioare în fund. Totdeauna am prevăzut că pînă la urmă ăştia o să mă bată: nu sînt puternic şi nu pot să mă apăr. Unii mă pîndeau de mult: grangurii. Pe stradă mă înghesuiau, aşa în glumă, ca să vadă ce-o să fac. Nu spuneau nimic. Mă făceam că n-am înţeles. Şi totuşi, m-au păcălit, îmi era frică de ei: o presimţire. Vă daţi însă bine seama că aveam motive mult mai serioase să-i urăsc.

Din acest punct de vedere, totul a mers mai bine începînd din ziua în care mi-am cumpărat un revolver. Omul se simte puternic, cînd poartă statornic asupra sa unul din acele obiecte capabile să explodeze şi să facă zgomot. Îl luam duminica, îl băgăm pur şi simplu în buzunarul de la pantaloni şi pe urmă mă duceam să mă plimb - în general, pe bulevarde.

Îl simţeam cum mă trage de pantaloni ca un crab, îl simţeam lîngă şold, rece de tot. Încet-încet, se încălzea în contact cu trupul meu. Mergeam cu o oarecare rigiditate, aveam atitudinea unui tip în erecţie şi pe care penisul îl frînează la fiecare pas. Îmi strecuram mîna în buzunar şi pipăiam *obiectul*. Din cînd în cînd intram într-un pisoar - chiar şi acolo eram foarte atent fiindcă omul are adesea vecini - îmi scoteam revolverul, îl cîntăream în palmă, mă uitam la patul cu pătrăţele negre şi la trăgaciul negru, care seamănă cu o pleoapă închisă pe jumătate. Ceilalţi, cei de afară, văzîndu-mi picioarele depărtate şi partea de jos a pantalonilor, credeau că mă uşurez. Dar eu nu mă uşurez niciodată în pisoare.

Într-o seară, mi-a venit ideea să trag în oameni. Era într-o sîmbătă seară, mă dusesem s-o caut pe Lea, o blondă care făcea trotuarul în faţa unui hotel de pe strada Montparnasse. Nu am avut niciodată relaţii intime cu o femeie: m-aş fi simţit furat. Le încaleci, e drept, dar ele îţi înfulecă vintrele cu gura lor mare şi păroasă şi, după cîte am auzit, tot ele cîştigă - şi încă cum - din acest schimb. Eu, unul, nu-i cer nimănui nimic, dar nici nu vreau să dau ceva. Sau atunci, aş fi avut nevoie de o femeie frigidă şi pioasă, care să mă suporte în silă. În prima sîmbătă din fiecare lună, mă urcam cu Lea într-o cameră din hotelul Duquesne. Ea se dezbrăca şi eu mă uitam la ea fără s-o ating. Uneori, îi dădeam drumul în pantaloni, alteori, aveam timp să ajung pînă acasă şi apoi să termin. În seara aceea n-am găsit-o la locul ei. Am aşteptat un moment şi văzînd că nu vine, mi-am închipuit că are gripă. Era începutul lui ianuarie şi era foarte frig. Am fost dezolat: sînt un imaginativ şi-mi reprezentasem plăcerea pe care contam s-o resimt în seara

aceea. Exista, e drept, pe strada Odessa, o brună pe care o observasem deseori, cam trecută, dar durdulie şi destul de bine conservată: nu-mi displac femeile trecute: cînd sînt dezbrăcate, par mai goale decît celelalte. Dar tipa nu era la curent cu preferinţele mele şi mă cam intimida să i le explic aşa, direct. Şi, în plus, nu-mi place să fac noi cunoştinţe, nu am încredere: femeile astea sînt în stare să ascundă după uşă un vagabond şi, pe urmă, tipul vine dintr-o dată şi-ţi ia toţi banii. Şi încă ai noroc dacă nu-ţi mai dă şi cîţiva pumni. Cu toate astea, în seara cu pricina mă stăpînea nu ştiu ce îndrăzneală, aşa că m-am hotărît să trec pe acasă să-mi iau revolverul şi să încerc să mă aventurez.

Peste un sfert de oră, cînd am acostat femeia, aveam arma în buzunar şi nu mă mai temeam de nimic. Văzută de aproape, arăta destul de mizerabil. Semăna cu vecina mea de vizavi, nevasta plutonierului major, şi m-am bucurat grozav, pentru că de mult aveam chef s-o văd goală pe dumneaei. Cînd plutonierul nu era acasă, se îmbrăca în faţa ferestrei deschise şi de multe ori stătusem în spatele perdelei ca s-o surprind. Toaleta şi-o făcea însă în fundul camerei.

La Hotelul Stella nu rămăsese decît o singură cameră liberă, la etajul patru. Ne-am urcat. Femeia era destul de greoaie şi se tot oprea la fiecare treaptă, ca să-şi tragă sufletul. Eu sînt foarte sprinten: am un trup uscat, în ciuda burţii, şi patru etaje nu-s de-ajuns ca să mă facă să-mi pierd suflul. Pe palierul etajului patru femeia s-a oprit şi şi-a pus mîna dreaptă pe inimă, respirînd adînc. În mîna stîngă ţinea cheia camerei.

— E sus, zise ea încercînd să-mi zîmbească.

I-am luat cheia fără să-i răspund şi am descuiat uşa. Îmi

ţineam revolverul cu mîna stîngă, îndreptat înaintea mea şi nu l-am lăsat din mînă decît după ce am aprins lumina. Camera era goală. Pe lavabou se afla un pătrăţel de săpun verde pentru fiecare cuplu care trece pe acolo. Am zîmbit: cu mine, nici bideul, nici pătrăţelul de săpun nu prea au căutare. În spatele meu femeia gîfîia, ceea ce mă excita. M-am întors spre ea; mi-a întins buzele. Am respins-o.

— Dezbracă-te, i-am zis.

M-am aşezat comod într-un fotoliu. În aceste împrejurări îmi pare rău că nu fumez. Femeia şi-a scos rochia, apoi s-a oprit şi mi-a aruncat o privire plină de neîncredere.

— Cum te cheamă? am întrebat-o rezemîndu-mă bine.

— Renee.

— Hai, Renee, grăbeşte-te, aştept!

— Nu te dezbraci?

— Hai, hai, i-am spus, vezi-ţi de treabă, lasă-mă pe mine!

Şi-a scos chiloţii, care au căzut lîngă picioarele ei, apoi i-a ridicat de jos şi i-a aşezat frumos peste rochie, alături de sutien.

— Eşti deci un băieţel vicios, scumpule, mic şi leneş? m-a întrebat ea; vrei ca biata femeie să facă singură toată munca?

Tot vorbind a făcut un pas spre mine şi sprijinindu-se de braţele fotoliului meu a încercat, greoi, să se aşeze în genunchi între picioarele mele. Am ridicat-o însă brutal.

— Fără de-astea, scuteşte-mă! i-am zis.

S-a uitat la mine mirată.

— Dar ce vrei să fac?

— Nimic. Umblă, plimbă-te, nu-ţi cer nimic altceva.

A început să meargă de colo-colo cu stîngăcie. Nimic nu le stînjeneşte mai mult pe femei decît să meargă, atunci cînd sînt goale. Nu sînt învăţate să calce fără tocuri. Tîrfa se cocoşase, iar braţele îi atîrnau. Eu, unul, eram încîntat: stăteam acolo liniştit în fotoliu, îmbrăcat din cap pînă în picioare, nici mănuşile nu mi le scosesem, şi tipa asta răscoaptă se dezbrăcase în pielea goală şi zburătăcea în jurul meu, numai fiindcă aşa îi poruncisem eu.

A întors capul spre mine şi, pentru a salva aparenţele, mi-a zîmbit cochet.

— Sînt frumoasă, aşa-i? Îţi clăteşti ochii?

— Vezi-ţi de treaba ta!

— Ia ascultă, m-a întrebat cu o indignare subită, ai de gînd să mă mai faci mult să alerg aşa?

— Aşază-te!

S-a aşezat pe pat şi ne-am uitat unul la celălalt în tăcere.

Tipei i se făcuse pielea de găină. De cealaltă parte a peretelui s-a auzit tic-tacul unui ceas deşteptător.

I-am zis pe neaşteptate:

— Depărtează picioarele!

A şovăit o fracţiune de secundă, apoi s-a supus. M-am uitat între picioarele ei şi am adulmecat. Apoi m-a umflat rîsul şi am rîs atît de mult, că mi-au dat lacrimile. I-am spus simplu:

— Îţi dai seama?

Şi iar m-am pornit pe rîs.

S-a uitat la mine uimită, s-a înroşit toată şi şi-a strîns picioarele.

— Scîrbosule, mi-a zis printre dinţi.

Eu însă rîdeam din ce în ce mai tare; atunci a sărit în picioare şi şi-a luat sutienul de pe scaun.

— Ah! nu, i-am spus, nu s-a terminat! O să-ţi dau imediat cincizeci de franci, dar vreau să mă distrez pe banii ăştia.

Şi-a luat, enervată, chiloţii.

— M-am săturat, auzi? Habar n-am ce vrei. Şi dacă m-ai adus aici ca să-ţi baţi joc de mine...

Atunci mi-am scos revolverul şi i l-am arătat. S-a uitat la mine cu o mutră serioasă şi şi-a dat jos chiloţii fără să zică nimic.

— Umblă, i-am poruncit, plimbă-te!

Atunci cînd am simţit că mi s-au umezit pantalonii m-am sculat, i-am întins o bancnotă de cincizeci de franci. A luat-o.

Am adăugat:

— La revedere. Nu te-am obosit prea rău pe banii ăştia.

Am plecat şi am lăsat-o goală puşcă în mijlocul încăperii, cu sutienul într-o mînă şi cu bancnota de cincizeci de franci în cealaltă. Nu-mi părea rău de bani: o zăpăcisem de tot şi o curvă nu se miră chiar aşa, cu una, cu două. Coborînd scara, m-am gîndit: Asta e ce-aş vrea, să-i uimesc pe toţi. Eram vesel ca un copil. Luasem săpunul verde şi, odată ajuns acasă, l-am frecat îndelung sub jetul de apă caldă, pînă ce n-a rămas decît o foiţă subţire care semăna cu o bomboană de mentă suptă multă vreme.

Peste noapte însă, m-am trezit brusc şi i-am văzut din nou chipul şi burta ei grasă care tresălta la fiecare pas; am revăzut cu ce ochi s-a uitat cînd i-am arătat pistolul.

Ce tîmpit am fost! mi-am zis. Şi am simţit cum mă cuprinde un regret amarnic: dacă tot am avut ocazia, trebuia să trag, să crăp burta aia, s-o fac strecurătoare. În noaptea aceea şi în cele trei nopţi care au urmat am visat şase găuri roşii, aşezate în cerc jur împrejurul buricului.

După aceea n-am mai ieşit fără revolver. Mă uitam la spinările oamenilor şi-mi închipuiam, după mersul lor, felul în care s-ar prăbuşi dacă aş trage în ei. Mi-am făcut un obicei: duminica mă duceam să mă postez, în faţă, la Châtelet, la ieşirea de la concertele clasice. Pe la ora şase auzeam o sonerie şi plasatoarele veneau să prindă în cîrlige uşile mari cu geamuri. Aşa începea: mulţimea ieşea încet; oamenii mergeau cu un pas plutitor, cu ochii plini încă de vis, cu inima plină încă de sentimente frumoase. Mulţi se uitau în jurul lor cu o expresie mirată: strada li se părea, probabil, albastră toată. Atunci zîmbeau misterios: treceau dintr-o lume în cealaltă. Eu îi aşteptam în cealaltă. Îmi strecurasem mîna dreaptă în buzunar şi-mi strîngeam din răsputeri arma. Peste cîteva clipe, mă *vedeam* trăgînd în ei. Îi puneam la pămînt ca pe popice, cădeau unii peste alţii, iar supravieţuitorii fugeau înapoi în teatru, spărgînd geamurile uşilor. Era un joc foarte emoţionant: la sfîrşit îmi tremurau mîinile şi eram nevoit, ca să-mi revin, să intru la Dreher şi să beau un coniac.

Pe femei nu le-aş fi omorît. Le-aş fi împuşcat în şale. Sau în picioare, ca să le fac să danseze.

Nu hotărîsem încă nimic. M-am decis însă să fac totul ca şi cînd aş fi fost perfect hotărît. Am început să mă ocup de detaliile secundare. M-am dus să fac exerciţii de tir la un stand de la bîlciul de pe strada Denfert-Rochereau. Rezultatele mele

nu erau prea grozave, dar oamenii constituie ţinte mari, mai ales dacă tragi de aproape. După aceea m-am ocupat de publicitate. Am ales o zi cînd toţi colegii mei erau la birou. O dimineaţă de luni. Din principiu, eram foarte amabil, deşi aveam oroare să dau mîna cu ei. Îşi scoteau mănuşile ca să spună bună ziua, aveau un mod obscen de a-şi dezgoli mîna, de a-şi trage mănuşa făcînd-o să lunece încet de-a lungul degetelor, dezvăluind goliciunea grasă şi zbîrcită a palmei. Eu îmi păstram totdeauna mănuşile.

Luni dimineaţă nu prea se face mare lucru. Dactilografa de la serviciul comercial tocmai ne adusese chitanţele. Lemercier a tachinat-o amabil şi, după ce fata a ieşit, i-au comentat calităţile feminine cu o competenţă blazată. Au vorbit apoi despre Lindbergh. Le plăcea Lindbergh. Le-am spus:

— Mie-mi plac eroii negri.

— Negri? întrebă Massé.

— Nu, negri în sensul în care se zice Magie Neagră. Lindbergh e un erou alb. Nu mă interesează.

— Încearcă să traversezi Atlanticul şi o să vezi ce uşor e, zise Bouxin acru.

Le-am expus punctul meu de vedere despre eroul negru.

— Un anarhist, a rezumat Lemercier.

— Nu, am zis blînd, anarhiştii, în felul lor, îi iubesc pe oameni.

— Atunci e un ţăcănit. În acest moment a intervenit Massé, care avea o oarecare cultură clasică.

— Ştiu cine e tipul dumitale, mi-a spus el. Se numeşte Erostrat. Ţinea morţiş să ajungă celebru şi n-a găsit nimic mai

bun decît să dea foc templului din Efes, una dintre cele şapte minuni ale lumii.

— Şi cum îl chema pe arhitectul templului?

— Nu-mi mai aduc aminte, mărturisi el, mi se pare chiar că nici nu i se ştie numele.

— Adevărat? Dar ţii minte numele lui Erostrat? Vezi deci că tipul nu şi-a făcut o socoteală aşa de greşită.

După aceste cuvinte conversaţia s-a întrerupt, dar eram perfect liniştit: la momentul potrivit aveau să şi-o amintească. Întrucît nu auzisem niciodată vorbindu-se despre Erostrat, m-am simţit încurajat de povestea lui. Murise de mai bine de două mii de ani şi fapta lui încă mai strălucea, asemenea unui diamant negru. Începusem să cred că destinul meu va fi scurt şi tragic. La început mi-a fost frică, pe urmă m-am obişnuit cu acest gînd. Dacă priveşti problema dintr-un anumit punct de vedere e atroce, dar dintr-altul, îi conferă clipei care trece o forţă şi o frumuseţe considerabile. Cînd coboram în stradă, simţeam în trupul meu o putere stranie. Aveam la mine revolverul, obiectul acela care explodează şi face zgomot. Totuşi, siguranţa mea nu-şi mai avea obîrşia în el, ci în mine: eram o fiinţă care aparţinea aceleiaşi specii ca şi revolverele, explozivele, bombele. Şi eu, într-o zi, la capătul întunecatei mele vieţi, voi exploda şi voi lumina pămîntul, flacără violentă şi scurtă, ca o străfulgerare de magneziu. În perioada aceea mi s-a întîmplat să visez mai multe nopţi la rînd acelaşi vis. Eram un anarhist, mă plasasem pe traseul ţarului şi purtam asupra mea o bombă. La ora fixată cortegiul trecea, bomba exploda şi, sub ochii mulţimii, săream în aer, eu, ţarul şi trei ofiţeri plini de fireturi aurii.

Acum începusem să lipsesc săptămîni întregi, fără să mai dau pe la birou. Mă plimbam pe bulevarde în mijlocul viitoarelor mele victime sau mă închideam în camera mea şi făceam planuri. La începutul lui octombrie, am fost concediat. Atunci, avînd timp liber, am întocmit următoarea scrisoare, pe care am copiat-o în o sută două exemplare:

Stimate Domn,

Sînteţi celebru şi operele dumneavoastră se scot într-un tiraj de treizeci de mii de exemplare. Am să vă spun de ce: pentru că îi iubiţi pe oameni. Aveţi umanismul în sînge: norocul dumneavoastră. Înfloriţi cînd sînteţi în mijlocul oamenilor; cum vedeţi pe undeva un semen de-al dumneavoastră, fără măcar să-l cunoaşteţi, simţiţi un elan de simpatie faţă de el. Vă place trupul lui, faptul că e bine legat, că are nişte picioare care se desfac şi se strîng după cum îi e voia, şi mai ales că are mîini, şi că are cîte cinci degete la fiecare mînă şi că degetul mare e opozabil. Vă delectaţi cînd îl vedeţi pe vecinul dumneavoastră luînd o ceaşcă de pe masă, întrucît există un mod specific uman de a apuca, pe care l-aţi descris adesea în lucrările dumneavoastră, mai puţin suplu, mai puţin rapid decît al unei maimuţe, dar infinit mai inteligent, nu-i aşa? Vă place, de asemenea, carnea omului, alura sa de mare mutilat în curs de reeducare, atitudinea lui care pare a arăta că, la fiece pas, reinventează mersul şi faimoasa sa privire pe care fiarele nu o pot suporta. V-a fost, aşadar, uşor să găsiţi tonul potrivit pentru a-i vorbi omului despre el însuşi: un ton pudic, dar pătruns de emoţie. Oamenii se năpustesc lacomi asupra cărţilor dumneavoastră şi le citesc aşezaţi într-un fotoliu bun, se gîndesc la

marea iubire nefericită, dar discretă pe care o resimţiţi faţă de ei şi toate astea îi consolează de o grămadă de lucruri: că sînt urîţi, că sînt laşi, că sînt încornoraţi, că la întîi ianuarie nu li s-a mărit leafa. Şi se spune bucuros despre ultimul dumneavoastră roman: e o faptă bună.

Veţi fi desigur curios, presupun, să aflaţi cum arată un om care nu-i iubeşte pe oameni. Ei bine, eu sînt acela şi-i iubesc atît de puţin, încît în cel mai scurt timp am să omor vreo şase: poate vă veţi întreba: de ce ***numai*** *şase? Pentru că revolverul meu nu are decît şase cartuşe. Asta e o monstruozitate, nu-i aşa? Şi în plus, un act total nepolitic? Dar vă spun că* ***nu pot*** *să-i iubesc. Înţeleg prea bine ce simţiţi. Ceea ce însă pe dumneavoastră vă atrage spre ei, pe mine mă dezgustă. Am văzut şi eu, ca şi dumneavoastră, oameni mestecînd ritmic, păstrîndu-şi privirea lucidă şi frunzărind totodată cu mîna stîngă o revistă economică. Ce vină am dacă prefer să asist la masa focilor? Omul nu poate imprima nici o expresie chipului său, fără să cadă într-un joc de fizionomie. Cînd mestecă, păstrîndu-şi totuşi gura închisă, colţurile gurii sale urcă şi coboară, de parcă ar trece necontenit de la seninătate la o uimire plîngăreaţă. Ştiu că dumneavoastră vă place acest lucru, îl numiţi vigilenţa Spiritului. Pe mine însă mă îngreţoşează: nu ştiu de ce; aşa m-am născut.*

Dacă între noi n-ar fi decît o diferenţă de preferinţe, nu v-aş deranja. Totul se petrece însă ca şi cum dumneavoastră aţi fi în stare de graţie, şi eu nu. Sînt liber să-mi placă sau nu homarul pregătit după reţeta americană, dar, dacă nu-mi plac oamenii, sînt un mizerabil şi nu am dreptul la un loc sub soare. Ei au acaparat sensul vieţii. Sper că înţelegeţi ce vreau să zic. De treizeci şi trei de ani mă izbesc de uşi închise pe care scrie: Aici nu intră decît

umaniştii. Am fost nevoit să las baltă tot ceea ce am început; trebuia să aleg: era fie vorba despre o tentaţie absurdă şi condamnată, fie mai devreme sau mai tîrziu urma să se întoarcă în favoarea lor. Gîndurile care nu se îndreptau în mod special către ei, nu reuşeam să le detaşez de mine, să le formulez: rămîneau în mine ca nişte uşoare mişcări organice. Chiar uneltele pe care le foloseam simţeam eu bine că sînt ale lor; cuvintele, de pildă: aş fi vrut să am nişte cuvinte ***ale mele****. Cele de care dispun au zăcut însă în nu ştiu cîte conştiinţe; se rînduiesc de la sine în mintea mea conform unor deprinderi dobîndite de la alţii şi acum, cînd vă scriu, le folosesc, deşi îmi inspiră aversiune.*

Dar e ultima oară. Vă spun eu: trebuie să-i iubeşti pe oameni sau nu-ţi vor îngădui decît cel mult să-ţi duci zilele de azi pe mîine. Ei bine, eu, unul, nu vreau să-mi duc zilele de azi pe mîine. O să pun imediat mîna pe revolver, o să cobor în stradă şi o să văd dacă e posibil să reuşesc ceva ***împotriva*** *lor. Adio, domnule, poate că am să vă întîlnesc tocmai pe dumneavoastră. În cazul acesta, nu veţi şti niciodată cu cîtă plăcere o să vă zbor creierii. Dacă nu - cel mai probabil - citiţi ziarele de mîine. Veţi vedea că un individ pe nume Paul Hilbert a secerat, într-un acces de furie, cinci trecători pe bulevardul Edgar-Quinet. Ştiţi mai bine ca oricine cîte parale face proza marilor cotidiene.*

Veţi înţelege deci că nu sînt furios. Dimpotrivă, sînt foarte calm şi vă rog să primiţi, stimate domn, expresia distinselor mele sentimente.

PAUL HILBERT

Am vîrît cele o sută două scrisori în o sută două plicuri şi

am scris pe plicuri adresele a o sută doi scriitori francezi. Pe urmă, le-am pus într-un sertar împreună cu şase coli de timbre.

În următoarele două săptămîni am ieşit foarte puţin, m-am lăsat pătruns încet-încet de crima mea. Mă uitam uneori în oglindă şi constatam cu plăcere cum mi se schimba chipul. Ochii deveniseră mai mari, îmi înghiţiseră toată faţa. Erau negri şi duioşi sub ochelari, şi-i dădeam peste cap ca pe nişte planete. Nişte ochi frumoşi, de artist şi de ucigaş. Ştiam însă că după săvîrşirea masacrului aveam să mă schimb mult mai profund. Am văzut fotografiile celor două fete frumoase, servitoarele care şi-au ucis şi şi-au jefuit stăpînele. Le-am văzut fotografiile făcute *înainte* şi *după. Înainte*, feţele lor se legănau ca nişte flori cuminţi deasupra gulerelor de pichet. Păreau numai curăţenie şi cinste care inspiră încredere. Îşi ondulaseră cu discreţie părul, identic. Şi chiar mai liniştitoare decît părul ondulat, gulerele şi aerul lor de fete în vizită la fotograf, era asemănarea lor de adevărate surori, o asemănare atît de cuviincioasă, care sublinia imediat legăturile de sînge şi rădăcinile fireşti ale grupului familial. *După,* feţele lor străluceau ca incendiile. Aveau gîturile golaşe ale celor care vor fi decapitaţi. Riduri peste tot, oribile riduri de frică şi de ură, cute, găuri în carne, ca şi cum un animal cu gheare ar fi umblat de colo-colo pe feţele lor. Şi ochii, mereu aceiaşi ochi negri şi adînci - ca ai mei. Totuşi, nu mai semănau. Fiecare purta într-alt fel amintirea crimei lor comune. Dacă o nelegiuire în care întîmplarea joacă cel mai mare rol e de-ajuns ca să transforme astfel aceste capete de orfelinat, cîte nu pot spera de la o crimă concepută şi organizată integral de

mine. M-ar lua în stăpînire, mi-ar zdruncina urîţenia prea omenească... o crimă taie în două viaţa celui care o comite. Există, probabil, momente cînd ai vrea să te întorci din drum, dar mineralul acela strălucitor e acolo, în spatele tău, îţi barează trecerea. Nu ceream decît o oră ca să-mi savurez crima, ca să-i simt strivitoarea greutate. Voi face în aşa fel încît să am la dispoziţie această oră: am decis să procedez la execuţie în partea de sus a străzii Odessa. Voi profita de nebunia care o să-i cuprindă pe toţi şi o să fug, lăsîndu-i să-şi ridice morţii. Voi alerga, voi traversa bulevardul Edgar-Quinet, voi coti rapid pe strada Delambre. Nu voi avea nevoie decît de treizeci de secunde ca să ajung la uşa imobilului în care locuiesc. În momentul acela, cei care mă vor urmări vor fi încă pe bulevardul Edgar-Quinet, îmi vor pierde urma şi vor avea cu siguranţă nevoie de mai mult de o oră ca să-mi dea iarăşi de urmă. Îi voi aştepta acasă şi, cînd îi voi auzi bătînd la uşă, voi încărca iar revolverul şi mă voi împuşca în gură.

Trăiam într-un oarecare belşug; mă înţelesesem cu un birtaş de pe strada Vavin să-mi trimită dimineaţa şi seara cîte ceva bun de mîncare. Băiatul suna; nu deschideam, aşteptam cîteva minute, apoi deschideam puţin uşa şi vedeam, într-un coş lunguieţ pus pe jos, nişte farfurii pline, aburind.

Pe 27 octombrie la ora şase seara mai aveam doar şaptesprezece franci cincizeci. Mi-am luat revolverul şi pachetul cu scrisori, am coborît. Am avut grijă să nu închid uşa, ca să pot să intru mai repede după ce voi fi dat lovitura. Nu mă simţeam bine, mîinile îmi erau reci şi mi se suise sîngele la cap, mă mîncau ochii. M-am uitat la magazine, la şcoală, la papetăria de unde-mi cumpăram creioanele şi nu le-

am recunoscut. Îmi ziceam: Ce stradă o fi asta? Bulevardul Montparnasse era plin de oameni. Mă îmbrînceau, mă izbeau, mă înghionteau cu coatele şi cu umerii. Mă lăsam împins, nu aveam puterea să mă strecor printre ei. Brusc, m-am văzut în mijlocul acestei mulţimi, îngrozitor de singur şi de mic. Cît rău ar fi putut să-mi facă dacă ar fi vrut! Îmi era frică din cauza armei din buzunarul meu. Mi se părea că vor ghici că e acolo. Se vor uita la mine cu ochii lor duri, vor spune: Stai aşa... stai aşa... cu o indignare veselă, priponindu-mă cu labele lor de oameni. Linşaj! Mă vor arunca în sus, deasupra capetelor lor şi voi cădea în braţele lor ca o marionetă. Am considerat mai înţelept să amîn pe a doua zi aplicarea planului meu. M-am dus să cinez la Coupole de şaisprezece franci şi optzeci. Îmi rămăseseră şaptezeci de centime pe care le-am aruncat la canal.

Am stat închis în casă trei zile, fără să mănînc, fără să dorm. Lăsasem obloanele şi nu îndrăzneam să mă apropii de fereastră, nici să aprind lumina. Luni a sunat cineva la uşă. Mi-am ţinut răsuflarea şi am aşteptat. După un minut, a mai sunat o dată. M-am dus în vîrful picioarelor şi m-am uitat pe gaura cheii. N-am văzut decît o bucată de stofă neagră şi un nasture. Tipul a mai sunat, apoi a coborît: nu ştiu cine a fost. Noaptea am avut viziuni proaspete, palmieri, apă care curge, un cer violet deasupra unei cupole. Nu-mi era sete fiindcă mă duceam din oră în oră să beau apă de la robinetul din bucătărie. Îmi era însă foame. Am revăzut-o şi pe tîrfa brună, într-un castel pe care mi-l ridicasem la Causses Noirs, la douăzeci de leghe de orice sat. Era goală şi singură cu mine. Am silit-o, ameninţînd-o cu revolverul, să se aşeze în

genunchi, să alerge în patru labe; am legat-o apoi de un stîlp şi, după ce i-am explicat pe larg ce aveam de gînd să-i fac, am ciuruit-o cu gloanţe. Aceste imagini m-au tulburat atît de tare, încît a trebuit să mă satisfac. După aceea am stat singur pe întuneric, cu mintea absolut goală. A început să trosnească mobila. Era ora cinci dimineaţa. Aş fi dat orice numai să pot ieşi din camera mea, dar nu puteam coborî din cauza oamenilor care mergeau pe stradă.

S-a luminat de ziuă. Nu-mi mai era foame, dar am început să transpir: cămaşa mi s-a făcut fleaşcă. Afară era soare. Atunci m-am gîndit: El stă pitit într-o cameră închisă, în întuneric. De trei zile. Nici n-a mîncat, nici n-a dormit. A sunat cineva, dar El n-a deschis. Îndată El va ieşi în stradă şi va ucide. Mi s-a făcut frică de mine. La şase seara m-a apucat din nou foamea. Eram înnebunit de furie. Cîteva clipe m-am lovit de mobilă, pe urmă am aprins lumina în toate camerele, la bucătărie, la toaletă. Am început să cînt cît mă ţinea gura, m-am spălat pe mîini şi am ieşit. Am avut nevoie de două minute bune ca să-mi bag toate scrisorile în cutia poştală. Le-am împins înăuntru în pachete de cîte zece. Am mototolit probabil cîteva plicuri. Am luat-o apoi pe bulevardul Montparnasse pînă la strada Odessa. M-am oprit în faţa vitrinei unei lenjerii şi cînd mi-am văzut faţa, m-am gîndit: Pe diseară.

M-am postat la capătul străzii Odessa, nu departe de un felinar şi am aşteptat. Au trecut două femei. Se ţineau de braţ, iar blonda zicea:

— Împodobiseră toate ferestrele cu covoare şi nobilii din ţinut făceau figuraţie.

— Sînt lefteri? întrebă cealaltă.

— Nu e nevoie să fii lefter ca să accepţi o muncă de o sută de franci pe zi.

— O sută de franci! zise blonda plină de admiraţie. A adăugat, trecînd pe lîngă mine: Şi în plus îmi închipui că i-a amuzat să se îmbrace cu costumele strămoşilor lor.

S-au depărtat. Îmi era frig, dar transpiram din belşug. După un moment, am văzut sosind trei bărbaţi; i-am lăsat să treacă: aveam nevoie de şase. Cel din stînga s-a uitat la mine şi a plescăit din limbă. M-am uitat în altă parte.

La şapte şi cinci, două grupuri apropiate au venit de pe bulevardul Edgar-Quinet: un bărbat şi o femeie cu doi copii. În spatele lor erau trei femei bătrîne. Am făcut un pas înainte. Femeia părea furioasă şi-l zgîlţîia pe băieţel, trăgîndu-l de braţ. Bărbatul a spus cu o voce tărăgănată:

— Mare pisălog mai e şi mucosul ăsta!

Îmi bătea inima atît de tare, încît mă durea braţul. Am înaintat şi m-am proţăpit în faţa lor. În buzunar, degetele mi se înmuiaseră pe trăgaci.

— Pardon, zise bărbatul dîndu-mă la o parte.

Mi-am adus aminte că închisesem uşa apartamentului meu, ceea ce m-a contrariat: voi fi nevoit să pierd un timp preţios deschizînd-o. Oamenii se depărtau. Am făcut stînga-împrejur şi m-am luat, maşinal, după ei. Dar nu mai aveam chef să-i împuşc. S-au pierdut în gloata de pe bulevard. M-am sprijinit de perete. Am auzit bătînd de ora opt şi apoi de nouă. Îmi repetam: Ce rost are să-i omor pe oamenii ăştia care sînt deja *morţi,* şi-mi venea să rîd. Un cîine a venit să-mi adulmece picioarele.

Cînd bărbatul gras m-a depăşit, am tresărit şi m-am luat după el. Îi vedeam cutele de pe ceafa roşie, dintre pălăria melon şi gulerul pardesiului. Se legăna puţin şi respira tare, părea voinic. Mi-am scos revolverul: era lucios şi rece, mă dezgusta, nu prea-mi mai aduceam exact aminte ce trebuia să fac cu el. Mă uitam cînd la el, cînd la ceafa tipului. Cuta de pe ceafă îmi zîmbea, ca o gură surîzătoare şi amară. Mă întrebam dacă nu cumva o să arunc revolverul într-un canal.

Dintr-o dată tipul s-a întors şi s-a uitat la mine cu o expresie iritată. M-am tras cu un pas înapoi.

— Aş fi vrut... să vă întreb...

Nu părea că mă ascultă, se uita la mîinile mele. Am încheiat cu greu:

— Puteţi să-mi spuneţi unde e strada Gaîté?

Avea o faţă lată şi-i tremurau buzele. N-a zis nimic, a întins mîna. M-am mai dat un pas înapoi şi am spus:

— Aş vrea...

În clipa aceea am *ştiut* că o să încep să urlu. Nu voiam: i-am slobozit trei gloanţe în burtă. A căzut ca un idiot în genunchi şi capul i s-a aplecat pe umărul stîng.

— Ticălosule, i-am spus, jigodie ticăloasă!

Am rupt-o la fugă. L-am auzit tuşind, am mai auzit şi nişte ţipete şi zgomotul unor paşi alergînd în urma mea. Cineva a întrebat: Ce e, se bat? apoi imediat, altcineva a strigat: Săriţi! Ucigaşul! Ucigaşul! Nu credeam că ţipetele acelea au vreo legătură cu mine. Mi se păreau însă sinistre, aşa ca sirenele pompierilor, cînd eram copil. Sinistre şi uşor ridicole. Alergam cît mă ţineau picioarele.

Atîta doar că făcusem o greşeală de neiertat: în loc s-o

iau în sus pe strada Odessa în direcţia bulevardului Edgar Quinet, o luasem în jos spre bulevardul Montparnasse. Mi-am dat seama cînd era prea tîrziu: eram deja în mijlocul mulţimii, nişte feţe uimite se întorceau spre mine (mi-o amintesc pe aceea a unei femei violent fardate, care purta o pălărie verde cu o egretă) şi i-am auzit pe imbecilii de pe strada Odessa strigînd: Săriţi! în spatele meu. Cineva mi-a pus mîna pe umăr. Atunci mi-am pierdut capul: nu voiam să mor sufocat de gloata aia. Am mai tras de două ori. Oamenii au început să chiăie şi s-au dat la o parte. Am intrat în fugă într-o cafenea. Consumatorii s-au sculat în picioare făcîndu-mi loc, fără să încerce să mă oprească; am traversat cafeneaua cît era de lungă şi m-am închis la toaletă. Îmi mai rămăsese un glonţ în revolver.

Au trecut cîteva momente bune. Gîfîiam, îmi ieşise sufletul. Domnea o tăcere extraordinară, ca şi cînd oamenii ar fi tăcut dinadins. Am ridicat arma în dreptul ochilor şi am văzut o gaură mică, neagră şi rotundă: pe acolo urma să iasă glonţul; praful de puşcă îmi va arde faţa. Mi-am lăsat braţul în jos şi am aşteptat. După un moment, au sosit în vîrful picioarelor; erau probabil o turmă întreagă, judecînd după fîşîitul picioarelor pe podea. Au şuşotit puţin, apoi au tăcut. Eu gîfîiam în continuare şi mă gîndeam că ăia mă aud de cealaltă parte a peretelui despărţitor. Cineva a venit încet şi a scuturat clanţa. Probabil că stătea lipit de zid ca să se ferească de gloanţele mele. Am avut chef să trag - dar ultimul glonţ era pentru mine.

Ce tot aşteaptă? m-am întrebat. Dacă s-ar năpusti cu toţii pe uşă şi ar sparge-o *imediat*, n-aş mai avea timp să mă omor

şi m-ar prinde viu. Tipii însă nu se grăbeau, îmi lăsau răgaz să mor pe îndelete. Jigodiilor le era frică.

După cîteva clipe s-a auzit o voce:

— Hai, deschide, n-o să ţi se întîmple nimic.

S-a lăsat liniştea şi aceeaşi voce a continuat:

— Ştii prea bine că n-ai unde să fugi.

Nu i-am răspuns, încă mai gîfîiam. Ca să-mi dau curaj să trag, îmi spuneam: Dacă mă prind, o să mă bată, o să-mi spargă dinţii, poate că o să-mi scoată şi un ochi. Aş fi vrut să ştiu dacă grăsanul murise. Poate că doar îl rănisem... iar celelalte două gloanţe poate că nu nimeriseră pe nimeni... Pregăteau ceva, nu cumva tîrau un obiect greu pe podea? M-am grăbit să-mi bag ţeava armei în gură şi am muşcat cu putere. Dar nu puteam să trag, nici măcar să pun degetul pe trăgaci. Tăcerea se înstăpînise din nou.

Atunci am aruncat revolverul şi le-am deschis uşa.

Intimitate

I

Lulu dormea goală fiindcă-i plăcea să se mîngîie de cearşafuri şi fiindcă spălatul costă scump. La început, Henri protestase: omul nu se bagă în pat gol, nu se face, e o chestie murdară. Pînă la urmă se luase totuşi după nevastă-sa, dar din partea lui, era neglijenţă pură; cînd era în lume, stătea ţeapăn de parcă şi-ar fi înghiţit umbrela, ca să-şi dea aere (îi admira pe elveţieni, în special pe cei din Geneva, îi considera foarte distinşi fiindcă erau ca de lemn), dar în lucrurile mărunte se delăsa, de pildă, nu prea era curat, nu-şi schimba destul de des chiloţii: cînd îi dădea la murdare, Lulu n-avea cum să nu vadă că erau cam îngălbeniţi. Personal, Lulu nu avea nimic împotriva murdăriei: creează un fel de intimitate, provoacă umbre tandre; la încheietura braţelor, de exemplu; nu-i plăceau deloc englezii, trupurile acelea impersonale, care nu miroseau a nimic. Totuşi, neglijenţele soţului ei o scîrbeau, pentru că erau un fel de răsfăţ. Dimineaţa, cînd se scula, era totdeauna foarte tandru cu el însuşi, cu capul plin de vise, iar lumina zilei, apa rece, asprimea periilor i se păreau nişte nedreptăţi brutale.

Lulu stătea culcată pe spate, îşi vîrîse degetul mare de la piciorul stîng într-o găurică a cearşafului; de fapt nu era o gaură, cearşaful era doar descusut. Asta nu prea-i plăcea;

mîine o să trebuiască să-l cos; pînă una alta trăgea totuşi un pic ca să simtă cum se rupe aţa. Henri încă nu dormea, dar n-o mai deranja. Îi povestise de multe ori lui Lulu: cum închidea ochii, se simţea legat fedeleş, prins prin mii de legături fine, dar rezistente, nu mai putea să mişte nici degetul mic. O muscă mare, prizonieră într-o pînză de păianjen; lui Lulu îi plăcea să simtă lîngă ea corpul acela enorm şi captiv. Dacă ar rămîne aşa, paralizat, eu l-aş îngriji, l-aş spăla ca pe un copil şi cîteodată l-aş întoarce pe burtă şi i-aş da o bătăiţă la fund, şi alteori, cînd ar veni maică-sa în vizită, l-aş dezveli sub un pretext oarecare, aş da cearşafurile la o parte şi maică-sa l-ar vedea gol puşcă. Cred că ar lovi-o damblaua, nu l-a mai văzut aşa de cel puţin cincisprezece ani. Lulu l-a mîngîiat uşor pe şold şi l-a ciupit un pic. Soţul ei a mormăit ceva, dar nu s-a mişcat. Era complet neputincios. Lulu a zîmbit: cuvîntul neputincios o făcea totdeauna să zîmbească. Pe vremea cînd încă îl mai iubea pe Henri şi cînd acesta zăcea aşa, paralizat, lîngă ea, îi plăcea să-şi închipuie că fusese legat de nişte omuleţi mici de tot, plini de răbdare, ca aceia lui Gulliver. De multe ori îi zicea lui Henri Gulliver, şi lui Henri îi plăcea grozav pentru că e un nume englezesc şi că Lulu părea astfel o femeie cultă, ar fi preferat chiar ca Lulu să-l pronunţe cu accent englezesc. Ce m-au mai sîcîit toţi ăştia: dacă voia neapărat o femeie cultă, n-avea decît să se însoare cu Jeanne Beder, are sînii ca nişte clătite, dar ştie cinci limbi. Pe vremuri, cînd încă ne mai duceam duminica la Sceaux, mă plictiseam în aşa hal în mijlocul familiei lui, încît luam cîte o carte, oricare; totdeauna venea cîte cineva să se uite ce citesc şi surioara lui mă întreba: Dumneata, Lucie, înţelegi?... Partea

proastă e că el nu mă consideră distinsă. Elveţienii, da, ăştia sînt oameni distinşi pentru că soră-sa mai mare s-a măritat cu un elveţian care i-a făcut cinci copii; în plus, îl dau gata şi cu munţii lor. Eu, una, nu pot să fac copii, e ceva medical, dar niciodată n-am socotit că lucrurile pe care le face el sînt distinse, cînd merge, de pildă, în oraş cu mine şi se opreşte mereu la cîte un closet public, şi eu sînt obligată să-l aştept uitîndu-mă la vitrine, ce-şi închipuie lumea despre mine? Şi pe urmă iese, trăgînd de pantaloni şi îndoind picioarele ca babalîcii.

Lulu şi-a scos degetul din cearşaf şi şi-a mişcat un pic picioarele, pentru plăcerea de a se simţi vioaie alături de mormanul acela de carne moale şi captivă. A auzit un chiorăit: ce mă enervează nişte maţe care chiorăie, nu pot niciodată să ştiu dacă sînt ale lui sau ale mele. A închis ochii: e vorba de lichide care gîlgîie în nişte tuburi moi, toată lumea are aşa ceva, şi Rirette, şi eu (nu-mi place să mă gîndesc la chestia asta, mă apucă durerea de burtă). Mă iubeşte, dar nu-mi iubeşte maţele, dacă i s-ar arăta apendicele meu într-un borcan, nu l-ar recunoaşte, mă pipăie tot timpul, dar dacă i s-ar pune în braţe borcanul n-ar simţi nimic pe dinăuntru, nu s-ar gîndi: E al ei, omul ar trebui să poată iubi totul dintr-o fiinţă, esofagul şi ficatul, şi intestinele. Poate că nu le iubim fiindcă nu sîntem obişnuiţi, dacă s-ar vedea cum se văd mîinile şi braţele, poate că le-am iubi; în cazul ăsta, stelele de mare se iubesc mai bine decît noi, ele se întind pe plajă la soare şi-şi scot stomacul ca să-l aerisească, şi toată lumea poate să-l vadă; mă tot întreb, noi pe unde l-am scoate pe al nostru? Da, da, prin buric. Închisese ochii şi discuri albastre

au început să se rotească, aşa, ca la bîlci, ieri, trăgeam în discuri cu săgeţi de cauciuc şi se aprindeau litere, cîte una de fiecare dată cînd nimereau şi formau un nume de oraş, nu m-a lăsat să fac Dijon în întregime, cu mania lui de a se lipi de mine pe la spate, nu pot să sufăr să mă atingă cineva pe la spate, aş vrea să nu am spate, nu-mi place să mi se facă diverse chestii cînd nu pot să văd, oamenii îşi fac de cap şi nu le văd mîinile, le simţi luînd-o în jos sau în sus, nu poţi să ştii încotro o apucă, te sorb din ochi şi tu nu-i vezi, asta îi place la nebunie; Henri nu s-ar fi gîndit niciodată la una ca asta, dar el numai la asta se gîndeşte, cum să se aşeze în spatele meu şi sînt sigură că face dinadins să mă atingă pe la spate, fiindcă ştie că mor de ruşine că am fund, îl excită cînd mi-e ruşine, dar nu vreau să mă gîndesc la el (îi era frică) vreau să mă gîndesc la Rirette. Se gîndea la Rirette în fiecare seară la aceeaşi oră, chiar în momentul în care Henri începea să mormăie şi să geamă. A întîmpinat însă o oarecare rezistenţă, ca şi cînd celălalt ar fi vrut să-şi facă apariţia; la un moment dat a şi văzut, preţ de o clipă un păr negru şi creţ, şi a crezut că s-a zis, a scuturat-o un fior pentru că nu ştii niciodată ce va urma, dacă e vorba despre chip, treacă-meargă, dar au fost nopţi cînd n-a închis ochii din cauza amintirilor deşucheate care au ieşit la iveală, e îngrozitor cînd cunoşti un bărbat pe de-a-ntregul şi mai ales *asta.* Cu Henri nu e acelaşi lucru, pot să mi-l închipui din cap pînă-n picioare, mă înduioşează pentru că e moale, are o piele cenuşie, în afară de burtă, care e trandafirie; zice că un bărbat bine făcut, cînd stă jos, are trei cute pe burtă, el însă are şase, dar le numără din doi în doi şi nu vrea să le vadă pe celelalte. E puţin agasată cînd se

gîndeşte la Rirette: Lulu, habar n-ai ce înseamnă un corp frumos de bărbat. E ridicol, evident, ştiu ce înseamnă, se referă la un corp tare ca piatra, cu muşchi, nu pot să sufăr aşa ceva.

Aşa era corpul lui Patterson şi eu mă simţeam moale ca o omidă cînd mă strîngea în braţe; m-am măritat cu Henri fiindcă e moale, fiindcă seamănă cu un prelat. Prelaţii sînt molcuţi ca femeile, cu sutana lor, şi poartă ciorapi lungi, pare-se. Cînd aveam cincisprezece ani aş fi vrut să le ridic uşor poalele şi să le văd genunchii de bărbaţi şi indispensabilii, mi se părea caraghios că au ceva între picioare; cu o mînă aş fi apucat poalele şi pe cealaltă aş fi strecurat-o de-a lungul picioarelor ca să ajung ştiu eu pînă unde, nu că mi-ar plăcea prea mult femeile, dar o chestie de bărbat cînd e sub o fustă e gingaşă, e ca o floare mare. Partea proastă e că, de fapt, nu poţi niciodată s-o iei în mînă; măcar dacă ar sta la un loc, dar nu, începe să se mişte ca un animal, se întăreşte, mi se face frică, atunci cînd e tare şi drept în sus e un lucru brutal; ce murdară e dragostea! Eu, una, îl iubeam pe Henri deoarece chestiuţa lui nu se întărea niciodată, nu-şi ridica niciodată capul, rîdeam, uneori o sărutam, nu-mi era frică de ea aşa cum nu-mi e de una de copil; seara o luam în mînă, drăguţa de ea, dar ea nu se mişca, stătea cuminţică în mîna mea, n-o strîngeam, stăteam aşa multă vreme, pînă ce Henri adormea. Atunci mă întindeam pe spate şi mă gîndeam la prelaţi, la lucruri pure, la femei şi-mi mîngîiam întîi pîntecele, frumosul meu pîntece plat, mîinile coborau, coborau şi găseam plăcerea; numai eu ştiu să-mi dăruiesc plăcere.

Părul creţ, părul de negru. Şi spaima care mă strînge de

gît. Dar a strîns tare pleoapele şi pînă la urmă a apărut urechea lui Rirette, o ureche mică, roşie şi aurie ca o acadea. Cînd a văzut-o, Lulu n-a simţit aceeaşi plăcere ca de obicei pentru că a auzit în acelaşi timp şi vocea lui Rirette. Era o voce ascuţită şi precisă, care lui Lulu nu-i plăcea. *Trebuie* să pleci cu Pierre, draga mea Lulu, e singurul lucru inteligent de făcut. Ţin mult la Rirette, dar mă agasează un pic cînd se dă mare şi e încîntată de ce spune. În ajun, la Coupole, Rirette se aplecase dîndu-şi aere că e rezonabilă şi puţin răvăşită: Nu *poţi* să rămîi cu Henri, din moment ce nu-l mai iubeşti, ar fi o crimă. Nu scapă nici o ocazie să-l vorbească de rău, consider că nu prea e drăguţ din partea ei, el s-a purtat totdeauna perfect cu ea; nu-l mai iubesc, mă rog, s-ar putea, dar nu e treaba lui Rirette s-o spună; cu ea totul pare simplu şi uşor: iubeşti sau nu mai iubeşti; eu, una, nu sînt simplă. Întîi de toate, m-am obişnuit aici şi pe urmă, ţin la el, e soţul meu. Mi-a venit s-o bat, totdeauna am poftă să-i fac ceva care s-o doară, fiindcă e grasă. Ar fi o crimă. Şi-a ridicat braţul, i-am văzut subsuoara, îmi place mai mult cînd e cu braţele goale. Subsuoara. S-a întredeschis, de parcă ar fi fost o gură, şi Lulu a văzut pielea mov, puţin zbîrcită de sub firele creţe care semănau cu părul; Pierre îi zice Minerva durdulie, şi ei nu-i place deloc. Lulu a zîmbit pentru că s-a gîndit la frăţiorul ei Robert care o întrebase, într-o zi cînd a văzut-o în combinezon: De ce ai păr sub braţe?, iar ea îi răspunsese: Asta e o boală. Îi plăcea foarte mult să se îmbrace în faţa frăţiorului ei fiindcă face totdeauna observaţii aşa nostime, de te întrebi de unde le-o fi scoţînd. Şi pe urmă punea mîna pe toate lucrurile lui Lulu, îi împăturea cu grijă rochiile, are mîini

sprintene, mai tîrziu o să ajungă un mare croitor. E o meserie adorabilă, şi eu o să desenez imprimeuri pentru el. E ciudat că un copil se gîndeşte să se facă tocmai croitor; dacă aş fi fost băiat mi se pare că aş fi vrut să mă fac explorator sau actor, dar nu croitor; dar el a fost totdeauna visător, nu prea vorbăreţ, se gîndeşte la ale lui; eu doream să fiu călugăriţă, ca să mă duc în blocuri frumoase şi să strîng bani. Îmi simt pleoapele grele de tot, grele de tot, ca de carne, o să adorm. Cu frumosul meu chip palid, sub boneţica scrobită, aş fi avut un aer distins. Aş fi văzut sute de vestibuluri întunecoase. Servitoarea ar fi aprins însă aproape imediat lumina, atunci aş fi zărit tablouri de familie, statuete de bronz pe rafturi. Şi cuiere. Doamna vine cu un carneţel şi cu o bancnotă de cincizeci de franci: Poftim, măicuţă. — Mulţumesc, doamnă, Dumnezeu să vă binecuvînteze. Pe data viitoare. Dar n-aş fi fost o călugăriţă adevărată. În autobuz, uneori, aş fi făcut cu ochiul unui tip, la început ar fi fost uluit, apoi s-ar fi ţinut după mine spunîndu-mi tot felul de chestii şi l-aş fi dat pe mîna unui poliţist. Banii adunaţi i-aş fi păstrat pentru mine. Ce mi-aş fi cumpărat? Un ANTIDOT. E o tîmpenie. Ochii mi se înmoaie, îmi place, e ca şi cînd ar fi fost muiaţi în apă şi tot corpul stă comod. Frumoasa diademă verde cu smaralde şi lapislazuli. Diadema s-a învîrtit, s-a învîrtit şi s-a făcut un cap de bou oribil, dar lui Lulu nu-i era frică, a zis: Ajutovleac. Păsările din Cantal. Fix. Un fluviu lung, roşu străbătea alene cîmpii aride. Lulu se gîndea la maşina ei de tocat, pe urmă la briantină.

Ar fi o crimă! A tresărit şi s-a aşezat în întuneric, cu ochi duri. Ăştia nu-şi dau oare seama că mă torturează? Rirette,

ştiu prea bine că are intenţii bune, dar ea, care e aşa de rezonabilă cînd e vorba de alţii, ar trebui să înţeleagă că am nevoie de timp, să mă gîndesc. El mi-a spus: Ai să vii! şi s-a uitat la mine cu ochi de jar. Ai să vii în casa mea, te vreau toată numai pentru mine. Am oroare de ochii lui cînd o face pe hipnotizatorul cu mine, mă strîngea de braţ; cînd văd ochii ăştia, mă gîndesc mereu la părul pe care îl are pe piept. Ai să vii, te vreau toată numai pentru mine; cum poate cineva să spună una ca asta? Nu sînt cîine.

Cînd m-am aşezat, i-am zîmbit, îmi schimbasem pudra pentru el şi-mi făcusem ochii fiindcă ştiu că-i place, dar n-a văzut nimic, nu se uita la faţa mea, se uită la sînii mei şi aş fi vrut să-i văd uscîndu-se pe loc, aşa, ca să-l sîcîi, deşi nu-s cine ştie ce, sînt cam mici. Ai să vii în vila mea de la Nisa. A zis că e albă, cu o scară de marmură şi că dă spre mare, şi că o să umblăm goi toată ziua, trebuie să fie nasol să urci o scară cînd eşti gol: o să-l pun să urce el întîi, ca să nu se uite la mine; dacă nu, n-o să pot nici măcar să ridic piciorul, o să rămîn împietrită şi o să doresc din toată inima să orbească; dar nu s-ar schimba mare lucru; cînd e el de faţă, mi se pare totdeauna că sînt goală. M-a luat de braţ, avea o mutră răutăcioasă, mi-a spus: Eşti moartă după mine! şi mie-mi era frică, am zis: Da; vreau să te fac fericită, o să ne plimbăm cu maşina, cu vaporul, o să ne ducem în Italia şi o să-ţi dau tot ce vrei. Vila lui nu prea e mobilată, aşa că o să dormim pe jos, pe o saltea. Vrea să dorm în braţele lui, aşa că o să-i simt mirosul; mi-ar plăcea pieptul lui fiindcă e brun şi lat, dar are o grămadă de păr pe el, aş vrea ca bărbaţii să nu aibă păr, părul lui e negru şi moale ca muşchiul de pe copaci, uneori îl mîngîi, şi uneori

mă îngrozeşte, mă trag înapoi cît pot mai mult, dar mă lipeşte de el. O să vrea să dorm în braţele lui, o să mă strîngă în braţe şi o să-i simt mirosul; şi cînd se va întuneca vom auzi vuietul mării, e în stare să mă trezească în miezul nopţii dacă are chef să facă treaba aia: niciodată n-o să pot să adorm liniştită, afară doar cînd o să fiu la ciclu, fiindcă totuşi atunci măcar o să mă lase în pace, deşi există pare-se bărbaţi care o fac cu femei indispuse şi după aia sînt mînjiţi cu sînge pe burtă, sînge care nu e al lor şi care probabil pătează cearşafurile, peste tot, e o scîrboşenie, de ce oare trebuie să avem trupuri?

Lulu a deschis ochii, perdelele băteau în roşu din cauza unei lumini de pe stradă şi în oglindă era tot un reflex roşiatic; îi plăcea lumina aceea roşie; în dreptul ferestrei se profila un fotoliu. Henri îşi aşezase pantalonii pe braţul fotoliului, bretelele atîrnau în gol. Trebuie să-i cumpăr bretele noi. Oh! nu vreau, nu vreau să plec! O să mă sărute toată ziua şi o să fiu *a lui*, o să-i fac plăcerea lui, o să se uite la mine; o să-şi zică: E plăcerea mea, am atins-o aici şi aici şi pot s-o iau de la început ori de cîte ori am chef. La Port-Royal. Lulu a dat cu piciorul în cearşafuri; cînd îşi aducea aminte ce s-a întîmplat la Port-Royal, îl detesta pe Pierre. Era în spatele gardului viu, credea că Pierre rămăsese în maşină să caute ceva pe hartă şi dintr-o dată l-a văzut, era în spatele ei, venise pe furiş şi se uita la ea. Lulu i-a dat un picior lui Henri; ăsta o să se trezească pînă la urmă. Dar Henri a făcut: Hîîm, şi nu s-a trezit. Aş vrea să cunosc un tînăr frumos, pur ca o fată, nu ne-am atinge nici un pic, ne-am plimba pe malul mării şi ne-am ţine de mînă, şi noaptea am dormi în paturi separate, am fi ca frate şi soră, şi am sta de vorbă pînă la ziuă. Sau, dacă nu, mi-

ar plăcea să stau cu Rirette, femeile între ele sînt aşa drăguţe; au nişte umeri graşi şi lucioşi; eram foarte nefericită pe vremea cînd îl iubea pe Fresnel, dar cînd mă gîndeam că o mîngîie, că-şi plimbă încet mîinile pe umerii şi şoldurile ei şi că ea suspină, mă simţeam tulburată. Mă întreb cum arată faţa ei cînd stă aşa întinsă, complet goală, sub un bărbat şi cînd simte nişte mîini care lunecă pe pielea ei. N-aş atinge-o nici pentru o împărăţie, n-aş şti ce să fac cu ea, chiar dacă ea ar vrea, chiar dacă mi-ar spune: Vreau, pe bune, n-aş şti, dar, dacă aş fi invizibilă, aş vrea să fiu de faţă cînd i se face treaba aia şi să mă uit la chipul ei (m-aş mira să mai arate ca o Minervă) şi să-i mîngîi uşor genunchii depărtaţi, genunchii ei trandafirii, şi s-o aud gemînd. Lulu a rîs scurt, i se uscase gîtul: ce idei îi trec omului, cîteodată, prin minte! Odată i-a căşunat că Pierre dorea s-o violeze pe Rirette. Şi eu îl ajutam, o ţineam pe Rirette în braţe. Ieri. Era roşie ca focul, stăteam la ea pe divan, una lîngă alta, ea strîngea genunchii, dar n-am spus nimic, nu vom spune niciodată nimic. Henri începuse să sforăie şi Lulu a fluierat. Eu stau aici şi nu pot să dorm, şi-mi fac sînge rău, şi el sforăie, dobitocul. Dacă m-ar lua în braţe, dacă m-ar implora, dacă mi-ar spune: Lulu eşti totul pentru mine, te iubesc, nu pleca! pentru el aş face sacrificiul ăsta, aş rămîne, da, aş rămîne cu el, toată viaţa, ca să-i fac plăcere.

II

Rirette s-a aşezat la terasa cafenelei Dôme şi a comandat un pahar de porto. Se simţea obosită şi era iritată din cauza lui Lulu.

... şi vinul lor are gust de dop, dar lui Lulu puţin îi pasă, ea bea cafea, nu se poate totuşi să bei cafea în chip de aperitiv; ăştia aici, toată ziua comandă numai cafele sau cafele cu lapte fiindcă n-au nici un sfanţ, ce trebuie să-i enerveze, eu, una, n-aş putea, le-aş arunca toată şandramaua în cap clienţilor ăstora, nişte oameni care n-au ce rang să-şi ţină. Nu înţeleg de ce îmi dă totdeauna întîlnire în cartierul Montparnasse, pînă la urmă ar fi şi mai aproape de casa ei dacă ne-am vedea la Café de la Paix sau la Pam-Pam, şi nu m-ar depărta nici pe mine prea tare de serviciu; nu pot să spun cît mă întristează să văd mereu mutrele astea, cum am o clipă liberă, trebuie să vin încoace, pe terasă mai merge, dar înăuntru miroase a rufe murdare, nu pot să-i sufăr pe rataţi. Chiar şi pe terasă mă simt deplasată fiindcă sînt îmbrăcată curat, trecătorii se miră probabil cînd mă văd în mijlocul tipilor de aici, care nici măcar nu se bărbieresc şi a tipelor care arată ca alte alea. Oamenii îşi zic: Ce caută asta aici? Ştiu, uneori, vara, vin încoace americance destul de bogate, dar de la o vreme se opresc, pare-se, în Anglia, nu-i de mirare cu un guvern ca ăsta pe care-l avem, de aia nu merge comerţul de lux, am vîndut jumătate cît anul trecut pe vremea asta şi chiar mă întreb cum s-or descurca alelalte de vreme ce eu sînt cea mai bună vînzătoare, aşa mi-a spus doamna

Dubech, mi-e milă de amărîta aia de Yonnel, habar n-are cum să vîndă, sînt sigură că n-a scos nici un chior peste salariu luna asta; şi după ce ai stat în picioare toată ziua ai vrea să te destinzi un pic într-un loc plăcut, cu niţel lux, niţică artă şi cu un personal bine stilat, să poţi să închizi ochii, să uiţi, şi ar mai trebui şi muzică în surdină, n-ar costa cine ştie cît să mergi din cînd în cînd la Dancing des Ambassadeurs; chelnerii de aici sînt atît de impertinenţi, se vede că au de-a face numai cu clienţi prăpădiţi, în afară de brunetul mărunţel care mă serveşte, ăsta e drăguţ; cred că lui Lulu îi place să se simtă înconjurată de indivizi dintr-ăştia, i-ar fi frică să intre într-un local cît de cît şic, în fond, nu e sigură de ea, cum dă de cîte un bărbat cu maniere elegante se intimidează, de aia nu-i plăcea de Louis; ei bine! aici cred că poate să se simtă în largul ei, sînt unii pe aici care n-au nici măcar guler tare, cu mutrele lor de sărăntoci şi cu pipele lor, şi cu privirile pe care ţi le aruncă, ăştia nici nu încearcă să se ascundă, se cunoaşte că n-au bani să-şi plătească femei, cu toate că în cartierul ăsta numai de asta nu duc lipsă, că ţi-e şi scîrbă; parcă ar sta să te înghită şi nu sînt în stare măcar să-ţi spună aşa, frumos, că le e poftă de tine, s-o întoarcă într-un fel cît de cît plăcut.

Chelnerul s-a apropiat.

— Doriţi vinul sec, domnişoară?

— Da, mulţumesc.

A mai adăugat, cu un aer amabil:

— Ce vreme frumoasă!

— Era şi timpul, zise Rirette.

— E drept, credeam cu toţii că n-o să se mai termine iarna.

S-a depărtat şi Rirette l-a urmărit cu privirea. îmi place chelnerul ăsta, se gîndea ea, îşi cunoaşte lungul nasului, nu încearcă să se tragă de şireturi cu clienţii, dar mie-mi spune totdeauna o vorbă amabilă, îmi acordă o atenţie deosebită.

Un tînăr slab şi adus de spate se uita insistent la ea; Rirette a dat din umeri şi i-a întors spatele: Cînd ai de gînd să faci femeilor cu ochiul s-ar cuveni măcar să te primeneşti. Asta-i şi spun, dacă mă agaţă. Mă tot întreb de ce nu pleacă. Nu vrea să-l necăjească pe Henri, mi se pare prea frumos: o femeie n-are totuşi dreptul să-şi rateze viaţa pentru un impotent. Rirette nu-i putea suferi pe impotenţi, era o chestie fizică. Trebuie să plece, hotărî ea, e în joc fericirea ei, o să-i spun că nu are dreptul să se joace cu fericirea ei. Lulu, nu ai dreptul să te joci cu fericirea dumitale. N-o să-i mai spun nimic, gata, i-am spus de o sută de ori, nu poţi să le faci oamenilor binele cu de-a sila. Rirette a simţit că i s-a făcut un gol în cap de obosită ce era, se uita la vinul din pahar, vîscos ca o caramea lichidă şi o voce îi repeta în gînd: Fericirea, fericirea, şi acesta era un cuvînt frumos, înduioşător şi grav, şi se gîndea că, dacă i s-ar fi cerut părerea la concursul ziarului *Paris-Soir,* ar fi zis că acesta este cel mai frumos cuvînt din limba noastră. S-o fi gîndit cineva la asta? Au zis: energie, curaj, dar asta fiindcă au răspuns numai bărbaţi, ar fi trebuit să fie şi o femeie, femeile sînt acelea care pot găsi una ca asta, ar fi trebuit să fie două premii, unul pentru bărbaţi, pentru care cel mai frumos substantiv ar fi fost Onoarea; unul pentru femei, şi eu aş fi cîştigat, aş fi zis Fericirea; Onoarea şi Fericirea, ce nostim, parcă ar şi rima. O să-i spun: Lulu nu ai dreptul să-ţi ratezi fericirea. Fericirea dumitale, Lulu,

Fericirea. Personal găsesc că Pierre e un tip bine, în primul rînd pentru că e un bărbat adevărat şi apoi e inteligent, ceea ce nu strică, are bani, n-o să ştie ce să-i mai facă. E dintre bărbaţii care ştiu să aplaneze micile greutăţi ale vieţii, e plăcut pentru o femeie, îmi place cînd cineva ştie să poruncească, e o nuanţă, iar tipul ştie să vorbească atît cu chelnerii cît şi cu şeful de sală, toţi îl ascultă, asta numesc eu a avea carură. Poate că tocmai asta e ce-i lipseşte lui Henri. Şi în plus mai sînt şi problemele de sănătate, cu un tată ca al ei, ar fi cazul să bage de seamă, e foarte drăguţ să fii subţire şi diafană, şi să nu-ţi fie niciodată foame, nici somn, să dormi cîte patru ore pe noapte şi să alergi toată ziua de colo-colo prin Paris, ca să plasezi eşantioane de ţesături, asta e inconştienţă pură, ar trebui să respecte un regim raţional, să mănînce puţin, de acord, dar des şi la ore fixe. S-o văd pe unde scoate cămaşa cînd or trimite-o vreo zece ani într-un sanatoriu.

S-a uitat fix, cu un aer perplex, la orologiul din intersecţia Montparnasse ale cărui ace arătau ora unsprezece şi douăzeci. N-o înţeleg pe Lulu, are un temperament aşa ciudat, n-am reuşit niciodată să aflu dacă-i plac bărbaţii sau dacă o dezgustă: cu Pierre ar trebui totuşi să fie mulţumită, e cu totul altceva decît tipul ăla al ei de anul trecut, Rabut, Rebut, cum îi ziceam eu. Amintirea a amuzat-o, dar s-a ferit să zîmbească fiindcă tînărul uscăţiv se uita la ea în continuare, îi surprinsese privirea cînd întorsese capul. Rabut avea faţa toată plină de puncte negre şi Lulu se distra storcîndu-i-le cu unghiile: E dezgustător, dar nu e vina ei, Lulu nu ştie ce e aia un bărbat frumos, eu, una, îi ador pe bărbaţii cocheţi, mai

întîi pentru că nişte haine bărbăteşti elegante sînt aşa frumoase, cămăşile, pantofii, cravatele lor mătăsoase, unii sînt aspri dacă vrei, dar sînt aşa de plăcuţi, puternici, o putere plăcută, blîndă, ca şi mirosul lor de tutun englezesc şi de apă de colonie, ca şi pielea lor cînd sînt bine raşi, nu e... nu e ca pielea de femeie, seamănă cu pielea de Cordoba, braţele lor puternice te cuprind, îţi pui capul pe pieptul lor, simţi mirosul lor dulce şi puternic de bărbaţi îngrijiţi, îţi şoptesc cuvinte duioase; au lucruri frumoase, pantofi frumoşi, aspri, din piele de vită, îţi şoptesc: «comoara mea, dulcea mea comoară» şi simţi cum te ia cu leşin. Rirette s-a gîndit la Louis, care o părăsise cu un an în urmă şi a simţit cum i se strînge inima: Un bărbat care se iubeşte pe sine şi care face o grămadă de mofturi, poartă ghiul, are o tabacheră de aur şi mici manii... numai că de-alde ăştia, mamă, ce măgari pot fi uneori, mai rău ca muierile! Cel mai bun lucru ar fi un bărbat de patruzeci de ani, cineva care s-ar mai îngriji, cu tîmple argintii, cu părul dat pe spate, foarte uscat, cu umeri laţi, foarte sportiv, dar care să cunoască viaţa şi să fie bun pentru că a suferit. Lulu e doar o puştoaică, mare noroc are cu o prietenă ca mine, pentru că Pierre începe să obosească şi alta ar profita, în loc să-i spună mereu, aşa ca mine, să aibă răbdare, şi cînd se poartă niţel cam prea tandru cu mine, să se prefacă a nu băga de seamă şi să vorbească imediat despre Lulu şi să găsească mereu cîte o vorbă potrivită ca s-o pună pe ea în valoare, dar ea nu-şi merită norocul, nu-şi dă seama, tare aş vrea să trăiască puţin singură, aşa ca mine, de cînd m-a părăsit Louis, atunci ar vedea şi ea ce înseamnă să te întorci singură în camera ta seara, după ce ai muncit o zi întreagă şi s-o găseşti

goală, şi să mori de poftă să-ţi odihneşti capul pe un umăr. Te şi întrebi de unde găseşti atîta curaj ca să te scoli a doua zi cu noaptea în cap şi să te întorci la lucru, şi să fii seducătoare şi veselă, şi să dai curaj la toată lumea, în timp ce-ţi vine mai degrabă să mori decît să duci mai departe asemenea viaţă.

Orologiul a bătut de unsprezece şi jumătate. Rirette se gîndea la fericire, la pasărea albastră, la pasărea fericirii, la pasărea răzvrătită a dragostei. A tresărit: Lulu are o întîrziere de o jumătate de oră, e normal. N-o să-şi lase niciodată bărbatul, n-are destulă voinţă pentru aşa ceva. În fond, stă cu Henri mai degrabă din respectabilitate: îl înşală, dar atîta vreme cît lumea îi zice «Doamnă», crede că nu contează. Zice toate grozăviile despre el, dar Doamne fereşte să-i aduci aminte a doua zi ce a zis, că se face foc. Am făcut tot ce am putut şi i-am spus tot ce aveam să-i spun, treaba ei.

În faţa cafenelei Dôme s-a oprit un taxi şi Lulu a coborît. Tîra o valiză mare şi avea o expresie destul de solemnă.

— L-am părăsit pe Henri! i-a strigat de departe.

S-a apropiat, cocoşată de greutatea valizei. Zîmbea.

— Cum, Lulu? zise Rirette impresionată, doar nu vrei să spui că?...

— Ba da, răspunse Lulu, s-a terminat, l-am lăsat baltă.

Lui Rirette încă nu-i venea să creadă.

— Şi el ştie? I-ai spus?

În ochii lui Lulu s-a stîrnit o furtună.

— Şi încă cum! zise ea.

— Draga mea Lulu!

Rirette nu prea era dumirită, dar s-a gîndit că oricare ar fi fost situaţia, Lulu are nevoie de încurajare.

— Ce bine, spuse ea, ce curajoasă ai fost!

I-a venit să adauge: ai văzut că n-a fost chiar atît de greu. Dar s-a abţinut. Lulu se lăsa admirată: era îmbujorată şi-i scăpărau ochii. S-a aşezat şi a pus valiza lîngă ea. Purta o haină de lînă cenuşie, cu un cordon de piele, şi pe dedesubt avea un pulover galben, pe gît. Era cu capul gol. Rirette nu putea să sufere s-o vadă pe Lulu umblînd cu capul descoperit: a recunoscut imediat ciudatul amestec de dezaprobare şi amuzament care o cuprinsese; Lulu îi inspira totdeauna acest gen de sentimente. Ceea ce-mi place la ea, decise Rirette, e vitalitatea ei.

— Cît ai zice peşte, preciză Lulu. Şi i-am spus tot ce aveam pe suflet. A rămas trăsnit.

— Nu-mi vine să cred, zise Rirette. Dar ce te-a apucat, dragă Lulu? Parcă ai fi o leoaică. Aseară aş fi pus mîna în foc că n-o să-l părăseşti.

— Păi, din cauza frăţiorului meu. Cu mine n-are decît să se dea mare, dar nu admit să se lege de familia mea.

— Dar ce s-a întîmplat?

— Unde e chelnerul? zise Lulu foindu-se pe scaun. Chelnerii de la Dôme nu sînt niciodată prezenţi cînd îi chemi. Ăla mic, brunet, ne serveşte?

— Da, spuse Rirette. Ştii că l-am cucerit?

— Ah! Da? Atunci ai grijă de tipa de la vestiar, sînt tot timpul bot în bot. Îi face curte, dar cred că e doar un pretext ca să le vadă pe cucoane intrînd la toaletă; cînd ies se uită drept în ochii lor, ca să le facă să se înroşească. Apropo, te las un minut, trebuie să cobor să-i telefonez lui Pierre. Ce cap o să facă! Dacă îl vezi pe chelner, comandă-mi o cafea cu lapte; vin

imediat şi-ţi povestesc tot.

S-a sculat, a făcut cîţiva paşi şi s-a întors spre Rirette.

— Sînt foarte fericită, dragă Rirette.

— Scumpa mea Lulu, zise Rirette luînd-o de mînă.

Lulu s-a degajat şi a traversat terasa cu pas uşor. Rirette s-a uitat în urma ei. Odată cu capul n-aş fi crezut-o în stare de una ca asta. Ce veselă e, s-a mai gîndit ea puţin scandalizată, faptul că şi-a lăsat bărbatul îi prieşte. Dacă m-ar fi ascultat, ar fi făcut-o de mult. Oricum, mie mi-o datorează; în fond, am mare influenţă asupra ei.

Lulu s-a întors după cîteva minute.

— Pierre a rămas trăsnit, zise ea. Voia să-i dau amănunte, dar o să i le dau îndată, m-a invitat la masă. Spune că am putea, eventual, pleca mîine seară.

— Vai ce fericită sînt, Lulu! exclamă Rirette. Hai, povesteşte-mi repede! Azi noapte te-ai decis?

— Ştii, eu, una, n-am decis nimic, zise Lulu cu modestie, totul s-a decis de la sine.

A bătut nervos în masă.

— Chelner, chelner! Vai ce mă plictiseşte chelnerul ăsta, aş vrea o cafea cu lapte.

Rirette era şocată: în locul lui Lulu şi în împrejurări atît de grave, ea, una, nu şi-ar fi pierdut vremea alergînd după o cafea cu lapte. Lulu e o persoană fermecătoare, dar e uimitor de uşuratică, e ca o păsărică.

Lulu a început să rîdă.

— Să fi văzut mutra lui Henri!

— Mă întreb ce-o să spună mama ta, întrebă Rirette serioasă.

— Mama? Va fi în-cîn-ta-tă, zise Lulu pe un ton plin de siguranţă. Era nepoliticos cu ea, ştii, se săturase de el pînă în gît. Mereu îi tot reproşa că nu m-a crescut bine, că sînt aşa şi pe dincolo, că se vede cît de colo că am primit o educaţie de foarte mică burghezie. Ştii, dacă am făcut-o, e puţin şi din cauza ei.

— Dar ce s-a întîmplat?

— L-a cîrpit pe Robert.

— Da' ce, Robert a venit pe la voi?

— Da, azi-dimineaţă, în fugă, fiindcă mama vrea să-l dea ucenic la Gomez. Cred că ţi-am mai spus. Deci, a trecut pe la noi în timp ce ne luam micul dejun şi Henri l-a pălmuit.

— Dar de ce? întrebă Rirette uşor agasată.

Nu putea să sufere felul în care Lulu îşi spunea poveştile.

— S-au ciondănit, zise Lulu vag, şi puştiul nu s-a lăsat călcat în picioare. L-a înfruntat: Dobitoc bătrîn; chiar aşa, i-a zis-o de la obraz. Fiindcă Henri i-a spus că e prost crescut, evident, numai asta ştie să zică; mă tăvăleam de rîs. Atunci Henri s-a sculat, mîncam în casă, şi i-a ars o palmă; mi-a venit să-l omor!

— Şi atunci ai plecat?

— Unde să plec? întrebă Lulu uimită.

— Credeam că ăsta e momentul în care l-ai părăsit. Ascultă, dragă Lulu, trebuie să-mi povesteşti lucrurile mai ordonat, altfel nu înţeleg nimic. Ia spune-mi, adăugă ea, cuprinsă de bănuieli, l-ai părăsit pe bune, aşa e?

— Sigur că da, de un ceas ţi-o tot spun.

— Bine. Deci, Henri l-a pălmuit pe Robert. Şi pe urmă?

— Pe urmă, zise Lulu, l-am închis pe balcon, era

nemaipomenit de caraghios! Era încă în pijama, bătea în geam, dar nu îndrăznea să-l spargă fiindcă e un zgîrcit şi jumătate. Eu, una, să fi fost în locul lui, aş fi fărîmat totul, chit că mă umpleam de sînge. Şi după asta ne-am pomenit cu familia Texier. Atunci s-a apucat să-mi zîmbească mieros, se prefăcea că e o glumă.

Chelnerul tocmai trecea pe lîngă ele; Lulu l-a apucat de braţ.

— Aţi sosit deci? Dacă nu vă deranjează îmi aduceţi şi mie o cafea cu lapte?

Rirette s-a simţit jenată şi i-a zîmbit complice chelnerului, dar acesta a rămas îmbufnat şi s-a înclinat cu o slugărnicie dezaprobatoare. Rirette i-a purtat pică lui Lulu: niciodată nu era în stare să adopte tonul just cu inferiorii ei, ba era prea familiară, ba prea exigentă şi prea distantă.

Lulu a rîs din nou.

— Rîd fiindcă-l văd, din nou, pe Henri, în pijama, pe balcon; tremura de frig. Ştii cum am reuşit să-l închid afară? Era în fundul camerei, Robert plîngea, iar Henri îi ţinea o predică. Am deschis fereastra şi am zis: Ia te uită Henri! Un taxi a lovit-o pe florăreasă. A venit lîngă mine: o place pe florăreasă fiindcă i-a spus că e elveţiancă şi fiindcă-şi închipuie că e îndrăgostită de el. Unde? Unde? zicea el. Eu m-am tras uşor înapoi, am intrat în cameră şi am închis uşa. I-am strigat: Aşa-ţi trebuie dacă o faci pe bruta cu fratele meu. L-am lăsat mai bine de un ceas pe balcon, se uita la noi cu nişte ochi cît cepele, era negru de furie. Din cînd în cînd scoteam limba la el şi-i dădeam bomboane lui Robert; după aia mi-am adus boarfele şi m-am îmbrăcat în faţa lui Robert pentru că

ştiu că Henri nu poate să sufere cînd fac aşa ceva: Robert mă săruta pe braţe şi pe gît ca un bărbat adevărat, era adorabil; ne prefăceam că Henri nu e de faţă. Cu toată tevatura asta, am şi uitat să mă spăl.

— Şi tipul care era acolo, şi se uita pe geam. E nemaipomenit de caraghios, zise Rirette rîzînd cu lacrimi.

Lulu s-a oprit din rîs.

— Mi-e frică să nu fi răcit, zise ea cît se poate de serios; la furie nu stai să te gîndeşti. A continuat, înveselită din nou: Ne amenința cu pumnul şi vorbea tot timpul, dar nu înţelegeam mai nimic din tot ce spunea. Apoi Robert a plecat şi soţii Texier au sunat la uşă, şi le-am dat drumul în casă. Cînd i-a văzut, s-a pornit pe zîmbete şi temenele acolo, pe balcon, şi eu le ziceam: Ia uitaţi-vă la soţul meu, dragul de el, nu-i aşa că seamănă cu un peşte în acvariu?

Cei doi Texier îl salutau la rîndul lor, erau puţin cam aiuriţi, dar sînt oameni manieraţi.

— Parcă-i văd, zise Rirette rîzînd. Ha, ha, ha! Soţul dumitale pe balcon şi soţii Texier în casă! A repetat de mai multe ori: Soţul dumitale pe balcon şi soţii Texier în casă... Ar fi vrut să găsească vorbe de duh pitoreşti ca să-i descrie lui Lulu scena, considera că Lulu nu are simţul umorului. Dar cuvintele nu i-au venit.

— Am deschis fereastra, spuse Lulu, şi Henri a intrat. M-a pupat în faţa familiei Texier şi mi-a zis ştrengăriţă mică. Ştrengăriţa asta mică, tot repeta, a vrut să-mi joace un renghi. Iar eu zîmbeam şi soţii Texier zîmbeau politicos, toată lumea zîmbea. Dar după ce au plecat, mi-a tras un pumn în ureche. Atunci am pus mîna pe o perie şi i-am aruncat-o în cap şi l-am

nimerit în colţul gurii: i-am tăiat amîndouă buzele.

— Biata mea Lulu, spuse Rirette cu duioşie.

Lulu a respins însă, cu un gest, orice compătimire. Stătea dreaptă de tot, scuturîndu-şi buclele brune cu o figură combativă, iar din ochi îi scăpărau scîntei.

— După asta am discutat: i-am spălat buzele cu un şervet şi i-am spus că m-am săturat, că nu-l mai iubesc şi că o să plec. A început să plîngă şi a zis că se omoară. Dar chestia asta nu mai ţine: îţi aduci aminte, Rirette, anul trecut, cînd cu poveştile alea cu Renania, mă bătea la cap în toate zilele: o să se lase cu război, Lulu, o să plec şi o să fiu ucis şi o să-ţi pară rău după mine, o să ai remuşcări pentru toate necazurile pe care mi le-ai făcut. Las-o baltă, îi răspundeam, eşti impotent, ăsta e caz de reformă. Pînă la urmă l-am potolit, că avea de gînd să mă încuie în casă, i-am jurat că nu plec decît peste o lună. După aia s-a dus la birou, avea ochii înroşiţi şi un leucoplast pe buze, nu arăta frumos. Eu am făcut curat, am pus lintea pe foc şi mi-am făcut valiza. I-am lăsat un bilet pe masa din bucătărie.

— Şi ce i-ai scris?

— Am zis aşa, spuse Lulu cu mîndrie: Lintea e pe foc. Serveşte-te şi stinge gazul! Ai şuncă în frigider. Mie mi s-a acrit, aşa că m-am cărat. Adio.

Au rîs şi nişte trecători au întors capul. Rirette s-a gîndit că, probabil, amîndouă oferă un spectacol încîntător şi i-a părut rău că nu se află pe Terasa Viel sau la Café de la Paix. Cînd s-au oprit din rîs, au tăcut şi Rirette şi-a dat seama că nu mai aveau nimic a-şi spune. Era puţin dezamăgită.

— Trebuie să fug, zise Lulu sculîndu-se; mă întîlnesc cu

Pierre la douăsprezece. Ce-o să fac cu valiza asta?

— Lasă-mi-o mie, spuse Rirette, am să i-o încredinţez tipei de la toaletă. Cînd ne vedem?

— Vin să te iau de acasă la ora două, am o grămadă de drumuri de făcut cu dumneata: nu mi-am luat nici jumătate din lucruri. Pierre trebuie să-mi dea nişte bani.

Lulu a plecat şi Rirette l-a chemat pe chelner. Se simţea gravă şi tristă pentru amîndouă. Chelnerul a dat fuga: Rirette observase deja că, ori de cîte ori îl chema ea, venea fuga.

— Cinci franci, zise el. A adăugat puţin cam sec: Eraţi deosebit de vesele amîndouă, se auzea de jos.

Lulu l-a jignit, s-a gîndit Rirette cu ciudă. A spus roşind:

— Prietena mea e niţel cam nervoasă în dimineaţa asta.

— E adorabilă, zise el cu pasiune. Vă mulţumesc, domnişoară.

A băgat cei şase franci în buzunar şi a plecat. Rirette era cam mirată, dar tocmai atunci orologiul suna de douăsprezece şi Rirette s-a gîndit că Henri avea să se întoarcă la el acasă şi să găsească biletul lui Lulu: pentru ea a fost o clipă extrem de plăcută.

— Aş vrea ca toate acestea să fie expediate *înainte de mîine seară* la Hotelul Theâtre pe strada Vandamme, îi zise Lulu casieriţei, cu un aer de doamnă.

S-a întors spre Rirette.

— Gata, Rirette, îi dăm drumul.

— Pe ce nume? întrebă casieriţa.

— Doamna Lucienne Crispin.

Lulu şi-a luat haina pe braţ şi a pornit-o în goană: cobora în fugă scara mare de la magazinul Samaritaine. Rirette, în

urma ei, era gata să cadă de mai multe ori fiindcă nu se uita pe unde calcă: nu avea ochi decît pentru silueta subţiratică îmbrăcată în albastru şi galben care părea că dansează în faţa ei! Şi totuşi, e adevărat că are un corp obscen... De fiecare dată cînd o vedea pe Lulu din spate sau din profil, Rirette era şocată de obscenitatea formelor prietenei ei, dar nu-şi putea explica de unde provine această impresie. E suplă şi subţire, dar are ceva indecent în ea, n-am ce-i face. Îşi dă toată silinţa să poarte rochii strîmte, asta trebuie să fie. Zice că-i e ruşine de fundul ei şi-şi pune fuste care crapă pe ea. E mic, de acord, are un fund mult mai mic decît al meu, dar se vede mai bine. Iese aşa rotund de tot de sub şalele slăbănoage şi-i umple fusta pînă la refuz, şi în plus, joacă.

Lulu a întors capul şi şi-au zîmbit. Rirette se gîndea la corpul deşucheat al prietenei ei cu un amestec de dezaprobare şi invidie: sîni mici şi obraznici, o piele netedă, galbenă de tot - cînd o atingeai ai fi jurat că e cauciuc - coapse lungi, un corp lung, aţîţător, cu membre lungi: Un corp de negresă, s-a gîndit Rirette, seamănă cu o negresă care dansează rumba. Lîngă uşă, Rirette a văzut într-o oglindă imaginea formelor ei pline: Sînt mai sportivă, s-a gîndit ea luînd-o de braţ pe Lulu, ea e mai frapantă decît mine cînd sîntem îmbrăcate, dar goală, sigur sînt mai bine ca ea.

Au tăcut un moment, apoi Lulu a zis:

— Pierre a fost nemaipomenit. Şi mata, Rirette, ai fost nemaipomenită, vă sînt foarte recunoscătoare la amîndoi.

Spusese acestea pe un ton forţat, dar Rirette nu s-a formalizat: Lulu nu ştia să mulţumească, era prea timidă.

— Îmi pare rău, zise brusc Lulu, dar trebuie să-mi

cumpăr un sutien.

— De aici? întrebă Rirette. Tocmai treceau prin faţa unui magazin de lenjerie.

— Nu. Dar le-am văzut şi mi-am adus aminte. Pentru sutiene mă duc la Fischer.

— Pe bulevardul Montparnasse? strigă Rirette. Bagă de seamă, Lulu, urmă ea, gravă, ar fi cazul să nu prea umbli pe bulevardul Montparnasse, mai ales la ora asta: o să dăm nas în nas cu Henri şi o să fie îngrozitor de neplăcut.

— Cu Henri? zise Lulu dînd din umeri; nici gînd, de ce?

Obrajii şi tîmplele lui Rirette s-au înroşit de indignare.

— N-ai să te schimbi niciodată, dragă Lulu: cînd un lucru nu-ţi place, îi negi pur şi simplu existenţa. Ţi-a căşunat să te duci la Fischer şi susţii că Henri nu trece pe bulevardul Montparnasse. Ştii foarte bine că pe acolo trece în fiecare zi la ora şase, ăsta e drumul lui. Chiar dumneata mi-ai spus-o: o ia în sus pe strada Rennes şi aşteaptă autobuzul la colţul cu bulevardul Raspail.

— În primul rînd e abia ora cinci, spuse Lulu, şi pe urmă, poate că nici n-a fost la birou: după biletul pe care l-am scris, probabil că a fost nevoit să se culce.

— Dar stai, Lulu, spuse deodată Rirette, mai există un Fischer, ştii prea bine, la doi paşi de Operă, pe strada 4 Septembrie.

— Da, zise Lulu fără vlagă, dar trebuie să ne ducem pînă acolo.

— Ei, asta-i bună, draga mea! Trebuie să ne ducem pînă acolo! Da’ e la doi paşi, e mult mai aproape decît intersecţia Montparnasse.

— Nu-mi place marfa lor.

Rirette, amuzată, s-a gîndit că toate magazinele Fischer vînd aceleaşi articole. Lulu avea însă unele încăpăţînări de neînţeles: incontestabil, Henri era omul pe care dorea cel mai puţin să-l întîlnească în acel moment şi ai fi zis că face dinadins să-i iasă în cale.

— Hai deci, zise ea cu indulgenţă, hai în Montparnasse, de altfel Henri e atît de înalt încît o să-l zărim înainte să ne vadă el pe noi.

— Ei şi ce, la urma urmei? spuse Lulu, dacă îl întîlnim, îl întîlnim şi gata. Doar n-o să ne mănînce.

Lulu a ţinut morţiş să meargă pînă în Montparnasse pe jos; zicea că are nevoie de aer. Au luat-o pe strada Seine, apoi pe strada Odéon şi, în fine, pe strada Vaugirard.

Rirette a făcut elogiul lui Pierre şi i-a demonstrat lui Lulu cît de perfect se comportase în această împrejurare.

— Vai, cît iubesc Parisul, spuse Lulu, ce dor o să-mi fie!

— Taci din gură, Lulu, ce tot vorbeşti? Cînd mă gîndesc că ai norocul să te duci la Nisa, cum e posibil să regreţi Parisul?

Lulu n-a răspuns, dar s-a apucat să se uite în stînga şi în dreapta cu o expresie tristă şi cercetătoare.

Cînd au ieşit de la Fischer, au auzit sunînd de ora şase. Rirette a luat-o pe Lulu de cot şi a vrut s-o antreneze cît mai repede. Lulu s-a oprit însă în faţa florăriei Baumann.

— Dragă Rirette, uită-te la azaleele astea. Dacă aş avea un salon frumos mi-aş pune peste tot.

— Nu-mi plac florile în ghiveci, zise Rirette.

Era exasperată. Şi-a întors capul spre strada Rennes şi,

evident, după un minut a văzut apărînd silueta înaltă şi stupidă a lui Henri. Era cu capul descoperit şi purta un sacou de tweed maro. Rirette nu putea să sufere această culoare.

— Lulu, uite-l, uite-l! zise ea cu sufletul la gură.

— Unde? întrebă Lulu, unde e?

Nici ea nu era cu mult mai calmă decît Rirette.

— În spatele nostru, pe trotuarul celălalt. Hai s-o ştergem. Nu mai întoarce capul!

Lulu l-a întors totuşi.

— L-am văzut, zise ea.

Rirette a încercat s-o tragă, dar Lulu s-a împotrivit, se uita fix la Henri. Într-un tîrziu a spus:

— Cred că ne-a văzut.

Părea speriată, a cedat brusc în faţa insistenţei lui Rirette şi a urmat-o docilă.

— Şi acum, te implor Lulu, nu te mai întoarce, zise Rirette gîfîind uşor. O s-o luăm prima la dreapta, pe strada Delambre.

Mergeau foarte repede şi-i cam îmbrînceau pe trecători. Uneori Lulu se lăsa trasă, alteori ea o trăgea pe Rirette. Nu ajunseseră însă la colţul străzii Delambre cînd Rirette văzu o umbră mare şi maronie puţin în urma lui Lulu; şi-a dat seama că e Henri şi a început să tremure de furie. Lulu ţinea ochii în pămînt, avea o mutră vicleană şi încăpăţînată. Îşi regretă imprudenţa, dar acum e prea tîrziu, aşa-i trebuie.

Au grăbit pasul; Henri se ţinea după ele fără să scoată o vorbă. Au depăşit strada Delambre şi şi-au continuat drumul în direcţia Observatorului. Rirette auzea scîrţîind pantofii lui Henri; mersul le mai era scandat şi de un fel de horcăit uşor şi

regulat: era răsuflarea lui Henri. (Henri respirase totdeauna cam zgomotos, dar niciodată în halul ăsta: probabil că alergase ca să le ajungă din urmă sau o fi fost efectul emoţiei.)

Trebuie să ne comportăm ca şi cînd n-ar fi aici, s-a gîndit Rirette. Nici să nu părem că ne dăm seama că există. Nu s-a putut stăpîni însă şi s-a uitat la el cu coada ochiului. Era alb ca varul şi-şi plecase într-atît privirea, încît părea că umblă cu ochii închişi. Parcă ar fi un somnambul, şi-a zis Rirette cu un fel de groază. Buzele lui Henri tremurau, iar pe buza de jos, o fîşiuţă de leucoplast roz, pe jumătate dezlipită, tremura şi ea. Şi răsuflarea; mereu acel suflu egal şi răguşit care acum se încheia cu un fel de melodie nazală. Rirette era foarte stînjenită: nu-i era frică de Henri, dar boala şi pasiunea o înspăimîntau totdeauna. După cîteva clipe, Henri a întins încet mîna, fără să se uite şi a apucat-o de braţ pe Lulu. Lui Lulu i s-a strîmbat gura de parcă ar fi fost gata să plîngă; străbătută de fiori, femeia s-a smucit.

Uuuu! a făcut Henri.

Rirette avea o poftă nebună să se oprească: o durea sub coaste şi-i vîjîiau urechile. Lulu însă o luase aproape la fugă; şi ea arăta ca o somnambulă. Rirette avea impresia că, dacă n-ar mai fi ţinut-o de braţ pe Lulu şi dacă s-ar fi oprit, cei doi ar fi continuat să alerge unul lîngă celălalt, tăcuţi, livizi ca nişte cadavre şi cu ochii închişi.

Henri a început să vorbească. A spus cu o voce ciudat de răguşită:

— Întoarce-te acasă cu mine!

Lulu nu i-a răspuns. Henri a continuat, cu aceeaşi voce răguşită şi lipsită de intonaţie:

— Eşti nevasta mea. Întoarce-te acasă cu mine!

— Vezi bine că nu vrea să se întoarcă, răspunse Rirette strîngînd din dinţi. Las-o în pace!

Henri nu dădea semne că ar fi auzit. Repeta întruna:

— Sînt bărbatul tău, vreau să te întorci cu mine acasă.

— Te rog s-o laşi în pace, zise Rirette cu o voce stridentă, nu cîştigi nimic dacă-i faci mizerii de-astea, dă-ne pace!

Tipul a întors spre Rirette un chip mirat.

— E nevasta mea, spuse el; e a mea, vreau să vină cu mine.

O luase de braţ pe Lulu, şi de astă dată, Lulu nu se mai smucise.

— Pleacă de aici! spuse Rirette.

— Nu plec, o să mă ţin după ea peste tot, vreau să se întoarcă la noi acasă.

Henri rostea cu greu cuvintele. Brusc s-a strîmbat atît de tare, încît i s-au văzut dinţii şi a zbierat cît l-au ţinut puterile:

— Eşti a mea!

Trecătorii întorceau capul rîzînd. Henri scutura braţul lui Lulu şi mîrîia ca o fiară, dezvelindu-şi dinţii. Din fericire, s-a întîmplat să treacă pe lîngă ei un taxi liber. Rirette i-a făcut semn şi taxiul s-a oprit. Henri s-a oprit şi el. Lulu a vrut să meargă mai departe, dar cei doi o ţineau strîns de cîte un braţ.

— Ar trebui să înţelegi, zise Rirette trăgînd-o pe Lulu spre taxi, că n-ai s-o recîştigi niciodată cu violenţele astea.

— Las-o, las-o pe nevastă-mea, spuse Henri trăgînd în sens invers.

Lulu era moale ca o cîrpă.

— Urcaţi sau nu urcaţi? strigă şoferul agasat.

Rirette i-a dat drumul lui Lulu şi a început să-l izbească pe Henri cu pumnii peste braţe. Tipul însă nu părea să simtă ceva. După cîteva clipe i-a dat şi el drumul lui Lulu şi s-a holbat la Rirette cu o mutră tîmpă. Rirette îl fixa şi ea. Îi venea greu să-şi adune ideile, se simţea cuprinsă de o imensă silă. Cîteva clipe au stat aşa, ochi în ochi; amîndoi gîfîiau. Apoi Rirette şi-a revenit, a luat-o de mijloc pe Lulu şi a tîrît-o pînă la taxi.

— Încotro? întrebă şoferul.

Henri venise după ele, voia să se suie în taxi. Rirette l-a împins cît au ţinut-o puterile şi a trîntit repede portiera.

— Dă-i drumul, dă-i odată drumul! îi zise ea şoferului. Adresa ţi-o spunem noi mai tîrziu.

Taxiul a pornit şi Rirette s-a rezemat ascunzîndu-se parcă în fundul maşinii. S-a gîndit: Ce poveste vulgară.

O ura pe Lulu.

— Unde vrei să mergem, draga mea Lulu? întrebă ea cu blîndeţe.

Lulu nu i-a răspuns. Rirette a luat-o pe după umeri şi i-a spus cît mai convingător:

— Trebuie să-mi răspunzi. Vrei să te duc la Pierre?

Lulu a făcut un gest pe care Rirette l-a interpretat ca pe o aprobare. S-a aplecat spre şofer:

— Pe strada Messina, la numărul 11.

Cînd a întors capul, Rirette a constatat că Lulu se uită la ea cu o expresie ciudată.

— Ce... încercă Rirette să întrebe.

— Vă urăsc pe toţi, zbieră Lulu, îl urăsc pe Pierre, îl urăsc pe Henri. Ce aveţi toţi cu mine? Mă chinuiţi.

S-a oprit brusc şi chipul i s-a schimonosit.

— Plîngi, zise Rirette cu o demnitate calmă, plîngi niţel, o să-ţi facă bine.

Lulu s-a aplecat înainte şi a început să plîngă în hohote. Rirette a luat-o şi a strîns-o în braţe. Din cînd în cînd, o mîngîia pe păr. În inima ei, se simţea însă rece şi plină de dispreţ. Pînă să se oprească maşina, Lulu se calmase. S-a şters la ochi şi s-a pudrat.

— Iartă-mă, spuse cu amabilitate, a fost o reacţie nervoasă. Mi-a făcut rău cînd l-am văzut în halul ăla, nu pot să suport aşa ceva.

— Semăna cu un urangutan, zise Rirette înseninată.

Lulu a zîmbit.

— Cînd ne vedem? întrebă Rirette.

— Abia mîine. Ştii că Pierre nu poate să mă adăpostească la el acasă din cauza maică-sii? Stau la Hotelul Theâtre. Ai putea să vii ceva mai devreme, pe la nouă, dacă nu te deranjează, fiindcă după aceea vreau să mă duc pe la mama.

Era livid̆ şi Rirette s-a gîndit cu tristeţe că e teribil ce uşor se poate descompune Lulu.

— Nu te agita prea mult diseară, i-a spus ea.

— Sînt cumplit de obosită, zise Lulu, sper că Pierre o să mă lase să mă întorc devreme, deşi el nu prea înţelege lucrurile astea.

Rirette a păstrat taxiul ca să ajungă acasă. La un moment dat, se gîndise să se ducă la cinema, dar pe urmă n-a mai avut chef. Şi-a aruncat pălăria pe un scaun şi a făcut un pas spre fereastră. O atrăgea însă patul, alb de tot, pufos, păs- trînd în

cotloanele sale un pic de căldură umedă. I-a venit să se cufunde în el ca să simtă mîngîierea pernei pe obrajii încinşi. Sînt puternică, eu am făcut totul pentru Lulu şi acum sînt singură şi nimeni nu face nimic pentru mine.

Ise făcuse atîta milă de ea, încît a simţit un val uriaş de hohote de plîns potopindu-i gîtlejul. Vor pleca la Nisa şi nu-i voi mai vedea. Eu sînt aceea care le-a făurit fericirea, dar ei nu se vor mai gîndi la mine. Şi eu o să rămîn aici să muncesc opt ore pe zi, vînzînd perle false la Burma. După ce primele lacrimi au început să i se rostogolească pe obraji, s-a lăsat uşor pe pat. La Nisa... repeta ea plîngînd cu sughiţuri, la Nisa... la soare... pe Riviera...

III

— Ce scîrboşenie!

Beznă. Parcă umblă cineva prin cameră: un bărbat în papuci. Deşi pune cu grijă un picior în pămînt, apoi pe celălalt, podeaua scîrţîie totuşi uşor. Se opreşte; liniştea se aşterne preţ de o clipă, apoi, ajuns brusc la capătul opus al camerei o ia de la capăt, cu mersul lui fără rost, aşa, ca un maniac. Lui Lulu îi era frig, păturile erau mult prea subţiri. A zis: Ce scîrboşenie! cu glas tare şi sunetul propriei voci a înspăimîntat-o.

Ce scîrboşenie! Sînt sigură că acum contemplă cerul şi stelele, îşi aprinde o ţigară, e afară, a zis că-i place nuanţa mov a cerului parizian. Se întoarce acasă cu paşi mărunţi: se simte aplecat spre poezie după ce a făcut treaba aia, chiar el mi-a spus, şi uşurat ca o vacă mulsă de curînd, nici nu se mai gîndeşte la asta - iar pe mine, pe mine m-a spurcat. Nu mă mir că în clipa de faţă se simte pur, şi-a lăsat spurcăciunea aici, în beznă, e un prosop plin cu mizeria asta şi cearşaful e umed în mijlocul patului, nu pot să-mi întind picioarele fiindcă aş simţi udătura pe piele, ce spurcăciune, şi dumnealui e perfect uscat, l-am auzit fluierînd sub fereastra mea cînd a plecat; era acolo jos, uscat şi proaspăt în hainele lui elegante, în pardesiul lui care e mai degrabă un demiu, trebuie să recunosc, ştie să se îmbrace, o femeie poate fi mîndră să iasă cu el, era sub fereastra mea, iar eu eram goală pe întuneric şi-mi era frig, şi-mi freca burta cu amîndouă mîinile, fiindcă mi se părea că

sînt încă udă toată. Urc un minut, a zis dumnealui, numai cît să-ţi văd camera. A stat două ore şi patul scîrţîia - patul ăsta mizerabil de fier. Mă întreb de unde o fi găsit hotelul ăsta, mi-a spus că a stat odată două săptămîni aici, că o să mă simt bine, sînt nişte camere tare ciudate, am văzut două, în viaţa mea n-am văzut camere atît de mici şi sînt înţesate de mobile, şi taburete, şi canapele, şi măsuţe, pute a amor, nu ştiu dacă a stat aici două săptămîni, dar dacă da, cu siguranţă că n-a fost singur; probabil că mă respectă prea puţin de vreme ce m-a adus aici. Băiatul de la recepţie rînjea cînd am urcat, e algerian, nu pot să-i sufăr pe tipi, mi-e frică de ei, s-a uitat la picioarele mele şi pe urmă s-a întors în birou şi şi-a zis cu siguranţă: Gata, i-au dat drumul, fac chestia aia, şi şi-a imaginat lucruri murdare, pare-se că acolo le fac femeilor nişte chestii de groază; dacă le pică una în gheare, rămîne şchioapă pe viaţă; şi în tot timpul cît mă plictisea Pierre, mă gîndeam la algerianul ăla care ştia ce fac eu şi-şi închipuia mizerii chiar mai scîrboase decît în realitate. E cineva în cameră!

Lulu şi-a ţinut răsuflarea, iar scîrţîielile au încetat aproape imediat. Mă doare acolo, mă mănîncă şi mă ustură, îmi vine să plîng şi aşa o să se întîmple în fiecare noapte, în afară de noaptea de mîine cînd o să fim în tren. Lulu şi-a muşcat buza şi s-a cutremurat fiindcă şi-a adus aminte că gemuse. Nu-i adevărat, n-am gemut, am respirat adînc, atîta tot, şi asta pentru că e atît de greu cînd stă peste mine, că nu mai pot să-mi trag sufletul. Mi-a zis: Gemi, îţi place; am oroare să vorbească în timp ce face treaba aia, aş vrea să uit de mine, dar el nu tace o clipă şi spune numai porcării. N-am

gemut, întîi pentru că nu pot să simt plăcere, afară doar dacă mi-o fac singură, e un fapt, aşa a spus doctorul. El nu vrea să mă creadă, tipii n-au vrut niciodată să mă creadă, toţi zic: Asta pentru că ăl dintîi te-a început prost, eu o să-ţi arăt ce e aia plăcere; îi las să zică, eu ştiu bine cum stau lucrurile, e ceva medical; dar pe ei îi vexează.

Cineva urcă scara. Vreun locatar. Vai de capul meu, doar nu s-o fi întorcînd dumnealui. E în stare, dacă-i vine iar chef. Nu-i el, sînt nişte paşi grei - sau - lui Lulu i-a sărit inima din loc - dacă o fi algerianul, ştie că sînt singură, o să vină să-mi bată la uşă, nu pot, nu pot să suport aşa ceva, nu, e la etajul de dedesubt, un tip se întoarce din oraş, îşi vîră cheia în broască, durează mult, e beat, mă întreb cine o fi stînd într-un hotel ca ăsta, halal să le fie; am întîlnit azi după-amiază pe scară o roşcată, avea nişte ochi de drogată. N-am gemut. Sigur că pînă la urmă, tot pipăindu-mă, m-a tulburat, se pricepe; am oroare de tipii care se pricep, m-aş culca mai bine cu un virgin. Mîinile alea care merg drept acolo unde trebuie, care mîngîie, apasă un pic, nu prea mult... te consideră un instrument muzical şi sînt mîndri că ştiu să cînte la acest instrument. Nu pot să sufăr să mă tulbure vreunul, mi se usucă gura, mi se face frică şi am un gust ciudat în gură şi mă simt umilită, fiindcă ăştia cred că mă domină, lui Pierre îmi vine să-i trag palme cînd se dă mare şi-mi zice: Am tehnică. Şi cînd te gîndeşti că asta e viaţa, că pentru asta ne îmbrăcăm şi ne spălăm, şi ne facem frumoase, şi toate romanele despre asta se scriu, şi la asta se tot gîndeşte omul, şi pînă la urmă uite ce iese, te duci într-o cameră cu un tip care mai-mai să te strivească şi care pînă la urmă te mînjeşte pe burtă. Vreau să

dorm, oh! dacă aş putea măcar să dorm puţin, mîine o să călătoresc toată noaptea, o să fiu zdrobită. Aş vrea totuşi să fiu cît de cît proaspătă cînd mă voi plimba prin Nisa; pare-se că e aşa frumos, există străduţe italieneşti cu rufe colorate care se usucă la soare, o să mă instalez cu şevaletul şi o să pictez, şi fetiţele vor veni să se uite la ce fac. Spurcăciune! (se întinsese un pic şi se atinsese cu şoldul de pata umedă de pe cearşaf). Mă ia cu el ca să facă treaba asta. Nimeni, nimeni nu mă iubeşte. Mergea lîngă mine şi era gata să leşin, şi aşteptam o vorbă duioasă, dacă mi-ar fi zis: Te iubesc, nu m-aş fi întors la el, se-nţelege, dar i-aş fi spus ceva drăguţ, aşteptam, aşteptam, m-a luat de braţ şi l-am lăsat să mă ia de braţ, Rirette era furioasă, nu e adevărat că semăna cu un urangutan, dar ştiam că gîndeşte ceva cam de felul ăsta, se uita pieziş la el, cu nişte ochi răi, e uimitor ce infectă poate să fie, cu toate astea, cînd m-a apucat de braţ n-am rezistat, deşi, de fapt nu pe *mine* mă vrea, o voia pe *nevasta lui*, fiindcă s-a însurat cu mine, şi e bărbatul meu; mă umilea totdeauna, zicea că e mai inteligent ca mine, aşa că tot ce s-a întîmplat e din vina lui, n-avea decît să nu mă ia de sus şi aş fi fost şi acum cu el. Sînt sigură că în momentul ăsta nici nu-i pare rău după mine, nu plînge, e furios, asta e, şi-i pare foarte bine că are tot patul la dispoziţie să-şi poată întinde picioarele lui lungi. Aş vrea să mor. Mi-e aşa frică să nu gîndească ceva rău despre mine; nu puteam să-i explic nimic pentru că Rirette era între noi, vorbea, vorbea, părea isterică de-a binelea. Acum e mulţumită, se felicită că a fost aşa de curajoasă, mare brînză cînd ai de-a face cu Henri, care e blînd ca o oaie. O să mă duc. Totuşi, ăştia nu mă pot sili să-l părăsesc aşa ca pe un cîine. A sărit din pat şi a aprins

lumina. Ciorapii şi combinezonul îmi ajung. Era atît de grăbită, încît nu şi-a dat osteneala nici măcar să se pieptene, iar oamenii care mă vor vedea nu vor şti că sînt goală sub haina gri care-mi ajunge pînă la glezne. O să trebuiască să-l trezesc pe algerian - Lulu s-a oprit, îi bătea inima tare - ca să-mi deschidă uşa. A coborît scara în vîrful picioarelor - dar treptele scîrţîiau una după alta; a bătut în geamul biroului.

— Ce-i? întrebă algerianul.

Avea ochii roşii şi părul vîlvoi, nu părea prea de temut.

— Deschide-mi uşa! zise Lulu dur.

Peste un sfert de oră suna la Henri.

— Cine e? întrebă Henri de cealaltă parte a uşii.

— Eu.

Nu răspunde nimic, nu vrea să mă lase să vin acasă la mine. Dar o să bat la uşă pînă ce-o să deschidă, o să cedeze din cauza vecinilor. După un minut, uşa s-a întredeschis şi a apărut Henri, livid, cu un coş pe nas; era în pijama. N-a dormit, s-a gîndit Lulu cu duioşie.

— N-am vrut să plec aşa, voiam să te mai văd o dată.

Henri tot nu spunea nimic. Lulu a intrat, îmbrîncindu-l uşor. Ce neîndemînatic e, mereu te împiedici de el, se uită la mine cu ochii holbaţi, cu braţele atîrnînd, nu ştie ce să facă din trupul lui. N-ai decît să taci, n-ai decît, văd că eşti emoţionat şi că nu poţi vorbi. Făcea mari eforturi ca să-şi înghită saliva, iar Lulu a fost nevoită să închidă uşa cu mîna ei.

— Vreau să rămînem prieteni buni, deşi ne despărţim, zise ea.

Henri a deschis gura ca şi cînd ar fi vrut să vorbească, a

făcut grăbit stînga-împrejur şi a luat-o la fugă. Ce-o fi făcînd? Nu îndrăznea să se ducă după el. Oare plînge? L-a auzit brusc tuşind: e la toaletă. Cînd s-a întors, Lulu i s-a agăţat de gît şi şi-a lipit gura de a lui: mirosea a vărsătură. Lulu a început să plîngă.

— Mi-e frig, zise Henri.

— Hai să ne culcăm, îi propuse ea plîngînd, pot să stau pînă mîine dimineaţă.

S-au culcat şi pe Lulu au scuturat-o hohote sfîşietoare de plîns pentru că-şi regăsise camera şi patul ei frumos şi curat, şi lumina roşiatică din fereastră. Se gîndea că Henri o s-o ia în braţe, dar el nici gînd nu avea: stătea ţeapăn, întins cît era de lung, de parcă cineva ar fi băgat o prăjină în pat. E rigid ca atunci cînd vorbeşte cu un elveţian. I-a luat capul cu amîndouă mîinile şi s-a uitat fix la el. Tu eşti pur, eşti pur. Henri a început să plîngă.

— Vai, cît sînt de nefericit, spuse el, niciodată n-am fost atît de nefericit.

— Nici eu, zise Lulu.

Au plîns multă vreme. După cîtva timp, Lulu a stins lumina şi şi-a pus capul pe umărul lui. Dacă ar putea rămîne aşa pentru totdeauna: puri şi trişti ca doi orfani; dar nu e cu putinţă, aşa ceva nu se întîmplă în viaţă. Viaţa e un val uriaş ce se va năpusti asupra lui Lulu, smulgînd-o din braţele lui Henri. Mîna ta, mîna ta mare. E mîndru de ele fiindcă sînt mari, zice că urmaşii familiilor vechi au totdeauna extremităţi mari. N-o să-mi mai cuprindă talia cu mîinile - mă cam gîdila, dar eram mîndră că aproape reuşeşte să-şi atingă vîrfurile degetelor. Nu-i adevărat că e impotent, e pur, pur - şi un pic

leneş. A zîmbit printre lacrimi şi l-a sărutat sub bărbie.

— Ce-o să le spun părinţilor mei? spuse Henri. Din asta o să li se tragă moartea.

Doamna Crispin nu va muri, dimpotrivă se va simţi triumfătoare. Vor vorbi toţi cinci despre mine, la masă, arborînd o atitudine dezaprobatoare, ca nişte oameni care ştiu multe, dar nu vor să spună totul din cauza fetiţei de şaisprezece ani, care e prea tînără ca să se vorbească despre anumite lucruri în faţa ei. O să rîdă în sinea ei fiindcă va şti totul, ştie totdeauna totul şi mă urăşte. Cîtă mizerie! Şi aparenţele sînt împotriva mea.

— Nu le spune imediat, îl rugă ea, spune-le că sînt la Nisa din motive de sănătate.

— N-o să mă creadă.

L-a sărutat mărunt şi repede pe toată faţa.

— Henri, nu eşti destul de drăguţ cu mine.

— E drept, zise Henri, n-am fost destul de drăguţ. Dar, dacă mă gîndesc bine, nici tu n-ai fost destul de drăguţă.

— Nici eu. Of, of, of! zise Lulu, ce nefericiţi sîntem!

Plîngea atît de tare, încît era gata-gata să se sufoce: în curînd se va lumina de ziuă şi va pleca. Niciodată, niciodată nu facem ceea ce vrem, ne ia valul.

— N-ar fi trebuit să pleci aşa, zise Henri.

Lulu oftă.

— Ţineam mult la tine, Henri.

— Şi acum nu mai ţii?

— Nu-i acelaşi lucru.

— Cu cine pleci?

— Cu nişte oameni pe care nu-i cunoşti.

— De unde cunoşti tu oameni pe care eu nu-i cunosc, întrebă Henri furios, unde i-ai cunoscut?

— Lasă asta, scumpul meu, Gulliverul meu drag, doar n-ai de gînd să o faci pe soţul tocmai acum?

— Pleci cu un bărbat! zise Henri plîngînd.

— Ascultă, Henri, îţi jur că nu, îţi jur pe viaţa mamei, în momentul de faţă bărbaţii mă dezgustă prea tare. Plec cu un cuplu, nişte prieteni ai lui Rirette, oameni în vîrstă. Vreau să trăiesc singură, ei o să-mi găsească de lucru; oh! Henri, dacă ai şti ce nevoie am să trăiesc singură, ce rău mă scîrbesc toate astea.

— Ce? întrebă Henri, ce te scîrbeşte?

— Totul! îl sărută - numai tu nu, scumpul meu.

Şi-a strecurat mîinile sub pijamaua lui Henri şi l-a mîngîiat îndelung pe tot corpul. Sub mîinile ei îngheţate, Henri s-a înfuriat, dar a lăsat-o să-şi vadă de treabă, zicînd doar:

— O să mă îmbolnăvesc.

Cu siguranţă că, în el, ceva se năruise.

La ora şapte, Lulu s-a sculat, cu ochii umflaţi de atîta plîns; a spus, sfîrşită:

— Trebuie să mă întorc acolo.

— Unde acolo?

— Stau la Hotelul Theâtre, pe strada Vandamme. E un hotel împuţit.

— Rămîi cu mine.

— Nu, Henri, te rog, nu insista, ţi-am spus că e imposibil.

Te ia valul, asta e viaţa; nu putem judeca, nici înţelege,

n-avem decît să ne lăsăm în voia sorţii. Mîine o să fiu la Nisa. S-a dus la baie şi s-a spălat pe faţă cu apă călduţă. Şi-a pus haina clănţănind de frig. E o fatalitate. Măcar dacă aş putea să dorm în tren la noapte, altfel o să fiu dărîmată cînd o să ajung la Nisa. Sper că a luat clasa întîi. Va fi prima dată cînd călătoresc cu clasa întîi. Aşa e totdeauna: de ani de zile îmi doresc să călătoresc cu clasa întîi, pe o distanţă lungă, şi în ziua în care mi se întîmplă, totul e atît de încurcat, încît aproape că nici nu-mi mai face plăcere. Acum se grăbea să plece, pentru că aceste ultime clipe erau insuportabile.

— Ce ai de gînd să faci cu Gallois? întrebă ea.

Gallois îi comandase lui Henri un afiş, Henri îl făcuse şi după aceea Gallois nu l-a mai vrut.

— Nu ştiu, zise Henri.

Se ghemuise sub plapumă, nu i se mai vedeau decît părul şi vîrful urechii. A rostit lent cu o voce moale:

— Aş vrea să dorm vreme de o săptămînă.

— Rămîi cu bine, dragul meu, spuse Lulu.

— Rămîi cu bine.

S-a aplecat spre el, a dat puţin la o parte plapuma şi l-a sărutat pe frunte. A stat multă vreme în faţa uşii apartamentului, fără să se hotărască s-o închidă. După cîtva timp a întors privirea şi a tras violent de clanţă. A auzit un zgomot sec şi a simţit că o ia cu leşin: exact asta simţise cînd prima lopată de pămînt fusese aruncată pe coşciugul tatălui ei.

Henri n-a fost prea drăguţ. Ar fi putut să se scoale şi să mă conducă pînă la uşă. Mi se pare că aş fi fost mai puţin necăjită dacă ar fi închis-o el.

IV

— A făcut ea una ca asta! zise Rirette cu privirea pierdută, a făcut ea una ca asta!

Era seara. Pe la ora şase Pierre îi telefonase şi Rirette venise să-l întîlnească la Cafénea, la Dôme.

— Dar dumneata, întrebă Pierre, nu trebuia să te vezi cu ea azi-dimineaţă pe la nouă?

— Am văzut-o.

— Nu părea ciudată?

— Nici gînd, zise Rirette, n-am observat nimic. Era cam obosită, dar mi-a spus că a dormit prost după ce ai plecat fiindcă era foarte emoţionată la gîndul că va vedea Nisa şi fiindcă în plus îi era puţin frică de un algerian... Stai, m-a şi întrebat ce cred, oi fi luat bilete de tren la clasa întîi, mi-a spus că ăsta e visul vieţii ei, să meargă cu clasa întîi. Nu, spuse Rirette cu hotărîre, sînt sigură că nu-i trecea aşa ceva prin gînd; cel puţin nu cît am fost împreună. Am stat două ceasuri cu ea şi în privinţa asta am destul spirit de observaţie, m-aş mira să-mi fi scăpat ceva. Ai să-mi spui că e foarte ascunsă, dar eu, una, o cunosc de patru ani şi am văzut-o într-o mulţime de situaţii, o cunosc pe Lulu ca pe buzunarul meu.

— Atunci probabil că soţii Texier au făcut-o să se răzgîndească. Ce ciudat... A rămas cîteva clipe dus pe gînduri şi brusc a continuat: Mă întreb cine le-o fi dat adresa lui Lulu. Eu personal am ales hotelul şi ea nici nu auzise măcar de el înainte.

Se juca distrat cu scrisoarea lui Lulu şi Rirette era agasată fiindcă ar fi vrut s-o citească, iar el nu i-o oferea.

— Cînd ai primit-o? întrebă ea într-un tîrziu.

— Scrisoarea?... I-o întinse, simplu. Poftim, poţi s-o citeşti. A fost probabil depusă la portar pe la ora unu.

Era o foaie subţire, de culoare violetă, din cele care se vînd la tutungerii:

Dragul meu drag,

Soţii Texier au venit (nu ştiu cine le-o fi dat adresa) şi am să te necăjesc mult, dar nu mai plec, dragostea mea, Pierre, dragul meu drag; rămîn cu Henri fiindcă e din cale afară de nefericit. Au fost pe la el azi-dimineaţă, nu voia să deschidă uşa şi doamna Texier zice că nu mai avea chip de om. Au fost foarte drăguţi şi mi-au înţeles motivele, ea zice că el e întru totul vinovat, că e un fel de urs, dar că în fond nu e om rău. Tot ea zice că lui i-a prins bine, a înţeles în fine cît de mult ţine la mine. Nu ştiu cine le-a dat adresa, nu mi-au spus, m-or fi văzut din întîmplare cînd am ieşit de la hotel azi-dimineaţă cu Rirette. Doamna Texier mi-a spus că ştie bine că-mi cere un sacrificiu enorm, dar că mă cunoaşte îndeajuns ca să ştie că n-o să-l refuz. Îmi pare tare rău pentru frumoasa noastră călătorie la Nisa, dragostea mea, dar m-am gîndit că tu vei fi cel mai puţin necăjit pentru că tu mă ai totdeauna. Sînt a ta trup şi suflet, şi ne vom vedea la fel de des ca în trecut. Dar Henri s-ar sinucide dacă nu m-ar mai avea, nu se poate lipsi de mine; te asigur că nu mă amuză să ştiu că am aşa o responsabilitate. Sper că n-o să faci mutriţa ta răutăcioasă de care mi-e aşa de frică, nici tu n-ai vrea să am remuşcări, nu-i aşa? Mă întorc îndată la Henri, sînt cam zdruncinată cînd mă gîndesc că o

să-l văd în starea în care e, cu toate astea voi avea curajul să-i pun condiţii. Mai întîi, vreau mai multă libertate fiindcă te iubesc şi vreau să-l lase în pace pe Robert, şi să n-o mai vorbească niciodată de rău pe mama. Scumpul meu, sînt tare tristă, aş vrea să fii aici, mi-e poftă de tine, mă lipesc de tine şi-ţi simt mîngîierile pe tot corpul. Mîine la ora cinci voi fi la cafeneaua Dôme.

Lulu

— Bietul meu Pierre!

Rirette îl luase de mînă.

— Am să-ţi spun, zise Pierre, îmi pare rău mai ales pentru ea! Avea nevoie de aer şi de soare. Dar dacă aşa a hotărît ea... Mama îmi făcea nişte scene îngrozitoare, urmă el. Vila e a ei, nu voia să aduc femei.

— Da? exclamă Rirette cu o voce întretăiată. Atunci e foarte bine, atunci toată lumea e mulţumită!

A dat drumul mîinii lui Pierre: nu ştia de ce, dar se simţea cuprinsă de un regret amar.

Copilăria unui stăpîn

Sînt adorabil în costumaşul meu de îngeraş. Doamna Portier îi spusese mămichii: Vai ce dulce e băieţelul dumneavoastră! E adorabil în costumul lui de îngeraş. Domnul Bouffardier l-a tras pe Lucien între genunchii săi şi l-a mîngîiat pe braţe: E o fetiţă în toată puterea cuvîntului, zise el zîmbind. Cum te cheamă? Jacqueline, Lucienne, Margot? Lucien s-a înroşit tot şi a spus: Mă cheamă Lucien. Nu prea mai era însă sigur că nu e fetiţă: multă lume îl sărutase spunîndu-i domnişoară, toată lumea considera că e atît de încîntător cu aripioarele sale de tifon, cu rochiţa lungă, albastră, cu braţele goale şi cu buclele lui blonde; îi era tare teamă ca nu cumva oamenii să hotărască aşa, deodată, că nu mai e băieţel; degeaba ar mai protesta, nimeni nu l-ar asculta, nu i s-ar mai da voie să-şi scotă rochiţa decît noaptea în pat, iar dimineaţa la sculare ar găsi-o lîngă pat, şi cînd i-ar veni să facă pipi, în timpul zilei, ar trebui să şi-o ridice, ca Nenette, şi să se lase pe vine. Toată lumea i-ar zice: păpuşica mea frumoasă; poate că s-a şi întîmplat, poate că *sînt* fetiţă; se simţea atît de dulce pe dinăuntru, încît era chiar niţel cam greţos, iar vocea care îi ieşea din gură părea subţirică de tot; a oferit flori la toată lumea cu gesturi graţioase; îi venea să-şi sărute încheietura braţului. S-a gîndit: nu e de-adevăratelea. Îi plăcea grozav cînd nu era de-adevăratelea, dar de lăsata secului se distrase mai bine: îl costumaseră în chip de Pierrot, împreună cu Riri alergaseră şi săriseră ţipînd, şi se ascunseseră pe sub mese.

Mămica lui îl lovise uşor cu lornieta. Sînt mîndră de băieţelul meu. Era impunătoare şi frumoasă, cea mai grasă şi mai înaltă dintre toate cucoanele. Cînd a trecut prin faţa bufetului lung, acoperit cu o faţă de masă albă, tăticul lui, care bea o cupă cu şampanie, l-a ridicat în sus spunîndu-i: Omuleţul meu! Lui Lucien îi venea să plîngă şi să zică: Na!; a cerut oranjadă pentru că era de la gheaţă şi nu avea voie să bea. Totuşi, i s-a turnat de două degete într-un pahar mic de tot. Era lipicioasă şi nu aşa îngheţată cum se aşteptase, chiar deloc: Lucien s-a pomenit gîndindu-se la oranjadele cu ulei de ricin pe care le înghiţea cînd era foarte bolnav. A început să plîngă în hohote şi faptul că în maşină stătea între tăticu' şi mămica i se părea o mare mîngîiere. Mămica îl ţinea pe Lucien strîns lipit de ea, mămica era caldă şi parfumată, toată numai mătase. Din cînd în cînd, interiorul maşinii devenea alb ca o cretă, Lucien clipea din ochi, violetele pe care le purta mămica la piept ieşeau din întuneric şi dintr-o dată Lucien le mirosea parfumul. Mai hohotea încă puţin, dar se simţea jilav şi măgulit, doar un pic năclăit, ca oranjada; i-ar fi făcut plăcere să se bălăcească în băiţa lui şi s-o simtă pe mămica spălîndu-l cu buretele de cauciuc. I s-a dat voie să doarmă la mămica şi tăticu' în cameră, ca pe vremea cînd era bebeluş; a rîs şi a făcut să scîrţîie arcurile pătuţului lui, iar tăticu' a zis: Copilul ăsta e surescitat. A băut puţină apă de flori şi l-a văzut pe tăticu' în cămaşă.

A doua zi Lucien era sigur că a uitat ceva. Îşi aducea perfect aminte ce visase: mămica şi tăticu' purtau rochiţe de îngeri, Lucien stătea pe oliţa lui, gol puşcă, bătea toba, iar tăticu' şi mămica zburătăceau în jurul lui; era un coşmar.

Înainte de vis însă se întîmplase ceva. Lucien probabil se trezise. Cînd încerca să-şi aducă aminte, vedea un tunel lung şi negru, luminat de o lampă mică albastră, exact la fel cu veioza care se aprindea seara în camera părinţilor lui. În străfundul acestei nopţi întunecoase şi albastre se întîmplase ceva - ceva alb. S-a aşezat pe jos, la picioarele mămichii, şi şi-a luat toba. Mămica i-a spus: De ce te uiţi aşa la mine, comoara mea? Lucien şi-a plecat privirea şi a izbit în tobă ţipînd: Bum, bum, tararabum. Cînd însă mămica a întors capul, a început s-o cerceteze cu de-amănuntul, de parcă ar fi văzut-o pentru prima dată. Rochia albastră cu un trandafir din stofă o recunoştea, se-nţelege, chipul, de asemenea. Totuşi, parcă nu prea mai era chiar la fel. Dintr-o dată i s-a părut că s-a făcut: dacă se mai gîndeşte încă un piculeţ, o să găsească ceea ce caută. Tunelul s-a luminat devenind cenuşiu-deschis şi în el se vedea mişcîndu-se ceva. Lui Lucien i s-a făcut frică şi a tras un ţipăt: tunelul a dispărut. Ce s-a întîmplat, scumpetea mamei? întrebă mămica. Se aşezase în genunchi lîngă el şi părea neliniştită. Mă joc, răspunse Lucien. Mămica mirosea frumos, dar lui îi era frică nu cumva să-l atingă: i se părea ciudată, ca şi tăticu' de altfel. A hotărît să nu mai doarmă niciodată la ei în cameră.

În zilele următoare, mămica nu şi-a dat seama de nimic. Se împiedica tot timpul de el, ca de obicei, şi Lucien trăncănea cu ea ca un bărbăţel adevărat. A rugat-o să-i povestească *Scufiţa Roşie* şi mămica l-a luat pe genunchi. I-a vorbit despre lup şi despre bunica Scufiţei roşii, cu un deget ridicat în sus, zîmbitoare şi totuşi gravă. Lucien se uita la ea şi-i zicea: Şi după aia? şi cîteodată punea mîna pe cîrlionţii de pe ceafa ei;

n-o asculta însă, ci se întreba dacă de-adevăratelea e mămica lui bună. După ce a terminat povestea, i-a zis: Mămico, povesteşte-mi de cînd erai mică. Şi mămica a povestit: dar poate că minţea. Poate că altădată a fost băieţel şi i s-au pus rochiţe - ca lui Lucien mai deunăseară - şi le tot purtase ca să se prefacă a fi fetiţă. I-a pipăit uşurel braţele frumoase şi durdulii, care pe sub mătasea mînecilor erau moi ca untul. Ce s-ar întîmpla dacăs-ar scoate mămichii rochia şi dacă mămica şi-ar pune pantalonii lui tăticu'? Poate că i-ar creşte imediat o mustaţă neagră. A strîns din răsputeri braţele mămichii; i se părea că sub ochii lui avea să se preschimbe într-o fiară oribilă - sau poate avea să devină o femeie cu barbă, ca aceea de la bîlci. Mămica a rîs cu gura larg deschisă şi Lucien i-a văzut limba trandafirie şi fundul gîtului: era dezgustător; i-a venit să scuipe acolo înăuntru. Ha, ha, ha! zicea mămica, ce tare mă strîngi, băieţelul meu! Strînge-mă tare! Atît de tare, cît mă iubeşti. Lucien a luat una din frumoasele mîini cu inele de argint şi a sărutat-o de multe, multe ori. A doua zi însă, pe cînd stătea lîngă el şi-l ţinea de mîini cît el era pe oală şi-i spunea: Hai, Lucien, screme-te, comoara mea, te rog, Lucien s-a oprit brusc şi a întrebat-o, gîfîind uşor: Tu eşti mămica mea adevărată, nu-i aşa? I-a zis: Prostuţule şi l-a întrebat dacă mai are mult pînă să-i dea drumul. Din ziua aceea, Lucien a fost convins că mămica juca teatru şi nu i-a mai spus niciodată că o să se însoare cu ea cînd o fi mare. Nu prea ştia însă ce rol juca: poate că, în noaptea cînd cu tunelul, veniseră nişte hoţi care-i luaseră pe mămica şi pe tăticu' din pat şi-i puseseră în loc pe ăştia doi. Sau poate că erau pe bune mămica şi tăticu', dar în timpul zilei jucau un rol şi noaptea erau cu totul

diferiţi. În noaptea de Crăciun, Lucien nici nu prea a fost surprins cînd s-a trezit brusc din somn şi i-a văzut punînd jucăriile în faţa şemineului. A doua zi au vorbit despre Moş Crăciun şi Lucien s-a făcut că-i crede: era convins că face parte din rolul lor; jucăriile probabil că le furaseră. În februarie a avut scarlatină şi s-a distrat de minune.

După ce s-a înzdrăvenit, a început să se joace de-a orfanul. Se aşeza în mijlocul peluzei, sub castan, îşi umplea mîinile cu pămînt şi se gîndea: Eram un orfan, mă chema Louis. Eram nemîncat de şase zile. Germaine, femeia de serviciu, l-a chemat la masă şi cît a ţinut dejunul s-a tot jucat; tăticu' şi mămica nu-şi dădeau seama de nimic. Îl luaseră nişte hoţi care voiau să facă din el un pickpocket. După-amiază va fugi şi se va duce să-i denunţe. A mîncat şi a băut foarte puţin; aflase din *Hanul Îngerului Păzitor*{1} că prima masă a unui om înfometat trebuie să fie foarte uşoară. Era nostim fiindcă toată lumea juca teatru. Tăticu' şi mămica jucau rolul de tătic şi mămică; mămica se mai juca şi de-a supărarea că odorul ei mic mănîncă aşa de puţin, tăticu' se juca de-a cititul ziarului şi de-a datul din deget prin faţa lui Lucien, şi de-a zisul: Badabum, băieţelule! şi Lucien se juca, dar pînă la urmă nu prea-şi mai aducea aminte de-a ce. De-a orfanul? Sau de-a Lucien? S-a uitat la carafă. În fundul apei juca o luminiţă roşie şi ai fi putut jura că mîna lui tăticu', enormă şi luminoasă, cu fire de păr negru pe degete, era chiar în carafă. Lui Lucien i s-a năzărit dintr-o dată că şi carafa se juca de-a carafa. Pînă la urmă n-a mîncat aproape nimic şi după-amiază i s-a făcut aşa o foame, încît a fost nevoit să fure vreo douăsprezece prune şi era gata-gata să se aleagă cu o indigestie. S-a gîndit că s-a

săturat să se joace de-a Lucien.

Totuşi, n-avea cum să facă altfel şi i se părea tot timpul că se joacă. Ar fi vrut să fie ca domnul Bouffardier, care era atît de urît şi atît de serios. Cînd venea la cină, domnul Bouffardier se apleca peste mîna mămichii zicînd: Omagiile mele, scumpă doamnă, iar Lucien se proţăpea în mijlocul salonului şi se uita la el cu admiraţie. Nimic din ceea ce i se întîmpla lui Lucien nu era însă prea serios. Cînd cădea şi-şi făcea un cucui, se oprea uneori din plîns şi se întreba: Chiar am buba? şi atunci se simţea şi mai trist, şi urla şi mai tare. Cînd i-a sărutat mîna mămichii spunîndu-i: Omagiile mele, scumpă doamnă, mămica l-a ciufulit şi i-a zis: Nu e frumos, şoricelul mamii, nu trebuie să-ţi baţi joc de oamenii mari, iar el s-a simţit complet descurajat. Nu reuşea să se considere cît de cît important decît în prima şi a treia vinere din fiecare lună. În acele zile o mulţime de cucoane veneau s-o vadă pe mămica şi totdeauna erau vreo două-trei în doliu; lui Lucien îi plăceau cucoanele în doliu, mai ales cînd aveau picioare mari. În general, se simţea bine cu oamenii mari, fiindcă aceştia sînt atît de respectabili - niciodată nu ţi-ar trece prin gînd că ar putea face pipi în pat sau toate prostiile pe care le fac băieţeii şi au atîtea haine pe ei şi de culori atît de închise, încît nu-ţi poţi închipui ce e dedesubt. Cînd sînt împreună, mănîncă de toate şi vorbesc, şi chiar rîsul lor e grav; e la fel de frumos ca la biserică. Îl tratau pe Lucien ca pe o persoană importantă. Doamna Couffin îl lua pe genunchi şi-i pipăia picioarele declarînd: E cel mai frumuşel flăcăiaş din cîţi am văzut. După aceea îl întreba ce-i place mai mult şi mai mult, îl săruta şi-l mai întreba şi ce vrea să se facă mai tîrziu. Uneori, răspundea

că va fi un mare general, ca Jeanne d'Arc şi că va lua înapoi de la nemţi Alsacia şi Lorena, alteori, că vrea să se facă misionar.

În tot timpul cît vorbea, chiar credea ce spune. Doamna Besse era o cucoană înaltă, voinică şi cu mustăcioară. Îl răsturna pe Lucien şi-l gîdila spunînd: Păpuşica mea. Lucien era încîntat, rîdea de plăcere şi se zvîrcolea fiindcă-l gîdila; se gîndea că e o păpuşă mică, o păpuşă adorabilă pentru oameni mari şi i-ar fi plăcut ca doamna Besse să-l dezbrace şi să-l spele, şi să-l pună să facă nani într-un leagăn mic de tot, ca pe un bebeluş de cauciuc. Cîteodată, doamna Besse zicea: Păpuşa mea vorbeşte? şi-l apăsa pe stomac. Atunci Lucien se făcea că e o păpuşă mecanică şi spunea Cuac cu o voce schimbată, şi rîdeau amîndoi.

Părintele paroh, care lua masa la ei acasă în fiecare sîmbătă, l-a întrebat dacă o iubeşte mult pe mămica. Lucian îi adora pe frumoasa lui mămică şi pe tăticu', atît de puternic şi de bun. A răspuns: Da, uitîndu-se drept în ochii părintelui, cu un aer înfipt, care i-a făcut pe toţi să rîdă. Părintele avea o faţă ca zmeura, roşie şi plină de cocoloaşe şi cu cîte un fir de păr în fiecare cocoloş. I-a zis lui Lucien că e bine şi că trebuie s-o iubească totdeauna pe mămica şi după aceea l-a întrebat pe cine iubeşte mai mult, pe mămica sau pe Doamne-Doamne. Lucien n-a putut să ghicească pe loc răspunsul, aşa încît şi-a scuturat buclele şi a început să dea cu piciorul în aer şi să strige: Bum, bum, tararabum, iar oamenii mari şi-au continuat conversaţia ca şi cînd el nici n-ar fi existat. A dat fuga în grădină şi s-a strecurat afară prin uşa din spate; îşi luase bastonaşul. Desigur, Lucien nu avea voie să iasă din grădină,

era interzis; de obicei Lucien era un băieţel foarte cuminte, dar în ziua aceea avea chef să fie neascultător. S-a uitat plin de neîncredere la o tufă mare de urzici; se vedea cît de colo că e un loc interzis; peretele era cam negru, urzicile erau nişte plante răutăcioase şi infecte, un cîine făcuse ceva tocmai sub urzici; mirosea a plante, a murdărie de cîine şi a vin cald. Lucien a bătut urzicile cu bastonaşul lui ţipînd: O iubesc pe mămica mea, o iubesc pe mămica mea. Vedea urzicile rupte, care atîrnau jalnic; din tulpinile lor retezate se scurgea ceva alb, frunzele albicioase şi păroase se zdrenţuiseră, iar el auzea o vocişoară singuratică strigînd: O iubesc pe mămica mea, o iubesc pe mămica mea; o muscă mare, albastră bîzîia: era o muscă de caca, lui Lucien îi era frică de ea - şi atunci un miros tare, de interzis şi de putregai, i-a potopit nările. A repetat: O iubesc pe mămica mea, dar propria voce i s-a părut ciudată, i s-a făcut o frică îngrozitoare, a rupt-o la fugă şi nu s-a mai oprit decît în salon. Începînd din ziua aceea Lucien a înţeles că n-o iubeşte pe mămica lui. Deşi nu se simţea vinovat, s-a purtat şi mai frumos fiindcă îşi închipuia că trebuie să se prefacă toată viaţa că-şi iubeşte părinţii, altfel, va fi un băieţel rău. Doamna Fleurier constata că Lucien e din ce în ce mai tandru şi tocmai în vara aia s-a pornit războiul şi tăticu' a plecat să se bată şi mămica era fericită, în durerea ei, că Lucien e atît de drăguţ; după-amiaza, cînd se odihnea în grădină, în şezlong, tocmai pentru că era atît de necăjită, Lucien dădea fuga să-i aducă o pernă pe care i-o aşeza sub cap sau îi punea o pătură pe picioare, iar ea protesta rîzînd: Dar o să-mi fie prea cald, scumpul meu, vai, ce drăguţ eşti! Lucien gîfîind, o săruta năvalnic spunîndu-i: Mămica mea! şi apoi se

ducea şi se aşeza sub castan.

A zis: Castanule! şi a aşteptat. Nu s-a întîmplat însă nimic. Mama stătea întinsă pe verandă, mică de tot în tăcerea grea şi înăbuşitoare. Mirosea a iarbă caldă, ar fi putut să se joace de-a exploratorul în pădurea virgină, dar Lucien nu mai avea chef de joacă. Aerul tremura pe creasta roşie a zidului şi soarele făcea pete fierbinţi pe pămînt şi pe mîinile lui Lucien. Castanule! Asta era strigător la cer: cînd Lucien îi spunea mămichii: Mămica mea cea frumoasă, mămica zîmbea, şi cînd îi zisese lui Germaine: Archebuză, Germaine plînsese şi-l spusese mămichii. Dar cînd zicea: Castanule, nu se întîmpla nimic. A mîrîit printre dinţi: Pom împuţit şi i-a fost cam frică, dar întrucît pomul nu s-a mişcat, a mai zis o dată, mai tare: Pom împuţit, castan împuţit! Aşteaptă şi ai să vezi ce-ţi fac, aşteaptă puţin! şi a început să-i tragă şuturi cu piciorul. Pomul a rămas însă liniştit, liniştit de tot - de parcă ar fi fost de lemn. Seara, la cină, Lucien i-a spus mămichii: Ştii, mămico, pomii sînt de lemn, făcînd mutriţa mirată care-i plăcea atîta mămichii. Doamna Fleurier nu primise însă nici o scrisoare în ziua aceea. I-a spus dur: Nu mai face pe prostul. Lucien a început să fie foarte stricător. Îşi strica toate jucăriile ca să vadă cum sînt pe dinăuntru, a tăiat braţele unui fotoliu cu un brici vechi al lui tăticu', a trîntit pe jos statueta de tanagra din salon ca să vadă dacă e goală pe dinăuntru sau dacă totuşi are ceva înăuntru; cînd se plimba, reteza plantele şi florile cu bastonaşul lui: de fiecare dată era grozav de dezamăgit, lucrurile erau proaste, nu existau de-adevăratelea. Mămica îl întreba deseori, arătîndu-i flori sau pomi: Asta cum se cheamă? Lucien însă dădea din cap şi răspundea: Asta nu e

nimic, n-are nume. Nimic din toate astea nu merita atenţie. Era mult mai amuzant să smulgi lăbuţele unei lăcuste, fiindcă îţi zbîrnîia între degete ca un titirez şi, cînd o striveai, îi ieşea o pastă galbenă din burtă. Totuşi, lăcustele nu ţipau. Lui Lucien i-ar fi plăcut grozav să chinuiască un animal care ţipă cînd îl doare, o găină, de pildă, dar îi era frică să se apropie de ele. În luna martie, domnul Fleurier s-a întors pentru că era stăpîn şi şef, şi generalul i-a spus că va fi mai de folos în fruntea uzinei lui, decît în tranşee, ca fitecine. L-a găsit pe Lucien foarte schimbat şi a spus că nu-l mai recunoaşte pe flăcăiaşul lui. Lucien era niţel cam adormit; abia răspundea, stătea tot timpul cu un deget în nas sau sufla pe degete şi pe urmă se apuca să le miroasă, şi trebuia să-l implori cînd aveai nevoie să-ţi facă un comision. Acum se ducea singur la toaletă; era de-ajuns să lase uşa întredeschisă şi din cînd în cînd să vină mămica sau Germaine să-l încurajeze. Stătea ceasuri întregi pe tron şi odată s-a plictisit în aşa hal, încît a adormit. Doctorul a zis că e într-o fază de creştere prea rapidă şi i-a prescris un întăritor. Mămica a încercat să-l înveţe pe Lucien cîteva jocuri noi, dar Lucien considera că se joacă destul de bine şi aşa şi că, la urma urmei, toate jocurile sînt la fel, totdeauna e acelaşi lucru. Se bosumfla adesea: şi ăsta era un joc destul de amuzant. O necăjeai pe mămica, te simţeai foarte trist şi pizmaş, puţin surd, gura îţi era încleştată şi ochii înceţoşaţi, pe dinăuntru era călduţ şi plăcut, aşa ca seara sub plapumă, cînd îţi miroşi propriul miros; erai singur pe lume. Lucien nu mai putea ieşi din îmbufnările astea şi cînd tăticu' îi spunea cu vocea aia a lui batjocoritoare: Stai umflat ca un cîrnat, Lucien se tăvălea pe jos plîngînd în hohote. Se mai

ducea încă destul de des în salon, cînd mămica avea musafiri, dar de cînd i se tăiaseră buclele, oamenii mari nu prea îi mai dădeau atenţie sau, dacă-l băgau totuşi în seamă, îi făceau morală şi-i spuneau poveşti instructive. Cînd, din cauza bombardamentelor, vărul lui, Riri, a venit la Ferolles, cu frumoasa lui mamă, Lucien s-a bucurat grozav şi a încercat să-l înveţe să se joace. Riri era însă prea preocupat de ura lui faţă de nemţi şi în plus mirosea încă a bebeluş, deşi era cu şase luni mai mare decît Lucien; avea pistrui şi nu înţelegea întotdeauna prea bine ce i se spune. Totuşi, lui i-a mărturisit Lucien că e somnambul. Unii oameni se scoală noaptea şi vorbesc, şi se plimbă în somn: aşa citise Lucien în *Micul Explorator* şi se gîndise că probabil există un Lucien adevărat, care umblă, vorbeşte şi-şi iubeşte părinţii pe bune în timpul nopţii; numai că dimineaţa, uită totul, o ia de la capăt şi se preface că e Lucien. La început, Lucien credea şi nu prea credea povestea asta, dar într-o zi s-au dus amîndoi lîngă urzici şi Riri i-a arătat lui Lucien puţica lui şi i-a spus: Uită-te ce mare e, sînt băiat mare. Cînd o să fie mare de tot, o să fiu bărbat şi o să mă duc în tranşee să mă bat cu nemţii. Riri părea foarte caraghios aşa că pe Lucien l-a umflat rîsul şi nu se mai putea opri. Ia arată-mi-o pe a ta, zise Riri. Au comparat şi a lui Lucien s-a dovedit a fi mai mică, dar Riri trişa: trăgea de a lui ca s-o lungească.

— A mea e cea mai mare, zise Riri.

— Da, dar eu sînt somnambul, răspunse Lucien calm.

Riri nu ştia ce e aia un somnambul, aşa că Lucien a fost nevoit să-i explice. Cînd a isprăvit, şi-a zis: Deci, e adevărat, sînt somnambul şi i s-a făcut o poftă nebună să tragă un plîns.

Întrucît dormeau în acelaşi pat, s-au înţeles ca noaptea următoare Riri să stea treaz şi să-l observe bine pe Lucien, atunci cînd Lucien se va scula şi să reţină tot ceea ce va spune Lucien. După cîtva timp, i-a zis Lucien, trebuie să mă trezeşti ca să vedem dacă îmi mai aduc aminte ce am făcut. Seara, Lucien, care nu putea să adoarmă, a auzit un sforăit ascuţit şi l-a trezit pe Riri.

— Zanzibar[{2}] a spus Riri.

— Trezeşte-te, Riri, trebuie să te uiţi la mine cînd m-oi scula.

— Lasă-mă să dorm, răspunse Riri, căruia i se împleticea limba.

Lucien l-a zgîlţîit şi l-a ciupit pe sub cămaşa de noapte, iar Riri a început să dea din picioare şi a rămas treaz, cu ochii deschişi şi un zîmbet ciudat.

Lucien s-a gîndit la bicicleta pe care avea să i-o cumpere tatăl lui, a auzit şuieratul unei locomotive şi imediat după aceea a intrat femeia de serviciu şi a tras perdelele: era ora opt dimineaţa. Lucien n-a aflat niciodată ce a făcut în noaptea aceea. Doamne-Doamne însă ştie, pentru că El vede tot. Lucien îngenunchea pe scăunelul de rugăciune şi încerca din răsputeri să fie cuminte, astfel încît mămica să-l felicite cînd vor ieşi de la slujbă, dar el, unul, nu-l putea suferi pe Doamne-Doamne, întrucît El ştia mai multe despre Lucien, decît însuşi Lucien. Ştia că Lucien nu-i iubeşte pe mămica şi pe tăticu' şi că se preface a fi cuminte şi că-şi atinge puţica seara, în pat. Din fericire, Doamne-Doamne nu putea să ţină minte chiar totul, fiindcă pe lume sînt sumedenie de băieţei. Cînd Lucien îşi dădea o palmă peste frunte şi zicea: Zbîrci, Doamne-

Doamne uita imediat tot ce văzuse. Lucien s-a apucat de asemenea să-L convingă că o iubeşte pe mămica. Din cînd în cînd zicea în capul lui: Ce mult o iubesc pe scumpa mea mămică! Totdeauna rămînea însă în mintea lui cîte un colţişor în care nu era prea convins de acest lucru şi se-nţelege că tocmai pe ăla îl vedea Doamne-Doamne. În acest caz cîştiga El. Uneori, Lucien reuşea să se gîndească numai şi numai la ce spunea. Zicea foarte repede: Oh, ce mult o iubesc pe mămica mea, pronunţînd clar cuvintele, şi atunci vedea chipul mamei şi se înduioşa tot, se gîndea vag, dar vag de tot, că Doamne-Doamne se uită la el şi după aceea nici măcar nu se mai gîndea la nimic, se simţea numai sirop de atîta duioşie şi cuvintele îi jucau în urechi: mămica, *mămica*, MĂMICA. Desigur, totul ţinea doar o clipită, ca atunci cînd încerci să ţii un scaun în echilibru pe două picioare. Dar, dacă exact în clipa aceea zicea Piua îl păcălea pe Doamne-Doamne: Acesta văzuse doar Binele şi ceea ce văzuse se imprima pentru totdeauna în memoria Sa. Lucien s-a plictisit însă de acest joc, fiindcă trebuia să facă eforturi prea mari şi pînă la urmă nu ştiai niciodată precis dacă Doamne-Doamne a cîştigat sau a pierdut. Şi aşa Lucien nu s-a mai ocupat de Dumnezeu. La prima împărtăşanie, Părintele a spus că e băieţelul cel mai cuminte şi mai credincios din toată grupa de la catehism. Lucien înţelegea repede şi avea o memorie bună, dar capul lui era plin de ceaţă.

Duminica era ca un luminiş. Cînd Lucien se plimba cu tăticu' pe drumul spre Paris, ceaţa se risipea. Era îmbrăcat cu costumul lui frumos de marinar şi se întîlneau cu muncitori de-ai lui tăticu', şi ei îl salutau pe tăticu' şi deci şi pe Lucien.

Tăticu' se apropia de ei, şi ei ziceau Bună ziua, domnule Fleurier şi Bună ziua, domnişorule. Lui Lucien îi plăceau muncitorii, fiindcă erau oameni mari, dar nu ca toţi ceilalţi. Mai întîi îi spuneau: domnişorule. Pe urmă, purtau şapcă şi aveau mîini mari, cu unghiile tăiate scurt şi care păreau totdeauna suferinde şi crăpate. Erau respectabili şi respectuoşi. Nici gînd să-l tragi de mustaţă pe moş Bouligaud: tăticu' l-ar fi certat pe Lucien. Cînd vorbea cu tăticu', moş Bouligaud îşi scotea şapca, în timp ce tăticu' şi Lucien rămîneau cu pălăria pe cap, iar tăticu' vorbea cu o voce groasă, zîmbitoare şi totuşi morocănoasă:

— Hei, moş Bouligaud, îţi aştepţi feciorul, cînd capătă permisie?

— La sfîrşitul lunii, domnule Fleurier, mulţumesc de întrebare, domnule Fleurier.

Moş Bouligaud părea foarte fericit şi n-ar fi îndrăznit pentru nimic în lume să-i dea lui Lucien o palmă la fund, zicîndu-i: Broscoiule, aşa, ca domnul Bouffardier. Lucien nu putea să-l sufere pe domnul Bouffardier pentru că era tare urît. Cînd îl vedea însă pe moş Bouligaud, se înduioşa şi avea poftă să fie bun. Odată, cînd s-au întors de la plimbare, tăticu' l-a luat pe Lucien pe genunchi şi i-a explicat ce înseamnă un stăpîn. Lucien l-a întrebat pe tăticu' în ce fel vorbeşte cu muncitorii cînd e la uzină şi tăticu' i-a arătat cum face, iar vocea lui era cu totul alta.

— O să devin şi eu stăpîn? întrebă Lucien.

— Sigur că da, dragul meu, tocmai pentru asta te-am şi adus pe lume.

— Şi cui o să-i poruncesc?

— După ce o să mor eu, tu o să fii patronul uzinei mele şi tu o să porunceşti muncitorilor mei.

— Dar o să fie şi ei morţi.

— Atunci ai să le porunceşti copiilor lor şi va trebui să ştii să-i faci să te asculte şi să te iubească.

— Şi cum să-i fac să mă iubească, tăticule?

Tăticu' s-a gîndit un pic şi a spus:

— Mai întîi trebuie să ştii numele fiecăruia.

Lucien a fost profund mişcat şi în ziua în care fiul contramaistrului Morel a venit să anunţe că tatăl lui îşi tăiase două degete, Lucien a vorbit cu el serios şi blînd, uitîndu-i-se drept în ochi şi zicîndu-i: Morel. Mămica a spus că e mîndră de băieţelul ei atît de bun şi de sensibil. După aceea s-a făcut armistiţiul şi în fiecare seară tăticu' citea ziarul cu glas tare, toată lumea vorbea despre ruşi şi despre guvernul german, şi despre reparaţii şi tăticul îi arăta pe hartă tot felul de ţări: Lucien a petrecut cel mai plicticos an din viaţa lui; era parcă mai bine în timpul războiului; acum toată lumea avea un aer trîndav şi luminiţele din ochii doamnei Coffin se stinseseră. În octombrie 1919, doamna Fleurier l-a înscris ca elev extern la Şcoala Saint-Joseph.

În cabinetul abatelui Gerromet era cald. Lucien stătea în picioare, cu mîinile la spate, lîngă fotoliul domnului abate, şi se plictisea de moarte. Mămica n-are de gînd să plece odată? Dar doamna Fleurier încă nu dădea semne de plecare. Stătea chiar pe marginea unui fotoliu verde şi-i întindea domnului abate pieptul ei impunător; vorbea foarte repede, cu vocea ei muzicală, ca atunci cînd era supărată şi nu voia să se cunoască. Domnul abate vorbea rar şi cuvintele păreau mult

mai lungi în gura sa decît într-a celorlalţi oameni, de parcă înainte de a le da drumul le-ar fi morfolit un pic, aşa, ca pe zahărul candel. Îi explica doamnei Fleurier că Lucien e un băieţel politicos şi muncitor, dar atît de înfiorător de indiferent faţă de tot, iar doamna Fleurier a spus că e foarte decepţionată întrucît îşi închipuise că o schimbare de mediu avea să-i facă bine. A întrebat dacă Lucien cel puţin se joacă în recreaţie. Din păcate, doamnă, răspunse preotul, nici măcar jocurile nu par să-l intereseze prea mult. Uneori e zburdalnic, ba chiar violent, dar se plictiseşte repede; cred că îi lipseşte perseverenţa. Lucien s-a gîndit: Despre mine vorbesc. Erau doi oameni mari şi îl aveau pe el ca subiect de conversaţie, la fel ca războiul, guvernul german sau domnul Poincare: păreau gravi şi discutau cazul lui. Nici măcar gîndul acesta nu i-a făcut însă plăcere. Urechile îi erau pline de cuvintele cîntate ale mamei sale, de cele morfolite şi lipicioase ale domnului abate şi-i venea să plîngă. Noroc că a sunat clopoţelul şi i s-a dat pace. În timpul lecţiei de geografie a fost foarte agitat şi i-a cerut voie abatelui Jacquin să se ducă pînă afară numai şi numai ca să se poată mişca.

La început răcoarea, singurătatea şi mirosul plăcut de la toaletă l-au liniştit. S-a lăsat pe vine ca să-şi facă datoria, dar nu-i venea; a ridicat capul şi s-a apucat să citească inscripţiile de pe uşă. Cineva scrisese cu un creion albastru: Barataud e o ploşniţă. Lucien a zîmbit: aşa e, Barataud e o ploşniţă, e mic de tot şi se zicea că o să mai crească doar un pic, ba aproape deloc, pentru că tatăl lui e şi el foarte mic, aproape pitic. Lucien se întreba dacă o fi citit această inscripţie şi şi-a zis că nu, altfel ar fi şters-o. Barataud şi-ar fi lins degetul şi ar fi

frecat literele pînă ce acestea ar fi dispărut. Lucien s-a bucurat puţin cînd şi-a imaginat că Barataud o să se ducă la toaletă la ora patru şi o să-şi dea jos pantalonaşul de catifea şi o să citească: Barataud e o ploşniţă. Poate că nici nu-i trecuse vreodată prin minte că e chiar aşa de mic. Lucien şi-a propus să-l strige chiar de a doua zi dimineaţă, în recreaţie: ploşniţa. S-a ridicat în capul oaselor şi a citit pe peretele din dreapta o altă inscripţie scrisă cu aceeaşi caligrafie şi tot cu albastru: Lucien Fleurié este o prăgină cît toate zilele. A şters cu grijă şi s-a întors în clasă. E drept, s-a gîndit el uitîndu-se la colegii lui, toţi sînt mai mici decît mine. Şi s-a simţit stînjenit. Prăgină cît toate zilele. Stătea în faţa birouaşului său din lemn exotic. Germaine era la bucătărie, mămica încă nu se întorsese. A scris prăjină cît toate zilele pe o foaie albă, ca să corecteze ortografia. Cuvintele i s-au părut însă prea cunoscute şi nu i-au mai făcut nici o impresie. A strigat:

— Germaine, draga mea Germaine!

— Ce mai pofteşti? întrebă Germaine.

— Germaine, aş vrea să scrii pe hîrtia asta: Lucien Fleurier este o prăjină cît toate zilele.

— Da' ce, ai căpiat domnişorule?

A luat-o de gît:

— Germaine, draga mea Germaine, fii drăguţă!

Germaine a început să rîdă şi şi-a şters degetele murdare de grăsime pe şorţ. Lucien nu s-a uitat la ea cît timp a scris, dar după ce a terminat a luat foaia de hîrtie la el în odaie şi s-a uitat multă vreme la ea. Germaine avea un scris ascuţit şi lui Lucien i se părea că aude o voce dură şoptindu-i la ureche: Prăjină cît toate zilele. S-a gîndit: Sînt înalt. Era copleşit de

ruşine: e înalt, după cum Barataud e scund - şi toţi ceilalţi rînjesc într-ascuns. Se simţea ca unul căruia i s-ar fi făcut farmece: pînă atunci i se păruse firesc să-şi vadă colegii de sus în jos. Acum însă i se părea că fusese brusc condamnat să fie înalt cîte zile o avea. Seara l-a întrebat pe tatăl său dacă omul se poate micşora dacă doreşte acest lucru din răsputeri. Domnul Fleurier a spus că nu: toţi cei din neamul Fleurier au fost înalţi şi voinici, aşa că Lucien sigur va mai creşte. Lucien s-a simţit cuprins de disperare. La culcare, după ce maică-sa i-a aranjat plapuma sub saltea, Lucien s-a sculat din pat şi s-a dus să se uite în oglindă: Sînt înalt. Degeaba se tot uita însă, nu se vedea nimic, nu părea nici înalt, nici scund. Şi-a ridicat puţin cămaşa de noapte şi şi-a văzut picioarele; chiar atunci şi l-a închipuit pe Costil spunîndu-i lui Hébrard: Ia uită-te la picioarele alea lungi ale prăjinei, şi s-a simţit foarte prost. Era frig, pe Lucien l-a scuturat un fior şi cineva a spus: Prăjinei i s-a făcut pielea de găină! Lucien şi-a ridicat pînă sus cămaşa de noapte şi i-au văzut cu toţii buricul şi toată marfa, şi pe urmă a dat fuga şi s-a vîrît în pat. Cînd şi-a băgat mîna sub cămaşă s-a gîndit că îl vede Costil şi că zice: Ia uitaţi-vă ce face prăjina! S-a zvîrcolit în pat spunînd în şoaptă: Prăjină! prăjină! pînă ce s-a pomenit cu o mîncărime uşor acidulată pe degete.

În zilele următoare i-a căşunat să-l roage pe domnul abate să-i dea voie să se aşeze în fundul clasei. Asta din cauza lui Boisset, Winckelmann şi Costil, care stăteau mai în spate şi puteau să se uite la ceafa lui. Lucien îşi simţea ceafa, dar n-o vedea şi chiar, deseori, uita de ea. Dar în timp ce-i răspundea cum se pricepea şi el mai bine domnului abate şi spunea pe de

rost tirada lui Don Diegue, ceilalţi erau în spatele lui şi-i priveau ceafa, şi-şi băteau joc de el gîndind: Ce ceafă slăbănoagă; parcă-s două frînghii. Lucien se străduia să-şi îngroaşe vocea şi să exprime clar cît se simţea Don Diegue de umilit. Cu vocea lui făcea ce voia, dar ceafa era tot acolo, liniştită şi inexpresivă, ca cineva care se odihneşte, şi Basset o vedea. N-a îndrăznit să-şi schimbe locul, întrucît ultima bancă era rezervată leneşilor, dar ceafa şi omoplaţii îl mîncau tot timpul şi era nevoit să se scarpine fără încetare. Lucien a născocit un joc nou: dimineaţa, cînd făcea baie, singur, ca un băiat mare, îşi închipuia că cineva se uită la el pe gaura cheii, ba Costil, ba moş Bouligaud, ba Germaine. Atunci se întorcea în toate direcţiile ca să-l vadă de jur împrejur şi uneori îşi întorcea fundul spre uşă sau se aşeza în patru labe ca să fie foarte bombat şi foarte ridicol; domnul Bouffardier se apropia în vîrful picioarelor ca să-i facă o clismă. Într-o zi, cînd era la toaletă, a auzit ceva scîrţîind; era Germaine care dădea lustru bufetului de pe culoar. Lui Lucien i s-a oprit inima în loc, a deschis încet uşa şi a ieşit cu chiloţii în vine, cu cămaşa ridicată pe şale. Era nevoit să sară ca să înainteze fără să-şi piardă echilibrul. Germaine s-a uitat la el calmă şi l-a întrebat: Ce-i asta, alergare în sac? Lucien şi-a tras pantalonii furios şi a fugit să se trîntească pe pat. Doamna Fleurier, dezolată, îi spunea deseori soţului ei: El, care era atît de graţios cînd era mic, uită-te ce stîngaci a devenit; ţi-e mai mare jalea! Domnul Fleurier îi arunca o privire distrată lui Lucien şi răspundea: Vîrsta ingrată! Lucien nu ştia cum să-şi stăpînească trupul: orice ar fi făcut, avea mereu impresia că trupul lui se împrăştie în toate direcţiile deodată, fără să-i ceară părerea.

Lucien s-a complăcut să-şi imagineze că e invizibil, apoi a început să se uite pe gaura cheii ca să se răzbune şi ca să vadă, fără ştirea lor, cum sînt alcătuiţi ceilalţi. Şi-a văzut mama în timp ce aceasta se spăla. Stătea pe bideu, avea o mutră adormită şi precis îşi uitase cu desăvîrşire trupul şi chiar chipul, pentru că era convinsă că n-o vede nimeni. Buretele luneca singur de colo-colo pe carnea aceea destinsă; mîna se mişca alene şi-ţi lăsa impresia că o să se oprească dintr-o clipă într-alta. Mama a frecat cu săpun mănuşa de baie şi mîna i-a dispărut între picioare. Figura ei era odihnită, aproape tristă, cu siguranţă se gîndea la altceva, la educaţia lui Lucien sau la domnul Poincare. Dar în tot acest timp, mama *era* acea masă de carne trandafirie, acel corp voluminos, prăvălit parcă pe faianţa bideului. Altă dată, Lucien şi-a scos pantofii şi s-a urcat pînă la mansardă. A văzut-o pe Germaine. Purta o cămaşă verde, lungă pînă-n pămînt, se pieptăna în faţa unei oglinjoare rotunde şi zîmbea molatic propriei imagini. Pe Lucien l-a umflat rîsul şi a fost nevoit să coboare în fugă. După această întîmplare, s-a învăţat să-şi zîmbească şi chiar să se strîmbe în faţa oglinzii mari din salon, dar după cîtva timp i se făcea o frică îngrozitoare.

Pînă la urmă, Lucien a adormit de tot, dar nimeni nu şi-a dat seama, în afară de doamna Coffin, care-i zicea frumosul din pădurea adormită; o bulă mare de aer pe care nu putea nici s-o înghită, nici s-o scuipe îi ţinea tot timpul gura întredeschisă: era căscatul lui; cînd era singur, bula se umfla şi-i mîngîia uşor limba şi cerul gurii; gura se căsca mare, mare şi lacrimile i se rostogoleau pe obraji: erau clipe foarte plăcute. Cînd se ducea la toaletă nu se mai distra la fel de bine

ca înainte, dar în schimb îi plăcea la nebunie să strănute, atunci se trezea şi preţ de o clipă se uita în jurul lui cu un aer aţîţat, apoi aţipea la loc. Învăţase să recunoască diferitele feluri de somn: iarna, se aşeza în faţa şemineului şi întindea gîtul spre foc; cînd capul se înroşea bine şi se cocea, se golea brusc; asta numea Lucien a adormi de la cap. Duminica dimineaţa, dimpotrivă, adormea de la picioare: intra în cada de baie, se apleca încet şi somnul îl cuprindea clipocind de-a lungul picioarelor şi al şoldurilor. Deasupra trupului adormit, cufundat în apă, alb şi balonat ca o găină fiartă, trona un cap mic şi blond, plin de cuvinte savante: *templum*, *templi, templo*, *seism*, *iconoclast*. În clasă, somnul era alb, străbătut de fulgere: Dar ce putea să facă-mpotriv-a trei?{3} Premiul întîi: Lucien Fleurier. Ce este Starea a Treia: nimic. {4}

Premiul întîi: Lucien Fleurier, al doilea Winckelmann. Pellereau a ieşit primul la algebră; n-avea decît un testicul, celălalt nu coborîse; lua zece centime de la cei care doar se uitau şi cincizeci de la cei care puneau mîna. Lucien a dat cincizeci, a şovăit, a întins mîna şi a plecat fără să atingă, dar mai tîrziu i-a părut atît de rău, încît uneori, de necaz, rămînea treaz mai bine de un ceas. Era mai slab la geologie decît la istorie, premiul întîi Winckelmann, al doilea Fleurier. Duminica se plimba cu bicicleta împreună cu Costil şi Winckelmann. Bicicletele lunecau pe praful moale peste cîmpia ruginie, strivită de căldură; picioarele lui Lucien erau vioaie şi musculoase, dar mirosul adormitor al drumului i se urca băiatului la cap, pieptul i se apleca pe ghidon, ochii i se înroşeau şi i se închideau pe jumătate. A luat de trei ori la rînd premiul special. I s-au dăruit cu această ocazie: Fabiola

sau *Biserica Catacombelor*[{5}], *Geniul creştinismului*[{6}] şi *Viaţa cardinalului Lavigerie*[{7}].

Cînd s-au întors din vacanţa mare, Costil i-a învăţat pe toţi *De Profundis morpionibus* şi *Artileristul din Metz*[{8}]. Lucien a hotărît să-l depăşească şi a citit în Larousse-ul medical al tatălui său articolul Uter, apoi le-a explicat colegilor cum sînt alcătuite femeile, ba le-a făcut chiar şi un desen pe tablă, iar Costil a declarat că e o scîrboşenie; după asta însă n-au mai putut auzi vorbindu-se despre trompe fără să pufnească în rîs şi Lucien se gîndea cu satisfacţie că în toată Franţa nu s-ar putea găsi în penultima, poate nici în ultima clasă de liceu un elev care să cunoască la fel de bine ca el organele feminine.

Cînd familia Fleurier s-a instalat la Paris, Lucien a fost ca străfulgerat. Nu mai putea dormi din cauza cinematografelor, a maşinilor şi a străzilor. A învăţat să deosebească un automobil Voisin de un Packard, un Hispano-Suiza de un Rolls şi, cînd avea ocazia, vorbea despre maşinile foarte joase; de mai bine de un an purta pantaloni lungi. Ca să-l răsplătească pentru succesul obţinut la prima parte a bacalaureatului, tatăl lui l-a trimis în Anglia; Lucien a văzut pajiştile îmbibate cu apă şi falezele albe, a făcut box cu John Latimer şi a învăţat să execute un *over-arm-stroke*, dar, într-o bună zi s-a trezit adormit: îl apucase din nou; s-a întors la Paris somnolent de-a binelea. În clasa de matematică-elementară de la Liceul Condorcet erau treizeci şi şapte de elevi. Opt dintre aceştia ziceau că sînt emancipaţi şi-i tratau pe ceilalţi drept tontălăi. Emancipaţii l-au dispreţuit pe Lucien pînă la întîi noiembrie, dar în ziua Tuturor Sfinţilor, Lucien s-a dus să se plimbe cu Garry, cel mai emancipat dintre toţi; cu această ocazie, a dat

dovadă de cunoştinţe anatomice atît de precise, pe care le-a prezentat cu atîta nonşalanţă, încît Garry a rămas trăsnit. Lucien n-a pătruns în gaşca emancipaţilor fiindcă părinţii lui nu-i dădeau voie să iasă seara, dar a stabilit cu aceasta raporturi de egalitate, ca de la mare putere la mare putere.

Joia, tanti Berthe venea la prînz, la ei, pe strada Raynouard, cu Riri. Devenise enormă şi tristă, şi-şi petrecea timpul oftînd; pielea ei rămăsese însă foarte fină şi foarte albă, aşa încît Lucien ar fi vrut grozav s-o vadă complet goală. Se gîndea la ea seara, în pat: se făcea că e o zi de iarnă, în Bois de Boulogne, cineva ar găsi-o într-un tufiş, cu braţele încrucişate pe piept, clănţănind, cu pielea de găină. Îşi închipuia un trecător miop atingînd-o cu vîrful bastonului şi zicînd: Ce-o fi chestia asta? Lucien nu prea se înţelegea cu vărul lui: Riri se făcuse un tînăr frumuşel, puţin cam prea elegant; era în clasa de filozofie la Liceul Lakanal, iar la matematică nu înţelegea nimic. Lucien nu putea să uite că Riri, la şapte ani trecuţi, încă mai făcea treabă mare în pantaloni şi atunci mergea cu picioarele crăcănate ca un răţoi, şi se uita la mama lui cu nişte ochi candizi, zicînd: Nu mămico, n-am făcut, pe cuvînt. Şi-i era cam scîrbă să dea mîna cu Riri. Totuşi, se purta foarte frumos cu el şi-i explica la matematică; trebuia, adesea, să facă un mare efort ca să nu se enerveze, fiindcă Riri nu era din cale-afară de inteligent. A reuşit să nu se înfurie niciodată şi să-i vorbească totdeauna cu o voce calmă şi egală. Doamna Fleurier considera că Lucien are mult tact, dar tanti Berthe nu-i arăta nici un fel de recunoştinţă. Cînd Lucien îi propunea lui Riri să-l ajute la lecţii, tanti Berthe se înroşea puţin şi se foia pe scaun,

spunînd: Nu-i nevoie, eşti foarte drăguţ, dragul meu Lucien, dar Riri e prea mare ca să-l mai meditezi. Dacă ar vrea, ar putea; nu trebuie să-l învăţăm să se bizuie pe ceilalţi. Într-o seară, doamna Fleurier i-a spus, brusc, lui Lucien: Nu cumva îţi închipui că Riri îţi este recunoscător pentru tot ceea ce faci pentru el? Nici gînd, băiete: pretinde că te dai mare, tanti Berthe personal mi-a spus-o. Adoptase vocea ei muzicală şi un aer de cumsecădenie; Lucien a înţeles că e neagră de supărare. S-a simţit uşor intrigat şi n-a ştiut ce să răspundă. A doua şi a treia zi a avut mult de învăţat şi a uitat toată povestea asta.

Duminică dimineaţa a pus dintr-o dată creionul jos şi s-a întrebat: Oare mă dau mare? Era ora unsprezece, Lucien stătea la biroul lui şi se uita la personajele trandafirii reprezentate pe tapetul de pe pereţi; simţea pe obrazul stîng căldura uscată şi prăfoasă a primelor raze de soare primăvăratic, şi pe obrazul drept căldura înăbuşitoare a caloriferului. Oare mă dau mare? Greu de răspuns. Lucien a încercat mai întîi să-şi aducă aminte de ultima sa convorbire cu Riri şi să-şi judece imparţial atitudinea. Se aplecase spre Riri şi-i zîmbise, zicîndu-i: Te-ai prins? Dacă nu te-ai prins, bătrîne, nu-ţi fie frică să-mi spui: o luăm de la capăt. Puţin mai tîrziu făcuse o greşeală într-un raţionament delicat şi spusese vesel: La fix. Era o expresie a domnului Fleurier, care-l amuzase şi pe care o adoptase.

Nu merita să faci atîta caz: Dar dacă mă dădusem mare cînd ziceam asta? Tot gîndindu-se şi-a adus brusc aminte de ceva alb, rotund, moale ca o bucată de nor - gîndul lui din ziua cu pricina - zisese: Te-ai prins? şi exact asta se petrecuse în mintea lui, dar nu se putea descrie. Lucien a făcut eforturi

disperate ca *să privească* acea porţiune de nor şi a simţit deodată cum cade într-acolo cu capul înainte, s-a pomenit plutind în aburi şi a devenit el însuşi abur, nu mai era decît o căldură albă şi umedă care mirosea a rufe. A vrut să se smulgă din abur, să se depărteze, dar aburul venea după el. S-a gîndit: Eu sînt, eu, Lucien Fleurier, sînt în camera mea, îmi fac problema la fizică, e duminică. Gîndul lui se topea în ceaţă, alb pe alb. S-a scuturat şi a început să examineze personajele de pe tapet, două păstoriţe, doi păstoraşi şi un amoraş. Apoi, brusc, şi-a zis: Eu, eu, unul, sînt... şi în aceeaşi clipă s-a produs un uşor declic: se trezise din îndelungata lui somnolenţă.

Nu era plăcut: păstoraşii făcuseră un salt înapoi, lui Lucien i se părea că se uită la ei prin capătul opus al binoclului. În locul duioasei amorţiri în cotloanele căreia se rătăcea atît de voluptuos, se afla acum o mică perplexitate foarte trează, care-şi punea întrebarea: Cine sînt eu?

Cine sînt eu? Mă uit la birou, mă uit la caiet. Mă numesc Lucien Fleurier, dar ăsta-i doar un nume. Mă dau mare. Nu mă dau mare. Habar n-am, n-are sens. Sînt un elev bun. Aşi! Asta-i praf în ochii lumii: unui elev bun îi place să înveţe - mie nu. Am note bune, dar nu-mi place să învăţ. Nici nu-mi displace, mi se rupe. Mi se rupe de toate. N-o să fiu niciodată un stăpîn. S-a gîndit cu spaimă: Dar ce-o să se aleagă de mine? S-au scurs cîteva clipe: Lucien s-a scărpinat pe obraz şi şi-a închis ochiul stîng fiindcă îl orbea soarele: Ce sînt *eu?* Exista ceaţa aceea nelămurită, învîrtejită în jurul ei înseşi. Eu! S-a uitat în zare; cuvîntul îi răsuna în cap şi apoi i s-a părut că s-ar putea totuşi ghici ceva, ca vîrful întunecat al unei piramide ale cărei laturi se pierdeau în ceaţă, undeva, departe. Pe Lucien l-a trecut un

fior, îi tremurau mîinile: Asta e, s-a gîndit el. Asta e! Eram sigur: *eu nu exist.*

În lunile ce au urmat, Lucien a încercat deseori să aţipească la loc, dar n-a mai reuşit: dormea cu regularitate cîte nouă ore pe noapte, dar în restul timpului era cît se poate de vioi şi din ce în ce mai perplex: părinţii lui ziceau că niciodată nu a fost mai sănătos. Cînd i se întîmpla să gîndească în sinea lui că nu are stofă de stăpîn, se simţea pătruns de romantism şi avea poftă să se plimbe ceasuri întregi sub clar de lună; părinţii însă nu-i dădeau încă voie să iasă seara. Atunci, deseori, se întindea în pat şi-şi lua temperatura: termometrul arăta 37,5 sau 37,6 şi Lucien se gîndea cu o amară plăcere că părinţilor lui li se părea că arată bine. Eu nu exist. închidea ochii şi se lăsa dus de val: existenţa e o iluzie; din moment ce *ştiu* că nu exist, nu-mi rămîne decît să-mi astup urechile, să nu mă mai gîndesc la nimic şi o să mă prăbuşesc în neant. Iluzia era însă tenace. El cel puţin avea asupra celorlalţi oameni foarte maliţioasa superioritate de a poseda un secret: nici Garry, de exemplu, nu exista. Era de-ajuns să-l vezi împăunîndu-se zgomotos în mijlocul admiratorilor săi: înţelegeai imediat că el e cît se poate de convins de propria existenţă. Nici domnul Fleurier nu exista - nici Riri, nici nimeni: lumea era o comedie fără actori. Lucien, care obţinuse nota 15 la disertaţia despre Morală şi Ştiinţă, s-a gîndit să scrie un *Tratat despre neant* şi şi-a imaginat că oamenii, citindu-l, se vor topi în nefiinţă, unii după alţii, aşa ca vampirii la cîntatul cocoşului. Înainte de a purcede la redactarea tratatului său, s-a hotărît să-i ceară părerea Babuinului, profu' de filozofie. Domnule profesor, vă rog, îi

zise el într-o bună zi, după oră, se poate oare susţine că nu existăm? Babuinul i-a spus că nu. Coghito, spuse el, *ergo suum.* Exişti din moment ce te îndoieşti de existenţa dumitale. Lucien n-a fost pe deplin convins, dar a renunţat să-şi mai scrie opera. În iulie şi-a luat fără cine ştie ce strălucire bacalaureatul la real şi a plecat cu părinţii la Ferolles. Tot nu-i trecuse perplexitatea: era ca atunci cînd îţi vine să strănuţi.

Moş Bouligaut murise şi mentalitatea muncitorilor domnului Fleurier se schimbase mult. Aveau acum salarii foarte mari şi soţiile lor îşi cumpărau ciorapi de mătase. Doamna Bouffardier îi povestea doamnei Fleurier amănunte uluitoare: Servitoarea mea mi-a povestit că a văzut-o ieri la rotiserie pe micuţa Ansiaume, ştii, fiica unui bun muncitor de-al soţului dumitale, de care ne-am ocupat cînd i-a murit mama. S-a măritat cu un ajustor de la Beaupertuis. Ei bine, comanda un pui de douăzeci de franci! Şi era de-o aroganţă! Nu-şi mai cunosc lungul nasului; vor să-şi procure tot ceea ce avem noi. Acum, cînd făcea o mică plimbare duminica, împreună cu tatăl său, Lucien constata că muncitorii abia dacă-şi mai duceau mîna la şapcă atunci cînd dădeau cu ochii de ei, ba unii chiar traversau strada ca să nu trebuiască să-i salute. Într-o zi, Lucien s-a întîlnit cu fiul lui Bouligaud, care nici măcar n-a dat semne că l-ar recunoaşte. Lucien s-a simţit cam agitat: acum era momentul să-şi dovedească sieşi că e stăpîn. L-a fixat pe Jules Bouligaud cu o privire de vultur şi s-a îndreptat spre el cu mîinile la spate. Bouligaud însă nu părea intimidat: s-a uitat la Lucien cu nişte ochi lipsiţi de orice expresie şi a trecut mai departe fluierînd încet. Nu m-a recunoscut, şi-a zis Lucien.

Era însă profund dezamăgit şi în zilele următoare s-a gîndit mai intens ca oricînd că lumea nu există.

Micul revolver al doamnei Fleurier stătea în sertarul din stînga al scrinului ei. I-l dăduse domnul Fleurier în septembrie 1914, înainte să plece pe front. Lucien l-a luat şi l-a întors îndelung pe toate feţele: era o mică bijuterie, cu ţeava aurie şi cu patul din sidef. Nu se putea bizui pe un tratat de filozofie pentru a-i convinge pe oameni că nu există. Era nevoie de o faptă, de o faptă cu adevărat deznădăjduită, care să spulbere aparenţele şi să arate cît se poate de limpede neantul lumii. O detunătură, un trup tînăr sîngerînd pe covor, cîteva cuvinte mîzgălite pe o foaie de hîrtie: Mă omor pentru că nu exist. Şi voi, fraţii mei, sînteţi neant! Dimineaţa, oamenii îşi vor citi ziarul; vor vedea: Un adolescent a îndrăznit! şi fiecare se va simţi îngrozitor de zdruncinat şi-şi va pune întrebarea: Dar eu? Exist oare? În istorie se mai văzuseră, între altele după apariţia lui *Werther,* asemenea epidemii de sinucideri; Lucien s-a gîndit că martir în limba greacă înseamnă martor. Era prea sensibil pentru a fi stăpîn, dar nu şi pentru a deveni un martir. După aceea, intra deseori în salonaşul maică-sii şi se tot uita la revolver, pînă ce intra în agonie. I s-a întîmplat chiar să muşte ţeava aurie, strîngîndu-i patul cu putere. În rest era mai curînd vesel, pentru că se gîndea că toţi adevăraţii stăpîni cunoscuseră tentaţia sinuciderii. De exemplu, Napoleon. Lucien nu-şi ascundea faptul că atinsese străfundurile disperării, dar spera că va depăşi această criză cu sufletul călit, aşa încît a citit cu interes *Memorialul de la Sfînta Elena.* Trebuia totuşi să ia o hotărîre. Lucien şi-a fixat 30 septembrie ca dată limită pentru ezitările lui. Ultimele zile au fost extrem

de neplăcute: desigur, criza era salutară, dar îi cerea lui Lucian o tensiune atît de puternică, încît se temea că într-o bună zi o să se spargă sticla. Nu mai îndrăznea să se atingă de revolver; se mulţumea să tragă sertarul, să ridice puţin combine- zoanele maică-sii şi să privească îndelung micul monstru glacial şi încăpăţînat care-şi făcuse cuib în mătasea roz. Cu toate acestea, după ce a acceptat să trăiască, a simţit o vie dezamăgire şi s-a pomenit lipsit de ocupaţie. Din fericire, noianul de griji pricinuite de începutul şcolii l-au acaparat foarte curînd: părinţii l-au înscris la Liceul Saint-Louis, ca să urmeze cursurile pregătitoare pentru admiterea la École Centrale{9}. Purta un chipiu frumos, cu găitan roşu şi cu o insignă, şi cînta:

C'est le piston qui fait marcher les machines

C'est le piston qui fait marcher Ies wagons...

Noua sa calitate de piston îl umplea de mîndrie pe Lucien; şi în plus, clasa lui nu semăna cu celelalte: avea tradiţii şi un ceremonial; era o forţă. De exemplu, uzanţa cerea ca la ora de franceză, cu vreun sfert de oră înainte de a se suna, o voce să întrebe: Ce e un *cyrard*{10}*?* şi toată clasa să răspundă în surdină: E un bou! Aceeaşi voce continua: Ce e un *agro*{11}*?* şi toţi răspundeau puţin mai tare: E un bou! Atunci, domnul Bethune, care era aproape orb şi purta ochelari negri, spunea cu o voce ostenită: Domnilor, vă rog! Urmau cîteva minute de tăcere absolută, în timp ce elevii se uitau unii la alţii şi-şi zîmbeau, complice, apoi cineva urla: Ce e un piston? şi toţi împreună răcneau: E un tip formidabil! În acele clipe, Lucien se simţea electrizat.

Seara le povestea părinţilor cu de-amănuntul diferite

incidente de peste zi şi cînd zicea: Atunci, toată clasa s-a pornit pe hohote de rîs... sau toată clasa a hotărît că Meyrinex va fi ţinut în carantină, cuvintele îi umpleau gura şi i-o încălzeau ca alcoolul. Totuşi, primele luni au fost foarte grele: Lucien a ratat nişte teze de matematică şi de fizică, şi în plus, colegii lui, luaţi fiecare în parte, nu prea erau simpatici: majoritatea erau bursieri, tocilari şi nespălaţi; complet lipsiţi de maniere. Nu e nici unul cu care să doresc să mă împrietenesc, i-a spus tatălui său. - Bursierii, răspunse domnul Fleurier dus pe gînduri, constituie o elită intelectuală, şi cu toate astea nu devin stăpîni buni: au sărit peste o etapă. Cînd a auzit: nu devin stăpîni buni, Lucien a simţit cum i se strînge inima într-un mod neplăcut, şi în săptămînile ce au urmat s-a gîndit din nou la sinucidere, dar parcă-i mai scăzuse entuziasmul din timpul vacanţei. În ianuarie, un elev nou, pe numele său Berliac, a scandalizat toată clasa: purta sacouri verzi sau mov, strînse pe talie, după ultima modă, gulere rotunjite şi pantaloni ca în gravurile de la croitori, atît de strîmţi încît toată lumea se întreba cum reuşeşte să şi-i tragă. Din capul locului s-a dovedit a fi coada clasei de matematică. Mi se rupe, a declarat el, eu sînt literat, fac matematică doar ca să mă chinuiesc. După o lună îi cucerise pe toţi: le dădea ţigări de contrabandă şi le-a spus că are o grămadă de femei, şi le-a şi arătat scrisorile pe care le primea de la ele. Clasa a hotărît în unanimitate că e un tip mişto şi că trebuie să i se dea pace. Lucien îi admira mult eleganţa şi manierele, dar Berliac îl trata cam de sus şi-l numea băiat de bani gata. La urma urmei, îi răspunse într-o zi Lucien, decît să fiu copil de oameni săraci, e mai bine aşa. Berliac a zîmbit şi i-a spus: Eşti

un cinic, iar a doua zi i-a dat să citească una din poeziile sale: Caruso înghiţea ochi cruzi în fiecare seară, în rest era abstinent ca o cămilă. O cucoană a făcut un buchet cu ochii familiei sale şi l-a aruncat pe scenă. Toată lumea se înclină în faţa acestui gest exemplar. Dar nu uitaţi că totuşi ceasul de glorie a ţinut treizeci şi şapte de minute fix, de la primul bravo şi pînă cînd s-a stins marele candelabru de la Operă (după aceasta a trebuit să-l ţină în lesă pe soţul său, laureat al mai multor concursuri, care-şi astupa cavităţile trandafirii ale orbitelor cu două decoraţii). Şi reţineţi: toţi aceia dintre noi care vor mînca prea multă carne de om conservată vor pieri de scorbut. E foarte bine, zise Lucien descumpănit. - Le obţin, explică Berliac nonşalant, printr-o tehnică nouă, care se numeşte scriere automată. După cîtva timp, pe Lucien l-a apucat o dorinţă violentă de sinucidere şi s-a hotărît să-i ceară lui Berliac un sfat. Ce trebuie să fac? l-a întrebat, după ce i-a expus situaţia. Berliac l-a ascultat cu atenţie; obişnuia să-şi sugă degetele şi apoi să umple cu salivă coşurile pe care le avea pe faţă, astfel încît pielea lui lucea pe alocuri ca un drum după ploaie. Fă ce vrei, zise el într-un tîrziu, n-are nici o importanţă. S-a mai gîndit puţin şi a adăugat accentuînd cuvintele: *Nimic* nu are *niciodată* nici o importanţă. Lucien a fost cam dezamăgit, dar şi-a dat seama că Berliac fusese profund impresionat, pentru că în joia următoare acesta l-a invitat la el acasă, la o gustare. Doamna Berliac a fost foarte amabilă; avea negi pe faţă şi o pată vînătă pe obrazul stîng: Vezi tu, îi zise Berliac lui Lucien, adevăratele victime ale războiului sîntem noi. Aceasta era şi părerea lui Lucien, aşa că au ajuns amîndoi la concluzia că aparţin unei generaţii

sacrificate. Se însera, Berliac era lungit pe patul lui, cu mîinile sub ceafă. Au fumat ţigări englezeşti, au pus discuri la gramofon şi Lucien a auzit vocea lui Sophie Tucker şi pe aceea a lui Al Johnson. I-a apucat o melancolie totală şi Lucien s-a gîndit că Berliac e cel mai bun prieten al său. Berliac l-a întrebat dacă are cunoştinţe de psihanaliză; vocea lui era serioasă şi se uita la Lucien cu o figură gravă. Am dorit-o pe maică-mea pînă la vîrsta de cincisprezece ani, i-a mărturisit el. Lucien era stînjenit; îi era frică nu care cumva să roşească şi, în plus, aducîndu-şi aminte de negii doamnei Berliac nu prea înţelegea cum putea fi dorită. Totuşi, cînd a intrat în cameră ca să le aducă sandvişuri, s-a simţit vag tulburat şi a încercat să-i ghicească sînii sub puloverul galben pe care îl purta. După ce cucoana a ieşit, Berliac i-a spus pe un ton foarte natural: Şi tu, fireşte, ai avut poftă să te culci cu maică-ta. Nu întreba, afirma. Lucien a dat din umeri. Fireşte, a spus. A doua zi era neliniştit, se temea că Berliac o să repete cuiva conversaţia lor. S-a liniştit însă repede: La urma urmei, şi-a zis el, Berliac s-a compromis mai rău ca mine. Îi plăcea grozav alura ştiinţifică pe care o dobîndiseră confidenţele lor, iar în joia următoare a citit la biblioteca Sainte-Genevieve o lucrare a lui Freud despre vise. A fost o revelaţie. Deci, asta este, îşi tot repeta Lucien umblînd hai-hui pe străzi, deci asta este! După aceea a cumpărat *Introducere în psihanaliză* şi *Psihopatologia vieţii cotidiene*{12} şi totul s-a clarificat. Impresia aceea stranie că nu există, vidul acela de lungă durată din conştiinţa sa, somnolenţa, perplexităţile, zadarnicele sale eforturi în vederea cunoaşterii de sine care nu întîlneau niciodată în cale altceva decît ceaţă...

E clar, s-a gîndit el, am un complex. I-a povestit lui Berliac faptul că în copilărie îşi imaginase că e somnambul şi că atunci obiectele nu i se păreau niciodată pe deplin reale.

— Am, desigur, trase el concluzia, un complex de toată frumuseţea.

— Exact ca mine, spuse Berliac, avem nişte complexe clasa întîi!

S-au deprins să-şi interpreteze nu numai visele, ci şi cele mai neînsemnate gesturi; Berliac avea totdeauna atîtea poveşti de spus, încît Lucien îl cam bănuia că le născoceşte sau, cel puţin, că le înfrumuseţează. Se înţelegeau însă foarte bine şi abordau subiectele cele mai delicate în mod obiectiv; şi-au mărturisit că poartă o mască veselă pentru a-şi amăgi anturajul, dar că în fond sînt nişte fiinţe nemaipomenit de frămîntate. Lucien scăpase de neliniştea lui. Se năpustise cu lăcomie asupra psihanalizei fiindcă îşi dăduse seama că i se potriveşte şi se simţea îmbărbătat, nu mai avea motive să-şi facă sînge rău şi să tot scotocească în conştiinţa lui în căutarea unor manifestări palpabile ale caracterului său. Adevăratul Lucien era îngropat adînc în inconştient; trebuia să-l viseze ca pe un mort drag, fără să-l poată vedea vreodată. Lucien se gîndea toată ziua la complexele lui şi-şi imagina, nu fără oarece mîndrie, lumea tenebroasă, cruntă şi violentă care colcăia sub aburii eului său conştient.

— Înţelegi, îi spunea el lui Berliac, în aparenţă eram un puşti adormit şi indiferent faţă de tot ce mă înconjura, o persoană nu prea interesantă. Şi chiar şi pe dinăuntru, ştii, atît de mult părea că aşa chiar şi este, încît am fost gata să mă las păcălit. Ştiam eu însă că e altceva la mijloc.

— *Totdeauna* e altceva la mijloc, răspundea Berliac.

Şi-şi zîmbeau plini de orgoliu. Lucien a compus un poem intitulat *Cînd ceaţa se va risipi*, iar Berliac l-a considerat excepţional, dar i-a reproşat lui Lucien că l-a scris în versuri clasice. L-au învăţat totuşi pe de rost şi cînd se refereau la propriul libido se exprimau de preferinţă în termeni precum: Marii crabi pitiţi sub faldurile ceţii, şi mai tîrziu, pur şi simplu de crabi, şi-şi făceau cu ochiul. Dar după cîtăva vreme, cînd era singur, şi mai cu seamă seara, lui Lucien toată povestea asta a început să i se pară puţin cam înfricoşătoare. Nu mai îndrăznea să se uite drept în faţă la maică-sa şi, cînd o săruta seara, înainte de culcare, se temea ca nu cumva forţa tenebroasă dintr-însul să facă în aşa fel încît sărutarea să devieze şi să nimerească pe gura doamnei Fleurier; trăia ca şi cînd ar fi avut un vulcan în interiorul său. Lucien se purta cu multă grijă cu sine însuşi, ca să nu zdruncine sufletul somptuos şi sinistru pe care şi-l descoperise. Acum aflase exact cîte parale face şi se temea să nu trezească monstrul aţipit. Mi-e frică de mine, îşi zicea el. De vreo şase luni renunţase la practicile solitare fiindcă-l plictiseau şi fiindcă avea prea mult de învăţat, dar şi le-a reluat: fiecare trebuia să-şi urmeze calea, cărţile lui Freud erau pline cu poveşti despre tineri nefericiţi care avuseseră accese de nevroză numai şi numai pentru că renunţaseră prea brusc la obiceiurile lor. L-a întrebat pe Berliac: Oare nu sîntem pe cale să înnebunim? şi într-adevăr, uneori, joia se simţeau ciudaţi: în camera lui Berliac se strecura hoţeşte amurgul, fumaseră pachete întregi cu ţigări care conţineau opiu, le tremurau mîinile. Cîte unul din ei se scula fără să scoată o vorbă, se ducea în vîrful

picioarelor pînă la uşă şi întorcea comutatorul. O lumină gălbuie inunda încăperea şi băieţii se uitau bănuitori unul la altul.

N-a durat mult şi Lucien şi-a dat seama că prietenia lui cu Berliac se întemeia pe o interpretare greşită: nimeni, se-nţelege, nu era mai sensibil decît el la frumuseţea patetică a complexului lui Oedip, dar el vedea în acesta în special dovada unei forţe pasionale pe care dorea s-o devieze, mai tîrziu, spre alte scopuri. Berliac, dimpotrivă, părea că se complace în starea sa şi nu voia să se descătuşeze.

— Sîntem nişte tipi terminaţi, zicea el cu orgoliu, nişte rataţi. Niciodată nu vom realiza nimic.

— Niciodată, nimic, răspundea Lucien ca un ecou.

Dar era furios. Cînd s-au întors din vacanţa de Paşte, Berliac i-a povestit că a dormit în aceeaşi cameră cu maică-sa, într-un hotel, la Dijon: în zorii zilei se apropiase de patul în care doamna Berliac dormea tun şi dăduse uşor plapuma la o parte. I se ridicase cămaşa, zise el rînjind. Cînd a auzit una ca asta, Lucien nu şi-a putut stăpîni un uşor dispreţ faţă de Berliac şi s-a simţit foarte singur. Toate bune şi frumoase, are omul complexe, dar trebuie să ştie să le lichideze la timp: altminteri cum ar putea un bărbat în toată firea să-şi asume responsabilităţi şi să preia comanda ca un adevărat stăpîn, dacă are în continuare o sexualitate infantilă? Lucien a început să fie serios îngrijorat: ar fi vrut să ceară sfatul unei persoane autorizate, dar nu ştia cui să se adreseze. Berliac îi tot vorbea despre un suprarealist, numit Bergère, care era foarte competent în domeniul psihanalizei şi părea să fi dobîndit un mare ascendent asupra lui; niciodată însă nu-i

propusese lui Lucien să facă prezentările. În plus, Lucien a mai fost foarte decepţionat pentru că se bizuise pe Berliac să-i procure femei; era convins că o amantă drăguţă i-ar fi schimbat ideile într-un mod cît se poate de natural. Berliac însă nu mai pomenea nimic despre frumoasele sale prietene. Hoinăreau uneori pe bulevarde şi se luau după cîte o tipesă, dar nu îndrăzneau s-o agaţe: Ce vrei, bătrîne, zicea Berliac, nu sîntem dintre cei care plac. Femeile simt în noi ceva care le sperie. Lucien nu-i răspundea; de la o vreme, Berliac începuse să-l cam agaseze. Făcea adesea glume de foarte prost gust pe seama părinţilor lui Lucien, le zicea doamna şi domnul Dumollet. Lucien înţelegea prea bine că un suprarealist dispreţuieşte burghezia în general, dar Berliac fusese invitat de mai multe ori la doamna Fleurier, care îi arătase încredere şi prietenie: dacă nu era în stare să-i poarte recunoştinţă, decenţa elementară ar fi trebuit să-l împiedice să vorbească despre ea pe acel ton. Şi în plus, Berliac era nemaipomenit cu mania aia a lui de a lua bani cu împrumut şi de a nu-i mai da înapoi: în autobuz nu avea niciodată mărunt şi trebuia să plăteşti pentru el; prin cafenele, nu se oferea să facă cinste decît foarte, foarte rar. Într-o zi, Lucien i-a zis de la obraz că nu e de acord şi că între colegi toate cheltuielile trebuie să se împartă egal. Berliac s-a uitat pătrunzător la el şi i-a spus: Bănuiam eu: eşti în faza anală şi i-a explicat raportul freudian: fecale = aur şi toată teoria freudiană cu privire la zgîrcenie. Mă interesează să ştiu pînă la ce vîrstă te-a şters maică-ta la fund. A fost gata-gata să se certe.

Chiar de la începutul lunii mai, Berliac s-a apucat să chiulească de la şcoală: Lucien se ducea, după ore, într-un bar

de pe strada Petits-Champs, unde se întîlneau şi beau vermut Crucifix. Într-o marţi după-amiază, Lucien l-a găsit pe Berliac în faţa unui pahar gol.

— Ai sosit, zise Berliac. Ascultă, trebuie s-o şterg, la cinci am oră la dentist. Aşteaptă-mă, stă la doi paşi, mă întorc într-o jumătate de ceas.

— E-n regulă, răspunse Lucien aşezîndu-se. François, adu-mi un vermut alb!

Tocmai atunci a intrat în bar un bărbat care, cînd a dat cu ochii de ei, a zîmbit cu un aer mirat. Berliac s-a înroşit şi s-a ridicat în mare grabă de pe scaun. Cine-o fi? s-a întrebat Lucien. Berliac, cînd i-a strîns mîna necunoscutului, s-a aşezat în aşa fel încît să-l mascheze complet pe Lucien; vorbea în şoaptă, repede, iar celălalt i-a răspuns cu o voce foarte limpede: Ba nu, băiete, nu, nu vei fi niciodată altceva decît o paiaţă. În acelaşi timp, se ridica pe vîrfuri şi se zgîia, calm şi sigur de sine, la Lucien, pe deasupra capului lui Berliac. Să tot fi avut treizeci şi cinci de ani; avea un chip palid şi un păr alb magnific: Ăsta e cu siguranţă Bergère, s-a gîndit Lucien, căruia îi bătea inima, vai ce frumos e!

Cu un gest de timidă autoritate, Berliac îl luase de cot pe bărbatul cu părul alb.

— Vino cu mine, zise el, mă duc la dentist, la doi paşi de aici.

— Parcă erai cu un prieten, răspunse tipul fără a-l slăbi din ochi pe Lucien, ar trebui să faci prezentările.

Lucien s-a sculat zîmbind. Bine ţi-a făcut! s-a gîndit el; era roşu ca focul. Gîtul lui Berliac s-a înfundat parcă între umeri şi Lucien a crezut, preţ de o clipă, că va refuza.

— Hai, prezintă-mă odată! zise el pe un ton vesel.

Dar de cum a rostit aceste cuvinte, a şi simţit cum i se suie sîngele la cap; îi venea să intre în pămînt. Berliac a făcut stînga-împrejur şi a mormăit fără să se uite la nimeni:

— Lucien Fleurier, un coleg de liceu, domnul Achille Bergère.

— Domnule, vă admir operele, spuse Lucien cu o voce slabă.

Bergère i-a apucat mîna cu amîndouă mîinile lui lungi şi fine, şi l-a obligat să se aşeze la loc. S-a aşternut liniştea; Bergère îl cuprinsese pe Lucien într-o privire caldă şi duioasă; continua să-l ţină de mînă.

— Eşti neliniştit? îl întrebă cu blîndeţe.

Lucien şi-a dres vocea şi s-a uitat la Bergère cu o privire fermă:

— Sînt neliniştit! i-a răspuns răspicat.

Ise părea că a trecut prin nişte probe iniţiatice.

Berliac a ezitat o clipă, apoi furios, şi-a trîntit pălăria pe masă şi s-a aşezat la loc. Lucien ardea de dorinţa să-i povestească lui Bergère despre tentativa lui de sinucidere, era o persoană cu care trebuia să intri direct în subiect, fără nici o pregătire. N-a îndrăznit să spună nimic din cauza lui Berliac; îl ura pe Berliac.

— Aveţi rachiu? îl întrebă Bergère pe chelner.

— Nu, nu au, zise Berliac foarte amabil; e un local adorabil, dar nu au altă băutură în afară de vermut.

— Ce e chestia aia galbenă din carafa de acolo? întrebă Bergère cu o dezinvoltură molatică.

— Vermut alb Crucifix, răspunse chelnerul.

— Bine, dă-mi şi mie.

Berliac se foia pe scaun: părea împărţit între dorinţa de a-şi lăuda prietenul şi teama de a-l pune în evidenţă pe Lucien în detrimentul său. Pînă la urmă, a spus cu o voce morocănoasă şi plină de mîndrie:

— A vrut să se omoare.

— Vezi bine! zise Bergère, se-nţelege.

A urmat o nouă tăcere: Lucien îşi plecase modest privirea, dar se întreba dacă Berliac n-are de gînd să se care odată. Brusc, Bergère s-a uitat la ceas.

— Ce faci cu dentistul? întrebă el.

Berliac s-a sculat în silă.

— Hai cu mine, Bergère, s-a rugat el, e la doi paşi.

— Nici nu mă gîndesc, din moment ce te întorci. O să-i ţin de urît colegului tău.

Berliac a mai zăbovit puţin, mutîndu-se de pe un picior pe altul.

— Hai, şterge-o, zise Bergère poruncitor, ne găseşti aici!

După plecarea lui Berliac, Bergère s-a sculat şi, fără să aştepte vreo invitaţie, a venit şi s-a aşezat lîngă Lucien. Lucien i-a povestit îndelung cum a vrut să se sinucidă; i-a mai explicat şi că o dorise pe maică-sa şi că era un sadico-anal şi că în fond nu ţinea la nimic şi că totul, la el, era teatru. Bergère îl asculta fără să scoată o vorbă şi se uita la el cu o privire pătrunzătoare, iar lui Lucien faptul că cineva îl înţelege i se părea nemaipomenit de plăcut. Cînd a terminat de povestit, Bergère l-a luat familiar pe după umeri şi Lucien i-a simţit mirosul de apă de colonie şi tutun englezesc.

— Lucien, ştii cum numesc eu starea dumitale?

Lucien s-a uitat la Bergère plin de speranţă; n-a fost dezamăgit.

— O numesc, zise Bergère, Haos.

Haos: cuvîntul începuse duios şi alb ca o noapte cu lună, dar finalul os semăna cu sunetul de alamă al cornului.

— Haos... repetă Lucien.

Se simţea grav şi neliniştit, ca atunci cînd îi spusese lui Riri că e somnambul. În bar era întuneric, dar uşa era larg deschisă spre stradă, spre pîcla luminoasă şi aurie a primăverii; dincolo de parfumul de bărbat îngrijit pe care îl degaja Bergère, Lucien simţea mirosul greu al sălii întunecoase, un miros de vin roşu şi lemn umed. Haos... gîndi el; oare spre ce mă va duce? Nu ştia prea bine dacă i se descoperise un titlu de glorie sau o nouă boală; vedea chiar lîngă ochii lui buzele vioaie ale lui Bergère care, fără încetare, scoteau la iveală şi ascundeau sclipirea unui dinte de aur.

— Îmi plac oamenii stăpîniţi de haos, zicea Bergère, şi consider că ai un noroc nemaipomenit. Căci, la urma urmei, ţi-a fost dat. Îi vezi pe toţi porcii ăştia? Sînt aşezaţi. Ar trebui daţi pradă furnicilor roşii, ca să-i cureţe puţin. Ştii ce fac jigăniile alea conştiincioase?

— Mănîncă din om, zise Lucien.

— Da, curăţă scheletele de carnea omenească.

— Înţeleg, spuse Lucien. Adăugă: Dar eu? Ce trebuie să fac?

— Nimic, vai de capul meu! zise Bergère cu o spaimă comică. Şi mai ales să nu te aşezi. Afară doar, preciză el rîzînd, dacă te aşezi pe o ţeapă. L-ai citit pe Rimbaud?

— Nnnnuu, recunoscu Lucien.

— O să-ţi împrumut *Iluminările*. Ascultă, trebuie să ne mai vedem. Dacă eşti liber joi, treci pe la mine în jurul orei trei, stau în Montparnasse, pe strada Campagne-Premiere, la numărul 9.

Joia următoare, Lucien s-a dus la Bergère şi s-a dus aproape în toate zilele lunii mai. Vrînd să fie sinceri cu Berliac şi în acelaşi timp să nu-l facă să sufere, se înţeleseseră să-i spună că se întîlnesc doar o dată pe săptămînă. Berliac a avut o atitudine absolut deplasată; i-a spus lui Lucien, rînjind:

— Aşadar, v-aţi înamorat? El ţi-a plasat poanta cu neliniştea şi tu pe cea cu sinuciderea: ce mai, aţi pus totul la bătaie!

Lucien a protestat:

— Ţin să-ţi amintesc, spuse el roşind, că de sinucidere tu ai vorbit primul.

— Oh! am făcut-o, răspunse Berliac, numai şi numai ca să te scutesc de ruşinea de a aduce tu vorba.

S-au văzut din ce în ce mai rar.

— Acum îmi dau seama, tot ceea ce-mi plăcea la el, îi spuse într-o zi Lucien lui Bergère, era luat de la dumneata.

— Berliac e o maimuţă, zise Bergère rîzînd, tocmai asta m-a atras. Ştii că bunica lui din partea mamei e evreică? Asta explică o mulţime de lucruri.

— Într-adevăr, răspunse Lucien. După cîteva clipe a adăugat: Altminteri e o persoană adorabilă.

Apartamentul lui Bergère era înţesat cu obiecte ciudate şi caraghioase: scaune îmbrăcate în catifea roşie care se sprijineau pe picioare de femeie sculptate în lemn şi vopsite, statuete africane, o centură de castitate cu ţepi din fier forjat,

sîni din ghips în care erau înfipte linguriţe; pe birou, un păduche gigantic din bronz şi un craniu de călugăr, furat dintr-un osuar de la Mistra serveau drept greutăţi care menţineau hîrtiile în ordine. Pereţii erau tapetaţi cu ferparuri care anunţau decesul suprarealistului Bergère. Totuşi, apartamentul dădea impresia de confort inteligent şi lui Lucien îi plăcea să stea întins pe divanul adînc din birou. Ceea ce-l uimea îndeosebi era enorma cantitate de obiecte pentru farse şi păcăleli, pe care Bergère le adunase pe o etajeră: fluid glacial, praf de strănutat, praf de scărpinat, zahăr care nu se dizolvă, excremente din porţelan, jartiere de mireasă. Bergère apuca excrementele cu degetele şi, în timp ce vorbea, se uita la ele grav: Păcălelile astea, zicea el, au o valoare revoluţionară; neliniştesc. Există mai multă forţă distructivă în ele decît în operele complete ale lui Lenin. Lucien, năucit şi fermecat, se uita rînd pe rînd la frumoasa faţă chinuită, cu ochii duşi în fundul capului şi la degetele lungi şi fine care ţineau graţios un excrement perfect imitat. Bergère îi vorbea adesea despre Rimbaud şi dereglarea sistematică a tuturor simţurilor. Cînd vei fi în stare să vezi intenţionat şi clar, în piaţa Concorde, o negresă în genunchi sugînd obeliscul, vei putea afirma că ai trecut în spatele decorului şi că eşti salvat. I-a dat cu împrumut *Iluminările*, *Cînturile lui Maldoror* şi operele marchizului de Sade. Lucien, conştiincios, încerca să înţeleagă, dar multe lucruri îl depăşeau şi era şocat fiindcă Rimbaud era pederast. I-a şi spus-o lui Bergère, care a început să rîdă.

— Dar de ce, băiete?

Lucien s-a simţit foarte jenat. S-a înroşit şi un minut

întreg l-a urît din răsputeri pe Bergère; totuşi, s-a stăpînit, a ridicat capul şi a spus cu o sinceritate neprefăcută:

— Am spus o tîmpenie.

Bergère l-a mîngîiat pe cap: părea înduioşat.

— Ochii ăştia mari şi plini de emoţie, zise el, ochii ăştia de căprioară... Da, Lucien, ai spus o tîmpenie. Pederastia lui Rimbaud este dereglarea primă şi genială a sensibilităţii sale. Acesteia îi datorăm poemele sale. A crede că există obiecte privilegiate ale dorinţei sexuale şi că aceste obiecte sînt femeile, numai pentru că au o gaură între picioare, e hidoasa şi voita eroare a celor aşezaţi. Ia uită-te aici!

A scos din birou o duzină de fotografii îngălbenite şi i le-a aruncat lui Lucien pe genunchi. Lucien a văzut nişte tîrfe goale, înfiorătoare, care rîdeau cu gurile lor ştirbe şi avînd între picioare ceva ca o limbă păroasă.

— Colecţia asta am cumpărat-o cu trei franci, de la Bou-Saada, zise Bergère. Dacă le pupi în fund pe muierile astea, eşti un băiat de familie bună şi toată lumea va spune că duci o viaţă normală, de holtei. Fiindcă sînt femei, înţelegi? Îţi afirm că primul lucru pe care trebuie să-l faci e să te convingi că *totul* poate fi obiect de dorinţă sexuală, o maşină de cusut, o eprubetă, un cal sau un pantof. Eu, unul, zise el zîmbind, am făcut amor cu nişte muşte. Am cunoscut un puşcaş marin care se culca cu raţele. Le vîra capul într-un sertar, le ţinea bine de labe şi dă-i şi dă-i!

Bergère, dus pe gînduri, l-a ciupit de ureche pe Lucien şi a precizat:

— Raţa murea şi batalionul o mînca.

În urma acestor conversaţii, lui Lucien îi fierbeau

creierii; considera că Bergère e un geniu, dar i se întîmpla să se trezească noaptea, lac de sudoare, cu mintea plină de viziuni monstruoase şi obscene, şi-şi punea întrebarea dacă Bergère avea o influenţă bună asupra lui: Sînt singur! gemu el frîngîndu-şi mîinile, n-am pe nimeni care să-mi dea un sfat, care să-mi spună dacă mă aflu pe drumul cel bun! Dacă ar merge pînă la capăt, dacă s-ar deda pe bune la dereglarea tuturor simţurilor sale, nu cumva ar pierde contactul cu realitatea şi s-ar îneca? Într-o zi, după ce Bergère i-a vorbit îndelung despre Andre Breton, Lucien a şoptit ca într-un vis:

— Da, dar dacă, după asta, nu mă mai pot întoarce din drum?

Bergère a tresărit.

— Să te întorci din drum? Cum adică să te întorci din drum? Dacă înnebuneşti, cu atît mai bine. După, vorba lui Rimbaud: Vor veni alţi cumpliţi lucrători.

— Aşa mă gîndeam şi eu, spuse Lucien cu tristeţe.

Îşi dăduse seama că acele lungi conversaţii aveau un rezultat opus celui dorit de Bergère: de îndată ce Lucien resimţea o senzaţie ceva mai fină, o impresie originală, începea să tremure: Gata, am păţit-o, îşi zicea el. Ar fi dorit din toată inima să nu mai aibă decît percepţiile cele mai banale şi grosolane; nu se mai simţea în largul lui decît seara, cu părinţii: ei erau refugiul său. Vorbeau despre Briand, despre nemţi şi despre faptul că dădeau dovadă de rea-voinţă, despre naşterea grea a verişoarei Jeanne şi despre costul vieţii; împreună cu ei, Lucien făcea, voluptuos, remarce de un bun-simţ grosolan. Într-o zi, întorcîndu-se la el în odaie după ce se despărţise de Bergère, fără să-şi dea seama, a încuiat uşa

şi a tras şi zăvorul. Cînd şi-a dat seama că a făcut acest gest, a încercat să rîdă, dar n-a dormit toată noaptea: atunci a înţeles că-i era frică.

Totuşi, pentru nimic în lume, n-ar fi rupt relaţiile cu Bergère. Mă fascinează, îşi spunea el. Şi în plus, aprecia teribil camaraderia atît de delicată şi de specială pe care Bergère ştiuse s-o stabilească între ei. Păstrînd tot timpul un ton viril şi aproape dur, Bergère avea arta de a-l face pe Lucien să simtă, ba chiar într-un anume fel să atingă, duioşia lui: de pildă, îi aranja nodul de la cravată bombănindu-l că e atît de prost îmbrăcat, îl pieptăna cu un pieptene de aur care provenea din Cambodgia. I-a descoperit lui Lucien propriul său corp şi i-a explicat în ce constă frumuseţea aprigă şi patetică a tinereţii. Îi spunea: Eşti Rimbaud, şi el avea mîini mari ca ale tale, cînd a venit la Paris ca să-l vadă pe Verlaine, şi chipul ăsta trandafiriu de ţăran tînăr şi sănătos, şi trupul subţiratic de fetiţă blondă. Îl obliga pe Lucien să-şi scoată gulerul tare şi să se descheie la cămaşă, apoi îl ducea, jenat foc, în faţa oglinzii şi-l îndemna să admire armonia încîntătoare a obrajilor săi roşii şi a gîtului său alb; atunci îl mîngîia uşor pe şolduri şi spunea cu tristeţe: Omul ar trebui să se sinucidă la douăzeci de ani. Acum lui Lucien i se întîmpla adesea să se uite în oglindă şi să se bucure de graţia sa plină de stîngăcie. Sînt Rimbaud, se gîndea el seara, în timp ce-şi scotea hainele cu gesturi pline de duioşie şi începea să creadă că va trăi viaţa scurtă şi tragică a unei flori mult prea frumoase. În acele momente i se părea că mai cunoscuse, cu foarte multă vreme în urmă, impresii asemănătoare şi o imagine absurdă îi răsărea în minte: se vedea, mic de tot, cu o rochie lungă,

albastră şi cu aripi de înger, oferind flori în timpul unei acţiuni de binefacere. Se uita la picioarele lui lungi. Să fie oare adevărat că am o piele atît de catifelată? se întreba el amuzat. Odată chiar şi-a plimbat buzele pe braţul lui, de la încheietura mîinii pînă la cot, de-a lungul unei vinişoare albastre.

Într-o zi, intrînd la Bergère, a avut o surpriză dezagreabilă: Berliac era şi el acolo, ocupat să desprindă cu un cuţit fragmente dintr-o substanţă negricioasă care semăna cu un bulgăraş de pămînt. Cei doi tineri nu se mai văzuseră de zece zile: şi-au strîns mîna cu răceală.

— Vezi, chestia asta, zise Berliac, e haşiş. O să-l vîr în pipele astea, între două straturi de tutun blond; are un efect uimitor. Avem şi pentru tine, adăugă el.

— Mulţumesc, zise Lucien, nu ţin. Ceilalţi doi au început să rîdă şi Berliac a insistat, cu o privire răutăcioasă:

— Nu fi idiot, bătrîne, ai să iei: nu-ţi poţi imagina ce plăcut e.

— Ţi-am spus că nu! zise Lucien.

Berliac n-a mai răspuns nimic, s-a mărginit să zîmbească într-un mod superior, iar Lucien a constatat că şi Bergère zîmbea. A bătut din picior şi a zis:

— Nu vreau, nu vreau să mă distrug, consider o tîmpenie să iei scîrboşenii de astea care te abrutizează.

Aceste cuvinte îi scăpaseră aproape fără voia lui, dar cînd şi-a dat seama de consecinţele declaraţiilor lui şi cînd şi-a imaginat ce ar putea gîndi Bergère despre el, i-au dat lacrimile şi i-a venit să-l omoare pe Berliac.

— Eşti un burghez, zise Berliac dînd din umeri, te prefaci

că înoţi, dar mori de frică să nu-ţi fugă pământul de sub picioare.

— Nu vreau să mă obişnuiesc cu stupefiantele, spuse Lucien cu o voce mai calmă; e o sclavie ca oricare alta, iar eu vreau să rămîn disponibil.

— Zi mai bine că ţi-e frică să te angajezi, răspunse Berliac violent.

Lucien era gata să-i tragă o pereche de palme, cînd a auzit vocea poruncitoare a lui Bergère.

— Lasă-l, Charles, îi zicea el lui Berliac, dreptatea e de partea lui. Teama asta de angajare face şi ea parte din haos.

Amîndoi au fumat, întinşi pe divan, şi camera s-a umplut cu un miros greu de parfum dulceag. Lucien se aşezase pe un scaun din catifea roşie şi se uita la ei în tăcere. După cîteva minute, Berliac şi-a lăsat capul pe spate şi a clipit des, cu un zîmbet umed. Lucien se simţea umilit şi se uita la el cu ciudă. În sfîrşit, Berliac s-a sculat şi a ieşit din cameră, clătinîndu-se pe picioare: îşi păstrase însă pe buze zîmbetul acela ciudat, voluptuos şi somnolent.

— Dă-mi o pipă, zise Lucien cu o voce răguşită.

Bergère a început să rîdă.

— N-are rost, spuse el. Nu-l lua în seamă pe Berliac! Ştii ce face în clipa asta?

— Mi se rupe, spuse Lucien.

— Află totuşi că varsă, zise calm Bergère. Asta-i singurul efect pe care-l are haşişul asupra lui. Restul e doar teatru; îl pun uneori să fumeze pentru că încearcă să mă dea gata şi chestia asta mă amuză.

A doua zi, Berliac a venit la liceu şi a început să-şi dea

aere în faţa lui Lucien.

— Te sui în tren, zise el, dar îl alegi cu grijă tocmai pe cel care rămîne în gară.

Lucien nu s-a lăsat mai prejos.

— Numai gura e de tine, îi răspunse el, îţi închipui cumva că nu ştiu ce făceai ieri, la baie? Dădeai la raţe, drăguţă!

Berliac s-a îngălbenit.

— Ţi-a spus Bergère?

— Păi cine vrei să-mi fi spus?

— Prea bine, bîlbîi Berliac, n-aş fi crezut că Bergère e capabil să facă mişto de vechii prieteni în faţa celor noi.

Lucien o cam băgase pe mînecă: îi promisese lui Bergère că nu-l dă de gol.

— Hai, las-o baltă! zise el, n-a făcut nici un mişto de tine, a vrut doar să-mi arate că nu ţine.

Berliac i-a întors însă spatele şi a plecat fără să-i dea mîna. Cînd s-a întîlnit cu Bergère, Lucien era cam morcovit.

— Ce i-ai spus lui Berliac? l-a întrebat Bergère pe un ton neutru.

Lucien a lăsat capul în jos fără să-i răspundă: era la pămînt. Totuşi, a simţit brusc mîna lui Bergère pe ceafă:

— Nu face absolut nimic, dragul meu. Oricum trebuia să se termine: comedianţii nu mă amuză niciodată prea multă vreme.

Lui Lucien a început să-i mai vină puţin inima la loc: a ridicat capul şi a zîmbit.

— Dar şi eu sînt un comediant, spuse el, fluturîndu-şi genele.

— Da, dar tu eşti frumuşel, răspunse Bergère luîndu-l în braţe.

Lucien s-a lăsat în voia lui; se simţea duios ca o fată şi-i dăduseră lacrimile. Bergère l-a sărutat pe obraz şi i-a muşcat încetişor urechea, zicîndu-i ba canalia mea mică şi frumuşică, ba frăţiorul meu, iar Lucien se gîndea că e foarte agreabil să ai un frate mai mare atît de indulgent şi de înţelegător.

Doamna şi domnul Fleurier, vrînd să-l cunoască pe acel Bergère despre care Lucien vorbea atît de mult, l-au invitat la cină. Tuturor li s-a părut fermecător, chiar şi lui Germaine, care nu văzuse niciodată un bărbat atît de frumos; domnul Fleurier îl cunoscuse pe generalul Nizan, unchiul lui Bergère, despre care a vorbit îndelung. De aceea, doamna Fleurier a fost foarte fericită să i-l încredinţeze pe Lucien lui Bergère în vacanţa de Rusalii. S-au dus cu maşina la Rouen; Lucien dorea să vadă catedrala şi primăria, dar Bergère a refuzat net: Porcăriile alea? întrebă el cu neruşinare. Pînă la urmă au petrecut două ceasuri într-un bordel de pe strada Cordeliers şi Bergère a fost nemaipomenit de haios: le zicea curvelor: Domnişoară, făcîndu-i lui Lucien semne cu genunchiul pe sub masă, apoi a acceptat să urce cu una dintre ele, dar s-a întors după cinci minute: Hai să ne cărăm urgent, şopti el, că altfel am încurcat-o. Au plătit imediat şi au ieşit. Pe stradă, Bergère a povestit ce se petrecuse; cînd femeia s-a întors cu spatele, a profitat şi a aruncat în pat praf de scărpinat, apoi a declarat că e impotent şi a şters-o. Lucien băuse două pahare cu whisky şi era cam cherchelit; a cîntat *Artileristul din Metz* şi *De profundis morpionibus;* faptul că Bergère era atît de profund şi totodată atît de ştrengar i se părea admirabil.

— Am reţinut o singură cameră, zise Bergère cînd au ajuns la hotel, are în schimb o baie mare. Lucien nu s-a mirat: pe drum se gîndise vag că va dormi în aceeaşi cameră cu Bergère, dar nu stăruise prea mult asupra acestei idei. Acum, cînd nu mai putea da înapoi, lucrul i se părea cam neplăcut, mai ales că era murdar pe picioare. În timp ce valizele erau cărate în cameră şi-a imaginat că Bergère îi va spune: Vai ce murdar eşti, o să înnegreşti cearşafurile, şi că el îi va răspunde obraznic: Ce idei burgheze ai cu privire la curăţenie! Bergère însă i-a dat brînci în baie cu valiză cu tot, zicîndu-i: Descurcă-te acolo, eu mă dezbrac în cameră. Lucien s-a spălat pe picioare şi la fund. I-a venit să se ducă la toaletă, dar n-a îndrăznit, aşa că s-a mulţumit să facă pipi în chiuvetă; şi-a pus apoi cămaşa de noapte şi papucii pe care îi împrumutase de la doamna Fleurier (ai săi erau găuriţi) şi a bătut la uşă.

— Eşti gata? a întrebat el.

— Da, da, intră!

Bergère purta o haină de casă neagră peste o pijama albastru-deschis. Camera mirosea a apă de colonie.

— Nu e decît un singur pat? întrebă Lucien.

Bergère nu i-a răspuns: se uita la Lucien cu o stupoare care s-a finalizat într-un formidabil hohot de rîs.

— Porţi cămaşă de noapte! zise el rîzînd. Dar unde ţi-e scufia? Vai, vai ce caraghios eşti, dacă te-ai vedea!...

— De doi ani, spuse Lucien profund jignit, mă rog de mama să-mi cumpere pijamale. Bergère s-a apropiat de el.

— Hai, scoate prostia asta, zise el pe un ton care nu admitea replică, o să-ţi dau o pijama de-a mea. O să-ţi fie cam mare, dar oricum o să-ţi şadă mai bine ca asta.

Lucien rămăsese bătut în cuie în mijlocul camerei, cu ochii holbaţi la romburile roşii de pe tapet. Ar fi preferat să se întoarcă în baie, dar îi era teamă să nu pară idiot, aşa încît cu o mişcare bruscă şi-a tras cămaşa peste cap. A urmat o clipă de tăcere: Bergère se uita zîmbind la Lucien şi atunci băiatul a realizat brusc că se află gol în mijlocul încăperii, purtînd în picioare papucii cu pompon ai mamei sale. S-a uitat la mîinile lui - mîinile mari ale lui Rimbaud - ar fi vrut să şi le lipească de burtă ca măcar atîta lucru să ascundă, dar s-a stăpînit şi şi-a dus vitejeşte mîinile la spate. Pe pereţi, între două rînduri de romburi, din loc în loc, se afla un pătrăţel violet.

— Pe onoarea mea, zise Bergère, e mai ruşinos ca o fată mare: uită-te în oglindă, Lucien, te-ai înroşit ca un rac. Totuşi, arăţi mai bine aşa decît în cămăşoaia aia.

— Da, zise Lucien făcînd un mare efort, dar nu poţi avea un aer inteligent cînd eşti gol puşcă. Dă-mi mai repede pijamaua!

Bergère i-a aruncat o pijama de mătase care mirosea a lavandă şi s-au băgat în pat. S-a înstăpînit o tăcere grea.

— Mi-e rău, zise Lucien; îmi vine să vărs.

Bergère n-a răspuns, iar Lucien a rîgîit şi gura i s-a umplut cu miros de whisky. O să se culce cu mine, şi-a zis el. Şi romburile de pe tapet au pornit să se rotească în timp ce mirosul pătrunzător de colonie îl sufoca. N-ar fi trebuit să accept această călătorie. Nu avea noroc; de zeci de ori, în ultima vreme, fusese gata să descopere ce voia Bergère de la el, şi de fiecare dată, parcă dinadins, se întîmplase cîte ceva care să-i abată gîndurile. Şi acum era acolo, în patul tipului, întru totul la cheremul lui. Îmi iau perna şi mă duc să dorm în

baie. Dar n-a îndrăznit; se gîndea la privirea ironică a lui Bergère. A început să rîdă.

— Mă gîndesc la tîrfa de adineauri, zise el, acum probabil că se scarpină.

Bergère tot nu răspundea; Lucien s-a uitat la el cu coada ochiului: stătea întins pe spate, cu o mutră nevinovată, cu mîinile sub ceafă. Pe Lucien l-a apucat o furie violentă: băiatul s-a ridicat într-un cot şi i-a zis lui Bergère:

— Ei, ce mai aştepţi? Că doar nu m-ai adus aici ca să înşirăm mărgele pe aţă?

Era prea tîrziu ca să-şi mai retragă cuvintele: Bergère se întorsese spre el şi îl privea cu un aer amuzat.

— Ia te uită la putoarea asta cu chip angelic! Deci, aşa, bebeluşule, recunoşti chiar tu: pe mine te bizuiai deci ca să-ţi dereglez faimoasele tale simţuri.

S-a mai uitat o clipă la el, feţele lor se atingeau aproape, apoi l-a luat în braţe pe Lucien şi a început să-l mîngîie pe piept, pe sub bluza de la pijama. Lui Lucien nu-i displăcea, îl gîdila puţin, dar Bergère era înspăimîntător: avea o expresie de idiot şi repeta, făcînd parcă un mare efort: Nu ţi-e ruşine, purcelule, nu ţi-e ruşine, purcelule!, ca plăcile de gramofon care anunţă plecarea trenurilor, în gări. Mîna lui Bergère, în schimb, vioaie şi uşoară, părea o persoană de sine stătătoare. Îi atingea uşor sfîrcurile sînilor lui Lucien, asemenea mîngîierii apei călduţe cînd intri în baie. Lucien ar fi avut chef să apuce mîna aceea s-o smulgă de pe el şi să i-o sucească, dar Bergère s-ar fi hlizit: ia te uită, fata mare! Mîna s-a strecurat încet de-a lungul pîntecelui şi a întîrziat îndelung desfăcînd nodul şiretului care ţinea pantalonul de pijama. Lucien nu s-a

opus: se simţea greoi şi moale ca un burete ud şi-i era o frică îngrozitoare. Bergère dăduse cuvertura la o parte şi-şi pusese capul pe pieptul lui Lucien, ca un doctor care-şi ascultă pacientul. Lucien a rîgîit de două ori la rînd acreală şi s-a temut că o să verse pe frumosul păr argintiu plin de atîta demnitate.

— Mă apeşi pe stomac, zise el. Bergère s-a ridicat un pic şi şi-a vîrît mîna sub şalele lui Lucien; cealaltă mînă nu mai mîngîia, ci ciupea uşor.

— Ai fese mici şi frumoase, spuse brusc Bergère.

Lucien era convins că e un coşmar.

— Îţi plac? întrebă el cu cochetărie. Dar Bergère i-a dat drumul pe neaşteptate şi a ridicat capul înciudat.

— Trişor nenorocit, zise el furios, se dă mare, se crede Rimbaud, iar eu mă lupt de mai bine de un ceas şi nu reuşesc să-l excit.

De nervi, lui Lucien i-au dat lacrimile; l-a împins din răsputeri pe Bergère şi i-a şuierat:

— Ce-s eu de vină, mi-ai dat să beau prea mult şi acum îmi vine să vărs.

— Poftim, du-te! Du-te! zise Bergère, şi nu te grăbi.

Adăugă printre dinţi: Splendidă seară. Lucien şi-a tras pantalonii, şi-a pus halatul negru şi a ieşit. După ce a închis uşa toaletei s-a simţit atît de singur şi de descumpănit, încît a început să plîngă în hohote. În buzunarele halatului nu era nici o batistă, aşa că s-a şters la ochi şi la nas cu hîrtie igienică. Degeaba şi-a băgat însă degetele pe gît, n-a reuşit să vomite. Atunci, fără să-şi dea seama, şi-a dat jos pantalonii şi s-a aşezat pe tron, clănţănind din dinţi. Ticălosul, îşi zicea el,

ticălosul! Se simţea înfiorător de umilit, dar nu-şi dădea seama dacă-i era ruşine că i-a îngăduit lui Bergère să-l mîngîie sau că nu s-a simţit tulburat. Pe culoar, de cealaltă parte a uşii, se auzea scîrţîind parchetul, iar Lucien tresărea la fiecare scîrţîit, dar nu se putea hotărî să se întoarcă în cameră: Şi totuşi, trebuie să mă duc, se gîndea el; trebuie, altfel o să facă mişto de mine - cu Berliac! şi se ridica puţin, dar imediat îşi aducea aminte de chipul lui Bergère cu expresia aia de idiot şi parcă-l auzea zicînd: Nu ţi-e ruşine, purcelule! S-a prăbuşit la loc pe closet, disperat! După cîteva minute l-a apucat o diaree cumplită care parcă l-a mai uşurat: Iese pe partea ailaltă, şi-a zis, cu atît mai bine. De fapt, nu-i mai era greaţă. O să mă doară ce-o să-mi facă, i-a trecut dintr-o dată prin minte şi a simţit că-l ia cu leşin. Pînă la urmă i s-a făcut atît de frig, încît au început să-i clănţăne dinţii; s-a gîndit că o să se îmbolnăvească, aşa că s-a sculat brusc. Cînd s-a întors în cameră, Bergère s-a uitat la el cu o expresie jenată; fuma şi prin pijamaua descheiată i se vedea pieptul slab. Lucien şi-a scos încet papucii şi halatul, şi s-a strecurat sub pătură fără să scoată nici o vorbă. Bergère l-a întrebat:

— Cum te simţi?

Lucien a ridicat din umeri.

— Mi-e frig!

— Vrei să te încălzesc?

— N-ai decît să încerci, spuse Lucien.

În clipa imediat următoare s-a simţit strivit de o greutate uriaşă. O gură călduţă şi moale, ca un biftec crud, s-a lipit de gura lui. Lucien nu mai pricepea nimic, nu mai ştia unde se află, se sufoca, dar cel puţin nu-i mai era frig. S-a gîndit la

doamna Besse care îl apăsa cu mîna pe burtă şi-i zicea păpuşica mea, şi la Hébrard care-i zicea prăjină, şi la vremea cînd făcea baie dimineaţa închipuindu-şi că domnul Bouffardier avea să intre peste el ca să-i facă o clismă şi şi-a zis: Acum sînt păpuşica lui! În clipa aceea, Bergère a exclamat triumfător:

— În sfîrşit! Te-ai hotărît. Hai, adăugă el şoptind, pînă la urmă tot scoatem noi ceva din tine.

Lucien a ţinut morţiş să-şi scoată singur pijamaua.

A doua zi s-au trezit la amiază. Chelnerul le-a adus micul dejun la pat şi lui Lucien i s-a părut că are un aer arogant. Mă consideră o tîrfă, s-a gîndit el, scuturat de un fior neplăcut. Bergère a fost foarte amabil, s-a îmbrăcat primul şi a ieşit în piaţa Vieux-Marche să fumeze o ţigară, în timp ce Lucien făcea baie. Partea proastă este, se gîndea Lucien, frecîndu-se conştiincios cu mănuşa de baie, că e plicticos. După ce trecuse primul moment de groază şi-şi dăduse seama că nu e chiar atît de dureros cum îşi închipuise, îl cuprinsese o plictiseală cumplită. Spera întruna că e gata şi că o să poată în sfîrşit dormi, dar Bergère nu-i dăduse pace pînă dimineaţa la patru. Totuşi, şi-a zis el, trebuie să-mi termin problemele de la trigonometrie. Şi s-a străduit să nu se mai gîndească decît la şcoală. A urmat o zi lungă. Bergère i-a povestit viaţa lui Lautreamont, dar Lucien nu l-a ascultat cu prea multă atenţie; Bergère începuse să-l cam agaseze. Seara au dormit la Caudebec şi, bineînţeles, Bergère l-a plictisit pe Lucien destul de mult, dar pe la unu noaptea, Lucien i-a spus foarte categoric că-i e somn, şi Bergère, fără să se supere, l-a lăsat în pace. S-au întors la Paris spre seară. Una peste alta, Lucien nu

era nemulţumit de el însuşi.

Părinţii l-au primit cu braţele deschise: Măcar i-ai mulţumit domnului Bergère? l-a întrebat maică-sa. A stat puţin de vorbă cu ei despre peisajul normand şi s-a culcat devreme. A dormit ca un prunc, dar a doua zi, cînd s-a trezit, i s-a părut că e scuturat de un fel de clănţăneală. S-a sculat şi s-a uitat îndelung în oglindă. Sînt un pederast, şi-a zis el. Şi s-a prăbuşit.

— Scoală-te, Lucien, i-a strigat maică-sa, prin uşă, trebuie să te duci la şcoală.

— Da, mamă, a răspuns Lucien docil, dar s-a întins la loc pe pat şi s-a apucat să-şi privească degetele de la picioare.

E prea nedrept, nu-mi dădeam seama, nu am experienţă. Degetele astea un bărbat le supsese, unul după altul. Lucien a întors violent capul: El ştia, măgarul. Ceea ce m-a pus să fac se cheamă într-un fel, se cheamă a face amor cu un bărbat, şi el ştia. Ce haios - Lucien zîmbi amar - puteai, zile în şir, să-ţi pui întrebări de genul: sînt oare inteligent, oare mă dau mare fără a ajunge vreodată la o concluzie fermă? Dar, alături de asta, existau etichetele care într-o bună zi ţi se agăţau şi pe care trebuia pe urmă să le porţi toată viaţa: de exemplu, Lucien era înalt şi blond, semăna cu tatăl lui, era singur la părinţi şi de ieri, pederast. Se va spune despre el: Fleurier, îl ştii, blondul ăla înalt căruia îi plac bărbaţii. Şi oamenii vor zice: Ah, da! Poponarul înalt? Îl ştiu foarte bine.

S-a îmbrăcat şi a ieşit din casă, dar nu l-au ţinut balamalele să se ducă la liceu. A coborît pe bulevardul Lamballe pînă la Sena şi apoi a luat-o pe cheiuri. Cerul era senin, străzile miroseau a frunziş proaspăt, a gudron şi a tutun

englezesc. Vremea ideală ca să porţi haine curate pe un trup bine spălat şi cu un suflet nou. Toţi oamenii aveau figuri morale: în primăvara aceea numai Lucien se simţea un ins echivoc şi anormal. Am apucat-o pe un drum fatal, s-a gîndit el, am început-o cu complexul lui Oedip, după aceea am devenit sadico-anal şi acum, culmea, sînt pederast; unde o să mă opresc? Evident, cazul lui nu era încă foarte grav, nu simţise cine ştie ce plăcere cînd îl mîngîiase Bergère. Dar dacă mă obişnuiesc cu asta? s-a întrebat el anxios. N-o să mă mai pot lipsi, o să fie ca morfina! Va ajunge un om stigmatizat, nimeni n-o să mai vrea să-l primească în casă, muncitorii tatălui său o să facă mişto cînd le-o da un ordin. Lucien şi-a imaginat cu indulgenţă înfricoşătorul său viitor. Se şi vedea la treizeci şi cinci de ani, efeminat, fardat, ameninţat de un domn cu mustaţă şi cu Legiunea de onoare, care-şi ridica bastonul într-o atitudine înspăimîntătoare. Prezenţa dumitale aici, domnule, este o insultă adusă fiicelor mele. Dar brusc s-a clătinat şi nu s-a mai jucat: tocmai îşi adusese aminte de o vorbă a lui Bergère. Erau la Caudebec, în timpul nopţii. Bergère îi spusese: Ia te uită! A început să-ţi placă! Oare ce-o fi vrut să spună? Evident, Lucien nu era de lemn şi după atîta pipăială... Asta nu dovedeşte însă nimic, îşi zise el neliniştit. Lumea zicea totuşi că tipii ăştia aveau un talent extraordinar cînd era vorba să-i miroasă pe cei asemenea lor, ca un fel de al şaselea simţ. Lucien s-a uitat multă vreme la un agent de poliţie care dirija circulaţia lîngă podul Iena. Oare m-ar putea excita poliţaiul ăsta? Se uita fix la pantalonul albastru-închis al agentului de poliţie, îşi imagina coapsele lui musculoase şi păroase: Mă impresionează cumva? A pornit mai departe

foarte uşurat. Nu e atît de grav, s-a gîndit el, încă mă mai pot salva. A abuzat de lipsa mea de experienţă, dar nu sînt *cu adevărat* pederast. A repetat experienţa cu toţi bărbaţii pe lîngă care a trecut şi de fiecare dată rezultatul a fost negativ. Din fericire, şi-a zis el, m-am speriat degeaba! Fusese doar un avertisment, atît şi nimic mai mult. Nu trebuia să mai facă niciodată una ca asta deoarece obiceiurile rele se dobîndesc repede şi, în plus, trebuia să se vindece în cel mai scurt timp de complexele lui. A luat hotărîrea să se ducă la un specialist în psihanaliză fără să le spună însă părinţilor. După aceea îşi va lua o amantă şi va fi un bărbat ca toţi ceilalţi.

Tocmai cînd începuse să se mai liniştească, Lucien şi-a adus aminte de Bergère: chiar în clipa asta, Bergère exista undeva în Paris, mulţumit de sine însuşi, cu mintea doldora de amintiri. Ştie cum sînt, îmi cunoaşte gura, mi-a spus: Ai un miros pe care n-am să-l uit; o să se ducă să se laude pe la prieteni zicînd: L-am avut, ca şi cînd aş fi o gagică. Poate chiar în clipa asta îi povesteşte nopţile petrecute cu mine... inima lui Lucien s-a oprit în loc - lui Berliac! Dacă face una ca asta, îl omor: Berliac nu poate să mă sufere, o să povestească la toată clasa, sînt distrus, colegii n-o să-mi mai strîngă mîna. O să spun că nu-i adevărat, şi-a zis Lucien rătăcit, o să-l dau în judecată, o să spun că m-a violat! Lucien îl ura pe Bergère din toată inima: fără el, fără acea memorie scandaloasă şi iremediabilă, totul s-ar mai fi putut aranja, nimeni n-ar fi aflat nimic şi, pînă la urmă, Lucien însuşi ar fi uitat. Dacă ar muri subit! Doamne, Te rog, dă Doamne să moară la noapte, înainte să fi spus cuiva ceva. Dă Doamne ca toată povestea asta să fie îngropată. Tu nu poţi să vrei ca eu să ajung pederast! În orice

caz, mă are la mînă! s-a gîndit Lucien turbat de furie. Voi fi nevoit să mă duc iar la el şi să fac tot ce vrea, şi să-i spun că-mi place, altfel sînt pierdut! A mai făcut cîţiva paşi şi a adăugat, ca măsură de prevedere: Dă Doamne să moară şi Berliac.

Lucien n-a reuşit totuşi să-şi impună o nouă vizită la Bergère. În săptămînile care au urmat, i se părea că-l vede pe stradă la fiecare pas, iar cînd învăţa la el în odaie, tresărea de cîte ori auzea soneria; noaptea avea coşmaruri înfiorătoare: Bergère îl viola în curtea Liceului Saint-Louis, toţi colegii erau de faţă şi se uitau hlizindu-se, Bergère însă n-a încercat cîtuşi de puţin să-l revadă şi n-a mai dat nici un semn de viaţă. Nu-l interesa decît hoitul meu, şi-a zis Lucien vexat. Berliac dispăruse şi el, şi Guigard, care se ducea uneori duminica la curse cu el, afirma că părăsise Parisul în urma unei depresii. Încet-încet, Lucien s-a mai liniştit: călătoria la Rouen a început să-i pară un vis tulbure şi grotesc, fără suport real; uitase aproape toate amănuntele, îi rămăsese doar amintirea unui miros fad de carne şi de colonie, precum şi aceea a unei intolerabile plictiseli. Domnul Fleurier a întrebat de mai multe ori ce mai face prietenul Bergère: Ar trebui să-l invităm la Ferolles ca să-i mulţumim. A plecat la New York, a răspuns Lucien într-un tîrziu. S-a dus de cîteva ori să vîslească pe Marna cu Guigard şi cu sora lui, iar Guigard l-a învăţat să danseze. Încep să mă trezesc, s-a gîndit el, renasc. Se simţea încă deseori deşelat, parcă ar fi cărat ceva în spinare, ca un sac: era povara complexelor sale; s-a întrebat dacă n-ar fi cazul să se ducă la Viena, la Freud: Voi pleca fără bani, la nevoie chiar pe jos, îi voi spune: n-am nici un ban, dar sînt un

caz. Într-o după-amiază călduroasă de iunie s-a întîlnit pe bulevardul Saint-Michel cu Babuinul, fostul lui prof' de filozofie.

— Ce faci Fleurier, zise Babuinul, te pregăteşti pentru École Centrale?

— Da, domnule profesor, răspunse Lucien.

— Ai fi putut să te orientezi spre disciplinele umanistice. Erai bun la filozofie.

— Nu am abandonat filozofia, zise Lucien. Am mai citit cîte ceva anul ăsta. Freud, de exemplu. Apropo, domnule profesor, adăugă el sub impulsul unei inspiraţii, aş vrea să vă întreb: ce credeţi despre Psihanaliză?

Babuinul a început să rîdă.

— E o modă, spuse el, o să treacă. Tot ce e mai bun la Freud se găseşte deja la Platon. Cît despre restul, preciză el pe un ton care nu admitea replică, drept să-ţi spun, pe mine nu mă duce cu farafastîcurile astea. Ai face mai bine să-l citeşti pe Spinoza.

Lucien a simţit cum i se ia o piatră uriaşă de pe inimă şi s-a dus acasă pe jos, fluierînd. A fost un coşmar, s-a gîndit el, din care n-a mai rămas nimic! În ziua aceea soarele ardea necruţător, dar Lucien a ridicat capul şi l-a fixat fără să clipească: soarele aparţinea tuturor şi Lucien avea dreptul să-l privească în faţă; era salvat! Farafastîcuri! îşi zicea el, erau doar nişte farafastîcuri! Au încercat să mă deregleze, dar nu le-a mers cu mine. De fapt rezistase fără încetare: Bergère îl îmbrobodise cu raţionamentele sale, dar Lucien îşi dăduse prea bine seama că pederastia lui Rimbaud era o tară, iar cînd javra aia mică de Berliac încercase să-l pună să fumeze haşiş,

Lucien îl trimisese scurt la plimbare: Am fost gata să mă nenorocesc, gîndea el, dar ceea ce m-a protejat a fost sănătatea mea morală! Seara, la cină, s-a uitat cu simpatie la tatăl său. Domnul Fleurier avea umeri pătraţi, gesturi greoaie şi lente de ţăran, dar în acelaşi timp şi ceva rasat, şi anume, ochii cenuşii, metalici şi reci ai unui stăpîn. Semăn cu el, constată Lucien. Şi-a adus aminte că în familia Fleurier, toţi, din tată în fiu, de patru generaţii erau industriaşi: Orice s-ar zice, există familia! şi s-a gîndit cu mîndrie la sănătatea morală a celor din neamul Fleurier.

Lucien nu s-a prezentat la concursul de admitere la École Centrale în anul acela, aşa că familia Fleurier a plecat mai devreme ca de obicei la Ferolles. A fost încîntat să revadă casa, grădina, uzina, orăşelul calm şi echilibrat. Era alt univers: a decis că se va scula la revărsatul zorilor ca să facă lungi plimbări prin împrejurimi. I-a spus tatălui său: Vreau să-mi umplu plămînii cu aer curat şi să fac provizii de sănătate pentru la anul, înainte de marea încercare. S-a dus cu maică-sa în vizită la familiile Bouffardier şi Besse, şi toată lumea a fost de acord că a devenit un băiat foarte rezonabil şi aşezat. Hébrard şi Winckelmann, care făceau dreptul la Paris, se întorseseră şi ei la Ferolles în vacanţă. Lucien s-a întîlnit de mai multe ori cu ei în oraş şi au vorbit despre farsele pe care le făceau abatelui Jacquemart, despre plimbările lor cu bicicleta şi au cîntat pe trei voci *Artileristul din Metz*. Lucien aprecia în mod deosebit sinceritatea brutală şi soliditatea foştilor săi colegi, şi şi-a făcut reproşuri că i-a neglijat. I-a mărturisit lui Hébrard că nu-i place deloc Parisul, dar Hébrard nu putea să-l înţeleagă: părinţii lui îl dăduseră în grija unui

preot care îl ţinea foarte din scurt; era încă fascinat de muzeul Luvru pe care îl vizitase şi de o seară petrecută la Operă. Atîta naivitate l-a înduioşat pe Lucien; se simţea fratele mai mare al lui Hébrard şi al lui Winckelmann, şi a început să-şi spună că, în fond, nu-i părea rău că dusese o viaţă atît de tumultuoasă: cîştigase experienţă. Le-a vorbit despre Freud şi despre Psihanaliză, şi s-a distrat scandalizîndu-i. Cei doi au criticat violent teoria complexelor, dar obiecţiile lor erau naive şi Lucien le-a demonstrat acest lucru, apoi a adăugat că erorile lui Freud puteau fi uşor combătute de pe o poziţie filozofică. L-au admirat teribil, dar Lucien s-a prefăcut că nu-şi dă seama.

Domnul Fleurier i-a explicat lui Lucien mecanismul uzinei. L-a dus să vadă clădirile centrale şi Lucien a urmărit îndelung activitatea muncitorilor.

— Dacă mor, zise domnul Fleurier, vei fi nevoit să preiei de azi pe mîine conducerea uzinei.

Lucien l-a certat şi i-a zis:

— Dragă tată, te poftesc nici să nu-mi pomeneşti despre una ca asta!

Dar mai multe zile la rînd a fost pătruns de gînduri pline de gravitate referitoare la responsabilităţile cărora mai devreme sau mai tîrziu avea să trebuiască să le facă faţă. Au avut lungi conversaţii pe tema îndatoririlor patronului şi domnul Fleurier i-a demonstrat că proprietatea nu e un drept, ci o îndatorire:

— Ce ne tot bat ăştia capul cu lupta lor de clasă, zise el, ca şi cum interesele patronilor şi ale muncitorilor ar fi opuse! Uite cazul nostru, Lucien. Eu, unul, sînt un patron mărunt, un proprietar de mică anvergură, cum s-ar zice. Totuşi dau de

mîncare unui număr de o sută de muncitori plus familiilor lor. Dacă fac afaceri bune, ei sînt primii care profită de pe urma acestora. Dacă sînt însă obligat să închid uzina, muncitorii rămîn pe drumuri. *Nu am dreptul*, zise el apăsat, să fac afaceri proaste. Asta este ceea ce eu numesc: solidaritatea claselor.

Vreme de vreo trei săptămîni şi ceva, totul a mers strună; nu se mai gîndea aproape deloc la Bergère; îl iertase: spera doar să nu-l mai vadă cîte zile o avea. Uneori, cînd îşi schimba cămaşa, se apropia de oglindă şi se uita cu uimire: Un bărbat a dorit acest trup, se gîndea el. Îşi plimba încet mîna pe picioare şi-şi zicea: Un bărbat a fost tulburat de aceste picioare. Punea mîna pe mijlocul lui şi-i părea rău că nu e altul ca să se poată mîngîia cu propria piele, ca şi cînd ar fi fost o stofă mătăsoasă. I se întîmpla cîteodată să-i pară rău după complexele lui: erau solide, atîrnau greu, uriaşa lor masă sumbră îi conferea şi lui greutate. Acum se isprăvise, Lucien nu mai credea în ele şi, în consecinţă, se simţea penibil de uşor. De altfel, nici nu era chiar atît de neplăcut, semăna mai degrabă cu un fel de dezamăgire foarte suportabilă, uşor greţoasă, care, la rigoare, putea fi luată drept plictis. Nu sînt nimic, gîndea el, dar asta pentru că nimic nu m-a murdărit. Berliac, de pildă, s-a angajat pe o cale murdară. În ceea ce mă priveşte, pot să suport un pic de incertitudine: e preţul purităţii.

În timpul unei plimbări, s-a aşezat pe un taluz şi a cugetat: Am dormit vreme de şase ani şi apoi, într-o bună zi, am ieşit din găoace. Era foarte vioi şi s-a uitat la peisaj cu un aer prietenos. Sînt un om de acţiune! şi-a zis el. Dar imediat gîndurile glorioase s-au şi veştejit. Şi-a spus în şoaptă: Să aştepte un pic şi o să vadă ei de ce sînt eu în stare. Vorbise cu

convingere, dar cuvintele s-au rostogolit ca nişte cochilii goale. Ce-i cu mine? Neliniştea aceea ciudată, *nu voia* s-o recunoască, îi făcuse prea mult rău odinioară. I-a trecut prin minte: Liniştea asta... ţinutul ăsta... Nici o fiinţă vie, în afară de greierii care-şi tîrau greoi prin praf abdomenul galben cu pete negre... Lucien detesta greierii fiindcă păreau totdeauna pe jumătate morţi. De cealaltă parte a drumului, se întindea pînă la rîu o cîmpie cenuşie potopită de soare şi plină de crăpături. Nimeni nu-l vedea pe Lucien, nimeni nu-l auzea; a sărit în picioare şi i s-a părut că mişcările lui nu întîmpină nici o rezistenţă, de parcă n-ar mai fi fost supus nici măcar legilor gravitaţiei. Acum stătea în picioare sub o perdea de nori cenuşii, ca şi cum ar fi existat în vid. Liniştea asta... îşi tot zicea. Era mai mult decît linişte, era neantul. În jurul lui Lucien cîmpia era extraordinar de paşnică, de moale şi inumană: ai fi zis că se face mică de tot şi-şi ţine răsuflarea ca să nu-l deranjeze. Cînd artileristul din Metz s-a întors în garnizoană... Sunetele i s-au stins pe buze ca o flacără în vid: Lucien era singur, fără umbră, fără ecou, fără greutate, în mijlocul acelei naturi discrete. S-a scuturat şi a încercat să-şi reînnoade firul gîndurilor. Sînt un om de acţiune. În primul rînd, am resurse: pot să fac prostii, dar nu ajung prea departe pentru că mă redresez la timp. S-a gîndit: Am sănătate morală. S-a oprit însă strîmbîndu-se cu scîrbă, într-atît i se părea de absurd să vorbească despre sănătate morală pe acest drum alb, traversat de gîngănii în agonie. De furie, Lucien a călcat un greier: a simţit sub talpă un cocoloş elastic şi, cînd a ridicat piciorul, greierul trăia încă: Lucien l-a scuipat. Sînt nedumerit. Sînt nedumerit. Ca şi anul trecut. A început să se gîndească la

Winckelmann, care îi zicea asul aşilor, la domnul Fleurier, care se purta cu el ca şi cum ar fi fost un bărbat în toată firea, la doamna Besse, care îi spusese: Băiatul ăsta mare e cel căruia îi spuneam păpuşica mea; acum n-aş mai îndrăzni să-l tutuiesc, mă intimidează. Dar aceştia erau departe, foarte departe, iar lui i s-a părut că adevăratul Lucien rămăsese la Ferolles cu ei: aici, în mijlocul acestei lumi pierdute, nu exista nimic altceva decît o larvă albă şi nedumerită. Ce sînt eu? Kilometri şi kilometri de cîmpie, pămînt neted şi crăpat, fără iarbă, fără miros şi, deodată, ţîşnind drept din această coajă cenuşie, prăjina, atît de ciudată, încît nici măcar umbra nu se închega în spatele său. Ce sînt eu? întrebarea nu se schimbase de pe vremea vacanţei din anul trecut, de parcă l-ar fi aşteptat pe Lucien exact în locul unde o lăsase; sau mai degrabă nu era vorba despre o întrebare, ci despre o stare. Lucien a dat din umeri. Sînt prea scrupulos, şi-a zis el, mă analizez prea mult.

În zilele ce au urmat, s-a străduit să nu se mai analizeze: ar fi vrut să fie fascinat de obiecte, contempla îndelung ouarele, inelele pentru şervete, pomii, vitrinele; maică-sa s-a simţit grozav de flatată cînd a rugat-o frumos să-i arate argintăria. Pe cînd se uita însă la argintărie, se gîndea că se uită la argintărie, iar în spatele privirii sale palpita o uşoară ceaţă vie. Degeaba se tot cufunda într-o convorbire cu domnul Fleurier, ceaţa aceea fină şi abundentă, a cărei inconsistenţă opacă îi dădea o falsă asemănare cu lumina, se strecura *în spatele* atenţiei pe care o acorda cuvintelor tatălui său: ceaţa aceea era chiar el. Din cînd în cînd, agasat, Lucien nu mai asculta, ci se întorcea brusc, încercînd să prindă ceaţa şi s-o privească în faţă: nu dădea însă decît peste un gol perfect,

ceaţa se afla tot *în spate*.

Germaine a venit plîngînd la doamna Fleurier: fratele ei avea bronho-pneumonie. Biata mea Germaine, spuse doamna Fleurier, parcă ziceai că e aşa zdravăn! I-a dat o lună concediu şi a adus-o în locul ei pe fiica unui muncitor de la uzină, pe micuţa Berthe Mozelle de şaptesprezece ani. Era mărunţică şi-şi purta codiţele blonde în jurul capului; şchiopăta puţin. Întrucît era de la Concarneau, doamna Fleurier a rugat-o să poarte o boneţică de dantelă ca în Bretania: Aşa, o să arate mai drăguţ. Chiar din primele zile, de îndată ce dădeau de Lucien, ochii ei mari, albaştri exprimau o admiraţie umilă şi pătimaşă, aşa încît Lucien a înţeles că fata îl adoră. I-a vorbit prieteneşte şi a întrebat-o de mai multe ori: Îţi place la noi? Pe coridoare se distra atingînd-o uşor cînd trecea pe lîngă ea, ca să vadă ce efect are asupra ei. Era însă înduioşat şi această dragoste l-a reconfortat mult; se gîndea adesea cu o uşoară emoţie la felul în care imaginea lui se reflecta în mintea fetei. În fond, nu prea semăn cu tinerii muncitori pe care îi frecventează. Sub un pretext oarecare l-a dus pe Winckelmann în oficiu şi Winckelmann a declarat că Berthe arată mişto: Mare baftă ai, zise el în chip de concluzie, în locul tău n-aş mai sta pe gînduri. Lucien însă ezita: Berthe mirosea a transpiraţie şi bluziţa ei neagră era uzată la subsuori. Într-o după-amiază ploioasă din septembrie, doamna Fleurier s-a dus cu maşina la Paris şi Lucien a rămas singur în camera lui. S-a trîntit pe pat şi a început să caşte. I se părea că e un norişor capricios şi instabil, mereu acelaşi, şi totuşi mereu altul, cu nişte margini care se tot topeau în aer. Mă întreb de ce oi fi existînd? Stătea acolo, digera, căsca, auzea ploaia izbind în

geamuri şi în capul lui se cernea o ceaţă albă: ei şi? Existenţa sa constituia un scandal, iar responsabilităţile pe care avea să şi le asume mai tîrziu vor fi o justificare slabă. La urma urmei, n-am cerut să mă nasc, îşi zise el şi se simţi cuprins de milă faţă de el însuşi. Şi-a adus aminte de neliniştea lui de pe vremea cînd era copil, de îndelungata lui somnolenţă şi toate au dobîndit o semnificaţie nouă: în fond, totdeauna îl încurcase viaţa lui, acest dar voluminos şi inutil pe care îl purtase în braţe fără să ştie nici cum să-l folosească, nici unde să-l pună. Mi-am petrecut viaţa regretînd că m-am născut. Era însă prea deprimat ca să-şi ducă gîndul mai departe; s-a sculat, şi-a aprins o ţigară şi a coborît pînă la bucătărie ca s-o roage pe Berthe să-i facă un ceai.

Fata nu l-a văzut cînd a intrat. A atins-o pe umăr şi Berthe a tresărit violent.

— Te-ai speriat? întrebă el.

Slujnica s-a uitat înspăimîntată la el, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile de masă; pieptul i se zbătea, dar după cîteva clipe a zîmbit şi a zis:

— M-am speriat, credeam că nu e nimeni în casă.

Lucien i-a zîmbit şi el cu indulgenţă şi i-a spus:

— Fii drăguţă şi fă-mi un ceai!

— Imediat, domnule Lucien, a răspuns Berthe şi a dat fuga la maşina de gătit: prezenţa lui Lucien părea a-i fi neplăcută.

Lucien rămăsese în pragul uşii, nehotărît.

— Ia spune, întrebă el pe un ton părintesc, îţi place la noi? Berthe stătea cu spatele la el şi umplea ceainicul cu apă de la robinet. Zgomotul apei i-a acoperit răspunsul. Lucien a

aşteptat un moment şi, după ce fata a pus ceainicul pe aragaz, a întrebat-o:

— Ai fumat vreodată?

— S-a întîmplat uneori, răspunse Berthe neîncrezătoare. Lucien a deschis pachetul de Craven şi i l-a întins. Nu prea era mulţumit: i se părea că se compromite; n-ar fi trebuit s-o îndemne să fumeze.

— Vreţi... să fumez? întrebă ea uimită.

— De ce nu?

— Doamna o să mă certe.

Lucien a avut o senzaţie neplăcută de complicitate. A început să rîdă şi a zis:

— N-o să-i spunem.

Berthe s-a înroşit toată, a luat o ţigară cu vîrful degetelor şi şi-a înfipt-o în gură. Oare trebuie să i-o aprind? N-ar fi corect. I-a zis:

— Ei, ce faci, n-o aprinzi?

Îl agasa: stătea acolo cu braţele ţepene, roşie şi supusă, cu buzele ţuguiate în jurul ţigării, ca şi cînd ar fi ţinut termometrul în gură. Pînă la urmă a luat un chibrit dintr-o cutie de tablă, l-a aprins, a tras cîteva fumuri clipind des din ochi şi a spus:

— E dulce, apoi a scos repede ţigara din gură şi a strîns-o în mînă cu stîngăcie.

Lui Lucien i-a trecut prin minte: E o victimă înnăscută. Totuşi, fata s-a mai dezgheţat puţin cînd a întrebat-o dacă îi place Bretania; i-a descris diferitele feluri de bonete bretone şi chiar a cîntat fals, dar cu o voce dulce, un cîntec popular de la Rosporden. Lucien a tachinat-o amical, dar Berthe nu ştia de

glumă, aşa că s-a uitat la el cu o mutră înfricoşată: în clipa aceea semăna cu un iepure. Lucien se aşezase pe un scaun de bucătărie şi se simţea perfect destins.

— Stai jos, i-a zis el.

— Oh! nu, domnule Lucien, nu se cuvine în faţa domnului Lucien.

A luat-o atunci de subsuori şi a aşezat-o pe genunchii lui.

— Dar aşa merge? o întrebă el.

Fata nu s-a împotrivit, a şoptit doar cu un accent ciudat, amestec de extaz şi reproş:

— Pe genunchii dumneavoastră! iar Lucien s-a gîndit înciudat: Mă angajez prea tare, n-ar fi trebuit să merg atît de departe.

A tăcut: Berthe stătea pe genunchii lui, călduţă şi foarte liniştită, dar Lucien simţea cum îi bate inima. E obiectul meu, şi-a zis el, pot să fac tot ce vreau cu ea. Brusc i-a dat drumul, a luat ceainicul şi s-a întors la el în odaie: Berthe n-a făcut nici un gest ca să-l reţină. Înainte de a-şi bea ceaiul, Lucien şi-a spălat mîinile cu săpunul parfumat al maică-sii, fiindcă îi miroseau a subsuori.

Să mă culc cu ea? În zilele următoare, Lucien a fost foarte preocupat de această mică problemă; Berthe îi tot aţinea calea şi se uita la el cu ochii ei mari şi trişti de cocker. Pînă la urmă moralitatea a triumfat: Lucien şi-a dat seama că, neavînd destulă experienţă, riscă s-o lase însărcinată (era imposibil să cumpere prezervative la Ferolles, prea îl cunoştea toată lumea) şi să-i creeze mari neplăceri domnului Fleurier. Şi-a zis, în plus, că mai tîrziu va avea mai puţină autoritate în uzină, dacă fiica unuia dintre muncitori se putea lăuda că s-a

culcat cu el. Nu am dreptul să mă ating de ea. În ultimele zile ale lunii septembrie a evitat să rămînă singur cu Berthe.

— Ce aştepţi, domnule? l-a întrebat Winckelmann.

— Nu ţine, a răspuns Lucien scurt, nu-mi plac amorurile slujnicăreşti.

Winckelmann, care auzea pentru prima dată vorbindu-se despre amoruri slujnicăreşti, a şuierat admirativ şi a tăcut.

Lucien era foarte mulţumit de el însuşi: se purtase ca un tip valabil şi asta răscumpăra o grămadă de erori. Fata atîta aştepta, îşi zicea el cu un pic de regret. Gîndindu-se însă bine, a ajuns la concluzia: E ca şi cînd aş fi avut-o: mi s-a oferit, dar eu n-am vrut-o. Şi a considerat că din acel moment nu mai e virgin. Aceste mici satisfacţii l-au preocupat cîteva zile apoi s-au prefăcut şi ele în ceaţă. În octombrie, cînd a început şcoala, se simţea la fel de abătut ca la începutul anului şcolar precedent.

Berliac nu se întorsese la şcoală şi nimeni nu ştia nimic despre el. Lucien a observat cîteva figuri noi: vecinul lui din dreapta care se numea Lemordant făcuse un an de matematică specială la Poitiers. Era chiar mai înalt decît Lucien şi datorită mustăţii sale negre avea deja aspect de bărbat. Lucien şi-a revăzut colegii fără nici o plăcere; i se păreau puerili şi inocent zgomotoşi: nişte puşti. Participa în continuare la acţiunile lor colective, dar cu nonşalanţă, aşa cum se şi cuvenea de altfel unui pătrat{13}.

S-ar fi apropiat mai degrabă de Lemordant fiindcă acesta era matur, totuşi nu părea să-şi fi dobîndit maturitatea în urma unor experienţe multiple şi dure: era adult din născare. Lucien se uita uneori cu deplină satisfacţie la capul acela

voluminos şi gînditor, fără gît, înfipt strîmb între umeri: părea imposibil să vîri ceva în el, nici prin urechi şi nici prin ochii mici de chinez, rozalii şi sticloşi: Ăsta e un tip cu convingeri, îşi zicea Lucien cu respect; şi se întreba, gelos, ce-o fi certitudinea aceea care-i dă lui Lemordant o atît de deplină conştiinţă de sine. Uite, aşa ar trebui să fiu eu: o stîncă. Era totuşi puţin surprins de faptul că Lemordant e sensibil la raţionamentele matematice; domnul Husson l-a liniştit însă cînd le-a adus primele lucrări: Lucien era al şaptelea, Lemordant obţinuse nota cinci şi locul al şaptezeci şi optulea; totul era în ordine. Lemordant nu s-a agitat; părea că se aşteaptă la ce e mai rău, iar guriţa sa minusculă, obrajii umflaţi, galbeni şi netezi nu erau meniţi să exprime sentimente; era un Buddha. O singură dată l-au văzut cu toţii furios, şi anume în ziua cînd din greşeală Loewy l-a îmbrîncit în vestiar. Lemordant a emis cîteva grohăituri ascuţite, clipind des, apoi a zis: Cară-te în Polonia! Cară-te în Polonia! Jidan împuţit ce eşti şi nu ne mai otrăvi pe noi, aici, la noi în ţară. Îl strivea pe Loewy cu înălţimea sa şi bustul masiv i se clătina ameninţător pe picioare. Pînă la urmă i-a ars o pereche de palme şi micuţul Loewy şi-a cerut scuze: lucrurile nu au mers mai departe.

Joia, Lucien ieşea cu Guigard, care îl ducea la prietenele surorii sale, unde se dansa. Într-un tîrziu, Guigard a mărturisit însă că seratele astea dansante îl plictisesc. Am o prietenă, i-a explicat el, e şefă de atelier la croitoria Plisnier, pe strada Royale. Se-ntîmplă să aibă o amică singură: ar trebui să vii cu noi sîmbătă seara. Lucien le-a făcut părinţilor săi o scenă şi astfel i-au dat voie să iasă în fiecare sîmbătă seară; i se va lăsa

cheia sub preşul de la intrare. S-a întîlnit cu Guigard pe la nouă seara într-un băruleţ de pe strada Saint-Honore.

— Ai să vezi, îi spuse Guigard, Fanny e delicioasă şi, în plus, ştie să se îmbrace.

— Dar cea pentru mine?

— N-o cunosc; ştiu că e lucrătoare, a venit de curînd la Paris, de la Angouleme. Apropo, adăugă el, ai grijă, fii pe fază: eu sînt Pierre Daurat. Tu eşti blond, aşa că am spus că ai sînge englezesc; crede-mă, e mai bine. Te cheamă Lucien Bonnieres.

— Dar de ce? întrebă Lucien mirat.

— E un principiu, bătrîne, răspunse Guigard. Poţi să faci ce vrei tu cu femeile astea, dar niciodată să nu le spui numele tău.

— Bine, bine! zise Lucien, cu ce mă ocup?

— Poţi să spui că eşti student, e chiar mai bine, înţelegi, se simt flatate, şi în plus nu eşti obligat să le oferi trataţii scumpe. Evident, împărţim cheltuielile; astă-seară însă, mă laşi pe mine să plătesc, sînt obişnuit: îţi spun luni cît îmi datorezi.

Lucien s-a gîndit imediat că Guigard încerca să cîştige şi el ceva: Ce bănuitor am devenit! şi-a zis el amuzat.

Fanny a sosit aproape imediat: era o fată înaltă, brună şi slabă, cu picioare lungi şi cu un chip foarte fardat. Lucien s-a simţit intimidat.

— Ţi-l prezint pe Bonnieres, amicul despre care ţi-am vorbit, zise Guigard.

— Îmi pare bine, răspunse Fanny cu un aer miop. Ea e Maud, prietena mea.

Lucien a văzut o femeie mărunţică, fără vîrstă, cu un

ghiveci de flori pe cap. Nu era fardată şi părea cam pămîntie, mai ales alături de strălucitoarea Fanny. Lucien a fost teribil de dezamăgit, dar a constatat că tipa are gură frumoasă - şi pe de altă parte, cu una ca ea nu trebuia să se dea peste cap. Guigard avusese grijă să plătească dinainte halbele, astfel încît au putut profita de învălmăşeala prezentărilor ca să le mîne vesel pe fete spre uşă, fără să le lase timp să ia ceva. Lucien i-a fost recunoscător: domnul Fleurier nu-i dădea decît o sută douăzeci şi cinci de franci pe săptămînă şi din banii ăştia trebuia să-şi plătească şi transportul. Seara a fost foarte amuzantă; s-au dus să danseze în Cartierul Latin într-o sală mică şi încinsă, scăldată într-o lumină trandafirie, dar care avea şi colţuri întunecoase şi unde un cocteil costa cinci franci. Localul era plin cu studenţi şi cu femei în genul lui Fanny, doar că mai puţin reuşite. Fanny a fost nemaipomenită: s-a uitat drept în ochii unui tip masiv cu barbă, care fuma pipă, şi a spus cu glas tare: Am oroare de oamenii care fumează pipă într-un dancing. Tipul s-a înroşit ca un rac şi şi-a băgat pipa aprinsă în buzunar. Îi trata pe Guigard şi pe Lucien cu oarecare condescendenţă şi le-a spus de cîteva ori: Sînteţi nişte puşti răi, cu un aer matern şi simpatic. Lucien se simţea plin de dezinvoltură şi ambianţa îi plăcea grozav: i-a spus lui Fanny cîteva mici poante nostime şi, în timp ce le spunea, zîmbea. Pînă la urmă zîmbetul i s-a întipărit pe faţă şi a reuşit să adopte o voce rafinată şi uşor nepăsătoare, plină însă de o curtoazie duioasă, nu lipsită de o nuanţă de ironie. Fanny însă nu prea vorbea cu el: îl apucase pe Guigard de bărbie şi-l trăgea de obraji ca să-i ţuguie buzele; cînd se umflau bine şi ajungeau puţin cam băloase, ca

nişte fructe zemoase sau ca nişte lipitori, le lingea scurt şi des, zicînd Baby. Lucien era teribil de jenat şi-l considera pe Guigard de-a drept ridicol: era plin de ruj pe lîngă buze şi de urme de degete pe obraji. Celelalte cupluri se comportau şi mai necuviincios: se sărutau şi, din cînd în cînd, tipa de la vestiar străbătea localul cu un coşuleţ din care scotea şi apoi arunca serpentine şi confetti multicolore, strigînd: Ole, copii, distraţi-vă, rîdeţi: ole, ole! şi toată lumea rîdea. Într-un tîrziu, Lucien şi-a adus aminte de existenţa lui Maud şi i-a spus, zîmbind:

— Ia uită-te la porumbeii ăştia! Îi arăta pe Guigard şi Fanny adăugînd: Noi însă, nobili bătrîni... dar nu şi-a terminat fraza, ci a zîmbit atît de caraghios, încît Maud a zîmbit şi ea.

Şi-a scos pălăria şi Lucien a constatat cu plăcere că era mai bine decît celelalte femei din dancing; atunci a invitat-o la dans şi i-a povestit mizeriile şi tărăboaiele pe care le făcea profesorilor lui, în anul cînd şi-a dat bacul. Maud dansa bine, avea nişte ochi negri serioşi şi un aer de persoană cu experienţă. Lucien i-a povestit despre Berthe şi i-a spus că are remuşcări.

— Totuşi, adăugă el, pentru ea e mai bine aşa.

Maud a considerat că povestea bietei Berthe e poetică şi tristă, şi a întrebat cît cîştigă Berthe ca slujnică la părinţii lui Lucien.

— Nu-i totdeauna plăcut pentru o fată, preciză ea, să fie la stăpîn. Guigard şi Fanny îi lăsaseră în părăsire; se giugiuleau, iar faţa lui Guigard era udă leoarcă. Lucien repeta din cînd în cînd: Ia uită-te la porumbeii ăştia, ia uită-te! şi-şi pregătise o mică frază: îmi fac şi mie poftă. Dar nu îndrăznea

s-o plaseze, aşa încît se mulţumea să zîmbească, apoi s-a prefăcut că Maud şi cu el sînt amici vechi, care dispreţuiesc amorul şi i-a zis: frate-miu şi a schiţat gestul de a o bate pe umăr. Fanny a întors brusc capul şi s-a uitat surprinsă la ei:

— Hei, zise ea, grupa mică, ce aşteptaţi? Sărutaţi-vă odată, se cunoaşte cît de colo că nu mai puteţi de poftă.

Lucien a luat-o în braţe pe Maud; era jenat fiindcă Fanny se uita la ei: ar fi vrut ca sărutul să fie lung şi reuşit, dar se întreba cum procedează oamenii ca totuşi să poată respira. Pînă la urmă nici n-a fost atît de greu pe cît a crezut, a fost de-ajuns să sărute pieziş, ca să degajeze bine nările. L-a auzit pe Guigard numărînd unu, doi... trei... patru... şi nu i-a dat drumul lui Maud decît la cincizeci şi doi.

— Pentru început nu-i rău, zise Guigard; dar o să te întrec. Lucien s-a uitat la ceas şi a fost obligat să numere la rîndu-i: Guigard s-a desprins de gura lui Fanny la o sută cincizeci şi nouă de secunde. Lucien era furios şi considera complet stupid acest concurs. I-am dat drumul lui Maud din discreţie, dar odată ce ştii cum să respiri, nu e mare lucru, poţi s-o tot ţii aşa la infinit, s-a gîndit Lucien. A propus o a doua manşă şi a cîştigat-o. La sfîrşit, Maud s-a uitat la Lucien şi i-a zis pe un ton serios: Săruţi bine. Lucien s-a înroşit de plăcere şi a răspuns făcînd o plecăciune: La dispoziţia dumneavoastră. Una peste alta, ar fi preferat totuşi s-o sărute pe Fanny. S-au despărţit pe la douăsprezece şi jumătate, ca să prindă ultimul metrou. Lucien era foarte vesel; pe strada Raynouard a ţopăit şi a dansat gîndindu-se: S-a făcut, am dat-o gata. Îl dureau colţurile gurii de atîta zîmbit.

S-au obişnuit să se întîlnească joia şi sîmbătă la ora şase.

Maud îl lăsa s-o sărute, dar nu voia să i se dăruiască. Luciens-a plîns lui Guigard, care l-a liniştit:

— Nu te necăji, zise Guigard, Fanny e sigură că Maud o să se culce cu tine; e tînără şi n-a avut decît doi amanţi; Fanny te sfătuieşte să fii foarte tandru cu ea.

— Tandru? spuse Lucien. Nu mai spune?

Au rîs amîndoi şi Guigard a tras concluzia:

— Dacă-i musai, cu plăcere.

Lucien a fost foarte tandru. O săruta mult pe Maud şi-i spunea că o iubeşte, dar cu timpul a început să fie cam monoton şi, în plus, nu prea era măgulit că se întîlneşte cu una ca ea: ar fi vrut de asemenea să-i dea unele sfaturi cu privire la rochiile ei, dar Maud era plină de prejudecăţi şi foarte supărăcioasă. În intervalul dintre pupături, tăceau privind în gol şi ţinîndu-se de mînă. Ce ochi severi are; la ce s-o fi gîndind? Cît despre Lucien, el, unul, se gîndea mereu la acelaşi lucru şi anume la acea tristă şi vagă existenţă a sa, şi-şi spunea: Aş vrea să fiu ca Lemordant, ăsta şi-a găsit calea! În acele momente se vedea ca şi cînd ar fi fost altcineva: un tip aşezat lîngă o femeie care-l iubeşte, mînă în mînă cu ea, cu buzele încă umede de sărutările ei, care refuză umila fericire pe care ea i-o oferă: un tip singur. Atunci strîngea tare degetele micuţei Maud şi-i dădeau lacrimile: ar fi vrut s-o facă fericită.

Într-o dimineaţă din decembrie, Lemordant s-a apropiat de Lucien; ţinea în mînă o foaie de hîrtie:

— Vrei să semnezi? l-a întrebat el.

— Ce-i asta?

— Jidoviţii de la Normale Sup{14}, au trimis la ziarul

L'Oeuvre o zdreanţă de articol împotriva pregătirii militare obligatorii cu două sute de semnături. În consecinţă, protestăm; avem nevoie de cel puţin o mie de nume: o să apelăm la tipii de la Saint-Cyr, la cei de la marină, la agronomi, la politehnicieni, la toată elita.

Lucien s-a simţit măgulit; a întrebat:

— O să apară la gazetă?

— Sigur. În *L'Action.* Poate că şi în *L'Echo de Paris.*

Lucien avea chef să semneze pe loc, dar s-a gîndit că ar fi cam neserios. A luat hîrtia şi a citit-o cu atenţie. Lemordant a adăugat:

— Tu cred că nu faci politică; treaba ta. Eşti însă francez, ai şi tu un cuvînt de spus.

Cînd a auzit: ai şi tu un cuvînt de spus, Lucien s-a simţit străbătut de o scurtă şi inexplicabilă plăcere. A semnat. A doua zi a cumpărat *L'Action française*, dar proclamaţia nu apăruse.

Lucien a găsit-o abia joi, în pagina a doua, unde apăruse sub titlul: *Tineretul din Franţa dă o directă zdravănă în gingiile jidovimii internaţionale.* Numele lui era acolo, condensat, definitiv, nu prea departe de cel al lui Lemordant, aproape la fel de străin de el ca şi cele ale unor Fleche şi Flipot, din preajmă; părea bine încadrat. Lucien Fleurier, un nume de ţăran, un nume foarte franţuzesc, şi-a zis el. A citit cu glas tare toată seria de nume cu iniţiala F şi, cînd a ajuns la al său, l-a pronunţat prefăcîndu-se că nu-l recunoaşte. După aceea a băgat ziarul în buzunar şi s-a întors acasă foarte vesel.

Peste cîteva zile el a fost cel care s-a dus la Lemordant.

— Faci politică? l-a întrebat.

— Sînt de dreapta, spuse Lemordant, citeşti vreodată *L'Action?*

— Nu prea des, mărturisi Lucien, pînă acum nu mă prea interesa, dar cred că sînt pe cale să mă schimb.

Cu aerul lui impenetrabil, Lemordant se uita la el fără nici o curiozitate. Lucien i-a vorbit, în linii mari desigur, despre ceea ce Bergère numise haosul lui.

— De unde eşti? l-a întrebat Lemordant.

— De la Ferolles. Tatăl meu are o uzină acolo.

— Cît timp ai stat la Ferolles?

— Pînă în clasa a doua.

— E simplu, răspunse Lemordant, e clar, eşti un dezrădăcinat. L-ai citit pe Barres?

— *Am citit* Colette Baudoche.

— Nu la asta mă refer, zise Lemordant iritat. După-amiază o să-ţi aduc Dezrădăcinaţii: e chiar povestea ta. Vei găsi în carte descrierea bolii, dar şi remediul potrivit.

Cartea era legată în piele verde. Pe prima pagină se afla un ex-libris André Lemordant, scris cu litere gotice. Lucien a fost uimit: nu se gîndise niciodată că Lemordant ar fi putut avea un nume de botez.

A început să citească stăpînit de o mare neîncredere: de atîtea ori pînă atunci se găsise cîte cineva care să vrea să-l explice; de atîtea ori i se împrumutaseră cărţi spunîndu-i-se: Citeşte-o, ţi se potriveşte de minune! Lucien s-a gîndit zîmbind cu o uşoară tristeţe că nu era el omul care să poată fi demontat aşa, în cîteva fraze. Complexul lui Oedip, Haosul: ce copilării şi ce departe erau toate astea! De la primele pagini a fost însă cucerit: mai întîi, aici nu era vorba despre psihologie

- Lucien se săturase de psihologie ca de mere pădureţe - tinerii despre care vorbea Barres nu erau nişte indivizi abstracţi, nişte declasaţi ca Rimbaud sau Verlaine, nici nişte bolnavi ca vienezele trîndave care se duceau la Freud să fie supuse psihanalizei. Barres, chiar de la început, îi situa în mediul lor, în familia lor: fuseseră bine crescuţi, în provincie, în spiritul unor solide tradiţii; Lucien găsea că Sturel seamănă cu el. Aşadar, e adevărat, îşi zise el, sînt un dezrădăcinat. S-a gîndit la sănătatea morală a celor din neamul Fleurier, o sănătate dobîndită exclusiv la ţară, s-a gîndit şi la forţa lor fizică (bunicul lui îndoia cu degetele un ban de bronz); şi-a adus aminte cu emoţie de zorii zilei, la Ferolles: se scula, cobora în vîrful picioarelor ca să nu-i trezească pe părinţii lui, se urca pe bicicletă şi peisajul armonios din Ile-de-France îl cuprindea într-o discretă îmbrăţişare. Totdeauna am detestat Parisul, şi-a zis el cu convingere. A început să citească şi *Grădina lui Berenice* şi, din cînd în cînd, se oprea din citit şi rămînea pe gînduri privind în gol: iată că, încă o dată, i s-a oferit pe tavă un caracter şi un destin, un mod de a scăpa de nestăvilita flecăreală a conştiinţei sale, o metodă care-i permitea să se definească şi să se aprecieze. În locul inconştientului unde colcăiau fiarele spurcate şi lubrice ale lui Freud, Barres îi oferea mirosul pămîntului reavăn pe care Lucien îl prefera cu mult. Ca să se identifice cu universul acesta, îi era de-ajuns să se depărteze de sterila şi primejdioasa autocontemplare: trebuia să se apuce să studieze solul şi subsolul de la Ferolles, să descifreze direcţia colinelor care unduiau coborînd pînă la Sernette, să se adreseze geografiei umane şi istoriei. Sau, pur şi simplu, să se întoarcă în orăşelul lui şi să trăiască acolo: să-l

găsească la picioarele sale, inofensiv şi fertil, întins pe cîmpie, amestecat cu pădurici, izvoare, iarbă, ca un humus hrănitor din care Lucien să-şi tragă forţa de a deveni, în sfîrşit, un stăpîn. Lucien ieşea foarte exaltat din acele lungi reverii şi, uneori, chiar avea impresia că şi-a găsit calea. Acum, cînd stătea tăcut lîngă Maud cu braţul petrecut pe după umerii ei, în mintea lui se perindau cuvinte, frînturi de fraze: a restabili legătura cu tradiţia, pămîntul şi morţii noştri; cuvinte profunde şi opace, inepuizabile. Ce ispititor, se gîndea el. Totuşi, nu îndrăznea s-o ia de bună: fusese deja prea des dezamăgit. I-a destăinuit temerile sale lui Lemordant.

— Ar fi prea frumos.

— Dragă, răspunse Lemordant, nu poţi să crezi imediat ceea ce doreşti: trebuie încet-încet să capeţi experienţă, să te obişnuieşti. S-a gîndit un pic şi a zis: Ar trebui să vii cu noi. Lucien a acceptat cu entuziasm, dar a ţinut să precizeze că-şi va păstra deplina libertate:

— Vin, spuse el, dar nu mă angajez. Vreau să văd şi să mă mai gîndesc.

Lucien a fost încîntat de camaraderia tinerilor de la *Action Française:* l-au primit cordial şi simplu, şi l-au făcut să se simtă imediat bine în mijlocul lor. A cunoscut repede gaşca lui Lemordant, vreo douăzeci de studenţi care purtau aproape toţi o beretă de catifea. Se întîlneau la etajul întîi al braseriei Polder, unde jucau bridge şi biliard. Lucien se ducea destul de des pe la ei şi în curînd a înţeles că l-au adoptat, căci îl primeau strigînd: Uite-l pe frumosul! sau: Uite-l pe Fleurier-ul nostru naţional! Ceea ce-l fermeca mai ales pe Lucien era buna lor dispoziţie: nu aveau nimic pedant sau auster în

comportare, iar conversaţiile politice erau rare. Rîdeau şi cîntau, asta-i tot, strigau lozinci sau ridicau paharul în cinstea studenţimii. Chiar şi Lemordant, fără să renunţe la o autoritate pe care de altfel nimeni nici n-ar fi îndrăznit să i-o conteste, se mai destindea puţin, mergînd pînă-ntr-acolo încît uneori chiar zîmbea. Lucien, cel mai adesea, tăcea şi-i cuprindea cu privirea pe aceşti tineri zgomotoşi şi sportivi: Sînt o forţă, se gîndea el. În mijlocul lor, Lucien descoperea încet-încet adevărata semnificaţie a tinereţii: aceasta nu mai consta în graţia afectată pe care o aprecia Bergère; tineretul însemna viitorul Franţei. De altfel, amicii lui Lemordant nici nu aveau farmecul tulbure al adolescenţei: erau adulţi, unii chiar purtau barbă. Dacă te uitai bine la ei, constatai că au cu toţi ceva în comun: depăşiseră rătăcirile şi incertitudinile vîrstei lor, nu mai aveau nimic de învăţat, erau maturi. La început glumele lor uşuratice şi pline de ferocitate îl cam scandalizau pe Lucien: i-ar fi putut considera inconştienţi. Cînd Rémy a venit să anunţe faptul că doamna Dubus, soţia liderului radical avusese un accident, că un camion îi tăiase picioarele, Lucien s-a aşteptat să-i vadă omagiind cît de cît adversarul aflat în necaz. Ei însă, dimpotrivă, au rîs în hohote şi, lovindu-se peste coapse, ziceau: Hoit bătrîn! şi Bravo, camionagiule! Lucien a fost puţin şocat, dar brusc a înţeles că acest hohot de rîs purificator era de fapt un refuz: mirosiseră pericolul, refuzaseră înduioşarea plină de laşitate, îşi zăvoriseră inima. Lucien a început şi el să rîdă. Încet-încet, ştrengăriile acestea i-au apărut în adevărata lor lumină: erau doar în aparenţă frivole; în fond, prin ele se afirma un drept: convingerea băieţilor era atît de profundă, atît de religioasă, încît le dădea

dreptul să pară frivoli, să trimită la plimbare cu un banc sau cu o piruetă tot ceea ce nu e esenţial. De exemplu, între umorul glacial al lui Charles Maurras şi glumele lui Desperreau (acesta purta în buzunar o bucată de prezervativ şi-l prezenta drept prepuţul lui Blum) nu era decît o diferenţă de grad. În ianuarie, Universitatea a anunţat o şedinţă solemnă, în cursul căreia doi mineralogi suedezi urmau să primească titlul de *doctor honoris causa*. O să vezi un scandal pe cinste, i-a spus Lemordant lui Lucien, dîndu-i o invitaţie. Amfiteatrul mare era plin ochi. Cînd i-a văzut pe Preşedintele Republicii şi pe Rector intrînd în acordurile imnului naţional, *La Marseillaise*, Lucien a simţit că începe să-i bată inima şi brusc i s-a făcut frică pentru prietenii lui. Aproape imediat cîţiva tineri s-au sculat în picioare şi au început să strige. Lucien l-a recunoscut cu simpatie pe Rémy, roşu ca un rac, zbătîndu-se şi strigînd: Franţa să fie numai a francezilor, în timp ce doi tipi îl trăgeau de haină. Ceea ce i-a plăcut însă cel mai mult a fost un domn în vîrstă care, cu o mutră de copil zburdalnic, sufla într-o trompetă mică, ce lucru sănătos, şi-a zis el. Gusta din plin acest amestec original de gravitate încăpăţînată şi de ghiduşie, care le conferea celor mai tineri un aspect matur, iar celor mai în vîrstă o alură de plozi neastîmpăraţi. Lucien a încercat şi el să glumească. A înregistrat unele succese, iar cînd spunea despre Herriot: Dacă ăsta moare de moarte bună, nu mai există dreptate pe lume, se simţea cuprins de o furie sacră. Îşi încleşta maxilarele şi, preţ de o clipă, se simţea la fel de convins, de intolerant, de puternic ca Rémy sau Desperreau. Lemordant are dreptate, s-a gîndit el, trebuie să capeţi experienţă, asta e cheia. A învăţat

să refuze discuţiile. Guigard, care era doar un simplu republican, îl copleşea cu obiecţiile. Lucien îl asculta cu amabilitate, dar, după cîteva minute, se închidea în sine. Guigard vorbea înainte, dar Lucien nici măcar nu se mai uita la el: îşi netezea dunga de la pantaloni şi se distra făcînd rotogoale cu fumul ţigării şi uitîndu-se după femei. Totuşi, cîte puţin, tot mai auzea obiecţiile lui Guigard, dar acestea îşi pierdeau brusc greutatea şi lunecau pe lîngă el, uşuratice şi nesemnificative. Pînă la urmă Guigard tăcea, profund impresionat.

Lucien le-a vorbit părinţilor săi despre noii săi prieteni, iar domnul Fleurier l-a întrebat dacă are de gînd să se înscrie la *Action Française.* Lucien a ezitat şi a spus, grav:

— Mă ispiteşte într-adevăr, mă ispiteşte.

— Lucien, te rog să nu faci una ca asta, i-a spus maică-sa, sînt nişte tipi foarte agitaţi şi oricînd se poate întîmpla o nenorocire. Ce te faci dacă te ciomăgesc sau dacă înfunzi puşcăria? Şi pe de altă parte eşti mult prea tînăr ca să te apuci de politică.

Lucien i-a răspuns doar cu un zîmbet bărbătesc, iar domnul Fleurier a intervenit, zicînd cu blîndeţe:

— Lasă-l, dragă, în pace, lasă-l să-şi urmeze calea; trebuie s-o facă şi pe asta.

Din ziua aceea, lui Lucien i s-a părut că părinţii lui îl tratează cu o oarecare consideraţie. Totuşi, nu se hotăra; învăţase o mulţime de lucruri în ultima vreme: analiza rînd pe rînd curiozitatea binevoitoare a tatălui său, spaima doamnei Fleurier, respectul incipient al lui Guigard, insistenţa lui Lemordant, nerăbdarea lui Rémy şi-şi zicea, dînd din cap: Nu

e chiar un fleac. A discutat îndelung cu Lemordant şi Lemordant i-a înţeles foarte bine motivele şi i-a spus să nu se grăbească. Lucien mai avea uneori crize depresive: i se năzărea că nu-i decît o mică transparenţă gelatinoasă, care tremură uşor pe bancheta unei cafenele, iar agitaţia zgomotoasă a băieţilor i se părea absurdă. În alte momente se simţea însă dur şi greu ca o piatră, şi era aproape fericit.

Se avea din ce în ce mai bine cu toată gaşca. Le-a cîntat un cîntec învăţat vara trecută de la Hébrard, *Nunta Rebeccăi*{15} şi toată lumea a declarat că e teribil de amuzant. Succesul sporindu-i verva, Lucien a făcut o mulţime de remarce antisemite şi a început să vorbească despre Berliac şi zgîrcenia lui: Totdeauna mi-am zis: de ce o fi aşa meschin, nu se poate, un om nu poate fi chiar în halul ăsta de zgîrie-brînză. Şi pe urmă, într-o bună zi, am înţeles: era jidan. Toată lumea a început să rîdă şi pe Lucien l-a cuprins un fel de exaltare: se simţea cu adevărat pornit împotriva jidanilor şi amintirea lui Berliac îi era nesuferită. Lemordant s-a uitat în ochii lui şi i-a spus: Tu eşti un pur.

Începînd din ziua aceea băieţii îl tot rugau pe Lucien: Fleurier, mai spune-ne una bună cu jidani, şi Lucien povestea bancuri evreieşti pe care le ştia de la tatăl lui; era de-ajuns să înceapă, pe un anume ton: Îţic s-a întîlnit de-acum cu Ştrul... şi amicii se înveseleau. Într-o zi Rémy şi Patenotre au spus că au văzut un evreu algerian pe malul Senei şi că l-au speriat de moarte apropiindu-se ameninţători de el, ca şi cînd ar fi vrut să-l arunce în apă.

— M-am gîndit, încheie Rémy: ce păcat că nu e şi Fleurier cu noi.

— Poate că a fost mai bine aşa, l-a întrerupt Desperreau, Lucien pe bune l-ar fi aruncat pe jidan în apă!

Lucien era inegalabil: îi mirosea pe jidani de la o poştă. Cînd ieşea la plimbare cu Guigard îi făcea semn cu cotul.

— Nu te întoarce imediat: unu' mic şi gras din spatele nostru, şi ăsta e!

— Jos pălăria, zicea Guigard, ai un fler! Nici Fanny nu-i putea suferi pe jidani; într-o joi s-au urcat toţi patru în camera lui Maud şi Lucien le-a cîntat *Nunta Rebeccăi.* Fanny nu mai putea de rîs, spunea: Stai, opreşte-te, opreşte-te altfel fac pipi pe mine, iar cînd a terminat, s-a uitat la el fericită, aproape cu duioşie. La braseria Polder, pînă la urmă i-au făcut-o lui Lucien. Totdeauna se găsea cîte cineva să zică aşa, într-o doară: Fleurier, care îi iubeşte atît de mult pe jidani. Sau: Leon Blum, prietenul lui Fleurier... şi ceilalţi aşteptau încîntaţi, ţinîndu-şi răsuflarea, cu gura căscată. Lucien se înroşea tot, bătea cu pumnul în masă şi zbiera: Mama lor...! iar ei izbucneau în hohote de rîs şi spuneau: L-am dus! L-am dus! Nu l-am dus: s-a dus singur!

Mergea adesea cu ei la întruniri politice şi i-a auzit pe profesorul Claude şi pe Maxime Real del Sarte. Învăţătura se cam resimţea de pe urma acestor noi obligaţii, dar întrucît Lucien oricum nu putea spera să reuşească la concurs în anul acela, domnul Fleurier s-a arătat înţelegător: La urma urmei, i-a spus soţiei sale, Lucien trebuie să înveţe meseria de bărbat. Cînd ieşeau de la acele întruniri, Lucien şi prietenii săi aveau mintea încinsă şi se ţineau de şotii. Într-o zi, erau vreo zece şi pe strada Saint-Andre-des-Arts au văzut un omuleţ măsliniu care citea *L'Humanite.* L-au înghesuit lîngă un perete şi Rémy

i-a poruncit: Aruncă ziarul! Tipul a încercat să facă pe nebunul, dar Desperreau s-a strecurat pe la spatele lui şi l-a imobilizat, în timp ce Lemordant, cu mîna sa puternică, îi smulgea ziarul. Era foarte nostim. Omuleţul furibund dădea din picioare în gol şi urla: Daţi-mi drumul, daţi-mi drumul!, cu un accent ciudat, iar Lemordant, foarte calm, rupea jurnalul. Cînd însă Desperreau a vrut să-i dea omului drumul, lucrurile au început să se complice: tipul s-a năpustit spre Lemordant şi l-ar fi şi lovit dacă Rémy n-ar fi fost pe faţă şi nu i-ar fi ars un pumn în ceafă. Individul s-a izbit de perete şi s-a uitat urît la ei zicînd:

— Franţuji împuţiţi!

— Ia mai zi o dată, spuse rece Marchesseau.

Lucien a înţeles că o să fie lată rău: Marchesseau nu ştia de glumă cînd era vorba despre Franţa.

— Franţuji împuţiţi! zise veneticul.

A primit o palmă formidabilă şi s-a repezit înainte, cu capul în jos, urlînd:

— Franţuji împuţiţi, burjui împuţiţi, vă urăsc, de-aţi crăpa toţi, toţi, toţi! şi împroşcîndu-i cu valuri de înjurături murdare, de o violenţă pe care Lucien nici măcar n-ar fi putut să şi-o imagineze.

Atunci băieţii s-au înfuriat şi s-au văzut nevoiţi să pună mînă de la mînă ca să-l înveţe minte pe individ. După cîteva clipe i-au dat drumul şi tipul s-a sprijinit de zid; se clătina pe picioare, un pumn îi închisese ochiul drept şi băieţii stăteau cu toţii în jurul lui, obosiţi de cît dăduseră în el, aşteptînd să-l vadă cum cade. Veneticul şi-a strîmbat gura şi a scuipat.

— Franţuji împuţiţi!

— Mai vrei un rînd? întrebă Desperreau, gîfîind.

Tipul nu părea să fi auzit: se uita la ei sfidîndu-i cu ochiul stîng şi repeta: Franţuji împuţiţi, franţuji împuţiţi! A urmat o clipă de şovăială şi Lucien a înţeles că amicii lui aveau să renunţe. Atunci un impuls mai puternic decît voinţa lui l-a făcut să se năpustească şi să-l izbească din răsputeri pe tip. A auzit pîrîind ceva şi mărunţelul s-a uitat la el cu un aer uimit şi obosit: Franţuji... a mai bîlbîit el. Dar ochiul învineţit a început să se caşte scoţînd la iveală un glob roşu şi fără pupilă; tipul a căzut în genunchi şi n-a mai zis nimic. Hai să ne cărăm, şopti Rémy. Au luat-o la fugă şi nu s-au mai oprit decît în piaţa Saint-Michel: nu-i urmărea nimeni. Şi-au aranjat cravatele şi s-au curăţat de praf unii pe alţii, cu latul palmei.

Seara s-a încheiat fără ca tinerii să facă vreo aluzie la aventura lor; s-au purtat deosebit de amabil unii cu alţii: renunţaseră la acea brutalitate pe care o afişau de obicei ca să-şi mascheze sentimentele. Vorbeau politicos şi Lucien şi-a zis că pentru prima dată îi vede aşa cum sînt, probabil, în familiile lor; el însuşi era foarte agitat: nu obişnuia să se bată în stradă cu neisprăviţii. S-a gîndit cu duioşie la Maud şi la Fanny.

N-a reuşit să adoarmă. Nu se mai poate, s-a gîndit el, nu se mai poate să mă ţin după ei în expediţiile astea în calitate de amator. Acum am cîntărit totul, *trebuie* să mă angajez! Se simţea pătruns de o gravitate aproape religioasă cînd i-a anunţat lui Lemordant vestea cea bună. M-am hotărît, i-a spus Lucien, sînt cu voi. Lemordant l-a bătut pe umeri, iar gaşca a sărbătorit evenimentul dînd pe gît cîteva sticle bune. Îşi regăsiseră tonul brutal şi vesel, şi n-au adus vorba despre

incidentul din ajun. Cînd să se despartă, Marchesseau i-a zis în treacăt lui Lucien:

— Da' ştiu că ai o directă de dreapta clasa întîi!

Lucien i-a răspuns:

— Era jidan!

A treia zi, la întîlnirea cu Maud, Lucien a venit cu un baston gros pe care tocmai îl cumpărase dintr-un magazin de pe bulevardul Saint-Michel. Maud a înţeles imediat: s-a uitat la baston şi a zis:

— Deci, s-a făcut?

— S-a făcut, zise Lucien zîmbind.

Maud părea măgulită; pe ea personal o atrăgeau mai degrabă ideile de stînga, dar era tolerantă. Consider, zicea ea, că toate partidele au cîte ceva bun. În cursul serii, l-a gîdilat de cîteva ori pe ceafă numindu-l micuţul ei militant. La scurt timp după aceea, într-o sîmbătă seara, Maud era obosită: Cred că o să mă întorc direct acasă, zise ea, dar, dacă eşti cuminte, poţi să vii cu mine sus: o să mă ţii de mînă şi o să fii foarte drăguţ cu biata ta Maud care nu se simte bine, o să-i spui poveşti. Lucien nu prea era entuziasmat de această idee: camera lui Maud îl întrista prin sărăcia ei îngrijită; semăna cu o cameră de servitoare. Ar fi fost însă o crimă să rateze o asemenea ocazie. Cum au intrat în cameră, Maud s-a trîntit pe pat spunînd: Of! ce bine e, apoi a tăcut şi s-a uitat fix în ochii lui Lucien, ţuguindu-şi puţin buzele. Băiatul s-a lungit lîngă ea şi Maud şi-a acoperit ochii cu mîna ţinînd degetele uşor depărtate şi zicînd cu o voce de copil: Cucu, te văd, să ştii Lucien că te văd! Lucien se simţea greoi şi moleşit; Maud şi-a băgat degetele în gura lui şi el i le-a supt vorbindu-i cu

duioşie: Micuţa Maud e bolnăvioară, vai ce necăjită e biata Maud! şi mîngîind-o pe tot corpul; Maud închisese ochii şi zîmbea cu o expresie misterioasă. După cîteva minute i-a ridicat fusta şi s-au trezit făcînd dragoste; Lucien s-a gîndit: Am talent. La sfîrşit, Maud a zis: Ia te uită, cine şi-ar fi închipuit una ca asta! S-a uitat la Lucien cu o expresie de reproş tandru:

— Răutate mică ce eşti! Şi eu care credeam că o să fii cuminte!

Lucien i-a spus că şi el fusese la fel de surprins ca şi ea.

— S-a întîmplat aşa, pur şi simplu, spuse el.

Maud s-a gîndit un pic şi i-a spus cît se poate de serios:

— Nu-mi pare rău deloc. Înainte totul era poate mai pur, dar mai puţin complet.

Am o amantă, se gîndea Lucien în metrou. Se simţea stors de vlagă şi istovit, îmbibat cu miros de pelin şi de peşte proaspăt; s-a aşezat pe banchetă ţeapăn, ca să evite contactul cu cămaşa leoarcă de sudoare; i se părea că tot corpul îi e alcătuit din lapte bătut. Şi-a repetat cu convingere: Am o amantă, dar se simţea frustrat: ceea ce dorise pînă în ajun la Maud, era faţa ei îngustă şi închisă care părea îmbrăcată, silueta subţiratică, atitudinea plină de demnitate, reputaţia de fată serioasă, dispreţul faţă de sexul masculin, tot ceea ce făcea din ea o persoană străină, cu adevărat *altcineva*, dură şi de nezdruncinat, mereu intangibilă, cu neînsemnatele ei gînduri cuminţele, cu pudoarea ei, cu ciorapii de mătase şi rochia ei de crep, cu permanentul ei. Şi toată această pojghiţă se topise sub îmbrăţişarea lui, nu rămăsese din ea decît carne; îşi apropiase buzele de un chip fără ochi, gol ca un pîntece,

posedase o floare mare din carne udă. A revăzut animalul orb care se zbuciuma între cearşafuri clipocind şi căscînd păros şi şi-a zis: asta eram *noi doi.* Fuseseră unul singur, nu mai putea deosebi carnea lui de aceea a lui Maud; nimeni nu-i mai provocase o asemenea impresie de greţoasă intimitate, în afară, poate, de Riri, cînd Riri îşi arăta puţica în tufiş sau cînd făcea pe el şi pe urmă stătea culcat pe burtă şi dădea din picioare, cu fundul gol, în timp ce i se uscau pantalonii. Lucien a resimţit o oarecare uşurare gîndindu-se la Guigard: mîine îi va spune: M-am culcat cu Maud, e o femeiuşcă nemaipomenită, ascultă-mă pe mine: are chestia asta în sînge. Era însă stînjenit: se simţea gol în căldura prăfoasă a metroului, gol sub un strat subţire de haine, ţeapăn şi gol, alături de un preot, faţă în faţă cu două cucoane mature, ca o prăjină înaltă şi terfelită.

Guigard l-a felicitat călduros. Începuse să se cam sature de Fanny: Are un caracter mult prea infect. Ieri a stat bosumflată toată seara. Ajunseseră la aceeaşi concluzie: femeile astea erau foarte necesare, omul nu putea totuşi să rămînă cast pînă la însurătoare; tipele nu erau interesate, nici bolnave, dar a te ataşa de una ca asta ar fi fost o mare eroare. Guigard a vorbit cu multă delicateţe despre adevăratele domnişoare şi Lucien l-a întrebat ce mai face sora lui: Bine, zise Guigard, spune că ne-ai uitat de tot. Ştii ceva, adăugă el confidenţial, nu mă deranjează faptul că am o soră: dacă n-aş avea-o, ar fi o grămadă de lucruri de care n-aş putea să-mi dau seama. Lucien îl înţelegea perfect. După aceea, au vorbit frecvent despre fete şi atunci se simţeau plini de poezie, iar lui Guigard îi plăcea să citeze vorba unuia dintre unchii săi, care

avusese mult succes la femei: Poate n-am făcut totdeauna doar fapte bune în nenorocita asta de viaţă, dar există un lucru de care sper că Dumnezeu va ţine seama: mai bine mi-aş fi tăiat mîinile decît să mă ating de o fată mare. S-au mai dus din cînd în cînd la prietenele lui Pierrette Guigard. Lucien avea multă afecţiune pentru Pierrette, îi vorbea ca un frate mai mare, era niţel cam mişţocar cu ea, dar îi era recunoscător că nu şi-a tăiat părul. Era foarte ocupat cu activităţile lui politice; în fiecare duminică dimineaţă se ducea să vîndă *L'Action française* în faţa bisericii din Neuilly. Vreme de două ceasuri şi mai bine, Lucien se plimba de colo-colo cu o expresie dură întipărită pe faţă. Domnişoarele care ieşeau de la slujbă îşi ridicau uneori ochii lor frumoşi şi sinceri şi-l priveau; atunci Lucien se destindea puţin, se simţea pur şi puternic; le zîmbea. Băieţilor din gaşcă le-a explicat că respectă femeile şi a fost fericit pentru că a găsit la ei înţelegerea pe care o nădăjduia. Aproape toţi, de altfel, aveau surori.

Pe 17 aprilie, familia Guigard a dat un ceai în cinstea lui Pierrette, care împlinea optsprezece ani, şi Lucien, evident, a fost invitat. Era bun prieten cu Pierrette, care îi zicea cavalerul ei; bănuia că e puţin îndrăgostită de el. Doamna Guigard angajase o pianistă şi după-amiaza se anunţa foarte veselă. Lucien a dansat de mai multe ori cu Pierrette, apoi s-a dus la Guigard, care-şi primea amicii în fumoar.

— Salut, zise Guigard, cred că vă cunoaşteţi cu toţii: Fleurier, Simon, Vanusse, Ledoux.

În timp ce Guigard îi prezenta pe băieţi, Lucien a văzut apropiindu-se şovăitor un tînăr înalt, roşcovan şi cu părul creţ, cu piele albă şi sprîncene negre; s-a simţit cuprins de mînie.

Ce caută individul ăsta aici, s-a întrebat el, Guigard ştie prea bine că nu pot să-i sufăr pe jidani! S-a întors şi a şters-o rapid ca să evite prezentările.

— Ce-i cu jidanul ăla? a întrebat-o puţin mai tîrziu pe Pierrette.

— E Weill, student la Hautes Études Commerciales; frate-miu l-a cunoscut la scrimă.

— Am oroare de jidani, zise Lucien.

Pierrette a rîs uşor.

— Asta e un băiat destul de drăguţ, spuse ea. Hai, condumă la bufet!

Lucien abia a apucat să ia o cupă cu şampanie că a şi pus-o jos: s-a pomenit faţă în faţă cu Guigard şi Weill. L-a străfulgerat pe Guigard cu privirea şi a făcut stînga-mprejur. Pierrette însă l-a luat de braţ şi Guigard l-a interpelat cu un aer foarte firesc:

— Prietenul meu Fleurier, prietenul meu Weill, zise el degajat, gata, am făcut prezentările. Weill a întins mîna, iar Lucien s-a simţit foarte nenorocit. Din fericire, şi-a adus brusc aminte de Desperreau: Fleurier pe bune l-ar fi aruncat pe jidan în apă. Şi-a înfundat mîinile în buzunare, i-a întors spatele lui Guigard şi a plecat. N-o să mai pot călca în casa asta, şi-a zis el în timp ce-şi lua lucrurile de la garderobă. Era stăpînit de un orgoliu amar. E clar, cînd ţii cu adevărat la opiniile tale, nu mai ai ce căuta în societate. Pe stradă însă, i s-a topit tot orgoliul şi l-a cuprins neliniştea. Guigard trebuie să fie furios! A dat din cap şi a încercat să-şi spună cu convingere: Dacă m-a invitat pe mine n-avea dreptul să invite şi un jidan! Furia îi trecuse însă; revedea cu un fel de jenă mutra uimită a lui

Weill, mîna lui întinsă şi-şi zicea că n-ar fi stricat să fi fost mai conciliant: Cu siguranţă că Pierrette mă consideră un mîrlan. Ar fi trebuit să strîng mîna aia. La urma urmei, nu mă angaja cu nimic. Ar fi trebuit să salut rece şi imediat după aceea să mă depărtez, asta trebuia să fac. S-a întrebat dacă ar mai fi avut timp să se întoarcă la Guigard. Ar putea să se apropie de Weill şi să-i spună: Scuză-mă, mi-a fost rău, să-i strîngă mîna şi să facă puţină conversaţie amabilă cu el. Ba nu: era prea tîrziu, gestul lui era ireparabil. Ce-mi trebuia mie, se gîndea el iritat, să-mi manifest opiniile în faţa unor oameni care nici măcar nu sînt în stare să le înţeleagă! A dat nervos din umeri: declanşase un dezastru. Chiar în clipa aceea, Guigard şi Pierrette îi comentau comportarea: Guigard zicea: E complet nebun! Lucien a strîns din dinţi. Ah! s-a gîndit el disperat, cît îi urăsc! Ce tare îi urăsc pe jidani! încercînd să dobîndească un pic de forţă din contemplarea acelui sentiment de imensă ură. Dar ura se topea sub privirea lui; degeaba se tot gîndea la Leon Blum care primea bani de la nemţi şi-i detesta pe francezi, nu simţea nimic în afară de o indiferenţă posacă. Lucien a avut norocul s-o găsească pe Maud acasă. I-a spus că o iubeşte şi a posedat-o de mai multe ori cu un fel de mînie. Am dat-o-n bară, îşi zicea el, niciodată n-o să fiu *cineva.* Nu, nu! zicea Maud, stai, iubitule, opreşte-te, nu aşa, asta nu se poate, nu e voie! Pînă la urmă l-a lăsat să-şi facă mendrele: voia s-o sărute peste tot. Lucien se simţea copilăros şi pervers: îi venea să plîngă.

A doua zi dimineaţă, la liceu, cînd a dat cu ochii de Guigard, Lucien a simţit cum i se strînge inima. Guigard avea un aer viclean şi s-a făcut că nu-l vede. Lucien era atît de

furios, încît nici n-a putut să ia notiţe: Ticălosul! se gîndea el, ticălosul! După ore, Guigard s-a apropiat de el; era livid. Dacă mă bodogăneşte, şi-a zis Lucien terifiat, îl trăsnesc. Au stat cîtva timp alături, fiecare contemplîndu-şi vîrful pantofilor. Într-un tîrziu, Guigard a spus, cu o voce sugrumată: Iartă-mă, frate, n-ar fi trebuit să-ţi fac una ca asta. Lucien a tresărit şi s-a uitat la el neîncrezător. Guigard îi dădea însă înainte, bîlbîind: Ne întîlnim la scrimă, înţelegi, am vrut... mai facem cîte un asalt, împreună, mă invitase la el, dar înţeleg, să ştii, n-ar fi trebuit, nu ştiu ce m-a apucat, dar cînd am scris invitaţiile, nici o clipă nu mi-a trecut prin minte...

Lucien, incapabil să scoată o vorbă, tăcea în continuare, dar începea să fie stăpînit de indulgenţă. Guigard a adăugat, cu capul plecat:

— Ce să mai vorbim, a fost o gafă enormă...

— Nu fi tîmpit, i-a spus Lucien, bătîndu-l pe umăr, ştiu că n-ai făcut-o dinadins. A adăugat, plin de generozitate: şi eu am greşit, nu-i vorbă. M-am purtat ca un mocofan. Dar ce vrei, e peste puterile mele, nu pot să mă ating de ei, e o repulsie fizică, tot mi se pare că au solzi pe mînă. Ce-a zis Pierrette?

— S-a prăpădit de rîs, spuse Guigard pe un ton jalnic.

— Şi tipul?

— A înţeles. Am zis şi eu ce am putut, dar după un sfert de oră s-a cărat. A precizat, la fel de ruşinat: Părinţii mei sînt de părere că ai avut dreptate, că nu aveai ce face, din moment ce ai o convingere.

Lucien a savurat cuvîntul convingere; îi venea să-l strîngă la piept pe Guigard:

— Nu-i nimic, nu-i nimic, bătrîne, zise el; principalul e că am rămas amici.

Lucien a coborît bulevardul Saint-Michel într-o stare de extraordinară exaltare: i se părea că nu mai e el.

Şi-a zis: Ce ciudat, nu mai sînt eu, nu mă mai recunosc! Era cald şi plăcut; oamenii căscau gura, purtînd pe faţă primul zîmbet, uimit, de primăvară; în acea mulţime molatică, Lucien se înfigea ca o pană de oţel, gîndind: Nu mai sînt eu. Eu, pînă în ajun, însemna o insectă mare, balonată, ca greierii de la Ferolles; azi, Lucien se simţea curat şi precis ca un cronometru. A intrat la cafeneaua La Source şi a comandat un pahar cu vin. Gaşca nu venea aici fiindcă era plin de venetici împuţiţi; azi însă, veneticii şi jidanii nu-l deranjau pe Lucien. În mijlocul acelor trupuri măslinii care foşneau uşor, ca un lan de ovăz sub adierea vîntului, se simţea diferit şi ameninţător, un orologiu monstruos care sclipea sprijinit de banchetă. L-a recunoscut amuzat pe un jidănaş pe care trimestrul trecut băieţii îl cotonogiseră pe coridoarele Facultăţii de Drept. Pe micul monstru gras şi gînditor nu rămăseseră urme de lovituri, cîtva timp avusese probabil nişte cucuie, dar pe urmă îşi recăpătase forma rotundă; şi totuşi, desluşeai în el un fel de resemnare obscenă.

Pentru moment, părea fericit: a căscat cu plăcere; o rază de soare îi gîdila nările; s-a scărpinat pe nas şi a zîmbit. Să fi fost chiar un zîmbet? N-o fi fost mai degrabă o uşoară oscilaţie care luase naştere afară, undeva într-un colţ al sălii şi venise să moară pe buzele sale? Toţi veneticii ăia pluteau într-o apă neagră şi grea, ale cărei valuri clătinau cărnurile lor moi, le ridicau braţele, le mişcau degetele, se jucau puţin cu buzele

lor. Amărîţii! Lui Lucien i se făcuse aproape milă de ei. Ce căutau în Franţa? Ce curenţi marini îi aduseseră şi-i depuseseră aici? Degeaba se îmbrăcau decent, la croitorii de pe bulevardul Saint-Michel, tot nu erau altceva decît nişte meduze. Lucien s-a gîndit că el, unul, nu e o meduză, că nu face parte din această faună umilită, şi-a zis: Fac scufundări! şi apoi brusc a uitat La Source şi i-a uitat şi pe venetici, n-a mai văzut decît un spate, un spate lat pe care se reliefau muşchii şi care se depărta stăpînit de o forţă calmă şi se pierdea, necruţător în ceaţă. L-a văzut şi pe Guigard: Guigard era palid, urmărea cu privirea acel spate, îi spunea unei Pierrette invizibile: Ce să mai vorbim, a fost o gafă!... Pe Lucien l-a cuprins o bucurie aproape intolerabilă: spatele acela puternic şi solitar era *al lui!* şi scena se petrecuse ieri! O clipă, cu preţul unui efort uriaş, a fost Guigard, şi-a urmărit propriul spate cu ochii lui Guigard, a resimţit umilinţa lui Guigard şi s-a simţit delicios de terorizat. I-a trecut prin gînd: Aşa le trebuie, să se înveţe minte! Decorul s-a schimbat: scena se petrecea în viitor, în salonaşul lui Pierrette: Pierrette şi cu Guigard subliniau, cu mutre jenate, un nume pe o listă de invitaţi. Lucien nu era de faţă, dar puterea sa se exercita din plin asupra lor. Guigard zicea: Ah! nu! Nu pe ăsta! Ce, vrei să dăm de belea? Ştii doar că Lucien nu-i înghite pe jidani! Lucien s-a mai contemplat o dată. Eu sînt Lucien! Cineva care nu-i înghite pe jidani. Rostise de multe ori aceste cuvinte, dar azi era altceva, cu totul altceva. În aparenţă, se-nţelege, era o simplă constatare, ca şi cînd cineva ar fi zis: Lui Lucien nu-i plac stridiile sau: Lui Lucien îi place să danseze. Dar, atenţie: plăcerea de a dansa ar fi putut eventual fi descoperită şi la jidănaşul ăsta, dar chestia

asta nu conta nici cît freamătul unei meduze; era de-ajuns să te uiţi la nenorocitul ăla de jidănaş ca să-ţi dai seama că tot ce-i plăcea sau nu-i plăcea rămînea lipit de el aşa, ca mirosul lui, ca nuanţele pielii lui şi că totul avea să dispară odată cu el, odată cu clipitul pleoapelor lui grele, odată cu zîmbetele lui lipicioase, mînjite parcă de voluptate. Antisemitismul lui Lucien era însă de altă natură: nemilos şi pur, ţîşnea din el ca un pumnal de oţel îndreptat ameninţător spre pieptul celorlalţi. Ăsta, gîndea el, ăsta e... e un lucru sfînt! şi-a adus aminte că maică-sa, cînd era mic, îi spunea uneori pe un anumit ton: Tata lucrează la el în birou. Iar acea frază îi apărea ca o formulă sacramentală care-l copleşea brusc cu o sumedenie de obligaţii religioase, cum ar fi să nu se joace cu carabina cu aer comprimat, să nu strige Tara-rabum; trebuia să umble în vîrful picioarelor pe coridor, ca şi cînd s-ar fi aflat într-o catedrală. Acum mi-a venit mie rîndul, şi-a zis el cu satisfacţie. Se spunea în şoaptă: Lucien nu-i poate suferi pe jidani, şi oamenii încremeneau străpunşi de o mulţime de minuscule săgeţi dureroase. Guigard şi Pierrette, îşi spuse el înduioşat, sînt nişte copii. Se dovediseră foarte vinovaţi, dar fusese de-ajuns ca Lucien să se încrunte la ei şi imediat îi apucaseră remuşcările, începuseră să vorbească în şoaptă şi să umble în vîrful picioarelor.

Lucien s-a simţit pentru a doua oară plin de respect faţă de el însuşi. De astă dată însă nu mai avea nevoie de ochii lui Guigard: acum părea respectabil în propriii ochi - în ochii săi, care în sfîrşit reuşiseră să străpungă învelişul lui de carne, de plăceri şi neplăceri, de obiceiuri şi impulsuri. Acolo unde mă căutam, se gîndea el, nu aveam cum să mă găsesc. Făcuse cu

bună-credinţă inventarul minuţios a tot ceea ce *era* el. Dacă însă ar fi să fiu doar ceea ce sînt, n-aş face mai multe parale decît jidănaşul ăsta. Tot scormonind aşa în intimitatea mucoaselor ce se poate oare descoperi, în afară de tristeţea cărnii, de josnica minciună a egalităţii şi de dezordine? Prima maximă, îşi zise Lucien, să nu încerci să vezi în tine însuţi; nu există greşeală mai periculoasă ca asta. Adevăratul Lucien - acum ştia precis - trebuia căutat în ochii celorlalţi, în supunerea temătoare a lui Pierrette şi a lui Guigard, în aşteptarea plină de speranţă a tuturor acelor fiinţe care creşteau şi se maturizau pentru el, a tinerilor ucenici care vor deveni muncitorii *lui,* locuitori mari şi mici ai comunei Ferolles, al căror primar va fi într-o zi. Lui Lucien i s-a făcut oarecum frică şi se simţea aproape prea mare pentru el. Atîţia oameni îl aşteptau cu arma la picior: iar el era, avea să fie totdeauna, acea uriaşă aşteptare a celorlalţi. Asta înseamnă un stăpîn, s-a gîndit el. A văzut din nou o spinare puternică şi musculoasă, şi imediat după aceea, o catedrală. El era înăuntru şi umbla în vîrful picioarelor în lumina filtrată de vitralii. Numai că de astă dată eu sînt catedrala! S-a uitat fix, cu o privire intensă la vecinul lui, un cubanez înalt, brun şi neted ca un trabuc. Trebuia neapărat să găsească nişte cuvinte capabile să exprime extraordinara lui descoperire. Şi-a dus mîna la frunte încet, cu grijă, ca şi cînd ar fi fost o lumînare aprinsă, apoi s-a recules o clipă, gînditor şi sacru, şi cuvintele au ţîşnit de la sine. A şoptit: AM DREPTURI! Drepturi! Ceva cam ca triunghiurile şi cercurile: adică ceva atît de perfect, încît nici nu există, degeaba tot desenai mii de rotocoale cu compasul, niciodată nu reuşeai să realizezi un singur cerc. Tot

astfel, generaţii de muncitori ar putea să se supună disciplinaţi poruncilor lui Lucien şi n-ar epuiza în veac dreptul lui de a porunci; drepturile, asemenea noţiunilor matematice şi dogmelor religioase, existau dincolo de viaţa lui. Şi uite aşa, Lucien era tocmai acest lucru: un uriaş buchet de responsabilităţi şi de drepturi. Multă vreme crezuse că trăieşte din întîmplare, fără nici un scop: nu gîndise îndeajuns. Cu mult timp înainte de a se fi născut, locul lui sub soare era rezervat, la Ferolles. Cu mult timp înainte de căsătoria tatălui său - era *aşteptat;* venise pe lume tocmai pentru a ocupa acest loc: Trăiesc, s-a gîndit el, fiindcă am dreptul să trăiesc. Şi pentru prima dată, poate, a avut o viziune fulgerătoare şi glorioasă privind destinul lui. Mai devreme sau mai tîrziu va intra la École Centrale (de altfel n-avea nici o importanţă). Atunci o va părăsi pe Maud (tot timpul voia să se culce cu el, era cum nu se poate mai plicticos; trupurile lor înlănţuite degajau, în căldura înăbuşitoare a acestui început de primăvară, un miros de ostropel ars. Şi unde mai pui că Maud e a tuturor, azi a mea, mîine a altuia, povestea asta n-are nici un sens; se va instala la Ferolles. Undeva, în Franţa, există o fată tînără şi pură în genul lui Pierrette, o provincială cu ochi de floare, care se păstra intactă pentru el: fata încerca uneori să şi-l închipuie pe viitorul ei stăpîn, pe acel bărbat năprasnic şi duios, dar nu reuşea. Era virgină; în tainiţele trupului ei îi recunoştea lui Lucien, şi numai lui, dreptul de a o poseda. O va lua de nevastă, va fi soţia *lui*, cel mai tandru drept al său. Seara, cînd îşi va scoate hainele, cu gesturi mărunte, dar sacre, va fi ca o jertfă. O va lua în braţe cu aprobarea tuturor, îi va spune: Eşti a mea! Ceea ce ea îi va arăta, va avea datoria

să-i arate numai lui, şi actul de iubire va fi, pentru el, voluptuosul recensămînt al bunurilor sale. Dreptul său cel mai tandru, dreptul său cel mai intim: dreptul de a fi respectat pînă şi în trupul său, ascultat pînă şi în patul său. Mă voi căsători de tînăr, şi-a zis el. Şi-a mai propus, de asemenea, să facă mulţi copii; apoi s-a gîndit la opera tatălui lui; era nerăbdător s-o ducă mai departe şi s-a întrebat dacă domnul Fleurier nu avea de gînd să moară mai repede.

Un orologiu a bătut de amiază; Lucien s-a sculat. Metamorfoza se încheiase: cu o oră mai devreme, în cafenea pătrunsese un adolescent graţios şi nesigur; acum ieşea un bărbat, un stăpîn francez. Lucien a făcut cîţiva paşi în glorioasa lumină a unei dimineţi franceze. În colţul străzii Écoles cu bulevardul Saint-Michel s-a apropiat de o papetărie şi s-a uitat în oglindă: ar fi dorit să găsească pe chipul lui expresia de nepătruns pe care o admira pe chipul lui Lemordant. Oglinda nu i-a înfăţişat însă decît o figură frumuşică şi cam încăpăţînată, care încă nu era destul de dură. A decis: O să-mi las mustaţă.

{1} Roman pentru copii de Contesa de Segur (n.tr.)
{2} Joc de noroc practicat de obicei cu trei zaruri (n.tr.)
{3} Pierre Corneille,*Horaţiu,*Act III, Scena 6. În româneşte de Victor Eftimiu în colaborare cu Petru Manoliu. ESPLA, 1957 (n.tr.)
{4} *Qu'est cequele Tiersetat*? - celebru pamflet politic de Sieyes (1789) (n.tr.)
{5} Roman de cardinalul Wiseman (1854) (n.tr.)
{6} Roman de Chateaubriand (1802) (n.tr.)
{7} *Viaţa Cardinalului Lavigerie*(Charles-Martial) (1825-l892) (n.tr.)
{8} Cîntece şcolăreşti licenţioase (n.tr.)
{9} Instituţie de învăţămînt superior care pregăteşte ingineri de diverse specialităţi, (n.tr.)
{10} Elev la Saint-Cyr (n.tr.)
{11} Student la Agronomie (n.tr.)
{12} Lucrări de Sigmund Freud (n.tr.)
{13} În argou şcolar: elev în anul II la cursurile de pregătire pentru École Centrale şi Politehnică (n.tr.)
{14} École Normale Superieure, întemeiată la Paris în 1808, unită ulterior cu Universitatea din Paris. Pregăteşte cadre didactice pentru învăţămîntul secundar şi superior, (n.tr.)
{15} Cîntec antisemit batjocoritor (n.tr.)